Mareșal Ion Antonej-cu

EPISTOLARUL INFERNULUI

Mareșal
Ion Antonescu

Epistolarul Infernului

**Avertisment, note și indice de nume
de
Mihai Felin**

Coperta : FL. CREANGA

ISBN 973—96026—1—4

AVERTISMENT

Nu doar odată, sîntem tentați să scrutăm trecutul mai apropiat sau mai depărtat prin prisma mentalității noastre de azi. Nu doar odată, proiectăm asupra tramelor lui angoase, motivații și aspirații ale zilelor noastre. Este vorba despre erori din care, probabil, nu vom ieși niciodată, pentru că o viziune cu adevărat obiectivă asupra unui complex de evenimente istorice nu e posibilă, este un ideal practic de neatins. Din interiorul faptelor, nu vom dispune nicicînd de toate datele necesare dezlegării șaradei pe care un timp revolut ne-o așează în față. Din exteriorul lor și de la o distanță mai mult sau mai puțin convenabilă, vom dispune întotdeauna de o informație mai amplă decît protagoniștii unor conjuncturi expiate și ar fi imoral să le cerem să fi acționat cum am acționa noi. Un istoric înclinat să-și mustre permanent personajele de sub lupă este robul unei himere care sfîrșește prin a deveni tic. Nu întîmplător, această pasiune de a desluși în trecut un înțeles și o noimă generează și mari vanități, dar și mari deziluzii. Cu toate acestea, și azi, ca și altădată, orice pagină de istorie se scrie între orgoliu și scepticism.

în prefața acestei cărți, gîndurile de mai sus nu survin arbitrar. Corespondența dintre Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu, pe de o parte, și generalul și apoi mareșalul Ion Antonescu, pe de altă parte, rămîne una dintre cele mai insolite și enigmatice realități dintr-o Românie care a fost, fiind preferabil s-o abordăm cu o necesară prudență, fără a afirma atitudini partizane pripite și fără a declara preferințe intempestive. Cu alît mai mult cu cit ipocrizia istoriografică a epocii comu-

niste s-a exersat asupra acestui corp documentar neobișnuit cu o asiduitate rară. în mod repetat, citate atent și abil decupate din contextul scrisorilor celor dinții au fost utilizate, ca vîrfuri de lance, împotriva mareșalului Ion Antonescu. La fel, numeroase afirmații ale acestuia, desprinse cu o migală identică din ansamblu, au fost relansate împotriva lui Dinu Brătianu și luliu Maniu, ori de cîte ori se pretau la manipulare și ori de cîte ori veș- tejirea celor doi președinți de partide redevenea un obiectiv de prim plan. Astfel, în mod explicabil, aceste scrisori nu au fost niciodată făcute publice în totalitate. Cind nu le-a escamotat, istoriografia comunistă le-a zdrențuit în fîșii, le-a împănat cu semne ortografice de suspensie și așa mai departe, pînă la un veritabil delir al trucării.

In ceea ce ne privește, lăsînd cititorului deplina libertate de a deduce concluziile sale proprii din premise netrunchiate, socotim potrivită o explicare a contextului în care s-a declanșat această corespondență. înainte de toate, relevînd adevărul că, în zilele tragice de la începutul lui septembrie 1940, cînd mînia populară atingea paroxismul, prin forța împrejurărilor, Dinu Brătianu, luliu Maniu și Ion Antonescu nu se aflau în tabere diferite. Ample manifestații de stradă se declanșau la Brașov și la Cluj, la București și la Timișoara, îngrijo- rîndu-i. deopotrivă pe protagoniștii epistolarului din această carte. Nu atît teama că mulțimea nu va mai putea fi stăpînită, cît pericolul unei intervenții străine, care ar fi condus la distrugerea României ca stat, au determinat și pe luliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, și pe Constantin I. C. Brătianu, șeful Partidului Național Liberal, să încerce o temperare a maselor dezlănțuite. în consecință, organizațiile locale ale celor două partide au fost sfătuite de liderii lor 'să imprime - protestelor un caracter eminamente demonstrativ și să nu se angajaze în excese care ar fi amenințat însăși supraviețuirea unei țări brutal micșorate. Apoi, de la recomandări verbale și confidențiale, s-a trecut la apeluri publice, consemnate în presă. ,,In împrejurările grele în care se găsește țara, amenințată de atîtea primejdii — a declarat Dinu Brătianu în ziarul *Timpul*

din 8 septembrie 1940 —, rog prietenii mei politici să dea întregul lor concurs guvernului, pentru menținerea ordinei și întărirea noii domnii, abținîn- du-se de. la orice manifestație sau demonstrație." Iar peste o săptămînă, tot într-un apel public, la rîndul său, luliu Maniu amîna adunarea de protest împotriva dictatului de la Viena, programată pentru 15 septembrie 1940 la Alba Iulia. După cum o va contramanda și pe cea de la București, de data aceasta la apelul direct al celui ce preluase, într-o situație limită, frîn^le statului.

Este greu de știut dacă șeful Partidului Național Liberal a intuit iminenta apariție a generalului Ion Antonescu pe scena politică a României. Insă este cert că luliu Maniu, mult mai clarvăzător și întreprinzător, nu numai că a prevăzut evoluția ulterioară a evenimentelor, dar a și netezit calea ambițiosului și exasperatului militar spre putere. De fapt, Ion Antonescu a evadat de la mănăstirea Bistrița cu concursul activ al prințesei Alice Sturdza, o interpusă a președintelui Partidului Național Țărănesc. In consecință, luliu Maniu a fost primul om politic român cu care Ion Antonescu a intrat în contact după ce abandonase din proprie inițiativă regimul de semi-detenție impus de Carol al II-lea. Intîlnirea lor s-a consumat la 1 septembrie 1940, la Ploiești. La procesul din 1946, luliu Maniu a produs revelații interesante cu privire la întrevederea lor secretă : interlocutorii și-ar fi dezvăluit reciproc proiectele, în cadrul cărora monarhului nu i s-a mai rezervat nici un rol. ,,Nu vom primi un mandat din partea regelui Carol — a afirmat luliu Maniu, practic sub prestare de jurămînt — și am stabilit că m cazul cînd regele Carol va abdica vom participa cu toții la guvern, neprecizînd cine va fi președinte." In cadrul acelei înțelegeri sumare, Ion Antonescu ar fi optat. cu încuviințarea lui luliu Maniu, pentru Ministerul de Interne și pentru Ministerul de Război.

Tot în cadrul întîlnirii de la Ploiești s-ar mai fi perfectat și o altfel de înțelegere. „Am stabilit că a patra zi după această întrevedere— a mai mărturisit același luliu Maniu, în același proces — ne vom întîlni la București și amîndoi ne vom prezenta regelui Carol în audiență și vom pretinde abdicarea sa.” Fiind greu de răspuns la întrebarea de ce, ulterior, evenimentele au

urmat un alt curs decît cel preconizat la Ploiești. Agenții Prefecturii poliției bucureștene, mobilizați de Carol al II-lea, au izbutit să-1 găsească pe Ion Antonescu abia în seara zilei de 3 septembrie 1940. Generalul l-a înfruntat singur pe suveran, pe parcursul unei convorbiri profund tensionate. Chiar în noaptea spre miezul căreia generalul și regele continuau să schimbe replici de o duritate excepțională, legionarii au atacat diverse instituții ale statului din capitală, din Brașov și Constanța, încercînd să ocupe și postul de radioemisiune din Bod. La amiaza zilei următoare, 4 septembrie 1940, Carol al II-lea i-a încredințat totuși generalului Ion Antonescu misiunea de a forma un guvern nou. între timp, legionarii ieșiți în stradă au lăsat să se înțeleagă extrem de clăi' că nu-i satisface o simplă schimbare în cabinet și că Legația Germaniei din București îi sprijină activ în revendicările lor. Ceea ce nu era chiar adevărat. însă mulți dintre capii de afiș ai acelui timp, între care și Ion Antonescu; și luliu Maniu, și Dinu Brătianu, s-au înșelat în mod cert cu privire la puterea reală a legionarilor. Și au acționat în virtutea unei iluzii sau au acceptat tirania unei iluzii, fapt care i-a costat.

în seara aceleiași zile de 4 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu i-a cerut suveranului să-i acorde depline puteri, iar decretul prin care Carol al II-lea a suspendat Constituția din ’38 și i-a încredințat conducerea dictatorială a statului a fost semnat în zorii zilei de 5 septembrie 1940. Spre a scoate țara din criză, militarul atras în ochiul ciclonului a consultat nu numai pe șeful Gărzii de Fier, Horia Sima, ci și pe liderii Partidului Național Țărănesc și Partidului Național Liberal. Din nou, Dinu Brătianu s-a menținut în umbra și în trena lui luliu Maniu, în condițiile în care luliu Maniu însuși prefera o penumbră marcată de echivoc, evitînd luminile rampei. Cu o săptămînă mai tîrziu, a produs declarația publică în conformitate CLI care, în acele momente dramatice, ar fi avut ..viziunea clară că regele Carol al II-lea nu. mai are prestigiul și autoritatea necesară pentru a continua să domnească[11]. Totuși, a adoptat o atitudine de espectativă și a crezut de cuviință că era mai prudent să-i transmită

monarhului viziunile sale printr-un inter- meditar mai decis și cu nervii mai tari. „în perfectă înțelegere cu dl. C. I. C. Brătianu — s-a confesat luliu Maniu opiniei publice, la 13 septembrie 194(1 — am declarat domnului general Ion Antonescu, care între timp fusese însărcinat să formeze guvernul și care cunoștea de mai înainte vederile mele, că primul lucru pe care trebuia să-1 facă este să propună regelui să abdice.[11] Totodată, luliu Maniu i-a comunicat generalului. Ion Antonescu, cu toată fermitatea de care era capabil : ..Nu voi da sprijin nici unui guvern ce s-ar forma sub domnia regelui Carol.[1] Din păcate, președintele Partidului Național Țărănesc nu s-a decis să participe la redresarea unui stat în derută nici atunci cînd abdicarea lui Carol al II-lea a devenit un fapt împlinit.

A urmat un moment dintr-un anumș punct de vedere neclar. Unii comentatori ai acestei răscruci istorice avansează presupoziția că Ion Antonescu ar fi preconizat abolirea instituției monarhice înseși. într-adevăr, împrejurările ar fi fost prielnice, nu știm dacă și gestul ar fi fost oportun. Dar intențiile nemărturisile deschis ale proaspătului dictator ar fi fost descurajate nu numai de poziția lui luliu Maniu și Dinu Brătianu, ci și de atitudinea oarecum enigmatică a legionarilor, o mișcare luată în calcul numai ca forță, nu și ca tact. înainte ca tensiunea politică să ajungă la apogeu, la 1 septembrie 1940, un manifest al lui Horia Sima, comandantul de circumstanță al Gărzii de Fier, acceptase continuitatea dinastiei de Hohenzollern și chiar sugera investireti ca rege a fiului lui Carol al II-lea, voievodul de Alba Iulia, Mihai. Or, legionarii nu aveau absolut nici un motiv plauzibil să dorească supraviețuirea unei dinastii care le suprimase fizic și pe întemeietorul mișcării și pe cei mai importanți militanți. Era ceva nu prea clar într-o asemenea atitudine, asemănătoare unui pact cu infernul, în schimb, Partidul Național Țărănesc, la 8 septembrie 1940, și-a reafirmat fără dubii „atitudinea sa monarhică constituțională[11]. Și se afirmă uneori că acest comunicat, inspirat neîndoielnic de luliu Maniu, ar fi fost menit să-1 rețină pe Son Antonescu de la gesturi ireparabile. „Veți **rămîne aici nu** pentru că vreau eu — a retranscris

Arthur Gould Lee, rriai tîrziu, o convorbire dintre dictator și Mihai —, ci pentru că țăranii vor să aibă un rege." Cu toate acestea, nici Arthur Gould Lee nu trebuie crezut pe cuvînt. Departe de a fi îndreptat împotriva unei intenții a generalului, comunicatul amintit al Partidului Național Țărănesc, la rîndul său, fusese inspirat lui luliu Ma- niu chiar de Ion Antonescu. Cei ce cred altceva au reținut din personalitatea generalului doar ambiția. Adevărul fiind că Ion Antonescu își iubea prea mult țara și nu putea s-o împingă spre perspectiva unor noi convulsiuni. Și asupra acestei chestiuni între noul sosit în scena politică românească și liderii celor două partide istorice exista un deplin acord, tacit dacă nu explicit.

în primele zile după abdicarea lui Carol al II-lea, vechiul guvern a rămas în funcție. Numai Ion Gigurtu, in virtutea împrejurărilor, a cedat președinția Consiliului de Miniștri generalului investit cu depline puteri. Paradoxal, aflat în situația de a forma un nou cabinet, Ion Antonescu era înclinat să conteze, din partea partidelor tradiționale, pe un sprijin mai larg chiar decît ar fi fost dispuși să-i acorde și luliu Maniu, și Constantin I. C. Bră- lianu. Este adevărat, țărăniștii înțelegeau situația delicată a militarului răspunzător peste noapte de treburile publice ale națiunii și au investit la început o vădită încredere în tenacitatea și caracterul său integru. „Prin noua situație din Europa — considera liderul lor —, Germania își asigură nu numai întreaga preponderență în sud-est, dar și putința de imixtiune în afacerile interne ale României. în această situație, grupările democratice nu se pot opune forței germane, dar guvernul Antonescu își poate asigura un rol însemnat, ferind țara de noi concesii și ameliorînd condițiile ce le vor impune germanii". Mai mult, liderii partidelor istorice au înțeles și adevărul că un guvern fără participarea legionarilor, în împrejurările date, nu se mai putea concepe. Dinu Brătianu, „ca un prieten din vremuri rele", chiar i-a dat generalului următoarele sfaturi: „Să facă un guvern de uniune națională în care să introducă și legionari. Pentru a asigura ordinea în stat, să ia dînsul

Ministerul de Interne. Din considerații morale, să nu bage în minister elemente compromise de > regimul anterior. Să nu dea legionarilor posturi pe care nu le vor putea îndeplini din cauza lipsei lor de experiență. I-am mai spus — afirma Dinu Brătianu — că voi da instrucțiuni tuturor celor din partid, la care se va adresa, să-1 ajute în opera, de restabilire a ordinei și de reorganizare a țării." Dar ajutorul promis în vorbe nu s-a concretizat și în fapte.

Practic, Constantin I. C. Brătianu a recomandat generalului pe nepotul său, Gheorghe Brătianu, pentru funcția de ministru de externe și pe Alexandru Ottulescu pentru cea de ministru al economiei naționale, „deși era evident că Partidul democratic Liberal nu putea lua parte activă într-un guvern de dictatură". Mai reticent, luliu Maniu i-a propus generalului oameni de mîna a doua: pe Mihai Popovici și pe Aurel Dobrescu. Nici președintele liberalilor, nici luliu Maniu, care considera că Partidul ^Națio- nal Țărănesc „rămîne o mare rezervă a națiunii pentru momentul în care situația internațională va fi fundamental schimbată", nu au primit să participe ei înșiși la guvernare. Astfel, ideea unui guvern de uniune națională și-a pierdut din început actualitatea, fiind sabotată nu numai de reticența partidelor democratice, ci și de presiunile legionarilor și ale Legației germane din București. Ion Antonescu a sfîrșit prin a forma un cabinet alcătuit cu preponderență din militari și din legionari. In cuprinderea lui, civilii erau păsări rare. La 16 septembrie 1940, cînd noul guvern și-a preluat atribuțiile, România a fost proclamată stat național legionar.

Dintre tehnicienii propuși de Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu, generalul Ion Antonescu a ales numai patru funcționari superiori: dintre ei, Alexandru Ottulescu a devenit guvernator al Băncii Naționale a României, Alexandru Cretzianu a primit secretariatul ge- general al Ministerului Afacerilor Străine, iar Dimitrie Gerota a fost numit secretar general al Ministerului de Justiție. între putere și partidele politice formal interzise s-a stabilit astfel un *modus vivendi* și părțile păreau a fi inițial mulțumite. Era, de fapt, un

armistițiu precar.

11

Prima audiență comună acordată de Ion Antonescu lui Dinu Brătianu și luliu Maniu s-a consumat într-una din zilele cuprinse între momentul formării noului cabinet și 21 septembrie 1940. Cu acest prilej, liderul țărăniștilor i-a înmînat generalului o copie a protestului său telegrafic împotriva dictatului de la Viena, din 1 septembrie 1940. „Această sentință — aprecia luliu Maniu — nesocotește principiul naționalităților și concepțiile cele mai elementare de drept, creînd în Europa orientală un focar de neliniște care va fi un izvor de permanentă tulburare a păcii." Firesc, interlocutorul șefului statului cerea anularea nedreptei sentințe și tot atît de firesc generalul Ion Antonescu i-a încuviințat gestul. A fost primul document scris care i-a parvenit dictatorului sub semnătura unuia dintre liderii celor două mari partide istorice ale țării. In același timp, acesta a fost primul semn al deciziei celor doi lideri politici de a nu întreprinde nici un act decisiv fără a-1 aduce în prealabil la cunoștința conducătorului statului. Hotărîre respectată întocmai, în ciuda divergențelor survenite între protagoniștii acestei pagini importante din istoria românilor,

într-adevăr, ceea ce se poate reține ca o dominantă a corespondenței dintre luliu Maniu și Dinu Brătianu, pe de o parte, și Ion Antonescu, pe de altă parte, este tragica sinceritate a partenerilor de dialog și, totodată, deplina lor loialitate față de interesele țării. Ca să spunem lucrurilor pe nume, ceea ce i-a unit a fost mult mai semnificativ și profund decît ceea ce putea provoca între ei o discordie sau alta. Nu întîmplător, au sfîrșit-o prin a împărtăși un destin relativ similar. De asemenea, nu trebuie să uităm că această corespondență a fost posibilă într-o Europă în care anihilarea morală și suprimarea fizică a adversarilor politici s-au concretizat nu o dată în fapte curente, la ordinea zilei, bîntuind ca o maladie țări pretins mai civilizate decît România. Și, din acest moment, socotim că orice explicație suplimentară nu ar exprima decît vanitatea de a impune .cititorilor cărții un punct de vedere care ar

putea să le fie străin.

Mihai Pelin

DOCUMENTE

sul, in loc să fie susținut de un singur partid politic, este desigur mai tare și mai stăpîn pe acțiunea sa de refacere a țării.

De aceea vă înaintez memoriul ce am trimis in anul 1938 Majestății Sale regele Carol al II-lea. cînd s-a decretat desființarea partidelor politice și concentrarea întregii acțiuni politice în activitatea unei singure organizații în capul căreia s-a pusîn acest memoriu, i-am arătat ce rol a avut Partidul Național Liberal la crearea României și la întregirea neamului nostru și ce răspundere ia șeful statului cînd își asumă conducerea statului făcînd abstracție de organizațiile politice care au lucrat cu rîvnă și devotament pentru crearea României Mari.

Vă alătur memoriul dat regelui Carol al II-lea de domnul Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, și de mine, ca președinte al Partidului Național Liberal. precum și pe acela pe care l-am iscălit eu singur regelui, cu speranța că veți vedea că nu este bine ca sub conducerea dv. să se continue un regim de opresiune, care nu mai are nici o rațiune de a fi într-o țară mutilată și nenorocită, care trebuie să se reconstituie cu concursul tuturor celor care prin trecutul lor sînt cei mai buni cetățeni ai ei.

Primiți, domnule general, asigurarea simțămintelor mele alese.

C.l. Brătianu

Arte, re 1

Memoriul adresat de Constantin I. C. Brătianu' și luliu Maniu regelui Carol al II-lea, în 1938, după desființarea partidelor politice.

Sire,

Majestatea Voastră a crezut necesar — pentru un moment dat — să schimbe așezămîntul constituțional pe care se rezema statul nostru român. \

21 septembrie 1940.

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu, privind acțiunea politică a Partidului Național Liberal.[1]

Stimate domnule General,

Ați anunțat prfti comunicatele dv. că va înceta regimul de opresiune și de persecuțiuni și veți instaura un regim de libertate pentru popor. Pe de altă parte, veți lua măsuri în contra celor ce vor tulbura ordinea publică.

Am înțeles că noul regim va fi în folosul tuturor românilor, fără distincțiune a părerilor lor politice și că veți respecta libertatea de gîndire și de asociație pentru cei ce nu au greșit și nu greșesc în contra interesului național.

De aceea, în convorbirile ce am avut cu dv., v-am arătat că voi continua acțiunea politică a Partidului Național Liberal, al cărui președinte sînt și care a fost suspendat de regimul trecut Acestă acțiune fiind pusă în serviciul cauzei de ordine socială și de purificare a atmosferei ce a domnit în ultimii ani în România.

Un regim care se reazemă pe concursul tuturor celor care lucrează în opinia publică cu același scop ca și dîn-

 în libertate nu mai are nici o acțiune în viața țării lui. El trăiește în întuneric și în fiecare moment se așteaptă la

decretarea unor legi care îl asupresc și-i ridică drepturile pe care le-a cîștigat printr-o luptă de emancipare.

Nimeni mf mai poate arăta greșelile ce se fac și a lua cuvîntul pentru a cere îndreptarea lor. De aceea o adîncă nemulțumire se răspîndește în toate straturile poporului.

Majestatea Voastră a rupt orice contact cu toate persoanele politice, care au o lungă experiență a treburilor publice și care au lucrat la întemeierea, organizarea și întregirea României moderne.

Nemaiputîndu-se face o acțiune politică la lumina zilei. ea se face în taină și nemulțumirile se grămădesc, fără să poată fi canalizate și aduse la cunoștința Majestății Voastre.

Nu mai există o supapă de siguranță care să le atenueze.

Propagandă națională, care să prindă în mase, și luminarea opiniei publice nu se poate face cu funcționari care au un rol de îndeplinit.

Pe cînd în alte țări, chiar și cele de dictatură, guvernul se reazimă pe opinia publică, la noi este izolat de țară și de această izolare suferă și Majestatea Voastră.

Astăzi, cînd există un pericol real, creat de chestia cehoslovacă, cînd se pune la ordinea zilei, revizuirea fruntariilor și drepturilor de autodeterminare a minorităților, azi cînd se impune o solidaritate a tuturor cetățenilor conștienți, cărora li se cer sacrificii bănești, iar mîine și trupești, azi cînd contactul dintre rege, guvern și țară ar trebui să fie mai strîns ca oricînd, starea sufletească în care este populația țării devine un adevărat pericol atît pentru Coroană, cît și pentru patria noastră.

Dacă la un moment dat Majestatea Voastră a crezut necesar să suprime garanțiile vechii constituții și să se izoleze de partidele politice, azi, pentru întărirea țării și Coroanei și pentru prestigiul României în lume, pentru rezistența ei la furtunile ce o amenință, trebuie neapărat restabilită legătura slăbită între Tron și Națiune și trebuie creată între români o solidaritate și un avînt, care să permită României să învingă pericolele care o amenință.

18

A fost o încercare pentru care nu ați întîmpinat nici o rezistență activă din partea partidelor politice.

Totuși, s—a decretat și suprimarea partidelor de

ordine, (tare au guvernat țara timp de mai mult de 70 de ani, care au deșteptat și întărit simțămîntul naționâl în masele populare, care au creat și întregit România de azi și cărora nu li se putea aduce învinuirea că au lucrat în contra intereselor superioare ale țării.

Această încercare însă nu trebuie să constituie o stare permanentă, pentru că ea ar avea grave consecințe pentru Coroană și pentru patria noastră.

întregirea României s-a făcut prin alipirea unor provincii care trăiseră sub un regim autocratic și populația lor, care avea revendicări pentru drepturile ei cetățenești, a acceptat cu entuziasm să intre într-o tară de libertate și participare la viața publică.

Marile reforme ale împroprietăririi și votului obștesc au fost un cheag pentru poporul român din toate provinciile și ele au fost în mare parte impuse prin atari considerațiuni.

Deși în noua constituție se consfințesc principii din vechea constituție ca : libertatea de gîndire, de asociație, de garanție a proprietății, de dreptate a judecăților printr-o magistratură inamovibilă, pusă la adăpostul influenței guvernamentale, de administrație făcută de funcționari stabili, totuși aceste principii nu au fost îngrădite ca în vechea constituție •’ prin dispoziții asigurătoare a sincerei lor aplicări.

Decretele legi permit azi nu numai interpretări care nu sînt în spiritul principiilor stabilite, dar chiar modificări și practici contrarii textelor constituționale.

Libertatea gîndirii, a presei, a asociațiilor este desființată printr-o cenzură,care nu mai permite ca opiniile să se poată exprima ; asociațiile politice au fost dizolvate prin suprimarea partidelor, iar suprimarea inamovibilității magistraturii și decretul lege care regulează soarta magistraților îi pune pe aceștia la discreția Ministerului Justiției.

Astăzi opinia publică din România Mare este înăbușită și îngrijorată, iar un popor care a trăit și prosperat

17 soane rupte din diferite partide politice, fără legătură între ele, vor fi dovedit neputința lor.

Partidul Național Liberal va rămîne deci și de aici înainte organismul politic cel mai însemnat în slujba tronului și a țării ; și sînt convins că Majestatea Voastră,

judecind cele expuse de mine în acest memoriu, va reveni asupra dispozițiunilor unui decret-lege care constituie o nedreptate față de partidele politice și în același timp se arată a nu fi de nici un folos nici liniștei, nici viitorului României.

Sînt, Sire, al Majestății Voastre prea plecat și supus servitor,

Președintele Partidului Național Liberal

C. I. Brătianu

flnexa 3

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu regelui Carol al IWea, la 27 iunie 1940, referitoare la cedarea Basarabiei și Bucovinei de nord.[7]

'. *Sire,*

Cînd vin evenimentele care pun în pericol existența țării noastre, nu pot să nu vă trimit părerea mea.

în Consiliul Coroanei, care a avut loc astăzi, știu că s-a discutat dacă pentru a se evita un război cu Rusia nu trebuie să le cedăm Basarabia și o mare parte din Bucovina[8]. Nu știu ce hotărîre s-a luat, dar simt că trebuie să vă dau și părerea mea.

Soluția de a ceda amenințărilor rusești, pentru a evita un război, care ar putea să ne fie defavorabil, ar avea rezultate ușor de prevăzut :

A săvirșit el oare vreo greșeală care să dăuneze treburilor publice, sau a creat o agitație periculoasă liniștei și ordinei în stat ?

Partidul Național Liberal a lucrat întotdeauna pe baza unor programe practice pe care le-a realizat spre folosul țării, ferindu-se de făgăduielile deșarte sau de dezlăn-

țuirea curentelor demagogice. El a fost acela care a împăcat revendicările și năzuințele tuturor claselor sociale, fiind între ele și deasupra lor un factor permanent de unire și de solidaritate națională. Prin înțeleptele sale guvernări și prin propaganda sa, el a știut să depărteze pericolul revoluției, lucrînd întotdeauna într-un ritm evolutiv.

Dacă cineva ar examina situația țării noastre de la 1859 pînă astăzi, ar putea constata că România, condusă de partidele politice și în primul rînd de Partidul National Liberal, a progresat mai mult decît orice altă țară în aceleași condiții, că nu s-a făcut nici o greșeală în politica sa externă care să dăuneze intereselor naționale.

De aceea faima partidului liberal depășește hotarele, iar el inspiră încredere cercurilor conducătoare din celelalte țări.

Desființarea unui partid organizat, cu un program bine cunoscut, cu rădăcini adinei în populația țării, avînd încrederea ei întemeiată pe realizări, ar avea un efect nenorocit asupra poporului român ce ar rămîne părăsit, fără contrapondere curentelor anarhice și formațiunilor aflate sub influențe străine.

Un parțid ca al nostru, care și-a afirmat trăinicia prin lunga sa experiență și utilitatea prin înfăptuirile sale, fiind astfel legat de sufletul poporului, nu poate dispare pentru că un decret lege l-a suprimat. Legăturile de gîndire și aspirațiunile comune membrilor săi nu se pot distruge prin asemenea măsuri.

Și pentru viitor, Partidul Național Liberal este sprijinul cel mai puternic al tronului, factorul cel mai luminat și mai încercat în care țara are încredere, la care Majestatea Voastră poate face din nou apel, atunci cînd experiențele guvernului în afară de partide, sau cu per-

Sub conducerea lui Ion Brătianu, Partidul Național Liberal luat parte activă la crearea independenței și regatului, la emanciparea economică a României, la răscumpărarea căilor ferate și a monopolurilor, la dezvoltarea industriei naționale, la organizarea și întărirea regatului român. Dacă regele Carol I a fost unul din suveranii cu cea mai mare autoritate în concertul european, el

a putut îndeplini rolul său sprijinindu-se pe acțiunea partidelor politice și în special pe aceea a partidului liberal. •

în toate momentele de dezechilibru ale situației financiare a României, s-a făcut apel pentru restabilirea situației la partidul liberal, în 1876 ca și în 1901. în 1922 ca' și în 1933.

Spre a putea duce la bun sfîrșit războiul independenței din 1877, și pe acel de întregire din 1916, suveranii țării au făcut apel la guvernele partidului liberal. Răscoala agrară din 1907 nu a putut fi stinsă decît prin priceperea și încrederea ce partidul liberal o inspira țărănimii.

întotdeauna, prin munca sa încordată și dezinteresată în serviciul patriei, partidul liberal este acel cap? a contribuit mai mult la înălțarea, întărirea și întregirea României.

Chiar Majestatea Voastră, cînd a constatat că treburile statului merg rău, a făcut apel la partidul liberal ca să readucă economia noastră națională la starea de prosperitate în care a lăsat-o la sfîrșitul anului 1937, iar Majestatea Voastră nu a precupețit laudele și mulțumirile sale guvernului pe care partidul l-a dat și l-a susținut cu toate puterile sale politice și economice.

Este desigur straniu să fiu nevoit să amintesc o parte din serviciile făcute de partidul ce prezidez țării și tronului și să fiu silit să spun că marile domnii ale regilor Carol I și Ferdinand s-au sprijinit pe partidul care s-a pus întotdeauna în serviciul regelui.

Se pune însă întrebarea : pentru ce motiv un decret lege întocmit într-o noapte hotărăște desființarea factorului celui mai folositor din viața politică a poporului român ?

Gîndul tuturor românilor se îndreaptă în ceasul acesta către Majestatea Voastră, în convingerea că ea este pătrunsă de însemnătatea istorică a filelor de astăzi, de întreaga greutate a răspunderii lor și că va reveni la vechile principii constituționale, pentru mîntuirea țării.

Sîntem, Sire, ai Majestății Voastre prea plecați

Iuliu Maniu Președintele Partidului

National-Țărănesc
C. I. 'Brătianu Președintele Partidului
Național-Liberal

Anexa 2

Memoriul adresat de Constantin I. C. Brătianu regelui Carol al II-lea, in 1938, după desființarea, partidelor politice. [G]

...Dar problema trebuie privită mai ales din punct de vedere politic.

Tocmai Partidul Național Liberal este acela care a dovedit folosul partidelor politice în viața unei țări. El a știut întotdeauna să încline interesul de partid în fața interesului național ; ori de cîte ori s-a făcut apel la concursul său în momente grele, el nu și l-a precupețit. Voi reaminti numai cîteva fapte mai însemnate din istoria țării :

In 1866, Ion C. Brătianu, șeful partidului liberal, a, adus pe tronul României dinastia Hohenzollern, al cărui urmaș este Majestatea Voâstră ; în acest scop, a trebuit să facă unele demersuri la curtea Franței, la curtea Prusiei, să convingă pe principele Anton ele Hohenzollern de importanța și viitorul statului român, în fruntea căruia voia să aducă pe fiul său Carol. Ion Brătianu în acest scop nu și-a precupețit munca, și-a părăsit familia în împrejurări grele, a vîndut moșia de zestre a soției sale, pentru a putea călători în țări străine și aduce pe tronul țării pe principele Carol de Hohenzollern.

1. Avînd in vedere reaua credință a rușilor, nu cred că ei s-ar opri la cererile făcute astăzi printr-un ultimatum. Vor continua ca și în provinciile baltice, profitînd de demobilizarea armatei, în urma cedării făcute, să ceară ocuparea cel puțin a unei părți a Moldovei și a unor baze din Dobrogea ca siguranță contra unui eventual conflict cu România. [9]

2. Demoralizarea completă a țării și a armatei care este gata de luptă și care cedează o mare parte a teritoriului național numai în urma unei amenințări.

3. S-a pus chestia cum Germania ar privi o ocupare rusească a Basarabiei și a Bucovinei.

Pentru mine este evident că evitarea unui război în acest moment în România i-ar conveni, dacă i se asigură exportul petrolului și alimentelor ce-i sînt necesare. Dar dacă i se declară categoric că ne vom apăra și la nevoie vom distruge exploatările noastre petrolifere ca să nu cază în mîinile vrăjmașului, mai poate rămîne Germania impasibilă la un atare război ?

Riscurile sint tot atît de mari și intr-un caz și în altul, iar în situația apărării teritoriului nostru situația este remediabilă, cel puțin mai tîrziu. [10]

în 1877 România mică a mobilizat armata în contra • Rusiei care ocupase cu armatele sale o mare parte din țară și cerea cedarea unei părți din Basarabia. Numai prin Congresul de la Berlin și în schimbul Dobrogei rușii au putut-o lua.

în soluția cedării, țara va fi bolșevizată și orice energie românească devine pe viitor imposibilă.

Revendicărilor maghiare și bulgare nu ne vom mai putea opune. [11]

România Mare distrusă din lașitate va face ca situația Majestății Voastre să devină foarte gravă [12] și orice solidaritate a tuturor românilor cu o hotărîre de o atare natură devine imposibilă.

Rămîn al Majestății Voastre prea supus,
C. I. Brătianu

NOTE

’ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, ff. 1—5. Aceeași cotă este valabilă și pentru primele două anexe

[2] Partidele politice românești, inclusiv Partidul Național Liberal, au fost dizolvate prin decret-lege, la 30 martie 1938. în aceeași zi s-a constituit Consiliul de Coroană, ca organ consultativ permanent.

Frontul Renașterii Naționale, transformat ulterior în Partidul

Națiunii, și-a aflat originea într-un memoriu al lui Armând Călinescu, înaintat regelui la 20 octombrie 1938. Decretul nr. 4321, pentru înființarea FRN, a fost emis la 15 decembrie 1938.

'■ Noua Constituție fusese promulgată la 27 februarie 1938, [5] Este vorba despre Constituția din 1923.

[11] Din această anexă s-au mai păstrat în arhive numai ultimele două file.

[7] Arhivele Stalului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 214/1944, f. 77. Faptul că acest document a parvenit generalului Ion Antonescu împreună cu celelalte două anexe ale scrisorii lui Constantin I. C. Brătianu din 21 septembrie 1940, deși nu e menționat în textul ei propriu-zis, este atestat de o însemnare a generalului Radu R. Rosetti

[s] Consiliul de Coroană din 27 iunie 1947 a fost convocat în două reprize, prima după orele 14, iar a doua după orele 21. Au participat la dezbateri, sub președinția regelui Carol al II-lea, George G. Mironescu, Nicolae lorga, Constantin I. Angelescu, Ștefan Ciobanu, Silviu Dragomir, Traian Pop, Ion Gigurtu, Ion Christu, Nicolae Hortolomei, Mircea Cancicov, Victor Slăvescu, prințesa Ileana, Constantin *C.* Giurescu, Aurelian Bentoiu, Radu Portocală, Mihail Ghelmegeanu, Mitiță Constantinescu, Petre Andrei, Ion Macovei, Mihail Ralea, Ernest Urdăreanu, Gheorghe Tătărescu, generalul Ion Ilcuș, ministrul apărării naționale, și generalul Florea Țenescu, șeful Marelui Stat Major.

[11] Din vechiul Regat, sovieticii au ocupat numai ținutul Herța. Cu prilejul ultimatumului sovietic din 26 iunie 1940, despre posibila cedare de către Romania a unor baze în Dobrogea s-au ventilat presupuneri numai în presa și în emisiunile de radio străine.

[,n] Raționamentul lui Constantin I. C. Brătianu nu era lipsit de temei. în vara anului 1940, Adolf Hitler a ordonat concentrări ale unor mari uniăți mobile în vecinătatea Vienei și în sudul Guvernămîntului general al Poloniei. Istoriografia comunistă le-a considerat destinate unei invazii germane în România. în realitate, ele ar fi trebuit să taie calea sovieticilor în cazul cînd înaintarea acestora ar fi depășit teritoriile pretinse românilor. în- tr-o asemenea situație, nu ar fi fost exclus un conflict militar între germani și sovietici, avînd drept miză principală resursele petrolifere ale României, conflict în care armata română nu se putea angaja decît alături de trupele Reichului.

[11] într-adevăr, la 30 august 1910, in consecința arbitrajului de la Viena, România a cedat Ungariei nordul Ardealului, iar la 7 septembrie 1940, prin tratatul de la Craiova, a renunțat in favoarea Bulgariei la sudul Dobrogei.

’- Avertismentul lui Constantin I. C. Brătianu a fost neîndoielnic clarvăzător : la 6 septembrie 1940, regele Carol al II-lea a fost nevoit să abdice. însuși președintele Partidului Național Liberal a fost unul dintre cei ce au argumentat în discuțiile cu generalul Ion Antonescu necesitatea și iminența acestui act.

24 septembrie 1940

Scrisoarea adresată de luliu Maniu generalului Ion Antonescu, privind o întrunire publică de protest împotriva situației din Transilvania cedată. [1]

Domnule Prim-Ministru

Pentru a satisface dorința impetuoasă a opiniei publice de a înfiera atrocitățile săvîrșite de maghiari în Transilvania ruptă de la noi, precum și pentru a îndeplini îndatorirea de a nu lăsa în părăsire frații români ajunși la groaznice suferințe, am convocat pe duminică 29 septembrie, la statuia Mihai Viteazul, o întrunire publică de protest, lansînd totodată aci alăturatul apel.[2]

Cu onoare vă rog să binevoiți a lua cunoștință de această întrunire, dînd totodată instrucțiuni organelor în subordinea dv. să nu împiedece această adunare, și mai binevoiți, vă rog, a da instrucțiuni onoratului serviciu al cenzurii să permită tipărirea și răspîndirea acestui apel.

Cu distinsă stimă,
luliu Maniu

NOTE

[1] *Dreptatea,* seria 2-a, anul I, nr. 84, 2 decembrie 1944.

[2] Nu am depistat acest apel în arhive. luliu Maniu a primit răspunsul generalului Ion Antonescu prin intermediul presei.

25

25 septembrie 1940 —

Răspunsul generalului Ion Antonescu la scrisoarea lui luliu Maniu din 24 septembrie 1940. [1]

Domnule Maniu,

Domnul ministru de interne[2] mi-a înaintat cererea dv. prin care solicitați autorizarea de a ține o întrunire publică pentru a înfiera atrocitățile săvîrșite de maghiari în Transilvania și pentru a împlini îndatorirea de a nu

lăsa în părăsire frații români ajunși la groaznice suferințe".

Vă respect și vă înțeleg durerea, care este și a mea, ca și a neamului întreg. Și vă asigur că n-am așteptat această solicitare ..pentru a împlini îndatorirea de a nu lăsa în părăsire frații români".

Am făcut totul, domnule Maniu, pentru a apăra cugetele și trupurile românești cotropite de o ocupație care s-a abătut și de la regulile dreptului ginților și de la obligațiile formal luate la Viena, ca și de la respectul vieților și al omeniei.

Vă închipuiți, cred, că nu ostașul care a luptat întotdeauna pentru drepturile și demnitatea neamului nostru .ar fi putut să stea cu brațele încrucișate și cu sufletul gol în fața acestor jertfe și acestor suferințe ale tuturor românilor.

în împrejurările grave de azi, cu răspunderile și amenințările ceasului de față — pe care nu eu le-am creat — am socotit că datoria omului de stat și a conducătorului răspunzător este să-și pună toată puterea și toată nădejdea într-o acțiune diplomatică serioasă și gravă, pe care am întreprins-o și ale cărei rezultate le-am așteptat cu încredere ; ele au început să se producă și în cîteva zile veți avea, dovada. [3]

Pentru a nu ascunde nimic țării, am lăsat în același timp ca presa să publice adevărul și să-și rostească **ju-**decata. [6]

Națiunea toată stă unită și demnă în fața acestor fapte grave care ne însîngerează pe toți și ne îngenunche cu pietate și cu durere în fața jertfelor nedrepte ale fraților ardeleni.

O întrunire în aceste împrejurări, cînd acțiunea noastră diplomatică se desfășoară cu toată răspunderea, iar ordinea internă este restabilită, cred însă că nu ne-ar fi folositoare.

Întîi, pentru că ea ar putea să zdruncine seninătatea mîndră a demersurilor pe care l'e-a întreprins guvernul și să lase să se creadă pe de o parte că nu avem încredere deplină în aceia la care ne-am adresat, iar pe de altă

parte că n-am avea întreaga siguranță a drepturilor noastre sau că o parte a cugetelor românești se ridică protestatară în contra gravelor împrejurări din Ardeal.

în al doilea rînd, fiindcă o asemenea întrunire ar putea să deschidă drumul unor manifestări publice pe care m-am luptat cu toată puterea, cu întreaga mea o- nestitate și cu tot patriotismul să le împiedic, pentru a asigura liniștea și Ordinea. Și alții au cerut și cer întruniri, și alții vor să-și manifeste patriotismul și credința lor.

Am socotit, domnule Maniu, că interesul fundamental al statului și condiția liniștii și propășirii noastre este să opresc orice frămîntări. Am cerut-o tuturor.

Nu în folosul guvernării, care face totul ca să merite încrederea și sprijinul țării, ci pentru ca să putem pune ordine internă și să ne garantăm granițele.

Am luat conducerea țării în cel măi greu moment al istoriei noastre din ultimele decenii.

Monarhia zdruncinată, granițele sfîșiate; zeci de mii de români pe drumuri, goniți din căminele lor; banul public prădat și bugetul zdruncinat; statul cu teritoriul redus, avînd să facă față nu numai gravelor consecințe ale dezmembrării și micșorării puterilor lui financiare — cu magistral militari, profesori și funcționari * fără rosturi, —

27 dar unei crize economice în deplină desfășurare pe lîngă o gravă prăbușire morală.

Toate acestea nu eu le-am făcut, domnule Maniu.

Oricine își poate găsi în conștiință poveri de suferit pentru starea în care a ajuns țara prin politica din ultima vreme.

Dar eu nu, domnule Maniu.

Eu mi-am luat în fața lui Dumnezeu, a țării și a tînărului rege, în fața istoriei și a conștiinței mele cea mai grea răspundere, după ce ani de-a rîndul, o știți prea bine, am denunțat tuturor și chiar dv. toată primejdia, toate greșelile și drama care ne așteaptă și care a venit.

în ceasul acesta grav, cînd trebuie să port răspunderea faptelor altora, ca să salvez țara, aștept de la dv. și de la toți cel puțin atîta: înțelegere și liniște ca să pot lucra.

Și credeți că simt prea greu răspunderea mea și mă apasă destul suferința neamului ca să pot să-mi fac datoria de a apăra drepturile noastre veșnice și viețile

românești.

Conștiința mea și răspunderea de conducător a ales, calea. De la ea nu mă abat, fiindcă interesele statului și ale conservării noastre îmi comandă această statornicie.

General Antonescu

NOTE

[1] *Generalul Antonescu către țară,* București, 1941, pp. 35—33.

[2] General de divizie Constantin Petrovicescu.

[:1] Aluzie la apropiata sosire în țară a unei Misiuni Militare Germane, aranjament solicitat de Carol al II-lea și perfectat în cadrul discuțiilor purtate de Ion Antonescu cu generalul german Kurt von Tippelskirch, la București, la 15 septembrie 1940.

[4] în ședința Consiliului de Miniștri din 21 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu declarase : „...Toate problemele în legătură cu granițele noastre, cu drepturile noastre, cu aspirațiunile poporului român trebuie tratate de presa noastră și nu abandonate. Toată presa noastră trebuie să. vorbească despre drepturile românilor de peste tot — drepturi culturale, spirituale, libertăți politice și administrative. Toate acestea trebuie susținute de presa românească, pentnr românii care au rămas în afara granițelor

noastre actuale. Deci, aceasta privește atît pe românii din Basarabia și Bucovina, cit și pe cei din Transilvania. Noi nu specificăm, tratăm problema în ansamblul ei și n-o tratăm într-un singur jurnal și numai o singură zi, ci în toate jurnalele și un timp mai îndelungat, însă fără violență și fără ură.“

Noiembrie 1940

Scrisoarea adresată de luliu Maniu, Ion Miha- lache și Gheorghe Brătianu generalului Ion Antonescu, în legătură cu dizolvarea abuzivă a asociației Pro Transilvania. [1]

Domnule General,

O hotărîre a Tribunalului Ilfov din ziua de 15 noiembrie a.c., în urma dezbaterilor prevăzute de lege, a recunoscut asociației **Pro Transilvania** calitatea de persoană juridică și morală, autorizîndu-i funcționarea.

A doua zi, însă, am aflat din ziare decizia de dizolvare a acestei asociații, comunicată de Președinția Consiliului de Miniștri.[2]

Cum desigur nu se poate motiva această măsură prin activitatea asociației, care nici nu apucase să se întrunească, s-a invocat activitatea „de politică internă și de provocațiuni" a unora din membri ei. S-a mai arăt că această activitate este incompatibilă cu „angajamentele și interesele internaționale ale României".

Întrucît aceste hotărîri s-au luat în timpul lipsei dv. din țară, subsemnatii. în calitate de conducători ai asociației dizolvate, vor fi deosebit de îndatorați să binevoiți a dispune să ni se comunice care sînt membrii ei ce au desfășurat această activitate și de ce provocațiuni s-au făcut vinovați.

Scopul asociației, așa cum l-ați putut vedea din statutele ei, era de a susține drepturile poporului român, prin mijloacele pașnice și legale, și în special de a construi un sprijin pentru fiii neamului pe care vitregia vremurilor i-a adus sub stăpînire străină.

De altă parte, atunci cînd în Ungaria se afirmă public revendicări asupra altor părți ale teritorului nostru, socotim, cu toată grija ce trebuie s-o avem pentru interesele internaționale ale țării, că opinia publică românească nu poate rămîne indiferentă față de aceste provocări. Noi nu uităm, cum desigur n-ați uitat nici dv., că pierderile pe care le-am suferit se datoresc în mare parte propagandei stăruitoare a vecinilor noștri și lipsei reacțiunii îndeajuns de puternică din partea noastră.

Sîntem de asemenea convinși că propagandă nu poate fi făcută de organele oficiale, care sînt obligate adesea la o rezervă ce nu le permite atari manifestări.

în aceste împrejurări socotim de datoria noastră de a vă ruga să ne arătați în ce măsură o apărare a drepturilor firești ale României poate fi în contrazicere cu angajamentele ei internaționale.

în speranța că veți binevoi să examinați din nou în-

treaga chestiune a organizării și înființării asociației **Pro Transilvania,** vă rog să binevoiți a anula decizia din 16 noiembrie 1940, nr. 2322, și a lăsa[1] liberă funcționarea statutară a asociației **Pro Transilvania,** și să primți, domnule general, încredințarea deosebitei noastre cansidera- țiuni.[3]

Iuliu Maniu, Președintele asociației *Pro Transilvania,* I. Mihalache, vicepreședinte, Gh. Brătianu, vicepreședinte

NOTE

[1] Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, ff. 50—51.

[3] Asociația s-o constituit la 6 octombrie 1940, în sala festivă a Ligii Antirevizioniste din palatul ziarului *Universul.* Activitatea ei a fost interzisă din inițiativa lui Horia Sima. Nici după rebeliune, generalul Ion Antonescu nu va autoriza funcționarea ei, socotind-o un paravan al agitațiilor de partid. Conducătorii asociației s-au adresat justiției, care le-a dat cîștig de cauză, dar

decizia în speță a tribunalului a rămas un premiu de consolare platonică. ,

:l în relație cu același episod, intr-un raport din mai 1943, Eugen Crislescu, șeful Serviciului Special de Informații, consemna : „Argumentul suprem de care se servește Maniu pentru a învedera incompatibilitatea amiciției româno-germane cu interesele naționale e dizolvarea asociației *Pro-Transilvania, ce* intervenise printr-un decret al lui Horia Sima și în lipsa domnului general Antonescu din țară. Pentru Maniu era clar că Sima dase urmare unui ordin al germanilor. Aceștia nu aveau interesur să creeze o agitație de opinie publică împotriva unei hotărîri internaționale luate de puterile Axei.“ Cu toate acestea, nu există nici o dovadă că Horia Sima ar fi acționat sub presiune germană.

5

Noiembrie 1940

Scrisoarea lui Constantin I. 'C. Brătianu și Iuliu Maniu către generalul Ion Antonescu, privind libertatea de acțiune a partidelor politice.[1]

Domnule General,

în timpul domniei regelui Carol al II-lea, am intervenit pe lingă dînsul pentru a-i arăta gravele pericole ce amenință țara în cazul cftid Coroana continuă să se izoleze de națiune și să suprime partidele politice care au legături cu poporul și care în momente grele îi pot da sprijinul în opinia publică.

Vocea noastră nu a fost ascultată și regele, neputjndu-se sprijini pe rezistența națională și pe opinia publică din țară, a cedat o mare parte din teritoriul țării și și-a pierdut Coroana.

în audiența ce ne-ați acordat[2] v-am cerut să nu se facă dificultăți partidului național liberal și celui național țărănesc, care au realizat întregirea neamului nostru. V-am arătat că în fața curentelor anarhice ce au luat naștere în țară, este bine să existe organizații naționaliste

31 de conservare a vieții noastre de stat, organizații care a- vînd în sinul lor elementele necesare acțiunii naționale economice și politice ale României vor putea combate criza ce s-a declarat. V-am comunicat că departe de a crea vreo dificultate guvernării, a cărei răspundere ați luat, nu vom refuza concursul nostru tehnic ca să reușească opera de dreptate, de asanare morală și de reconstituire pe care o anunțați.

Ați recunoscut utilitatea partidelor ce .prezidăm și ne-ați făgăduit că veți lăsa libere organizațiile noastre centrale și județene, cu excepția întrunirilor de agitație și de propagandă la sate, care ar putea da naștere la oarecari contramanifestări.

V-am promis că vom proceda cum doriți și vom suspenda orice activitate de manifestațiuni zgomotoase.

încrezători în cuvîntul ce ne-ați dat, am procedat la regruparea cadrelor organizațiilor noastre centrale și apoi am dat instrucțiuni conducătorilor noștri din județe ca să procedeze la fel, grupînd elementele care aveau aceleași credințe cu noi.

Dar, 'din primul moment, ne-am lovit de paralizarea acțiunii noastre.

O consfătuire la Sighișoara a cadrelor național-țărăniste a fost împrăștiată și cei prezenți la întrunire au fost citați la Consiliul de Război, iar dl. Vasile Serdici, pre-

ședintele organizației, a fost condamnat la 5000 . lei amendă pentru că nu avea autorizare de la autoritățile locale de a ține „întrunire[11].

Pentru a înlătura orice motiv sau pretext de urmărire, conducerea Partidului Național Țărănesc a anunțat prefecturii poliției din București ședința comitetului său central convocat pentru 17 noiembrie în București. Prefectura poliției a refuzat însă luarea la cunoștință a ședinței convocate.

La Piatra-Neamț, dl. Gurada, șeful Partidului Național Liberal din localitate, cerînd prefectului județului autorizare de a avea o consfătuire cu amicii săi politici, a fost arestat a doua zi de o ceată de legionari și ținut sechestrat (timp de 15 zile.

A apărut și decretul lege din 12 noiembrie 1940,[3] în complet dezacord cu făgăduielile ce ne-ați dat, cu sancțiuni în contra acelora care s-ar abate de la prescripțiile decretelor.

în fața tulburărilor ce încep a se ivi în România, în dezorientarea și în panica ce a cuprins cetățenii din cauza actelor săvîrșite de persoane fără răspundere, rolul partidelor noastre devine și mai necesar ca pînă astăzi.

Curentele subversive încep a se înjgheba în forme concrete, actele de anarhie și de nesupunere în însuși partidul care deține puterea în stat sînt tot mai frecvente. Singurul mijloc de asanare este o propagandă patriotică pentru ideile de ordine, de disciplină și de progres ordonat. Singura cale de asanare, de coordonare a forțelor naționale și de extirpare a abuzurilor este controlul public cu mi jloacele democratice naționale.

Menținerea forțelor de rezervă este un imperativ nu numai în acțiunea militară, ci și în cea politică. Monopolul vieții politice prin admiterea unui singur partid este însă în contrazicere cu aceste elementare adevăruri pe care evenimentele ce au avut loc în ultimul timp le confirmă pe toate.

Avem toată încrederea că în dorința de a realiza o solidaritate națională liber consimțită a cetățenilor veți da ordinele necesare pentru ca făgăduielile ce-ați făcut să se realizeze și în consecință veți lăsa să funcționeze liber organizațiile noastre de partid.

O datorie de conștiință ca șefi ai partidelor naționale ne silește să facem — potrivit atitudinii noastre anterioare — acest nou demers pe lîngă dv. cu credința că veți aprecia în mod just intențiunile noastre patriotice.

Principiul de stat totalitar, pe care — după noi, greșit l-a acceptat regimul de azi ca metodă de guvernămînt — și care nu a împiedicat guvernul să admită poporului german din țară personalitatea juridică'[1] și, în consecință, gruparea lui în autonomia națională pentru manifestarea voinței sale, nu va putea împiedica recunoașterea unui lucru cu mult mai redus pentru însuși poporul românesc j gruparea lui în conformitate cu convingerile sale politice.

Cu distinsă stimă,

Președintele Partidului Național Liberal

C. I. Brătianu Președintele Partidului

Național Țărănesc luliu Maniu NOTE

[1] Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 814, ff. 47—49.

[2] In septembrie 1940.

[3] Decretul-lege pentru reprimarea întrunirilor sau manifeslațiunilor prin care se urmărește o acțiune cu caracter de uneltire împotriva ordinii sociale existente în stat, de fapt din 13 noiembrie 1940.

[4] Printr-un decret lege din 20 noiembrie 1940, Grupul Etnic German, sub conducerea lui Andreas Schmidt, înlocuind vechile forme de organizare ale comunității germane din România, a devenit corporație de drep public.

6

Noiembrie 1940.

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu generalului Ion Antonescu, privind aderarea României la Pactul Tripartit.[1]

Domnule General,

In calitatea noastră de conducători a două partide naționale de al căror trecut se leagă momentele cele mai mărețe din istoria de întregire a neamului, în spatele cărora stă imensa majoritate a opiniei publice românești, împiedicată azi ca și ieri a se exprima liber, și în calitatea noastră de români, care au tremurat pasivi și mai tremurăm încă de catastrofele naționale prin care a trecut țara în cursul acestei veri, nepuși fiind în cunoștință .de cauză pe alte căi despre actele cu care ați legat țara în ultimele momente, [2] îngăduiți să vă adresăm întrebările de mai jos, cu rugămintea de a ne scoate cît mai degrabă din îngrijorările care ne frămîntă pe noi și frămîntă întreaga țară reală.

Știm cît este de grea situația dv. în actualele împrejurări, știm că sînteți. siliți să acordați mai mult decît ar fi indispensabil.

Sînt însă lucruri care pentru liniștirea țării trebuiesc lămurite.

Astfel :

Cînd ați plecat la Roma,[3] în greaua situație în care se afla România, după catastrofalul cutremtîr de pămînt'[1] și în aceeași atmosferă agitată, ne întrebam ce puteți obține pentru țara noastră.

O mare îngrijorare a cuprins apoi sufletele românești, după vizita d-lui Molotov la Berlin’’, și mai ales cînd, după ce Ungaria a aderat la pactul tripartit [fi], dv. ați plecat la Berlin.[7]

Țara se întreabă : era vreo relație între vizitele dv. la Roma și Berlin și acelea ale miniștrilor afacerilor străine ai Rusiei și Ungariei[8] ?

Țara înțelege că eta natural ca^ Ungaria să adereze la pactul germano-italo-japonez, ca să-și asigure cuceririle făcute prin intervenția Germaniei și Italiei. Nu înțelege însă ce rost are intrarea noastră. Noi avem garantate noile fruntarii de aceste două țări.[9] Ce ni s-a oferit în schimbul obligațiunilor ce luăm prin aderarea la un pact, care garantează Ungaria în actualele ei hotare ? Am renunțat oare la revendicările noastre teritoriale ? Dacă ne-am supus unei presiuni puternice făcută de Germania și Italia, cînd am cedat la desmembrarea României Mari, să considerăm oare actul ca-iremediabil ?

Ceea ce este și mai grav : este angajamentul ce luăm prin art. 3 al pactului, care obligă România să susțină prin toate mijloacele politice, economice și militare pe oricare din puterile aderente, cînd una dintre ele ar fi atacată de o putere ce nu este actualmente în război.[1*1]

Pe de altă parte art. 5 declară că acest pact nu schimbă cu nimic statutul politic ce există actualmente între fiecare din cele trei părți contractante și U.R.S.S.[11]

Aceste înțelegeri exclud desigur o acțiune în contra Rusiei, mai cu seamă după înțelegerea de la Berlin dintre d-nii Molotov și Ribbentrop. [12]

Se pune deci întrebarea ; pentru ce și pentru cine ați iscălit pactul ?

Ce ați obținut în schimbul angajamentului ce ați luat care ne poate băga într-un război în care putem avea

mult de pierdut ?

Apoi oricît ne-am afla sub influența Germaniei, poate ea să ne oblige să apărăm țările care ne sînt vrăjmașe, să intrăm în război în contra celor ce ne-au fost pînă astăzi amici, să ieșim din neutralitatea noastră și să luăm o atitudine pe față contra puterilor cu ajutorul cărora am înfăptuit România Mare ?

Este sigur generalul Antonescu că deciziunile ce a luat corespund simțămintelor, aspirațiunilor și intereselor românilor ?

Ne întrebăm pentru care considerațiuni ați evitat să solidarizați națiunea în asemenea acte de importanță vitală și permanentă ale ei ?

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

C. I. Brătianu
Președintele Partidului Național-Liberal
luliu Maniu
Președintele Partidului Național-Țărănesc

NOTE

’ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, ff. 66—68.

[2] Aderarea României la Pactul Tripartit, semnată de generalul Ion Antonescu la 23 noiembrie 1940, la Berlin.

[3] [i] Vizita conducătorului statului la Roma a avut loc între 14 și 16 noiembrie 1940.

'' Noaptea dispre 9 spre 10 noiembrie 1949.

r' 12—13 noiembrie 1940.

r' 20 noiembrie 1940.

[7] 21—24 noiembrie 1940.

[s] La 20 noiembrie 1940, Teleki Pal, președintele Consiliului de Miniștri al Ungariei, și Csăky Istvăn, ministrul de externe, au purtat convorbiri cu Hitler la Viena. In ceea ce privește relațiile cu România, nu s-a produs în discuție decît următorul argument : „...Ungurii au fost timp de 20 de ani rău tratați de români, iar atitudinea lor de acum nu este decît reacția la nedreptățile pe care au trebuit să le suporte o vreme atît de îndelungată."

[8] [1] în consecința acceptării dictatului de la Viena, la 30 august 1940. Germania și Italia au garantat frontierele României.

[10] Articolul 3 al Pactului Tripartit are următorul conținut : „Germania, Italia și Japonia sînt de acord să colaboreze pe baza

fixată mai sus. Ele își asumă în continuare obligația de a se sprijini una pe alta prin toate mijloacele politice, economice și militare, în

cazul cînd una dintre cele trei Părți Contractante este supusă agresiunii din partea vreunei puteri care în prezent nu participă la războiul european și în conflictul chino-japonez.•* Observația lui Dinu Brătianu și luliu Maniu nu era superfluă. Pe temeiul acestui articol, România a fost implicată în starea de război cu Statele Unite ale Americii.

[11] Articolul 5 al Pactului Tripartit are următorul conținut : „Germania, Italia și Japonia declară că acordul de față nu atinge în nici un fel statutul politic existent în prezent între fiecare dintre cei trei participanți ai acestui acord și Uniunea Sovietică." A fost respectat exclusiv de Japonia.

[12] Lipsa de informații politice a celor doi lideri care reprezentau partidele istorice din România era evidentă. La Berlin, între Adolf Hitler și Joachim von Ribbentrop, pe de o parte, și Viaceslav Mihailovici Molotov, pe de altă parte, nu a survenit nici o înțelegere. O eventuală concordie a fost zădărnicită între parteneri tocmai de pretențiile teritoriale suplimentare emise de ruși la adresa Finlandei și a României. „La început, Rusia și-a limitat cererile la Bucovina de nord, dar, în circumstanțele actuale — consemnează stenograma lui Paul Schmidt lamentația lui Molotov —, Germania trebuie să se arate înțelegătoare pentru ceea ce înseamnă interesele rusești în Bucovina de sud. Rusia nu a primit nici la această întrebare răspuns precis. Dimpotrivă, Germania a garantat statul român în totalitatea lui și i-a neglijat complet pe ruși în Bucovina de sud. Fiihrerul a replicat că, din partea germană, s-a făcut dovada unei bunăvoințe deosebite și dacă numai o parte a Bucovinei a putut fi ocupată de Rusia. Conform acordurilor verbale, regiunile altădată austriece trebuiau să cadă în zona germană de interes. Pentru rest, s-a specificat exact numele regiunilor aparținînd zonelor de interes rus, ca de exemplu Basarabia. Dar nu a fost niciodată vorba despre Bucovina. De altfel, nu s-a definit clar sensul cuvintelor *sferă de influență.* Oricum am privi lucrurile, Germania nu a violat absolut deloc acordurile. Corecțiile de frontiere făcute pentru partea din Lituania și pentru Bucovina, a observat Molotov, nu înseamnă nimic în raport cu cele pe care Germania a îndrăznit să le facă pe calea armelor. Corecțiile de frontieră pe calea armelor, a replicat Fiihrerul, nu aveau nimic de a face cu acordurile." Se discuta despre protocolul adițional secret la Tratatul de neagresiune germano-sovietic din 23 august 1939. Pentru cei ce apreciau cu luciditate situația raporturilor din Europa, o acțiune militară a Germaniei împotriva Rusiei sovietice era acum iminentă. Noile pretenții teritoriale ale Moscovei la adresa României, emise de Molotov la 13 noiembrie 1940, au fost făcute publice de de Joachim von Ribbentrop, în iunie 1941, cînd s-a declanșat campania din răsărit.

Noiembrie 1940.

Proiect de răspuns al generalului Ion Antonescu la scrisorile primite de la luliu Maniu.[1]

Domnule Maniu,

N-am răspuns pînă azi scrisorilor și memoriilor dv., dar nu fiindcă „le-am ignorat complet[14] sau pentru că a-și fi urmărit să vă „indispun[44] sau să vă „descurajez[44]. Nu am asemenea preocupări.

Am crezut însă că, deasupra tuturor s'buciumărilor și a tuturor luptelor, există un domeniu de interese de stat și de mari perspective politice, în care oamenii de stat se pot întîlni dacă nu înțelege.

Și am așteptat ca dv., ridicîndu-vă deasupra tuturor patimilor trecutului și a tuturor neînțelegerilor prezentului, să recunoașteți singur, fără solicitarea mea, poziția în care mă găsesc și strădania onestă pe care o fac în interesul tuturor.

Pentru că însă nu desprind din... vă spune cu siguranță că politica externă a unei țări are aspecte cu totul diferite dacă o privești dinăuntru, pe baza tuturor datelor informative și a tuturor tendințelor politice, și dacă o privești din afară, lipsit de aceste elemente, sau înarmat cu concepții și atitudini potrivnice.

De aceea, mă veți înțelege de ce răspunsul meu, preocupat de interesele statului se va mărgini la-unele afirmări și atitudini, rugîndu-vă să lăsați conștiinței și răspunderii mele restul.

Luînd răspunderea conducerii statului, la 6 septembrie 1940, am găsit România angajată într-o politică alături de Axă. Hotărirea a fost luată la...

Memoriile și adresele au o asemenea tendință, ci, dimpotrivă, o stăruitoare asemănare cu situațiile din trecut, mă siliți să vă răspund.

Memoriile dv. ating trei chestiuni : I. Situația internațională ; II. Situația internă ; III. Atitudinea mea și răspunderea mea personală.

Mă întrebați, domnule Maniu, ce m-a determinat să fac drumurile la Berlin și Roma și să dau adeziunea Ro-

mâniei la Pactul Tripartit, precum și ce raport este între aceste acte și vizita domnului Molotov la Berlin.

Mă întrebați, de- asemenea, ce situație s-a creat țării noastre, prin obligația sa de a da asistență în conflicte viitoare, conform actului de la Berlin și considerați âceste acte și vizita domnului Molotov la Berlin.

Domnule Maniu, experiența dv. de om de stat...[2]

NOTE

[1] Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, ff. 69—70.
[1] Documentul reprezintă un bruion nedesăvîrșit.

8

4 decembrie 1T40

Scrisoarea adresată de luliu Maniu generalului Ion Antonescu, referitoare la atmosfera de teroare a regimului legionar. [1]

Domnule General,

Țin să vă mulțumesc pentru amabilitatea ce ați avut de a ne primi, pe d-1 I. Mihalache[2] și pe mine, îndată după săvîrșirea revoltătoarei crime împotriva, mult regretatului nostru prieten Virgil Madgearu[3], de a asculta cuvintele noastre de durere și indignare și de a împlini dorința exprimată pentru înmormîntarea lui creștinească.

Tragica întîmplare a asasinatelor săvîrșite în ultimul timp și a goanei deschise corțtra atîtor persoane din viața publică reprezintă simptomele unei desagregări sufletești

Memoriile dv. ating trei chestiuni : I. Situația internațională ; II. Situația internă ; III. Atitudinea mea și răspunderea mea personală.

Mă întrebați, domnule Maniu, ce m-a determinat să fac drumurile la Berlin și Roma și să dau adeziunea Ro-

mâniei la Pactul Tripartit, precum și ce raport este între aceste acte și vizita domnului Molotov la Berlin.

Mă întrebați, de- asemenea, ce situație s-a creat țării noastre, prin obligația sa de a da asistență în conflicte viitoare, conform actului de la Berlin și considerați âceste acte și vizita domnului Molotov la Berlin.

Domnule Maniu, experiența dv. de om de stat...[2]

NOTE

[1] Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, ff. 69—70.
[1] Documentul reprezintă un bruion nedesăvîrșit.

8

4 decembrie 1T40

Scrisoarea adresată de luliu Maniu generalului Ion Antonescu, referitoare la atmosfera de teroare a regimului legionar. [1]

Domnule General,

Țin să vă mulțumesc pentru amabilitatea ce ați avut de a ne primi, pe d-1 I. Mihalache[2] și pe mine, îndată după săvîrșirea revoltătoarei crime împotriva, mult regretatului nostru prieten Virgil Madgearu[3], de a asculta cuvintele noastre de durere și indignare și de a împlini dorința exprimată pentru înmormîntarea lui creștinească.

Tragica întîmplare a asasinatelor săvîrșite în ultimul timp și a goanei deschise corțtra atîtor persoane din viața publică reprezintă simptomele unei desagregări sufletești

și ale unei disoluții sociale â cărei continuare trebuie stăvilită cu toată hotărîrea.

Ca unul care urmăresc cu toată atenția curentele și simptomele vieții publice, ca unul care în situația ce am in viața politică simt că mă apasă o răspundere și care doresc ca ocîrmuirea domniei voastre să aibă rezultate mulțumitoare pentru țară, învingînd greutățile ce se

anunță, sînt dator să vă expun adînca îngrijorare ce mă stăpînește.

Situația internă a început să alunece spre povîrnișul unei anarhii după care, dacă ea va dăinui, nu poate urma decît disoluția și ocuparea țării nu numai de actuala oștire de ,,instructori"'[1], dar și de altele care vor veni fățiș cu titlul de ocupanți. Astfel în loc de a opri dezmembrarea țării, începută sub regele Carol II, sîntem amenințați ca ea să continue.

Desigur, vi s-a raportat despre starea sufletească de indignare și de revoltă, despre panica și defetismul ce domnesc astăzi în toate straturile societății românești. Este foarte semnificativ că la această stare sufletească participă în chip deosebit și țărănimea și clasele de jos, care văd în faptele petrecute preseij^pele falimentului clasei conducătoare și ale prăbușirii a înseși organizației de stat.

Deosebit de dureros este însă începutul de dezagregare ce se manifestă în organul cel mai viril și cel mai nobil al corpului național, în oștire. Cu nervii extenuați de lungile suferințe ale concentrărilor și mobilizării zadarnice, cu rezultate dureros de umilitoare și demoralizatoare, disciplina trupei este în decădere, iar ofițerii, la rîndul lor, după ce au pierdut încrederea în fermitatea conducerii de stat, văzîndu-și pînă și cariera în primejdie, cu perspectiva unei grave crize financiare, prevăd timpuri tot mai întunecate pentru viitorul oștirii și al țării.

Fără îndoială că asasinatele din noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1940’’ au constituit semnalul unui proces de descompunere care în puține zile a făcut progrese uimitor de repezi. Opera a trei generații glorioase, care

au creat, de la revoluția din 1848 pînă la Unirea din 1918, România Mare, este în pericol de a se prăbuși.

Acest proces de disoluție capătă un ritm accelerat îndeosebi prin faptul că asasinii nu sînt descoperiți, urmăriți sau pedepsiți nici azi, a șaptea zi după crime, iar complicii lor justifică, aprobă, ba chiar preamăresc crimele săvîrșite. în tot cazul, pînă în momentul de față nu s-au dat publicității nici un comunicat despre mersul cercetărilor, din care cauză opinia publică are impresia că

decretele prin care s-au stabilit sancțiuni severe pentru asemenea cazuri nu se pun în aplicare, iar răufăcătorii și atentatorii se simt încurajați. Sentimentul de nesiguranță a devenit general și nu este întrecut decît de indignarea celor care deplîng starea de decadență a Țării Românești.

Aveați dreptate, domnule general, să spuneți la Alba Iulia că multă lume este vinovată pentru aceste stări de lucruri, dar cred că era cu dreptate să constatați tocmai la Alba Iulia că eu, partidul pe care-1 prezidez și prietenii mei, care azi sînt în parte amenințați și ei, nici nu ana ..colaborat"' cu regimul trecut, nici nu am „tăcut"' față de evenimentele ce s-au desfășurat în anii din urmă.

Cînd, după căderea guvernului d-lui Tătărăscu în decembrie 1937, regele Carol al II-lea a însărcinat pe Octavian Goga să formeze un guvern predictatorial, el nici nu a încercat să-mi propună colaborarea. Cînd, în februarie 1938, după concedierea lui O. Goga. regele a hotărît să formeze primul guvern dictatorial fățiș, el a apelat la toți foștii prim miniștri, oferindu-le colaborarea. Dintre aceștia eu am fost singurul care, fiind chemat în audiență, am refuzat această problematică onoare. Cu această ocazie, li s-a oferit și d-lor dr. Nicolae Lupu și I. Cămărășescu portofolii pe care însă le-au refuzat. De asemenea s-au făcut mai tîrziu propuneri ademenitoare prietenilor noștri Sever Bocu, Aurel Dobrescu și Ghiță Popp. care asemenea au refuzat, iar grupul Călinescu (Potârcă, Ralea, Ghelmegeanu, Andrei) a fost eliminat din partid îndată după intrarea în guvern.

Nevoind să avem nimic comun cu regimul regelui Carol II, senatorii de drept ai Partidului Național-Țără-

41 nesc au refuzat sa-și exercite mandatul în condițiile create de acel regim, mandat recunoscut de înalta curte de casație și confirmat din nou și de pseudo-constituția din 1938, spre a nu colabora nici măcar în calitate de opoziție cu un regim care pentru noi era absolut evident că va duce țara la un dezastru extern și intern sigur, prezis în mod formal și repetat de subsemnatul. Această atitudine a noastră a devenit încă și mai dîrză după asasinarea fruntașilor legionari și după masacrul din septembrie 1939/’ crime contra cărora am ținut să protestez atît în public cit și prin memorii speciale

adresate direct suveranului.

Tot atît de puțin mă poate atinge acuzația că aș fi ;,tăcut:‘ alături de toți oamenii politici și alături de cler și oștire în fața nemaipomenitelor crime și abuzuri săvîrșite de regele Carol, de guvernele lui și de camarila lui.

în curs de trei ani am înaintat regelui Carol patru memorii și am dat publicității, socotind numai pe cele mai importante, peste cincizeci de cuvîntări, declarații și interviuri, care, fiind oprite de cenzură, eu le-am transmis Curții Regale pe toate și le-am răspîndit hectografiate în public, din care cauză am fost eu dus și în fața Consiliului de Război. Am luat asupra mea tot riscul convingerilor mele, pe care le-am manifestat pe față și în auzul tuturor, inclusiv al emisarilor regali însărcinați să mă sondeze. Am încurajat și am protejat pe toți cei de o părere cu mine și am apărat față de crimele și nelegiuirile regelui Carol și pe adversarii mei politici.

Cred prin urmare că este justă dorința mea ca conducătorul statului, în manifestările lui publice, să nu mă implice pe mine și partidul meu ce prezidez, prin generalizare, în răspunderea colectivă a faptelor, crimelor sau a tăcerilor vinovate și lașe din ultimii trei ani.[7] Conștiința mea este liniștită și opinia publică a țării știe că eu nu am greșit și că eu nu am tăcut. De opt ani sînt în război politic fățiș cu regimul regelui Carol, iar domnia voastră, domnule general, știți mai bine ca oricine că am luat hotărîrea să nu mai suport domnia regelui Carol și că am procedat în consecință.

Nu este însă vremea acum de a face istorie ; ea se va scrie la timpul său.

în momentul de față, țin însă să protestez și în scris contra sălbăticiilor ce s-au săvîrșit, în contra asasinării prietenului meu Virgil Madgearu, om de o excepțională valoare științifică și națională, și a marelui profesor Nicolae lorga,[8] care deși mi-a fost înverșunat adversar politic, totuși am recunoscut totdeauna că a avut merite neșterse în evoluția gîndirii naționaliste românești și care a fost o podoabă a științei naționale și universale. Respectul ce am avut pentru meritele lui științifice și naționale m-a determinat să nu ripotez niciodată la nenumă-

ratele lui atacuri îndreptate împotriva mea.

Din parte-mi, domnule general, vă adresez rugămintea — și acesta este scopul principal al rîndurilor de față :— să nu întîrziați nici o clipă pentru a restabili autoritatea puterilor constituite în stat, să dqți serviciile de menținerea ordinei publice în mîini competente și să faceți prin toate mijloacele ca cetățenii de orice categorie să redobîndească siguranța averii și a vieții lor, pentru ca astfel să poată continua munca productivă atît de necesară organismului social și economic. Domnia voastră, domnule general, veți găsi desigur mijlocul potrivit acestui scop. în ceea ce mă privește pe mine, eu urmez - a crede, precum știți, că singura cale este respectarea ordinei legale, a vieții constituționale și a libertăților cetățenești.

Deodată cu acest protest, vă rog pe domnia voastră să dați la lumină pe cei vinovați și aceasta nu numai pentru a restabili ordinea de drept în stat, ci pentru a da și o satisfacție opiniei publice și pentru a reface, întrucît se poate, reputația țării noastre adînc compromisă.

, Nu se mai pot trece sub tăcere crimele săvîrșite, nici nu pot fi tăinuiți făptuitorii fără ca lumea civilizată să rostească verdictul ei zdrobitor asupra statului nostru, acuzîndu-1 că el ori nu este în stare să descopere două grupuri de cîte cinci atentatori care au săvîrșit faptele lor la lumina zilei, z>ri că chiar organele statului ascund pe făptuitori.

în ce privește masacrul de la închisoarea Jilava, cu toată revolta explicabilă a făptuitorilor,[9] cred totuși că dacă nu un sentiment de umanitarism, dar măcar buna reputație a țării ar fi cerut ca autoritățile în drept să aplice măsurile cuvenite.

Vă mai rog, în sfîrșit, domnule general, să dispuneți cenzurei să permită publicarea anunțurilor de deces ale regretaților Virgil Madgearu și Nicolae lorga și publicarea dărilor de seamă despre decursul funeraliilor, împreună cu discursurile rostite, pentru ca pe o parte țara să cunoască fapta domniei voastre creștinească de a fi dat curs liber înmormîntării acestor valoroși bărbați ai țării și pentru ca pe de altă parte ea să cunoască senti-

mentele de pietate și gratitudine ale familiei și ale prietenilor lor față de cei decedați, care sînt martirii unoi' credințe, iar nu criminali urmăriți de legile țării și condamnați de opinia publică.

Vă rog, domnule general, să primiți încredințarea înaltei mele stime și considerațiuni.

luliu Maniu, Președintele Partidului
Național-Țărănesc

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 49/1940, ff. 2—5.

Vicepreședintele Partidului Național Țărănesc.

[n] Economist și om politic țărănist, asasinat de legionari la **27** noiembrie 1940.

'• Oficial, Misiunea Militară Germană din România avea caracerul unei misiuni de instrucție. „Cel mai important este ca acțiunea — se specifica într-o telegramă primită de la Berlin de Wilhelm Fabricius, ministrul Germaniei la București — să capete o notă antiengleză și în nici un caz una antirusă... Această reglementare a limbajului trebuie să fie valabilă și în ce privește comentariile guvernului român/[1]

La Jilava, în noaptea dinspre 26 spre 27 noiembrie 1940, au fost asasinați de legionari 64 oameni politici, militari și înalți funcționari din poliție și administrație, reținuți pentru cercetări. Printre ei se numărau Victor lamandi, Gheorghe Argeșeanu, Mihail Moruzov, Gabriel Marinescu, Vasile Zeciu, Ion Bengliu, Dumitru Negulescu, Radu Pascu etc?

[8] Suprimarea lui Corneliu Codreanu și a altor conducători legionari a survenit la 30 noiembrie 1938. În septembrie 1939, în consecința asasinării primului ministru Armand Călinescu au fost lichidați numeroși legionari, atît la București, cît și în centrele județene și în lagărele în care erau deținuți.

[7] Aluzie la un discurs rostit de generalul Ion Antonescu la Alba Iulia, cu prilejul aniversării unirii Transilvaniei cu România.

” Asasinat la aceeași dată și în împrejurări similare cu cele in care a pierit și Virgil Madgearu.

[9] Asasinii de la Jilava au pretins că ar fi savîrșit masacrul sub imperiul emoției generate de descoperirea osemintelor lui Corneliu Codreanu.

5 decembrie 1940 [f]

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu, privind abuzurile și crimele regimului legionar. [1]

Domnule General,

Cînd în timpul dictaturii regelui Carol II a avut loc omorul legionarilor, am fost singurul să protesteze în scris pe lingă suveran în contra unui act pe care-1 consideram ca periculos pentru viitoarea ordine în statul român.

Am arătat regelui că s-a introdus în moravurile blîndului nostru popor un element de cruzime și sălbăticie care va da naștere la o serie de crime în viitor, că îndreptarea conștiințelor nu se poate face prin teroare, ci prin convingere și că multe elemente care pot fi utile în viitor pentru țară se distrug, în loc să fie aduse să lucreze pe o cale folositoare pentru binele public. Am arătat regelui că de atunci înainte viața sa va fi expusă răzbunărilor.

în urma scrisorii mele, regele a îndepărtat guvernul ce prezidase la executarea legionarilor și a format succesiv două guverne ale d-lor Argetoianu și Tătărăscu,

45 așa-zise de destindere, cu misiunea să împace conștiința publică.[2]

Regimul ce prezida nu putea însă să dea rezultatul dorit.

Cînd după abdicarea regelui Carol II ați luat conducerea statului român și răspunderea situației, în urma declarațiilor și comunicatelor dv. : că veți introna uri regim de dreptate, de respectarea proprietății, de împăciuire și de liniște și că veți aplica fără ură nici părtinire sancțiuni legale contra celor ce au abuzat de situația lor ca să se îmbogățească în detrimentul bunului public, am crezut că de aci înainte va domni în țară un regim de libertate. de siguranță și de liniște.

Cînd ați luat șefia regimului legionar, am crezut că ați făcut-o ca să disciplinați oarecari apucături incompatibile cu bunul mers al afacerilor publice, că veți potoli

simțăminte de răzbunare, care*» dominau sufletele îndurerate sau revoltate. Prezența dv. în capul statului legionar trebuia să fie a garanție pentru ordinea publică, pentru averea particulară și pentru siguranța individuală.

îndată ce ați declarat statul național românesc ca stat legionar, ar fi trebuit la legionarii satisfăcuți să aibă încredere în noul lor șef, să uite patimile din trecut și, avînd de aci înainte răspunderea ordinei și liniștii din țară, șă potolească spiritul de răzbunare ce îi dominase pînă atunci și să se ocupe numai de muncă constructivă și de alinarea suferințelor românilor. în acest scop trebuia evitat orice ar fi putut spori porniri anarhice sau Sîngeroase.

Ori diferitele ceremonii care au avut loc în ultimul timp și pe care le-ați prezidat au avut tocmai efectul contrar.

Exhumările de oseminte, defilările continue, reînhumările cu manifestații de răzbunare, discursurile agresive ținute și cîntecele au îndîrjit în loc să potolească patimile.

Rezultatul a fost măcelurile întîmplate în ultimele zile.

S-a început cu omorîrea celor închiși la Jilava, ca răzbunare în contra celor ce erau considerați ca culpabili de omorîrea legionarilor.

Ori acești generali, ofițeri, magistrați, miniștri și agenți ai forței publice, închiși la Jilava pentru a fi judecați, odată puși în neputința de a șe sustrage de la o judecată — care trebuia sa fie imparțială —, au fost uciși fără condamnare și fără a se stabili mai înainte gradul de răspundere al fiecăruia.

Au căzut atunci sub gloanțele legionarilor 66 de persoane.

Ori este știut că vărsarea de sînge atrage după sine răspîndirea de alt sînge, că psihoza creată de o crimă atrage alte crime, cum omorîrea legionarilor de sub domnia regelui Carol II a avut ca urmare măcelurile de la Jilava.

Acest din urmă măcel a creat în spiritul legionar dorința de a nu se opri aci.

Au căzut sub gloanțele lor doi oameni care nu puteau să fie în nimic răspunzători de faptele petrecute sub regimul trecut.

Madgearu și lorga au căzut victime ale ucigașilor.

Dacă măcelul de la Jilava putea să fie explicat prin dorința de răzbunare a unor oameni care pierduseră în același fel rude și prieteni de ai lor, asasinarea lui Madgearu și lorga nu se poate explica decît prin psihoza ce a cuprins-corpul legionar pe care-1 prezidați.

Dar faptele acestea nu se opresc aci. S-au încercat arestări făcute de mici grupe de legionari asupra altor oameni politici, ca domnii Argetoianu, Tătărescu, Ghelmegeanu, Ralea și Marinescu și numai grație protecției d-lui subsecretar de stat Rioșanu au putut scăpa să nu aibă soarta lui lorga și Madgearu.'[1]

Apoi s-au comis o serie de fapte criminale tăinuite.

Lumea este revoltată și îngrozită și se întreabă : cine mai are siguranța averii și vieții sale în statul legionar ?

Se continuă prin discursuri și în presă ațîțări în contra tuturor celor ce au luat parte lă guvernările după întregirea neamului nostru, cu uitarea operei mari ce au realizat și făcîndu-i răspunzători de situația actuală a țării, contra căreia ei au protestat continuu.

Ceea ce este adevărat este că furia de răzbunare dezlănțuită nu mai poate distinge între cei răspunzători și cei nevinovați.

în momentul actual și în psihoza ce a cuprins sufletele unora, care nu văd realizarea ambiției 4or decît prin omoruri, opinia publică se întreabă ce face conducătorul statului : șeful legionarilor ?

Va lăsa el oare să se continue cu acte care îngrozesc lumea civilizată, care dezorganizează statul român, care sălbăticesc și fac inconștienți de datoriile lor de om pe cetățenii țării noastre ?

Ați dat noi circulari care ar fi putut liniști opinia publică, dacă ea s-ar convinge că veți aplica sancțiunile promise în contra vinovatilor.'[1]

Dar cînd în aceste comunicate se scrie că autorii asasinatelor în contra lui lorga și lui Magearu sînt niște necunoscuți, pe cînd ei se pot ușor identifica, toți cred că autoritățile caută să-i facă să scape de pedepsele legale.

După cele ce s-au întîmplat, un singur mijloc ar fi să se restabilească ordinea necesară și să se recapete încre-

derea în regim, este acela de a se aresta asasinii, de a se publica numele lor, de a fi dați imediat în judecata Curții Marțiale, executînd pedepsele date care trebuie să fie aduse la cunoștința generală.

în acest mod s-ar mai putea împiedica repetarea acelorași acte și s-ar da impresia că guvernul poate înfrîna apucăturile ucigașe din ultimele vremuri.

Apoi trebuie să înceteze provocările ce se fac la adăpostul cenzurii, pentru a desemna la revolverul asasinilor pe oamenii politici ai vechilor regimuri.

Să se oprească manifestații macabre și de excitare Care au contribuit atît de mult la starea de astăzi.

Să nu mai permiteți ca sub egida portretului dv. să se publice articole ca cel din *Cuvîntul* de la 5 decembrie **1940** pe care vi-1 alătur.[5]

Să se facă în mod real, prin autoritățile militare, dezarmarea tineretului nerăspunzător.

Generalul Antonescu, care a luat o mare răspundere **în** fața țării și a istoriei, nu-și va putea îndeplini misiunea

decît punînd capăt anarhiei care amenință-chiar existența României independente.

Primiți, vă rog, domnule general, încredințarea simțămintelor mele alese.

C. I. Brătianu

NOTE

[1] Arhiva C C. a P.C.R., fond 103. dosar 8174, ff. 52—56.

[2] Guvernul condus de Constantin Argetoianu (28 septembrie—23 noiembrie 1939), precum și cele conduse succesiv de Gheorghe Tătărăscu (24 noiembrie 1939—10 mai 1940 și 11 mai—3 iulie 1940). Evident, ele nu s-au format ca urmare a scrisorii adresate de Constantin I. C. Brătianu regelui Carol al II-lea.

[3] în dimineața zilei de 27 noiembrie 1940, Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărescu, Mihail Ghelmegeanu, Ion Gigurtu, Mihail Ralea, general dr. Marinescu și alții au fost sechestrați de legionari la Prefectura Poliției Capitalei și au fost salvați, intradevăr, de colonelul Alexandru Rioșanu. Cu acest prilej, legionarii i-ati propus lui Gheorghe Tătărăscu să părăsească România.

[4] Reconstituirea ședinței Consiliului de Miniștri convocat de generalul Ion Antonescu în consecința asasinatelor de la Jilava s-a făcut după notele generalului Gheorghe Dobre. „Consiliul adunat —

consemna subsecretarul de stat al înzestrării armatei —, domnul general Antonescu intră în sală și spune în esență : asasinatul de astă-noapte de la Jilava este un act pe care il reprob și nu pot admite să-mi mînjesc mîinile cu sînge, nu acesta a !os1 și poate fi rezultatul străduințelor mele de a întrona Justiția :n aceasă nenorocită țară. Cei vinovați trebuie să fie daţj imediat în judecată și Justiția să-și facă datoria. Eu personal și guvernul se desolidarizează, de asemenea trebuie să o facă și mișcarea legionară ; în acest sens trebuie să se dea un comunicat țării". în același context, conducătorul statului a spus textual : „Nu sînt orator, dar revolta care mă stăpînește față de crima de la Jilava îmi dă puterea să expun din nou dezaprobarea acelui act. Vinovății să fie trimiși în judecată." Generalul Gheorghe Dobre a consemnat și finalul agitatei ședințe : „Domnul general Antonescu părăsește sala, rămînînd intransigent și spunînd că nu are epoleți de închiriat și nu primește să ducă mai departe statul în alte condiții decît cele pe care le socotește la înălțimea străduințelor sale, pentru binele acestui neam."

[5] Principalul organ de presă al mișcării legionare, aflat atunci sub direcția prof. univ. P.P. Panaitescu.

10

10 decembrie 1940

Scrisoarea adresată de generalul Ion Antonescu lui Constantin I. C. Brătianu, referitoare la O audiență care nu a mai avut loc. [1]

Stimate domnule Brătianu,

La adresa dv. datată la 30 noiembrie crt., prin care solicitați o audiență, împreună cu d-nii luliu Maniu și Ion Mihalache, pentru înlăturarea oricărei neînțelegeri sau greșite interpretări a faptelor, țin să vă comunic cele ce urmează.

Ni s-a solicitat verbal, în ziua de 20 noiembrie crt., O audiență din partea dv., împreună cu d-nii George Brătianu,[2] luliu Maniu, Ion Mihalache și Stelian Popescu.[3]

Din cauza plecării mele la Berlin, cererea de audiență

nu a putut fi satisfăcută.

Adresa dv. din 30 noiembrie crt., prin care solicitați în scris audiența, împreună cu d-nii luliu Maniu și Ion Mihalache, mi-a fost prezentată la 8 decembrie, comunicîndu-mi-se că intervalul acesta de timp a fost întrebuințat pentru luarea tuturor semnăturilor pe cerere.

La înapoierea mea din Berlin am primit pe d-nii luliu Maniu, George Brătianu, Stelian Popescu și Ion Mihalache și le voi comunica și în scris ceea ce le-am spus verbal.

Dacă nu v-am primit și pe dv. aceasta este numai pentru motivul că nu v-ați mai anunțat.

Primiți, vă rog, expresiunea distinselor mele sentimente.

General Antonescu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 62/1940, f. 118.

[2] Istoric și om politic liberal.

[3] Directorul cotidianului *Universul.*

11

13 decembrie 1940

Scrisoarea adresată de luliu Maniu generalului Ion Antonescu, privind amenințările legionarilor la adresa lui Ion Mihalachc.[1]

Domnule General,

După zguduirile aproape catastrofale pe care le-a suferit România în ultimele luni, singura nădejde pentru revenirea la o stare de echilibru care să permită desfășu-

rarea unei politici salvatoar^ de țară a fost și rămîne nădejdea în sentimentul și voința de unire națională a românilor. Faptele grave întîmplate în ultimele zile au adumbrit mult aceasta, deși asigurările date de dv. au putut să facă să se prevadă o potolire a patimilor urzitoare de fapte sîngeroase.

Această unire însă nu poate izvorî decît dintr-un consentiment cel puțin în problemele mari ale statului nostru.

în scopul realizării acestui consentiment este în primul rînd necesară o împărtășire a părerilor noastre în scopul armonizării lor.

Aceste considerații m-au îndemnat să vă adresez în ultimul timp mai multe memorii impuse conștiinței mele de diversele acte de guvernămînb și de unele evenimente extrem de grave. Ele au fost o urmare a năzuinței de a mă feri și în viitor de învinuirea că am ..tăcut'[1], cînd. greșeli grave ar fi pretins cel puțin un cuvînt de desolidarizare sau de protest.

Or, în lipsa parlamentului, a libertății de presă și a întrunirilor publice, cuvîntul *necesar* nu poate fi adresat decît acelor care dețin puterea statului. Pentru acest motiv ignorarea completă a adreselor mele de pînă acum nici nu mă indispune, nici nu mă descurajează. îmi fac mai departe datoria ca totdeauna în trecut.[2]

Un consentiment însă nu se poate realiza în lipsa unor informații exacte și într-o atmosferă viciată de exagerări. Mai ales în atmosfera încărcată de acum trebuie cumpănite învinuirile, care se formulează mai mult sau mai puțin fățiș în sarcina oamenilor politici, conducători ai țării în trecut. înfrigurarea de acum nu e prielnică unei obiective discriminări și stabiliri a faptelor și o vorbă de bănuială sau chiar de acuză aruncată poate lua în conștiința unora aspectul judecății definitive și poate duce la noi treceri peste ordinea legală, dorită și poruncită de dv.

Polemici și rectificări publice nu ar servi potolirea valurilor și poate nici nu ar duce la lămuriri obiective. De aceea, socot de datoria mea să vă pun în cunoștință cele

ce urmează :

în gazeta oficioasă *Buna Vestire,* cu data de marți, 10 decembrie, se publică in extenso conferința la radio a d-lui Mile Lefter, ..comandant al Bunei Vestiri" — după cum se precizează în nota redacției gazetei.

în această conferință, sub titlul ,,Garda de Fier 1930 — Văcărești — 1931", relatîndu-se peripețiile prin care a trecut Garda de Fier în acea epocă [j]— lupte, prigoane, jertfe — în legătură cu organele polițienești, jandarmerești și guvernarea din acea vreme, se ajunge la următoarea precizare, subliniată cu caractere compacte în gazetă :

„Veninul și simbria presei din Sărindar se revarsă din plin sub presiunea atacurilor din ce în ce mai violente. Ministrul de interne este schimbat cu un om cu metode speciale de distrugere a mișcării legionare. în adevăr, .în ziua de 11 ianuarie 1931, noul ministru de interne își începe activitatea prin dizolvarea Gărzii de Fier și Legiunii Sfîntului Arhanghel Mihail“.

Ministrul de interne vizat în acest text este d-1 Ion Mihalache, care este chiar numit într-un alt articol simpatizant al „Gărzii de Fier“.

Nu este nici locul să fac aci elogiul și nici portretul moral și politic al prietenului meu, d-1 I. Mihalache, fost președinte al partidului nostru. Nu e cu putință însă să nu constat și aici că d-sa s-a ridicat la răspunderi înalte în stat cu desăvîrșire prin forța calităților sale morale și intelectuale, nu a tranzacționat nicicînd în contul conștiinței sale cu concepția capitalistă exploatatoare, cu morala și cu nenorocitele tradiții ale vechiului politicianism, ci a urmat una dintre cele mai frumoase căi de viață publică, rădăcinată în zvîrcolirile spre mai bine dinainte de război, trecută apoi glorios prin focul războiului și afirmată pe urmă în anii năzuințelor de refacere ale României.

Afirmațiunea acuzatoare citată mai sus nu poate rămîne din partea mea — șeful politic al d-sale, fără a fi restabilită adevărata stare a lucrurilor.

Rostul trecerii la ministerul de interne a d-lui I. Mihalache, în epoca cu care se ocupă conferențiarul, nu are

nici p contingență cu acea „presă din Sărindar", în gra- . țiile căreia nici cînd nu a căutat să intre și nu a fost. Și de asemenea, trecerea d-lui Ion Mihalache la departamentul internelor nu a fost determinată de probleme de poliție sau de politică.[4]

Țara se zbătea în cea mai crîncenă criză economică și financiară. Gospodăria județelor și a comunelor era complet dezorganizată, neputînd face față acelor enorme greutăți. Menirea d-lui I. Mihalache era în principal ajustarea acelor gospodării asprimii împrejurărilor — problemă realizată norocos și în cea mai mare parte prin modificarea legii administrative și prin o lege a finanțelor locale.

A doua rațiune a trecerii d-lui I. Mihalache de la departamentul agriculturii la interne a fost necesitatea ca într-o epocă de prăbușire a prețurilor agricole și a schimburilor, acel departament economic, la care — temporar — nu prevalau problemele agricole de natură tehnică, ci

53 cele de cîrmuire economică generală — să fie încredințat valorosului specialist, regretatul Virgil Madgearu.[5]

Prin urmare, d-1 I. Mihalache nu a venit la ministerul de interne cu o misiune specială privind ordinea și siguranța publică și cu atît njai. puțin cu metode speciale, cunosc aceasta, deși nu mai eram președinte al Consiliului.

D-1 I. Mihalache a funcționat ca ministru de interne încadrat într-o anume ordine legală, care — bună, rea — îi determina îndatoririle. Aplicarea sinceră și corectă a legii în vigoare e prima datorie a unui guvernant, fiind confirmat prin experiența politică a veacurilor că un stat de ordine legală face primul și fatalul pas spre prăbușire atunci cînd conducătorii lui se dispensează de îndatorirea respectării și a îndeplinirii legilor. E începutul anarhiei, al răsturnării.

Aceasta este și trista experiență trasă din faptele fostului regim, aceasta este și lozinca pe care ați anunțat-o cu deplină hotărîre și dv., domnule general, cu ocaziunea instalării noului regim politic.

Sistemul legal în ființă în acel timp oprea funcționarea unor organizațiuni politice secrete. Aceasta era dispoziția legală — și în interes superior de stat nu era cu putință

modificarea ei — după cum ea există și azi. In acele vremuri Garda de Fier ființa ca o asemenea organizație secretă. Era deci datoria ministerelor de interne și justiție să satisfacă precisa poruncă a legii !

Dar nu este îngăduit să uite și să neglijeze nimeni, cine vrea să prezinte sincer faptele, că întreg guvernul și în special d-1 I. Mihalache și-a pus în cumpănă toată puterea de persuasiune pentru a determina conducerea Gărzii de Fier să dea acestei organizațiuni politice o consistență conformă cu sistemul legal și mai ales să nu se uite că în clipa cînd mișcarea a luat forma partidului „Totul pentru țară“ toată adversitatea de concepții politice dintre partidul ce susținea guvernul de atunci și acest nou partid s-a manifestat exclusiv în lupta de idei, fără a stînjeni ministerul de interne, nici în cea mai mică **măsură, activitatea politică a noului partid.**

54

Nu va fi fără interes, pentru cei ce voiesc să cunoască reala atitudine a d-lui Ion Mihalache, față de mișcarea legionară, următoarele două amănunte :

D-l I. Mihalache, prin o întîmplare a aflat cu un ceas mai înainte de a apare în. Monitorul Oficial despre jurnalul de dizolvare a partidului ,,Totul pentru țară“. Neîntîrziat a alergat la fostul prim ministru I. G. Duca și cu multă stăruință a încercat să-l abată de la hotărîrea luată. A insistat în argumentația că partidul „Totul pentru țară-' se bucură de scutul legilor, că nu poate fi stînjenit în legala lui activitate și cu atît mai puțin poate fi dizolvat iară o călcare de lege gravă și plină de consecințe nenorocite. Durere, d-l I. Mihalache nu a putut opri fatala măsură °.

Cînd apoi, în preajma alegerilor din 1937, se punea greaua problemă a apărării față de abuzurile ce se pregăteau în chip evident, d-l I. Mihalache a fost în cadrele forurilor de conducere ale partidului național-țărănesc alături de inițiatorii propunerii de colaborare dintre acest partid și partidul „Totul pentru țară" — colaborare care știm că a dat rezultatul cel mai satisfăcător.[7]

Va trebui în fine să amintesc că d-l Ion Mihalache în cursul acestui an, în urma intervenției a două delegații quasioficiale ale Gărzii de Fier, a protestat Ia locurile

competente împotriva criminalelor abuzuri cu care erau loviți membrii mișcării legionare. Iar mai înainte, în toamna anului trecut, sub guvernarea generalului Argeșeanu, din proprie in țiativă, d-l I. Mihalache s-a înfățișat acelor locuri, protestînd cu toată vehemența împotriva oribilelor crime din 21 septembrie. D-sa a prezentat cu acea ocaziune și memoriul-protest redactat și semnat de mine, colaborînd la compunerea lui d-nii : I. Mihalache, dr. N. Lupu, Mihai Popovici și mult regretatul Virgil Madgearu.

Realitatea este clară : sub exigențele dispozițiunilor legale, d-l I. Mihalache avea îndatorirea legală să dizolve o organizație secretă — sub exigențele conștiinței și legalității sale, ca și în urma poruncilor înțelepciunii politice, d-sa a fost apărătorul mișcării care a luat forma unui

55 partid politic pe arena vieții politice a țării și s-a afirmat cu mine împreună ca dîrz protestator împotriva abuzurilor și crimelor cu care a fost lovit acest partid și membrii lui.

Dar pentru a fi completă imaginea lucrurilor e necesar să ne aducem aminte că d-1 I. Mihalache, departe de a inaugura ,,metode specialea primit moștenirea acelorași organe de conducere ale poliției și jandarmeriei — doi colonei, deveniți apoi generali — care funcționează și înainte, bizuiți exclusiv pe încrederea personală a fostului suveran, fără a avea nici o legătură structurală cu guvernul de atunci, oameni impuși, fără deosebire, unei serii întregi de guvernare.[8]

Și mai ales nu este îngăduit să se uite că singurul ministru de interne, care a avut curajul să pună fățiș fostului suveran chestia înlăturării acestor șefi de instituții, responsabili pentru ordinea publică în stat — peste capul ministrului de interne — a fost d. I. Mihalache. Iar cînd fostul rege a refuzat înlăturarea lor, d-1 I. Mihalache și-a prezentat .demisia. Urmarea a fost solidaritatea mea cu d-sa și demisiunea întregului guvern prezidat de mine, fără a mai admite, nici eu, nici d-1 Mihalache, o colaborare cu fostul rege.[9]

Aceasta fiind faptele cunoscute perfect de toți cei ce au trăit în arena publică a acelor ani sau s-au ocupat cu

dezgroparea acestor evenimente încă recente, se impune cu multă stăruință întrebarea : ce scop urmărește difuzarea prin instituții publice, a postului de radio și prin publicarea în oficiosul mișcării a unor afirmațiuni neconforme cu realitatea, de natură să excite spiritele și de altfel surescitate. Asemenea fenomene, mai ales repetîndu-se și în scrisul care rămîne și în trecătoarea vorbă de la radio, sînt în flagrantă contradicție atît cu inexorabila necesitate a liniștirii spiritelor, cît și cu necesitatea de care depinde existența țării noastre de a curma definitiv șirul sîngeros și atît de prelungit al afitelor de teroare, necesități pe care dv., domnule general, le-ați accentuat de repetate ori cu deplină hotărîre.

56

Domnule General,

Am avut ocazia în repetate rînduri să-mi arăt adînca mea convingere că după cum principala cauză ă nenorocirilor care s-au abătut asupra României a fost ruperea tot mai îndrăzneață a ordinei legale din partea regimului, la a cărui înlăturare am lucrat de acord cu toții, primul balsam, cel care pornește tămăduirea, este întoarcerea și integrarea vieții noastre publice în cadrul precis al ordinei legale. Nu e o problemă ușoară aceasta, o știu. Dar £ una necesară — sub pedeapsa degenerării definitive a vieții publice în șir de răzbunări și asasinate, a anarhiei, a destrămării, a prăbușirii fără mîntuire.

Puterea legiuitoare — în orice formă a ei — are posibilitatea să adapteze sistemul de drept și singuraticele norme situațiilor date și exigențelor diferitelor epoce. Dar acest sistem de drept, așa cum este el alcătuit, trebuie să fie respectat, fără a i se putea aduce nici cea mai mică atingere lipsită de dreapta sancțiune aplicată de forurile judecătorești păstrate în senina lor obiectivitate.

Menținerea spiritului de strictă legalitate, dar mai ales greaua sarcină a readucerii unei vieți de stat zbuciumată de dezechilibrări ale ordinei de drept în făgașul normal și liniștit al legalității, mi se pare că e porunca cea mare, pe care soarta a pus-o în fața dv.,

domnule general, și a colaboratorilor dv.

O vorbă aruncată fără controlul obiectivități!, rostită de cei din apropierea dv. politică, poate porni din nou avalanșa pe care dv. voiți s-o zăgăzuiți spre salvarea țării. Iar avalanșa zdrobește oarbă tot ce îi stă în cale și nu alege pe criminal de cel nevinovat, nici pe profitorul vieții publice de cel ce s-a întors din războiul de întregire cu pieptul împodobit de meritate decorații, nu deosebește pe gventurier de omul politic onest, dezinteresat, sacrificîndu-și viața pentru binele neamului său.

O astfel de avalanșă o pot porni unele părți din discursul recent al d-lui vicepreședinte al Consiliului [10] ținut în fața tineretului in care timbrează întreaga generație anterioară ca una fără ideal, tinzînd numai la îmbogățirea individuală și insensibilă față de abuzurile și crimele regi-

57 mului anterior, atunci cînd este cunoscută prigoana îndreptată în contra mea, a d-lui Mihalache și a întregului nostru partid, tocmai din cauza neîntreruptei noastre acțiuni pentru o regenerare a vieții publice și a rezistenței în contra regimului venal al' regelui Carol. Dar această avalanșă o poate ușor porni afirmația cuprinsă în acel discurs că „nu se poate cere de la legionari să fie sfinți și zei după suferințele ce au îndurat de la făptuitori" pe care singur conducătorul ar putea să-i ierte, care însă, durere, nu mai este intre cei vii ! Aceasta mai ales cînd circulă pe buzele multora lista celor condamnați, între care unji care nu au contribuit cu nimic la tragicele evenimente, din contra au năzuit a le opri și cînd neurmărirea celor vino\ați de ultimele crime poate servi de o încurajare pentru asemenea excese.

Va aduce cel mai însemnat mijloc de liniștire și patriotică unire sufletească a națiunii acela care va opri acea avalanșă și care va face ca în această țară nimănui să nu i se poată aplica pedeapsă fără de drepta judecată a acelei instituțiuni, purificate, care este Justiția, pe care se întemeiază statele, și nimeni nu va putea aduce atingere legii și dreptului, fără să nu simtă asprimea hotărîrilor Ei.

Opera de clădire și refacere nu va putea începe și prospera sub regimul de judecăți făcute în afara Justiției.

Răzbunările necontrolate de Justiție prelungesc o stare sufletească de care agonia nu este decît la un pas, iar Justiția să nu răzbune, ci să restabilească ordinea morală și de drept — față de toți în dreapta măsură.

Nu elementele unei îngrijorări personale, care sînt cu totul departe de mine, ci îndatorirea de a stabili adevărul în raport cu prietenii mei, dar în special îngrijorarea pentru binele obștesc și în scopul unei evoluții sănătoase a țării noastre, mă fac să insist asupra celor expuse, rugîndu-vă să primiți expresiunea osebitei mele stime.

Președintele Partidului Național-Țărănesc

luliu Maniu

NOTE

[1] Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, ff. 67—-65. Documentul este adnotat cu următoarea însemnare: **„14.XII.940.** Primit prin dl. amiral Zaharia.“

/■ [2] în raportul evocat din mai 1943. referindu-se la contextul conceperii acestei scrisori. Eugen Cristescu nota : „Situația continuă a fi tulbure. Mihalache e indirect amenințat. La 13 decembrie, Maniu adresează un nou memoriu generalului Antonescu. El motivează *necesitatea memoriilor* în lipsa unui parlament în care factorii politici să-și poată spune cuvîntul. Intervențiile memorandistice, care sirit desigur o amintire a acțiunii duse sub unguri, vor deveni mijloace de manifestare ale politicii lui Maniu. El declară că ignorarea la care-1 supune regimul *nu-l indispune și nu-l descurajează,* fiindcă știe că *trebuie să-și facă datoria.* Protestează în contra atacurilor îndreptate de Mile Lefter în contra lui Mihalache. Caută să dovedească că Mihalache n-a fost un inamic al legionarilor și nici un răsfățat *al unei anumite prese.* Excitarea spiritelor prin radio și presă va generaliza anarhia. Actele de teroare trebuiesc curmate. Nenorocirea țării pornește de la ruperea ordinii legale. Nimic nu trebuie, să se întreprindă în afara Justiției. Memoriul cere generalului Antonescu să restabilească liniștea și siguranța publică."

[3] Cotidian legionar, aflat inițial sub direcția lui Grigore Manoilescu și, apoi, a lui Alexandru Constant.

'■ Ion Mihalache a fost ministru de interne în guvernul condus de G. G. Mironescu, de la 10 octombrie 1930 ia 18 aprilie 1931.

Virgil Madgearu a fost ministru al agriculturii și domeniilor în aceeași perioadă.

[6] Remarcăm faptul că, în octombrie 1940, într-un memoriu trimis generalului Ion Antonescu din închisoarea Jilava, Victor lamandi a produs o versiune demnă de toată atenția asupra faptelor în discuție : „Nu cred lipsit de interes să arăt că dizolvarea Gărzii

de Fier de la 9 decembrie 1933 n-a fost un act a cărui inițiativă să fi aparținut guvernului de atunci. In această privință, pot face următoarele precizări : în seara zilei de 7 decembrie 1933, fiind convocați acasă la I. G. Duca — în str. Cometei nr. 21 —, domnii miniștrii dr. C. Angelescu, Gheorghe Tătărescu, Richard Franasovici, Victor Antonescu și Ion Inculeț și subsecretarii de stat Al. Mavrodi, N. Maxim, Nicolae Budurescu și eu, pentru a examina și decide în chestiunea Gărzii de Fier, după discuțiile ce au. ținut pînă la orele 21,30; *s-a decis nedizolvarea.* A doua zi, vineri. 8 decembrie, fiind chemat telefonic de dl. I. G. Duca să mă duc imediat acasă la el, cînd am ajuns, încă de pe scări, mi-a spus următoarele : La *11, acum, dimineața, să fii prezent la Victor Antonescu* (d-sa era ministru de justiție) spre *a se întocmi jurnalul Consiliului de Miniștri de dizolvare a Gărzii de Fier.* Surprins de comunicarea aceasta, l-am întrebat pe I. G. Duca : Ce *s-a întimplat de aseară și pînă acum, pentru a interveni această neașteptată schimbare* ? I. G. Duca mi-a replicat : *Aseară, **după***

S9 *ce s-a ridicat ședința de la mine, am fost chemat de Titulescu, care se întorsese din străinătate în aceeași seară. Firește, m-am dus. Cînd a auzit că s-a hotărît nedizolvarea gărzii, a început să vocifereze, amenințînd că, dacă nu se dizolvă această organizație, nu numai că el pleacă din guvern, dar vom avea și com- plicațiuni externe. Ne-am dus apoi la palat și, după discuții violente, purtate pină tirziu, s-a hotărît sub presiunea amenințării lui Titulescu dizolvarea Gărzii de Fier. Singurul lucru pe care l-am obținut a fost că s-a hotărit ca dizolvarea să se facă prin jurnal al Consiliului de Miniștri și nu prin decret regal, cum cerea Titulescu. Pe lingă că nu este constituțional, dar dacă este vorba să fie împușcat cineva de pe urma Gărzii de Fier dizolvate să mă .împuște pe mine și nu pe rege."* Ceea ce s-a și întîmplat. La 29 decembrie 1933, I. G. Duca a fost asasinat de o echipă de legionari, pe peronul gării din Sinaia.

[7] Este vorba despre pactul de neagresiune electorală semnat la 25 noiembrie 1937, între luliu Maniu, Gheorghe Brătianu și Corneliu Codreanu, de fapt o coaliție politică împotriva regelui Carol al II-lea.

[8] Constantin Dumitrescu, tatăl lui Puiu Dumitrescu, secretar particular al regelui, și Gabriel Marinescu.

Demisia Iui luliu Maniu a survenit la 12 ianuarie 1933.

[111] Horia Sima.

12

18 decembrie 1940

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu, privind includerea României în sfera de influență a Germaniei.[1]

Domnule General,

Am intrat în programul economic german.[2]

Să examinăm care este acest program și cum se conciliază cu interesele românești.

Germania, prin puterea armelor, a cucerit continentul european pe care-1 consideră destinat exclusiv numai exploatării germane.

Iată în rezumat regimul viitor ce vrea să impună Eu ropei.

I. Germania formează centrul economiei europene, ca mare țară industrială, sporind producția ei din aceste articole.

Celelalte țări devin furnizoare de produse alimentare și materii prime.

Prin urmare trebuie dezvoltată agricultura lor și redusă industria lor.

De aceea Germaniei nu-i este teamă de o suprapopulare pe care o poate întrebuința și îmbogăți.

II. Comerțul european se pune sub conducerea Germaniei, care pune mîna pe întreprinderile comerciale și financiare ale acestor țări cumpărînd sau comanditînd întreprinderilor lor pînă atunci naționale.

Ea începe opera sa impunînd programul său de lichidarea averilor evreiești, apoi a celor naționale pe care le poate înlocui.

Se pune întrebarea : la ce rol sînt reduse celelalte țări ?

Răspund : rolul de colonii ale Germaniei.

Este acest schimb avantajos țărilor băgate în Axă ?

Orice materie primă exportată și reimportată ca articol fabricat constituie o pagubă a economiei naționale.

Interesul unei țări este de a transforma ea însăși materiile sale prime, dîndu-le maxim de valoare prin munca ce a băgat în ele. fie pentru consumația internă, fie pentru export.

O țară echilibrată economicește trebuie să aibă și agricultură, dar și industria în proporție.

Germania pune ca program pentru dezvoltarea la maximum a agriculturii, motorizarea și sporirea mașinilor agricole înlocuind mîna de operă.

România, după ce a pierdut Basarabia, Cadrilaterul și Bucovina de nord, a micșorat suprafața solului său cultivat cu cereale și semințe.

Ea va avea de aci înainte mai multe brațe disponibile pentru culturile sale.

Dacă trece într-o fază mai înaintată a agriculturii va spori producția ei animală și va micșora cultura cerealelor.

De aci rezultă o nouă reducere a brațelor întrebuințate în agricultură.

Propunerea de a introduce la tăierea lemnelor din pădure a fierăstraelor motorizate va accentua și mai mult criza de șomaj rezultînd din reducerea industriei din țară.

Vom avea de rezolvat o gravă problemă socială în momentul unor eventuale agitații comuniste.

Prin capitalul ce Germania pune la dispoziția României pentru crearea de căi de comunicație, ea devine un mare creditor al statului român, care va fi încărcat cu datorii importante la o țară străină.

Am avut destul de suferit de la creditorii străini, ca să nu ne mai angajăm din nou peste forțele noastre, cînd starea noastră financiară este destul de aberată.

Dar se adaugă încă o chestie gravă, aceea a desnaționalizării întreprinderilor din țară.

închiderea întreprinderilor evreiești [s]pe care românii nu le pot cumpăra, teroarea creată de tinerii nerăspunzători silesc pe mulți comercianți și industriași ca să-și pună averea la adăpost, să o vîndă pe sume mici la minoritari subvenționați din afară, sau chiar la organizații direct străine.

în loc de naționalizare, se face o deznaționalizare mai

periculoasă ca starea de astăzi.

Cîteva exemple : capitalul german s-a introdus în aproape toate băncile mari și întreprinderile comerciale române ca în societățile de petrol Petrol Blok, I.R.D.P., Columbia, Concordia, Banca de Credit, Comerciala, Cris-soveloni. Creditul Agricol Ipotecar, pe lîngă vechea Societate Germană Bancară ; întreprinderile comerciale ca Schlessinger, Lustgarten, Sora, Galleries Lafayette etc. Fabrici de hîrtie ca Piatra Neamț și Petrești.[3]

în fiecare zi aflu că firme evreiești sau altele au trecut în mîinile Germaniei sau sașilor.

S-au creat foarte mari întreprinderi comerciale germane, care monopolizează exportul țării.

Starea de nesiguranță a creat o criză de scădere de valori, care face posibilă înstrăinări, la care capitalul român nu poate concura.

62

Nu am pretenția că guvernul poate rezista la presiunfea unei țări învingătoare pînă acum, dar sînt convins că interesele noastre nu sînt apărate de actualul ministru al economiei naționale, care, ca să-și ispășească păcatele din trecut, este gata la orice tranzacție/[1]

Numai faptul că omul de afaceri al regelui Carol II și ministru în cabinetele care au lucrat la omorîrea legionarilor este recomandat de Legația germană, arată că nu poți avea nici o încredere în el.

Cel care a colaborat mai mult ca oricare altul la scumpirea traiului, la deprecierea monedei, la crearea crizei industriale, cînd spune astăzi că sub regimul legionar va repara greșelile din trecut, se condamnă singur.

Dealtminteri, cînd am avut o convorbire cu dv. la Președinție, în ajunul formării guvernului, v-am atras atenția că pentru asanarea morală a statului nu trebuie să faceți apel la cei ce s-au compromis în guvernele trecute.

Politica Țării Românești a fost în trecut să concilieze interesele României cu interesele europene.

în situația de astăzi înțeleg să se concilieze interesele României cu ale Germaniei, dar nu să le sacrificăm.

în acest scop nu putem să rămînem la discreția unui singur om ca să le apere pe ale noastre.

Să scuzați că vă fac aceste observații, dar cred că da-

toria mea e să vă atrag atenția asupra unui pericol care a devenit foarte grav.

Primiți, vă rog, domnule general, încredințarea simțămintelor mele alese/'

C. I. C. Brătianu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, ff. 7—8. / Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, ff. 71—74.

[2] La 4 decembrie 1940, la Berlin, a fost semnat *Protocolul asupra colaborării româno-germane la realizarea unui plan de zece ani pentru refacerea economiei românești,* care avea următorul conținut ;

„Cu scopul să realizeze printr-un plan decenal reconstrucția economică a României, guvernul regal român a luat contact cu

guvernul Reichului pentru a obține sprijinul ți colaborarea acestuia la realizarea acestui plan. Guvernul german se declară gata să acorde sprijinul său financiar și tehnic, în toate domeniile economiei, pentru reconstrucția României. Pentru executarea tehnică a acestui acord, cele două guverne au convenit, în primul rind, următoarele : 1. Germania acordă, pe timpul cît va dura planul decenal, credite importante, pe termen lung, în condiții speciale, pentru realizarea planului. 2. Colaborarea ce există actualmente în domeniul agricol și forestier pentru intensificarea și sporirea producției va li continuată în acest scop și în cadrul creditelor acordate. Germania va dispupe livrări considerabile de unelte și mașini pentru dezvoltarea agriculturii românești și va pune la dispoziție instalațiile necesare pentru asanarea mlaștinilor și irigarea regiunilor agricole. 3. Pentru a promova metodic producția industrială a României în cadrul noii ordine economice a Europei, Germania, în colaborare cu industria română și în conformitate cu planul de zece arii, va pune la dispoziție spriji-' nul ei tehnic și financiar. 4. In cadrul planului ei decenal, România va dezvolta căile ei de comunicație și, anume, atît rețeaua de căi ferate și de șosele, cît și conductele de petrol, potrivit debu- șeelor firești ale economiei românești, in cadrul noii ordini europene. Germania va efectua livrările considerabile necesare pentru executarea acestui plan în cadrul creditelor plănuite.
5. Germania se declară gata ca, în afară de creditele pe termen lung, după o înțelegere prealabilă cu guvernul român și în condițiile stabilite în această înțelegere, privitoare la colaborarea capitalului român cu cel german, să pună la dispoziție capitalul și pentru dezvoltarea industriei românești și a sistemului ei bancar și de credit, pe baza colaborării în domeniul economiei private. 6 Guvernul german pune la dispoziție guvernului român — la cererea acestuia — specialiști agricoli, industriali și alții. 7. Cele două

guverne vor avea grijă la stabilirea raporturilor de politică comercială dintre cele două țări ca piața germană să rămînă asigurată ca debușeu sigur pentru produsele românești, cu prețuri potrivite și independente de crizele economice, și ca importanța pieții românești în schimburile comerciale cu Germania să continue a fi sporită. 8. Cele două guverne constată cu satisfacție că colaborarea româno-germană a și început în toate domeniile. Ele sînt hotărîte să asigure continuitatea rodnică a acestei colaborări, în interesul celor două popoare."

[1] Și generalul Ion Antonescu era preocupat de situația semnalată de Dinu Brătianu. în ședința Consiliului de Miniștri din 18 noiembrie 1940, rezumînd discuțiile purtate cu Benito Mussolini, precizase : „Am arătat că principiul de bază al regimului legionar este să nu înstrăineze fondul avuției naționale. în al doilea rînd : oricare ar fi limitele de pătrundere în lumea bancară și industrială, noi ne păstrăm drepturile de a dirija economia națională a statului ; în al treilea rînd, ne rezervăm dreptul de a fixa pentru fiecare ramură de activitate economică și

64 financiară care este limita pînă unde se poate pătrunde, și in al patrulea rind : toate aceste probleme de penetrațiune italienească la noi nu se vor putea discuta decît de la stat la stat, iar nu prin discuțiuni de la individ la individ sau de la grupare la grupare." Aceleași principii erau valabile și in relațiile economice cu Germania.

[4] Mircea Cancicov, care, la 10 noiembrie 1940, l-a înlocuit pe Gheorghe Leon în funcția de ministru al economiei naționale.

[5] Pe exemplarul original al documentului, în afară de însem**nări** și sublinieri cu roșu, generalul Ipn Antonescu a notat urmă**toarea** rezoluție : „Dl. Brătianu **nu** este bine informat. Trage concluzii din fapte necontrolate ; este în unele privințe pătimaș. DL **Cancicov** va întocmi proiectul de răspuns ce trebuie să dăm pentru ca... să nu rămînă deschise. Răspunsul nu va avea caracterul de polemică. Va pune lucrurile la punct pe baza scrisorii."

13

2 februarie 1941

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu, referitoare la rebeliunea legionarilor.[1]

Domnule General,

Cred că este inutil să vă mai cer din nou o audiență,

de vreme ce din alăturatul memoriu puteți lua cunoștința de cele ce vreau să vă expun verbal.

Primiți, vă rog, domnule general, asigurarea simțămintelor mele distinse.

C.I.C. Brătianu

Domnule General,

Revoluția legionară era de prevăzut.

Nu se putea organiza un regim nou cu oameni care se luptaseră în realitate pentru a pune mîna pe Țara Românească, prin eliminarea elementelor conducătoare din trecut. Asasinarea lor era mijlocul de a atinge țelul dorit.

El era lozinca dată de centrele canducătoare, sub influența unor elemente străine, grupate în legiune cu mentalitatea adusă din țara lor. Ca și în Bulgaria, în Grecia și Iugoslavia, liniștea în țară nu se putea restabili decît prin înfrîngerea lor.

Dorința de a lua puterea era legată cu pofta de o repe-; ’de îmbogățire.

Mulți tineri și intelectuali, fără experiență politica, au fost fanatizați de ideea unei regenerări a unei Românii pretinsă învechită.

Partidul legionar nu putea da măsura capacității sale, decît prin venirea lui la guvern. Experiența făcută a risipit repede iluziunile ce se puteau face.

Generalul Antonescu a căutat să facă o selecțiune între membrii acestui partid, prin eliminarea elementelor rele dintr-însul. Din nenorocire însă nu a putut distruge solidaritatea între acești membri. Fapt care a împiedicat eliminarea celor răi. Pofta de îmbogățire și de cotropire ' a fost mai mare decît dorința menținerii prestigiului partidului. Cei chemați în posturile mari de cîrmă ale statului și instituțiilor au protejat pe cei ce abuzau de faptul că puteau teroriza lumea.

Prigoana contra evreilor a dat ocazia să se opereze ca în vremea revoluțiilor. De la evrei s-ar fi trecut desigur la creștini, pe care legionarii îi credeau că pot pune frînă la apucăturile lor sau la aceia ale căror averi le pismuiau.

Legionarii, care acuzaseră pe francmasoni,[2] au

adoptat principiile lor de solidaritate, de răzbunare în contra nu- miților trădători sau adversari și de supunere oarbă ordinelor date, fără a se ști măcar de unde s-au dat.

De aceea nu poți conta pe cei pe care îi introduci în viața politică, socială sau economică a țării, pentru că, peste datoria lor în instituții, peste consecința individuală domnește obligația ce au luat prin jurămînt că vor executa ordinele ce primeau de la centrele lor de conducere.

Acest fapt s-a constatat cu prisosință în ultima rebeliune și va continua atît timp cît va exista regimul legionar. Nu se poate avea nici o încredere în adevărații legionari, legați prin jurămînt și printr-un misticism bolnăvicios.

66

De aceea, crearea unui partid politic legionar este **o** utopie, pentru că organizarea lor este o boală socială, nu o organizare folositoare țării.

S-a creat în mintea tinerimii o psihoză bolnăvicioasă. Un legionar, fără a munci și fără a dovedi vreo capacitate, are dreptul să ocupe orice funcție ar dori. El este un martir, chiar dacă nu a suferit nimic în trecut, chiar dacă nu a acționat și nu s-a manifestat. El are drept asupra averii și vieții altuia. De aceea nu este de mirat cele ce s-au în- tîmplat în ultimele luni.

Curajul lor este cu atît mai mare cu cît nu se tem de Sancțiuni și cu cît cei pe care îi atacă sînt mai dezarmați.

Cum se poate îndrepta mentalitatea viciată a generațiilor tinere :

I) prin școală și biserică, din care trebuiesc extirpate elementele corupătoare de conștiință ;

II) prin sancționarea culpabililor și în special a conducătorilor ;

III) .prin combaterea lor nu în mod oficial, ci prin partide organizate, dispunînd de elemente împrejurul cărora să se poată grupa și reacționa oameni cu scaun la cap ;

IV) dînd tineretului ocupație și o menire.

Nu prin înregimentare cu Straja țării:s, ci prin boicotism r> care dezvoltă inițiativa și creează o solidaritate între elementele tinere sănătoase.

Conducătorul statului, care de fapt împlinește în mare parte atribuțiile de cap de stat, nu trebuie să aibă partid, dacă vrea să grupeze împrejurul lui pe toți oamenii de bine și să fie arbitrul situației.

Ca șef de partid este silit să facă concesii partizanilor, să dea luptă în contra celor ce nu ar face parte din partidul său, să fie izolat de națiune prin cei pe care crede că îi conduce. Lumea cea multă nu are simpatie pentru oficialități. îi place să asculte mai mult voci independente decît guvernamentale. Lucrînd de comun acord cu șefii partidelor politice, conducătorul statului poate avea o acțiune mult mai mare decît dacă s-ar izola, înconjurat de

tin număr de persoane de a căror dezinteresare personală și devotament real nu-1 poate cunoaște, cît timp are puterea în mînă.

Regele Carol II a făcut greșeala de a vrea să fie și șef de partid **și din această cauză a pierdut din autoritatea sa de rege.**

Nu **trebuie să micșorați autoritatea incontestabilă ce ați obținut mai cu seamă în ultimul timp. Nu reînviați un** partid **care a devenit odios în țară și să reîncepeți o experiență care ar putea fi fatală.**

Primiți, **vă rog, domnule general, încredințarea sim- țămintelor mele alese.**[6]

C. I. C. Brătianu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, ff. 41—42.

[2] Rebeliunea legionară adoptase lozinca în conformitate cu care guvernul generalului Ion Antonescu ar fi fost penetrat de masoni, invocîndu-se cu deosebire numele colonelului Alexandru Rioșanu și al lui Eugen Cristescu, șeful Serviciului Special de Informații. Ulterior, conducătorul statului a admis ca asupra acuzației în speță și a celor ce au lansat-o să decidă justiția. Parchetul Tribunalului Ilfov a fost sesizat la 25 februarie 1941.

Comisia specială însărcinată cu cercetarea cazului a ajuns la următoarea concluzie : „în actele verificate de comisiune nu se găseste nici un document care să facă dovada că vreunul din membrii fostului guvern, prezidat de generalul. Antonescu pînă la rebeliunea de la 21—24 ianuarie 1941, ar fi făcut parte din asociațiuni francmasonice." Sentința împotriva celor ce lansaseră acuzația, în frunte cu Dumitru Grozea și Viorel Trifa, a fost făcută publică la 8 iunie 1941.

[3] Organizație de tineret înființată din inițiativa lui Carol al II-lea, condusă de Teofil Sidorovici.

[4] Conform originalului.

[5] La 11 februarie 1941, generalul Ion Antonescu a notat memoriul cu următoarea rezoluție : „La actele respective, împreună cu răspunsul — copie — ce am dat,"

14

14 februarie 1941

Stenograma unui discurs al lui Constantin I. C. Brătianu, înaintată spre știință generalului Ion Antonescu.[1]

Evenimente importante au avut loc în ultimele șase luni, asupra cărora am crezut necesar să avem o consfătuire.

Vă reamintesc acțiunea mea în timpul dictaturii regelui Carol al II-lea. Puteți constata cită dreptate am avut cînd am arătat că politica regelui Carol ne duce la anarhie și la dezmembrarea țăii.

Astăzi avem un nou regim condus de generalul Antonescu. [2]

Să examinăm situația internațională și cea internă a României.

Situația internațională. Rezumez în ordinea lor cronologică, fără a le dezvolta, evenimentele petrecute în ulti- , mele luni.

Denunțarea convenției cu Anglia, prin care se garanta integritatea teritoriului nostru. [3]

înscrierea României în Axa Roma-Berlin.

Pierderea Basarabiei, a Bucovinei de Nord, a Cadrilaterului și jumătate din Ardeal, în urma arbitrajului de la Viena.

înscrierea Ungariei în Pactul Tripartit italo-german-japonez, prin care fiecare țară se obligă să ia apărarea celorlalte trei puteri din acest pact

înscrierea României în acest pact.

încheierea convenției comerciale cu Germania.

Ocuparea României de o puternică armată germană.[4]

Ruperea relațiilor diplomatice și consulare cu Anglia, care consideră că nu mai sîntem o țară liberă, d sub ocu-

69 pație germană, cu amenințare că Anglia nu se va opri aici. [3]

Nu vom face nici un comentariu asupra politicii noastre externe.

Să trecem la situația internă. Fără a intra în război, suferim consecințele lui.

Situația economică. Suferința cea mai mare provine din criza transporturilor.

Din cauză că căile noastre ferate sînt acaparate de transporturi militare, trenurile pentru călătorii români și cele pentru mărfuri sînt reduse ca și cînd am fi în război.

Din această cauză rezultă o micșorare considerabilă a producției industriale și o restrîngere a hranei populației, avînd la rîndul lor ca consecință o scumpire a mărfurilor devenite insuficiente consumației interne.

Această scumpire este exagerată și prin devaluarea leului, care nu mai reprezintă astăzi decît a o suta parte din valoarea lui aur.

Pînă în anul trecut leul stabilizat relativ cu monedele străine la 3.33 la 100 avea în interiorul țării o putere de cumpărare mult mai mare ca în tranzacțiile internaționale.

Marca germană valora 40 lei, de la 1 aprilie 1941 va valora 60 de lei.

Schimburile cu străinătatea, din cauza blocării României prin faptul războiului, au suferit o mare scădere; Astăzi ele sînt reduse la comerțul cu Germania, protect toratul Boemiei și la acela cu Italia.

Reducerea acestui comerț este și o consecință a re3u-

cerii teritorului nostru național cu o treime.

Din cauza relei recolte și din aceea a unui export exagerat față de necesitățile consumației interne, sîntem amenințați de lipsuri în alimentarea populației noastre.

Economia noastră națională este grav atinsă prin lipsa materiilor prime, cauzată în parte prin neputința de a mai introduce în țară cele ce ni le furnizau teritoriile naționale înstrăinate. Pe de altă parte Germania și Italia nu ne pot furniza articole ce importam din alte țări.

O mare parte din importul din Germania constă in armament necesar apărării naționale, dar neproductiv.'

Acest import servește în mare parte să echilibreze exportul nostru de petrol și alimente.

Din cauza acestor lipsuri, industria este silită să-și reducă producția, iar guvernul, pentru a asigura consumația populației, să blocheze cerealele și o parte din materiile prime.

începem să înlocuim produse naționale prin surogate, să introducem mălai în pîine și celuloză de lemn în țesăturile de lină.

Avem și lipsă de piele din cauză că vitele noastre s-au exportat cu pielea lor.

Am suferit mult și prin pagubele cauzate de cutremurul de pămînt, încă nereparate, și prin datoria de a ajuta refugiații români din provinciile răpite.

Statul român trebuie să se aștepte la o micșorare a veniturilor sale din cauza situației industriei, principala lui sursă de încasări.

în rezumat, situația economică este foarte îngrijorătoare și nu s-ar putea repara decît printr-o puternică majorare a producției pe care, în situația actuală, nu o putem realiza. Scumpetea nu se poate opri prin prețuri maximale, care fac să disparã marfa pusă la dispoziția consumatorilor, ci numai prin abundența ei.

Situația politică internă. La formarea guvernului generalului Antonescu, ca un prieten bătrîn din vremuri rele, i-am dat următoarele sfaturi, avînd în vedere marile dificultăți ce îi stăteau în cale:

Să facă un guvern de uniune națională în care să introducă și legionari.[0]

Din considerații morale să nu bage în minister elemente compromise din regimul anterior.

Pentru a asigura ordinea de stat să ia dînsul Ministerul de Interne.

Să nu dea legionarilor posturi pe care nu le vor putea îndeplini din cauza lipsei lor de experiență. Să-i încadreze cu oameni cu experiență și numai celor ce vor dovedi ulterior că sînt capabili să le încredințeze locuri de conducere.

I-am mai spus că voi da instrucțiuni tuturor celor din partid, la care se va adresa, să-1 ajute în opera de restabilire a ordinei și de reorganizare a țării.

71

Să lase însă să funcționeze cele două mari partide de guvernămînt, care pot în opinia publică a țării să-i dea concurs serios în contra anarhiei care ne amenință.

Deși era evident că partidul democratic liberal nu putea lua parte activă într-un guvern de dictatură, totuși am îngăduit ca domnul Gh. Brătianu să ia conducerea Ministerului Afacerilor Străine și domnul Alexandru Ottulescu a Ministerului Economiei Naționale. Am recomandat domnului Cretzianu, directorul Băncii Românești, care nu era înscris în partidul nostru, să primească postul de ministru de finanțe, însă concomitent cu cei doi membri ai partidului liberal. [7] Prezența acestor trei persoane poate ajuta pe general să pună o frînă inițiativelor. periculoase ce s-ar putea produce în sinul guvernului.

Prin declararea statului român ca stat legionar, prin darea vicepreședinției guvernului domnului Horia Sima se excludea intrarea la Ministerul de Externe a domnului Gh. Brătianu.

Ministerul de Interne a fost încredințat generalului Petrovicescu. Domnul Cretzianu a intrat singur în cabinetul prezidat de general și compus din legionari, afară de domnul Leon, fost ministru în guvernul Gigurtu.

Generalul Antonescu credea desigur că : va putea organiza masa amorfă, fără ierarhie a legionarilor și să schimbe mentalitatea lor de răzvrătiți.

Credea că printr-o experiență căpătată în noile lor

atribuțiuni, va transforma în burgheze niște elemente revoluționare.

Eu nu-mi făceam iluzii asupra lor, pentru că urmărisem în ultimii ani propaganda și acțiunea lor.

Legionarii declaraseră război așa-numitei francmasonerii jidovești, ca fiind periculoasă țării. în realitate însă ei se inspiraseră de vechile organizări masonice din timpurile luptei în contra clericalismului și a revendicărilor iredentiste ale națiunilor asuprite.

Legionarii au format asociații secrete, tucrînd în mod ascuns cu jurăminte de supunere oarbă la ordinele ce membrii vor primi fără să cunoască de unde pornesc și **care sînt conducătorii; cu sancțiuni de executarea ace- 72** lora ce vor trăda cauza, precum și cu suprimarea celor **ce** le-ar fi stat în cale ca să nu ajungă la țelul dorit : care **era** punerea stăpînirii pe statul român și pe averi pentru **care** nu munciseră.

Creau un misticism în tinerime pe care o îndoctrinau în cîmpuri legionare și cu o mentalitate că un legionar știe toate, este capabil de orișice, că nu are răspundere dedt către legiune.

Legionarul are toate drepturile asupra averii și vieții **celor pe** care îi considerau ca dușmani, Prădările făcute **cu** ocazia rebeliunii de la 21 ianuarie au dovedit dorința de îmbogățire din jefuirea averilor altora. A fost o revoluție comunistă, dar pentru îmbogățirea individului.

Un legionar nu are trebuință să învețe carte, i se cuvine, trecînd peste orice ierarhie, să ocupe cele mai înalte fpncțiuni publice sau private. Au creat un simțămînt de teroare în populație, prin asasinări și un misticism bolnăvicios în sufletul tinerimii din universitate și mai cu seamă din licee, care pentru cauza căpitanului care a murit purtau arme, gata să-și sacrifice viața când vor primi ordine, fără a ști pentru ce și de la cine.

De aceea introducerea legionarului în instituții publice sau private devenea* periculoasă, pentru că peste obligațiunile profesionale și conștiința individuală, el trebuie să execute ordinele legiunii.

Apoi în rîndurile legionare s-au înscris toate organizațiile comuniste cu mentalitatea și procedeurile bolșevice. Comuniștii au format majoritatea trupelor de asalt legionare conduși de șefi de cuiburi și de conducători le-

gionari [8].

O mentalitate de cruzime s-a creat introdusă din alte ținuturi prin oameni care au umplut cadrele legionare. Cruzime care nu a existat altădată în blîndul nostru popor.

Din întreprinderile cu participarea statului și a Băncii Naționale au fost scoși conducătorii lor și înlocuiți cu elemente legionare nepreparate pentru un atare rol. In funcțiile superioare ale administrațiilor în același mod s-au introdus sau au fost avansați funcționari pentru că erau legionari. Pe deasupra datoriei ce aceștia aveau ca să

conducă instituțiile cu devotament, domnea cuvîntul de ordine legionar care venea de la Horia Sima. In scurt x timp s-au legionarizat organizări care pînă atunci funcționau în afară de influențe politice și s-a anarhizat țara prin curentul comunist care stăpînea mentalitatea organizațiilor legionare.

£ Generalul Antonescu prin comunicatele sale a arătat ' opera legionară, modul cum s-a preparat revoluția, prădările și crimele pe care legionarii le-au săvîrșit.

Legionarii au dat măsura capacității lor și **a înaltei** morale pe care se lăudase să o introducă în România. Astăzi ei sînt cu totul compromiși în opinia publică a țării și chiar a acelora care pînă ieri îi susțineau.

Țara a suferit însă mult în timpul acestei scurte guvernări și generalul Antonescu, cu toată dorința lui **de** bine, nu a putut face însănătoșirea ei și să repare **pagu-**bele ei din trecut. A fost bine însă că s-a distrus legenda **că** partidul legionar va transforma în bine atmosfera **grea în care o** băgase regimul Carol II.

Astăzi avem un guvern de generali. Era cea mai bună soluție ce se putea da crizei actuale. Soluție care asigură ordinea în țară, care poate prin armată, care s-a arătat că este la înălțimea speranțelor noastre, să domine curentele anarhice și sub direcția conducătorului statului să rezolve multe din grelele probleme ce sînt la ordinea zilei.

Una din grijile românilor conștienți este ca la terminarea războiului sau la plecarea armatei germane țara să nu cadă sub un regim comunist pe care Rusia îl așteaptă

pentru a bolșeviza Europa.
' Un guvern ca cel actual poate face față pericolului intern și extern și poate înfrîna anarhia ce succedează marilor frămîntări ale războaielor. El poate menține potențialul armatei noastre. In capul statului este un om cinstit și patriot cu dorința de a face bine. El este singurul care poate guverna țara în condițiile externe și interne de astăzi. Ii datorăm tot concursul ce îi putem da, îndeplinindu-ne o datorie patriotică.

Toate speranțele poporului pentru viitor sînt îndreptate către partidul nostru, care poate fi **centrul de reu-**

niune al sufletelor românești, elemente sănătoase ale națiunii. în mod dezinteresat, ca și în trecut, să dăm concursul nostru pentru binele țării și în special pentru reorganizarea ei economică.

Să avem încredere că pînă la sfîrșit tot forța morală va triumfa, pentru a reintegra țara noastră în drepturi, pentru care generațiile care ne-au precedat au suferit și s-au sacrificat. ■

La momentul cerut să fim destul de tari, ca în mij-' locul țărilor din Europa, slăbite și dezorganizate, să putem realiza unitatea noastră națională astăzi distrusă.

C. I. C. Brătianu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, ff. 9—12. Documentul a fost adnotat de generalul Ion Antonescu.

[2] La 27 ianuarie 1941, generalul Ion Antonescu a constituit un guvern nou, din care legionarii au fost excluși. încercarea sa de a-i atrage la guvernare pe liberali și pe țărăniști a eșuat. „Evident — va declara Dinu Brătianu la Procesul Marii Trădări Naționale din mai 1946 —, eram de părere ca în fruntea guvernului să rămînă tot mareșalul Antonescu... Părerea mea era că ar fi fost bine să se constituie un guvern militar, pentru că eram într-o situație revoluționară. “

Romania a renunțat la garanțiile franco-britanice din 13 aprilie 1939 sub guvernarea lui Gheorghe Tătărescu, la 1 iulie 1940, în consecința invaziei sovietice în Basarabia, Bucovina de nord și ținutul Herța, față de care țările garante au adoptat o atitudine de espectativă.

r‘ Exceptînd Misiunea Militară Germană, sosită în România în octombrie 1940, în februarie 1941 se aflau în România, conform

unor surse germane autorizate, în jur de 680.000 militari din Wehrmacht. Curînd, aceste trupe vor tranzita spre Bulgaria și Grecia. întreținerea lor nu revenea României, efectuîndu-se din contingentele exportului românesc spre Germania.

[3] Marea Britanie a rupt relațiile diplomatice cu România la 10 februarie 1941.

Este vorba despre formarea guvernului din 14 sep'tembrie 1940. Nu se înțelege ' prea bine cum concepea Dinu Brătianu un guvern de uniune națională din care lipseau liberalii și țărăniștii.

[7] Gheorghe Brătianu era agreat de germani și, ciudat, chiar de Horia Sima. Alexandru Ottulescu a fost numit guvernator al Băncii Naționale, iar Alexandru Cretzianu, care nu era membru

al Partidului Național Liberal, a fost desemnat secretar general al Ministerului Afacerilor Străine. Dintre țărăniști, Dimitrie Ge- rota a primit secretariatul general al Ministerului Justiției.

[8] Au fost sau nu au fost implicați sovieticii, prin comuniștii din România, în rebeliunea legionară din 21—24 ianuarie 1941 ? Iată o întrebare la care nu se poate oferi nici astăzi un răspuns" cert. Jurnalul de operații al Marelui Stat Major, în paragrafele dedicate zilei de vineri, 24 ianuarie 1941, conține o însemnare demnă de toată atenția : „Din diverse discursuri ale agitatorilor sovietici, se deduce că rușii știau cu o săptămînă înainte de mișcarea de la 21 ianuarie de la noi." Alte mărturii risipite prin documente diverse ne trimit pe o pistă deschidă spre un orizont asemănător. In amintirile sale, dezvăluite după război, Erik Hansen, șeful Misiunii Militare Germane din România, nota că Ion Antonescu i-a atras în repetate rînduri atenția asupra tendințelor comuniste constatate în cadrul Gărzii de Fier. Același i-ar fi relatat o tiradă servită de_Molotov lui Grigore Gafencu, ministrul român de la Moscova : „Noi iubim mai mult decît s-ar putea crede cămășile verzi. Și cămășile roșii la început au fost verzi, apoi au devenit roșii. “ Părerea lui Erik Hansen era că această anecdotă cu tîlc străveziu fusese inventată de Ion Antonescu. La 14 ianuarie 1941, la fel, conducătorul statului îi semnalase lui Hitler „infiltrarea comuniștilor în organizația legionară". Cu acel prilej, Ion Antonescu a precizat : „Aceasta constituie noua metodă bolșevică de penetrație în alte țări. Nu se mai înființează partide comuniste, iar comuniștii intră în număr mare în rîndurile organizațiilor politice existente în țară." Totuși, Andreas Hillgru- ber, unul dintre cei mai informați istorici germani asupra situației din România acelui timp, aprecia că afirmațiile propagandei germane din epocă, în conformitate cu care puciul legionar ar fi fost de extracție pur comunistă, menit să slăbească statul român și să deschidă porțile unei noi invazii sovietice, erau în bună măsură exagerate. în mixtura diferitelor probe invocate de o parte sau alta întîlnim totuși o certitudine. Mișcarea legionară nu dispunea de o doctrină proprie a luptei armate. Spre a suplini defecțiunea, a fost tradusă broșura *Revolta armată și războiul de stradă,* un curs predat la școala de propagandă din Moscova, tradu- cerea fiind depistată la perchezițiile prilejuite de rebeliune. Cursul kominternist, „aplicat la cazul nostru", era intens adnotat de or-

ganizațiile legionare însărcinate cu studiul lui. De altfel, în numeroase din secvențele ei, rebeliunea a dovedit că adepții lui Horia Sima adoptaseră suficiente elemente ale tacticii comuniste, în rîndul faptelor certe se înscrie și adevărul că Legația sovietică de la București, spre deosebire de alte reprezentanțe străine, în timpul cît legionarii au fost parte la guvernare, nu a suferit practic vexațiuni din partea mișcării. O singură dată a fost apostrofat un secretar al legației, iar grădinarul ei, cetățean român, **a** fost arestat și reținut temporar.

15

21 februarie 1941

Scrisoarea adresată de Constantin I.C. Brătianu generalului Ion Antonescu, referitoare la politica externă a României.[1]

Domnule General,

Deși sînt convins că aveți aceleași preocupări **ca** mine, totuși cred necesar să vă arăt modul meu **de a** vedea ceea ce trebuie să facem pentru viitor.

Trebuie să ne îngrijim din vreme de situația noastră **la** încheierea păcii

în starea actuală sîntem sub ocupația germană, eu tendința de a ne băga în război. Interesul Germaniei este: hegemonia în Europa cu excluderea Angliei și Americii. Țările să fie exploatate pentru îmbogățirea Reichului și pentru crearea unui cît de larg spațiu vital Germaniei.

în acest scop Germania are interes ca nici o țară să nu fie tare. Dominația sa va fi cu atît mai puternică, cu cît va avea a face cu țări mai slabe, echilibrînd forțele lor.

De aceea a slăbit România, care era cea mai puternică țară din centrul și orientul Europei, rupînd 1/3 din teritoriul său cu care a mărit și întărit Bulgaria și mai cu seamă Ungaria. Basarabia a dat-o Rusiei pentru a o rupe de la alianța cu Anglia și pentru ca în acest mod la un eventual atac către Ucraina să aibă România ca aliată, făcînd-o să întrevadă recîștigarea Basarabiei.

în acest mod Germania cîștigă partea leului și face sacrificii mai mici. România devine teatrul de război și suferă stricăciunile rezultînd din bombardamente, operații militare și slăbirea și mai mult a economiei sale naționale.

Se poate ca Germania să se țină de cuvînt, dacă după un atare război nu va avea un alt interes care va prima făgăduiala dată.

71

Convențiile și făgăduielile nu au nici o valoare sub regimurile de dictatură. Să ne reamintim cele petrecute în ultimi ani, de la Anschluss[2] la garantarea neutralităților statelor apusene.

Trebuie însă avut în vedere și eventualitatea unei înfrîngeri a Germaniei, sau mai bine zis unei astfel de reduceri economice și sociale încît să fie silită să primească pacea impusă de Anglia.

în conjunctura politică actuală nu vom putea conta nici pe sprijinul Germaniei nici pe al Angliei. Viitorul nostru depinde de ceea ce vom reprezenta ca forțe la încheierea păcii.

Să ne dăm cont cît am pierdut ca teritoriu, prin urmare ca putere armată și economică, cît am pierdut din puterea noastră financiară, cîte reparații avem de făcut, cîte datorii de plătit și să vedem, dacă la acestea am adăuga pierderile rezultate dintr-un război, în ce stare am fi la încheierea păcii.

Desigur că, chiar după o campanie presupusă victorioasă în contra Rusiei, am fi la discreția învingătorului războiului.

în 1918 aliații noștri ne-au cerut să facem triunghiul morții în Moldova. Neputînd să mai contăm pe Rusia, fiind înconjurați de armatele austro-germane să închidem armata română într-un triunghi din Moldova întărit, în care să rezistăm pînă la ultimul om. în acest mod am fi ocazionat astfel de pierderi armatelor germano-austriece, încît am fi ușurat situația armatelor aliate pe frontul de vest. Guvernul român cu toate presiunile și amenințările ce i s-au făcut nu a cedat unei cereri, care ar fi pus România, în momentul încheierii păcii, la discreția învingătorului.

Trebuia să păstrăm forțele noastre, ca să putem realiza aspirațiile naționale și de aceea am preferat să trecem prin tratatul de la Buftea/'

Nu încape îndoială că nu am fi putut ocupa nici Ardealul și Banatul, nici Basarabia și Bucovina, dacă nu am fi avut armata noastră în stare să se lupte și nu am 'fi putut respinge invazia ungurească.

în acele momente unii din aliați (italienii) au luat o atitudine favorabilă Ungariei. Sîrbii au ocupat o parte

din județul Timiș-Torontol, care trebuia, după convenția noastră cu aliații, să fie alipită României, și pe care prin forța armelor a luat-o Serbia.

Cehoslovacia ca să fie constituită, a trebuit să se **lupte în** contra Ungariei și Polonia în contra Rusiei.

Prin urmare, chiar după sfîrșitul războiului armatele țărilor mici au trebuit să acționeze spre a putea constitui teritoriile lor naționale. <

Dacă dau aceste exemple este pentru a arăta că **nu** trebuie, oricare ar fi făgăduielile ce ni s-ar face, să **ne** angajăm în operațiuni militare care ar slăbi țara noastră. Să nu uităm că teritoriul unei țări nu se poate apăra, și reluarea teritoriilor pierdute nu se poate redobîndi, decît prin propriile tale forțe. ;

Ori forța înseamnează nu numai puterea armatei, **dar** și ca starea economică și financiară a țării să permită **o** acțiune de durată.

Nu putem face politică de aventură, și nu trebuie să tablăm pe o singură ipoteză. Rezultatul războiului este cel puțin îndoios.

România a putut să-și mențină existența tocmai printr-un joc de basculă între marile puteri. Ea trebuie pe cît posibil să nu se angajeze prea mult pentru a-și menaja viitorul.

Primiți, vă'i'og, domnule general, asigurarea simțămintelor mele distinste. '»

C. I. Brătianu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de

Miniștri, dosar 61/1940, ff. 13—14.

[2] încorporarea Austriei în cel de-al treilea Reich, survenită la 13 martie 1938.

[3] 20 februarie/5 martie 1918.

Documentul a fost notat de generalul Ion Antonescu cu două rezoluții. Prima : „Politica jocului de basculă ? în condițiile actuale și în situația noastră internațională ? între cine și cine ? Este superficialitate ? Este oboseală ? Dl. Brătianu să aleagă între politica cu Rusia și aceea cu Germania, fiindcă nu cred că în Situația actuală poate face politică cu Anglia și cu Franța. Nu se poate compara situația din 1918 cu aceea actuală. în 1918 eram complet izolați. Azi avem un punct de sprijin de ales. Pe care-1

alege dl. Brătianu ? **D-sa ar** fabrica mai bine hîrtii decît idei, în privința *triunghiului mortii* nu este bine informat. Să-mi dea voie să știu mai multe ca dînsul ce a fost cu el, fiindcă eram ce eram și d-sa era prin alte meleaguri. în privința situației economice, d-sa crede că a fost mai înfloritoare cît am fost creditați de Anglia. Să comparăm. Să comparăm și toate crizele in **care** s-a zbătut țara după 1918, timp de 22 de ani din cauza presiunii politice, economice și financiare pe care au făcut-o la fiecare ocazie judeo-masonii de la Londra, Paris și Washington, asupra noastră. în privința ciuntirii frontierelor noastre d-sa nu **este** informat și nu vrea să vadă adevărul. 1-1 voi arăta eu.“ **A doua :** „Generalul Șteflea. Se va prezenta un proiect de răspuns de acord cu Marele Stat Major și miniștrii de externe și al economiei naționale. Urgent."

16

25 februarie 1941
Proiect de răspuns al generalului Ion Antonescu la scrisoarea lui Constantin I. C. Brătianu din 21 februarie 1941.[1]

Domnule Brătianu,

Am primit scrisoarea dv. din 21 februarie, în care îmi arătați părerile dv. în privința politicii primejdioase pe care ar duce-o România. Nu ați binevoit, însă, să-mi indicați în mod precis care ar fi politica pe care ați duce-o dv. dacă ați fi la conducerea acestui stat.

în această privință, s-ar putea totuși deduce din ultimul paragraf al scrisorii dv. că politica pe care o preconizați ca fiind cea mai folositoare pentru neamul nostru,

în momentul de față, ar fi o politică de ,,basculă“ între Marile Puteri.

In general trebuie să vă amintesc că numai statele puternice pot face un joc de basculă între două sau mai multe puteri, căci numai statele puternice au destulă greutate ca să facă să atîrne talerele balanței într-o parte sau în alta.

Din motive pe care le cunoașteți tot atît de bine ca mine — și fără nici o vină din partea mea —, România nu este azi **un stat puternic. Astfel fiind, România nu 80** poate merge decît alături de puterile care sînt cele mai puternice în regiunea în care este așezată, aceste puteri fi**ind** singurele care o pot feri de cotropirea hoardelor asiatice și de distrugere. .

Vă amintesc de altfel că, în momentele cele mai feri**cite ale istoriei ei,** România n-a făcut o politică **de basculă.**

în epoca Regelui Carol **I,** România a mers fără șovăire **de** partea Triplei Alianțe, care domina Rusia din punct **de** vedere militar. Această politică a permis regatului **român să se** întărească și să propășească..

în 1916 România a trecut de partea Triplei înțelegeri, **care** reprezenta forța militară cea mai puternică în acel moment, și s-a realizat unitatea națională.

Cred că a spune că marele dv. frate[2] a dus o politică de basculă ar fi o insultă adusă memoriei sale. El știa încă din luna septembrie 1914 de partea cui va fi victoria și a întîrziat intrarea în acțiune a României numai pentru câ vroia să obțină din partea aliaților garanțiile cele mai depline că drepturile României vor fi recunoscute. Dacă Ion I. C. Brătianu ar fi dus o politică de basculă, el n-ar fi intrat în război și România Mare nu s-ar fi realizat.

Pe de altă parte, vă amintesc că o asemenea politică **de** basculă a fost dusă de România în ultimii patru ani :

în 1934—1935, România, pentru a nu-și atrage animozitatea Germaniei, a refuzat încheierea cu Franța și cu Cehoslovacia a unui pact de asistență mutuală cu caracter general și a refuzat asemenea și încheierea unui pact de asistență mutuală cu Uniunea Sovietică. în același timp, la Societatea Națiunilor, în declarațiile publice ale guvernului român, în discursurile ținute cu ocaziunea vizitelor făcute la Paris de conducătorii politicii externe a

României sau a vizitei ministrului afacerilor străine francez[3] la București, se proclama completa solidaritate **a** României cu Franța.

în 1936 și în 1937 România multiplică prin vizite regale și guvernamentale și prin diferite declarații răsunătoare legăturile sale cu Cehoslovacia amenințată de Germania ; în același timp, se făceau alte vizite regale

81 șî guvernamentale ; se făceau declarații de apropiere cu Germania și de dușmănie față de Cehoslovacia.

în 1938, România permitea violarea spațiului său aerian de către avioanele sovietice de bombardament trimise în Cehoslovacia. în același timp, România arăta o atitudine de dezinteresare față de presiunea crescîndă germană asupra Cehoslovaciei.

Tot în anul 1938 aveau loc la un interval de cîteva săptămîni o vizită regală la Londra''*, o vizită regală la Berchtesgaden [5], urmată apoi de împușcarea celui mai fanatic propovăduitor al apropierii politice față de Germania.

în 1939, se făceau unele gesturi importante de prietenie la adresa Germaniei : admiterea Germaniei în Comisiunea Europeană a Dunării, încheierea marelui acord economic de colaborare cu Germania [G], vizita ministrului afacerilor străine al României la Berlin.[7] în același timp, însă, se acceptau garanțiile anglo-franceze[8] și se dădea liber curs activității ministrului României la Londra °, deși acesta lansase zvonul fals că România fusese obiectul unui ultimatum din partea Germaniei.

După izbucnirea războiului. România face rînd pe rînd în favoarea aliaților o mulțime de acte ca de exemplu : îngăduirea tranzitului prin România și îmbarcarea la Constanța a celor 70 000 de kg aur ale Băncii Poloniei, tolerarea dispariției din lagărele de concentrare a '/z, din militarii poloni internați, luarea în considerație a ofertelor aliaților relativ la despăgubiri în cazul de distrugere a industriei petrolifere [10] etc.

în același timp, pentru a căuta să se dea satisfacție Germaniei, se internau în România membrii guvernului polon refugiat la noi, se admitea eliberarea din lagăre a soldaților poloni de origine etnică germană, se intensificau exporturile de petrol în Germania.

. Asta da — a fost o politică de basculă.

Bună sau rea, o politică nu se poate judeca decît după rezultatele ei. Ori, rezultatele politicii României din ultimii patru ani, cred că recunoașteți și dv., domnule Brătianu, că sînt : pierderea Basarabiei, a Bucovinei de nord, a unei jumătăți din Transilvania și a Cadrilaterului.

82

Este cred de prisos să mai adaug, că politica **externă** trebuie în mod necesar să țină seama de forțele în prezență. Ori în sectorul Europei de sud-est, aceste forțe nu sînt actualmente decît două și anume Germania și Rusia. Cred că sînteți de acord că influența franco-engleză a fost eliminată din acest sector și că, în consecință, nu se poate conta în acest moment cîtuși de puțin pe această influență. Aceasta este o constatare de fapt.

în aceste condițiuni, v-aș fi foarte obligat să mi precizați dacă domnia-voastră ați prefera o politică alături de Rusia uneia alături de Germania. Căci, pentru oricine are simțul realităților, nu poate fi altă alternativă. în ce mă privește, rămîn convins că o politică alături de puterile Axei este mai proprie a asigura drepturile și interesele noastre decît o politică alături de Rusia sovietică. Exemplul statelor baltice care și-au remis soarta, la începutul actualului conflict, în mîinile Rusiei sovietice și care au sfîrșit așa cum se știe, mi se pare suficient în această privință.

în situația în care se găsea România, la începutul lunii septembrie 1940, cînd am luat conducerea statului dv. știți prea bine că orice politică alta decît una alături de puterile Axei ne-ar fi dus automatic la o soartă asemănătoare cu aceea a Poloniei. Iar deoarece îmi vorbiți în scrisoarea dv. de importanța pe care o are păstrarea intactă a armatei noastre, vă întreb din nou să-mi indicați altă cale decît aceea pe care o urmez eu, care ar putea să ne asigure menținerea și întărirea forțelor noastre armate și care ne-ar putea deci permite de a ne prezenta în condițiuni optime, din acest punct de vedere, la încheierea păcii. [11]

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 111/1941, ff. 5—9.

[2] Ionel I. C. Brătianu.

[3] Ministrul de externe al Franței, Louis Barthou, a vizitat

România între 20 și 23 iulie 1934.

[4] Vizita oficială a regelui Carol al II-lea în Marea Britanie s-a desfășurat între 15 și 18 noiembrie 1938.

[5] între 22 și 28 noiembrie 1938, suveranul României a efectuat o vizită particulară în Germania.

* 5 ianuarie 1939 și, respectiv, 23 martie 1939.

[7] Vizita lui Grigore Gafencu în Germania s-a desfășurat între 18 și 20 aprilie 1939.

[8] 13 aprilie 1939.

• Viorel V. Tilea.

[10] Planul de distrugere a fost perfectat de Inginerul frances Leon Wenger.

[11] Scrisoarea nu este semnată. Probabil este o variantă a răspunsului preconizat, neexpediată.

1?

27 februarie 1941

Scrisoarea adresată de luliu Maniu generalului Ion Antonescu, privind plebiscitul organizat de guvern la 2 martie 1941.[1]

Domnule General,

Față de decretul care organizează plebiscitul de la 2 martie a. c. [2] Partidul Național Țărănesc nu poate avea decît o singură atitudine, aceea a abținerii de la votare. Motivele care determină această hotărîre sînt de două categorii, unele de ordin formal, iar altele care privesc însuși fondul problemei.

Din punct de vedere formal, nu putem să luăm parte la un plebiscit organizat într-un regim complet lipsit de libertate necesară manifestării opiniilor și sentimentelor adevărate ale țării. Sub stare de asediu și cenzură, fără putința unei discuții libere în contradictoriu și fără putința pentru țară de a se informa asupra situației reale, asupra importanței și consecințelor actelor de guvernămînt și liniei de conducere politică a statului, cu interdicția oricărei manifestări de atitudine politică, supusă unor drastice sancțiuni penale, anunțate în același timp cu decretul plebiscitului însuși, votul cetățenilor este lip-

sit de libertate și sinceritate. [3] El rămîne astfel viciat, ca și votările de sub regimul regelui Carol II.

Graba cu care s-au întocmit listele electorale și lipsa unui control serios, nu pot garanta libertatea și sinceritatea acestei consultări. Astfel, întreaga acțiune dobîn-

84 deşte un caracter de improvizare, sub care nu este posibilă o apreciere despre trecut și nici vreo indicație pentru viitor, îndeosebi cînd această consultare se încearcă în prezența unor numeroase trupe stăine în țară.

Dar în afară de aceste obiecțiuni, de ordin formal, foarte importante, nu putem trece peste considerațiunile de fond, care se împotrivesc participării noastre la aceșt plebiscit de ratificare, aceasta fiind o metodă de sondare a opiniei publice complet necunoscută legilor noastre de pînă astăzi.

Nu se poate ca față de multiplicitatea problemelor în discuție și față de complexitatea situației politice actuale, opinia țării să fie comprimată într-un singur da sau *nu.*

Regimul actual are, desigur, la activul său, unele realizări care se bucură de aprobarea tuturor bunilor români, cum a fost îndepărtarea regimului de păcate și grave crime naționale al regelui Carol II, cum este năzuința de a reface armata sau cum a fost încercarea de a moraliza țara, prin sancționarea abuzurilor și fărădelegilor și de a stabili ordinea și siguranța publică.

Nu putem, însă, să trecem sub tăcere faptul că acest regim nu a schițat nici cel mai mic gest de apărare a hotarelor țării, nu a reușit să obțină nici o îmbunătățire a soartei românilor dați pradă celor mai înfricoșătoare lovituri și prigoniri care s-au văzut pînă în prezent, în istoria acestui neam, nici nu a reușit să facă posibilă o înălțare sufletească a românilor, în scopul de a recîștiga teritoriile pierdute. Din contra, prin desființarea asociației *Pro-Transilvania* a împiedecat chiar și inițiativele particulare, care urmăreau acest scop. Cînd în Basarabia și în Bucovina frații noștri sînt lipsiți de cele mai elementare drepturi și posibilități de existență, deportați în masă, în ținuturi îndepărtate, cînd în Transilvania cedată sute de mii de români sînt masacrați și izgoniți de la vetrele lor, cînd preoții sînt uciși sau aruncați peste hotare, pentru

ca noii născuţi să nu se poată nici creştina, şi cînd morţi noştri se îngroapă acolo în modul în care se îngroapă numai stîrvurile animalelor, lipsiţi de mîngîierea unei sfinte slujbe, fără ca aici regimul să îngăduiască

£5 cel mai mic protest, ba fără ca măcar ziarele să poată înregistra un cuvînt'* — noi nu putem să dăm un vot regimului care asistă impasibil la acestea, sau este incapabil să obţină vreo îndreptare şi satisfacţie.

Dar, mai mult, domnia voastră, domnule general, aţi organizat întreaga operă de guvernare în aşa fel „că aţi lăsat cele mai complicate probleme pe mina unor oameni fără experienţă, deşi v-am atras atenţia, în repetate rînduri, asupra acestei împrejurări. Aţi încredinţat chiar şi Siguranţa Statului unor persoane a căror concepţie politică şi metode de procedare erau bine cunoscute şi pe care le-aţi menţinut şi mai departe în funcţiune şi după ce au săvîrşit jafuri, schingiuiri şi chiar omoruri ! Din cauza acestei lipse de prevedere şi de măsuri, care trebuiau luate din vreme, s-a ajuns spre compromiterea ţării şi a guvernării sale, nu numai la organizarea unei periculoase dezordini, de către organele oficiale, dar şi la faptul şi mai grav ca importante instituţii de stat să stea la dispoziţia acelor care le-au provocat. Numai datorită acestor greşeli s-a putut întîmpla ca Virgil Madgearu, secretar general al partidului nostru, şi savantul Nicolae lorga, ambii profesori universitari, personalităţi proeminente, să fie asasinaţi în ziua mare, de indivizi aparţinînd partidului care susţinea guvernul, fără ca, timp de trei luni, aceştia să poată fi arestaţi şi condamnaţi, deşi mulţi dintre ei erau descoperiţi şi cunoscuţi. Guvernul nu a fost în stare să dea satisfacţia cuvenită ordinei de drept adine lezate, Academiei Române şi partidului nostru, adînc ofensate.

Cum ar putea, deci, partidul nostru şi colegii acestor profesori să răspundă cu un *da* întrebării pusă de domnia voastră opiniei publice ?

Guvernarea domniei voastre a luat unele măsuri, în contra cărora eu, la timpul său, v-am prezentat memorii, arătînd greşelile ce cred că aţi făcut. Am arătat, spre pildă, eroarea ce s-a făcut prin intrarea noastră — fără să ni se dea ceva în schimb —, în înţelegerea Tripartită. Era

greșit acest pas, deoparte pentru că hotarele noastre erau garantate deja de Axă, în baza altei înțelegeri, iar **de** altă parte pentru că, cu intrarea noastră în înțelegerea

Tripartită, ni s-a făcut imposibilă reclamarea vechilor noastre hotare, cu energia și cu mijloacele cuvenite, de la vecinii noștri, care fac, și ei, parte din înțelegerea Tripartită.

Am protestat împotriva desființării partidului nostru, care ar fi putut lupta, cu mai mult folos, pentru ridicarea conștiinței naționale, exercitînd pe deoparte un serios control al vieții de stat, iar pe de altă parte, combătînd curentele subversive și tendințele de răzvrătire. Acestea nefiind combătute de nimeni s-au putut organiza în voie, pentru a ajunge la dezordinele pe care, pe urmă, ați fost nevoit să le reprimați în mod sîngeros și cu zdruncinarea adîncă a autorității de stat.

Cum am putea, deci, noi, membrii ai Partidului Național Țărănesc, „desființat" de domnia voastră, să răspundem afirmativ la întrebarea domniei voastre ?

Sub guvernarea domniei voastre, tendința de românizare a industriei și comerțului s-a făcut într-un proces de invadare a capitalului extern. Capital și conducere străină au pătruns în cele mai importante stabilimente industriale, chiar și în acele care stau în strînsă legătură cu apărarea națională. în lipsa totală a controlului public, cu toate că sînteți atît de bine intenționat, dar lipsit de sprijinul unei opoziții de bună credință, nu ați putut stăpîni pe unii dintre colegii și partizanii domniei voastre, cu operațiunile lor, lipsite de experiență, de scrupule și de prevedere economică. Fapt din care vor urma, poate, decenii de-a rîndul, calamități economice și sociale pentru poporul românesc. Am putea noi, care sîntem partizanii etatizării marilor’ industrii și ai reglementării naționale a trusturilor, să aprobăm o guvernare care nu numai că a făcut contrarul, dar a împiedicat, pe mult timp înainte, realizarea programului nostru ?

Cum am putea noi să aprobăm guvernare care a făcut posibil ca din bună parte a țării noastre să se organizeze o zonă de etape și baze de operațiuni[5] pentru trupe

străine și pentru interese care, după concepția noastră, nu sînt românești ? Cum am putea să aprobăm o guvernare a cărei politică externă a dus la ruperea re-

lațiilor noastre diplomat ce **cu foștii noștri aliați, ceea ce cu vecinii noștri, aflați în aceeași situație, nu s-a în- tîmplat — și la expulzarea unor refugiați politici și prizonieri militari, aparținînd foștilor noștti aliați[6], cărora le-am oferit ospitalitatea, atrăgînd, prin această expulzare, asupra noastră, o gravă condamnare morală a opiniei publice ?**

Iată, domnule general, o parte dintre motivele pentru care eu și prietenii mei politici nu putem lua parte la plebiscitul organizat pentru ziua de 2 martie a.c., deși regretăm că bunele intenții ale domniei voastre nu au dat rezultatul satisfăcător, în măsură să ne determine ca să putem lua parte la acest plebiscit.

Vă rog, domnule general, să binevoiți a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Cu distinsă stimă,

Președintele Partidului Național

Țărănesc luliu Maniu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Cbnsiliului de Miniștri, dosar 48/1941, ff. 33—35.

[2] Plebiscitul din 2—5 martie 1941, care trebuia să aprobe sau să respingă felul în care generalul Ion Antonescu a condus țara începînd de la 6 septembrie 1940, a fost sugerat conducătorului statului de Mihai Antonescu. Rezultatul consultării plebiscitare: 2.960.298 voturi în favoarea politicii lui Ion Antonescu și numai 2996 voturi împotrivă. Votul nu a fost secret, ci deschis.

[3] După ce regimul său a fost debarcat, însuși mareșalul Ion Antonescu a recunoscut că practica votului deschis a reprezentat o eroare politică, însă, totodată, i-a căutat și o justificare. In ultimul său cuvînt, stenografiat de un ofițer aflat în 3e.a procesului, a

declarat : „Am făcut plebiscit fără să aduc populația cu forța, fără s-o cumpăr. Este adevărat că am făcut voturi pe față, și am greșit, fiindcă am vrut să fac educația caracterului."

[4] La data aceea, între România și Ungaria era în vigoare un armistițiu de presă, mediat de germani și de italieni.

[5] România a îngăduit staționarea temporară-pe teritoriul ei a unei părți din trupele germane care au invadat ulterior Grecia și Iugoslavia. i

[8] Prin raportul nr. 6928 din 3 februarie 1941, nunțiul apoetoBe de la București, Andrea Cassulo a transmis la Vatican protestul unui grup de refugiați polonezi împotriva deportării lor în Ger», mania, decisă de guvernul român sub presiune germană.

18

Martie 1941

Răspunsul generalului Ion Antonescu la scriso-' rile lui Constantin I. C. Brătianu din 18 decembrie 1940, 14 februarie și 21 februarie 1941.[1]

Domnule Brătianu,

In legătură cu memoriile dv. din 18 decembrie 1940, 14 februarie și 21 februarie 1941, în care expuneți cu vădită îngrijorare părerile ce aveți cu privire la orientarea politică și economică a României alături de puterile Axei și în special față de Germania, am onoare a vă comunica alăturatul răspuns, menit a stabili aceeași punere la punct pe care o doriți, spre lămurirea completă a oricărui echivoc. în repetate rînduri eu am definit categoric și precis punctul meu de vedere în toate chestiunile esențiale sesizate prin memoriile dv. ; datorez acest nou răspuns gri- jei patriotice ce nutriți pentru viitorul politic și economic al țării, numelui respectat ce purtați și sentimentelor de încredere și considerațiune reciprocă de care sîntem animați.

I. POLITICA NOASTRĂ EXTERNA

în memoriul din 18 decembrie 1940 arătați că „politica țării românești a fost în trecut să concilieze interesele României cu interesele europene" și că în situația de astăzi înțelegeți „să se concilieze interesele României cu ale Germaniei, dar să nu le sacrificăm". Pericolul grav, de care m-ați avertizat atunci, își găsește o expresiune mai dezvoltată în memoriul dv. din 21 februarie 1941 ; re-

89 țin cele două chestiuni ce vă preocupă în legătură cu viitoarea situație a României la încheierea păcii și care sînt :

— țara noastră să-și păstreze cît mai intacte forțele politice și mai ales militare, așa încît să-și asigure puterea de a lupta pentru interesele proprii ;

— preocuparea de soarta economică a României în cadrul „spațiului vital“ german.

în legătură cu aceste preocupări dv. propuneți :

1. Să adoptăm o politică de basculă între marile puteri.

2. Să nu angajăm armata noastră în operațiuni militare, alături de puterile Axei, oricare ar fi făgăduielile ce ni s-ar face.

Pentru adoptarea acestei atitudini politice, invocați următoarele argumente :

a) .Convențiile și făgăduielile nu au nici o valoare sub regimurile de dictatură.

b) în conjunctura actuală nu vom putea conta nici pe sprijinul Germaniei, nici pe al Angliei. Viitorul nostru depinde de ce vom reprezenta ca forțe la încheierea păcii, în sprijinul acestor afirmațiuni aduceți exemplul nostru din 1918, cînd ne-am păstrat forțele armate față de pretențiile aliaților de a le sacrifica în „triunghiul morții“. Cu această armată am asigurat realizarea idealului național.

c) Chiar dacă am duce o campanie presupusă victorioasă în contra Rusiei, am fi la discreția învingătorului.

d) Nu putem face politică de aventură și nu trebuie să tablăm pe o singură ipoteză. Rezultatul războiului este cel puțin îndoios. România a putut să-și mențină existența în trecut tocmai printr-un joc de basculă între marile puteri. Ea trebuie pe cît posibil să nu se angajeze prea

mult, pentru a-și menaja viitorul.

Voi analiza pe scurt, în ordinea de mai sus, argumentele, revenind pe urmă la propunerile înseși.

a) *Valoarea convențiilor și făgăduielilor.* Este o apreciere cu totul subiectivă că sub regimurile de dictatură Convențiile și făgăduielile nu au nici o valoare. Regimurile democratice nu sînt în această privință cu nimic mai prejos. Din durereoasa experiență politică a trecutului 90 nostru, nu prea îndepărtat, îmi permit a vă reaminti un singur exemplu. Prin tratatul încheiat de România cu puterile aliate în august 1916 eram asigurați nu numai de realizarea integrală a revendicărilor noastre teritoriale față de Austro-Ungaria, dar și de dreptul de a lua parte la tratativele de pace cu dușmanul, pe un picior de perfectă egalitate. Cunoașteți, desigur, lupta înverșunată «și demnă purtată de neuitatul dv. frate, la Conferința de pace din Paris, pentru a se respecta drepturile României înscrise în tratat, luptă diplomatică care a făcut obiectul studiului atît de documentat și instructiv al domnului prof. Gh. Brătianu : *Acțiunea diplomatică a României în 1919, in lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I. C. Brătianu.* - Din această corespondență rezultă că puterile aliate nu numai că nu recunoșteau integral revendicările teritoriale ale României, conform prevederilor tratatului din 1916[1], dar îi negau chiar și calitatea de aii-, ată, contestînd valabilitatea tratatului, sub pretextul Păcii de la București, cu toate că aceasta nu fusese ratificată de regele Ferdinand și ne fusese impusă în urma unor împrejurări tragice, în desfășurarea cărora aliații noștri au avut cea mai mare parte de vinovăție. ,,Fac un ultim efort și sînt hotărît a-mi da demisia chiar de la Paris, dacă tratatul nostru nu este recunoscut'" — telegrafia în preziua plecării acolo I. I. C. Brătianu. S-a constatat ulterior că tocmai Anglia, țară clasică a democrației, era aceea care se opunea la recunoașterea calității de țară aliată a României. Numai prin stăruința Franței și Italiei s-a putut înlătura *„una din cele mai monstruoase nedreptăți ce le-ar fi înregistrat istoria".* România a fost în sfîrșit admisă, dar numai cu doi delegați oficiali, pe cîtă vreme Belgia, Serbia, Grecia, cu cîte trei. Nu ni s-au recunoscut însă drepturile integrale asupra Banatului ;

delegații englezi și americani erau gata să restituie Cadri- laterul Bulgariei, deși prin tratatul de alianță se garanta „integritatea teritorială a Regatului român în toată întinderea frontierelor sale" ; în tratatul cu Austria se impuneau României condițiuni care jigneau independența ei politică și-i compromiteau grav libertatea economică ; în preambulul tratatului pentru minorități se contesta

91 pînă și actul de recunoaștere a independenței României, spunîndu-se că „prin tratatul de la Berlin independența Regatului român n-a fost recunoscută decît sub rezerva unor anumite condițiuni“. Pentru că nu ne încovoiam presiunilor și șantajiilui aliaților noștri, primul delegat american Hoover[4] propunea la 4 septembrie excluderea României din rîndul puterilor aliate și asociate, ruperea legăturilor diplomatice, blocarea ei economică și financiară. în timp ce armata română a ocupat Budapesta [5], pu- nînd stavilă bolșevismului, aliații opreau toate transporturile militare de armament și echipament din țările aliate în țara noastră. „Sîntem noi prietenii — întreba cu o firească indignare primul ministru român — sau ungurii sînt aliații conferinței ?

Chestiunea petrolului a dezlănțuit împotriva noastră pe marii rechini ai trusturilor americane. Este cel puțin ciudat ca Franța, Anglia, Italia să se facă împotriva noas- tră instrumentele docile ale unor interese ce le sînt vrăj- mașe și acestor resentimente. Aceste trei puteri, care constituie majoritatea conferinței, ne maltratează și ne amenință în modul cel mai violent în fața lumii întregi și se mărginesc, pentru mîngîierea noastră, a ne dovedi pe ascuns bunele lor sentimente, sub formă de regrete."

După o rezistență și luptă energică și demnă, dar za- darnică, Ion I. C. Brătianu a prezentat demisia întregului cabinet la 12 septembrie 1919, tocmai pe motivul neres- pectării tratatului nostru de alianță de către marile pu- teri, pe atunci exclusiv democratice. „Consiliul suprem al marilor puteri, care a înlocuit Conferința de pace a statelor aliate, n-a ținut seama de acest tratat, și a ho- tărît să impună României condițiimi pe care ea nu le poate primi deoarece sînt incompatibile cu demnitatea, neatîrnarea și interesele sale politice și economice",

spune textul demisiei respective.

Adaug că nici clauzele convenției militare, conexate aceluiași tratat politic, nu au fost respectate de către aliații noștri democrați și nedemocrați din 1916 ; nici ofensiva viguroasă pe frontul bucovinean, obligatorie pentru ruși, nici viguroasa ofensivă a armatelor aliate pe frontul **de la Salonic, tot atît de obligatorie conform convenției,**

n/

nu s-au produs ; de unde au urmat situațiuni grele pentru desfășurarea acțiunilor noastre militare.

După aceste exemple demonstrative, scoase din însăși experiența noastră politică și militară, socot că nu este cazul a mai insista asupra modului cum regimurile democratice respectă tratatele, convențiile și făgăduielile. Alegerea față de regimurile dictatoriale rămîne cel mult **o** chestiune de preferință, cu totul subiectivă.

b) *Nu putem conta nici pe sprijinul Germaniei, nici dl Angliei. Viitorul nostru depinde de ceea ce vom prezenta ca forțe la încheierea păcii.* Este evident că în conjunctura actuală nu putem conta pe sprijinul Angliei, după cum n-am fi putut conta nici pe sprijinul Franței. România a tras concluziile ce se impuneau din situația internațională, și din situația sa internă, care reclama o totală prefacere structurală. Ea s-a alipit cu sinceritate puterilor Axei și își găsește punctul de sprijin special în Germania. Nu se poate compara situația de azi cu cea din 1918. în 1918 eram complet izolați, chiar și față de aliații noștri, care, odată armistițiul încheiat, nu mai aveau nici dorința, nici putința de acțiune aci în răsărit. Vă amintesc în această privință de revolta echipajelor franceze din Marea Neagră. Puțina noastră putere armată a reprezentat ceva la sfîrșitul războiului de atunci, față de totala istovire și neputință a celorlalți și față de starea de anarhie de la vest și est. Și cu toată acțiunea noastră militară efectivă, totuși, în ultimă instanță, conferința păcii a hotărît după criteriile politice asupra soar- tei României lăsînd-o cu suveranitatea internă lezată prin tratatul minorităților.

în ce privește chestiunea *„triunghiului morții"* **din** Moldova anului 1918, mă simt obligat să vă amintesc că

nu dintr-o prudentă prevedere a evenimentelor guvernul român a respins cererea aliaților de a rezista pînă la ultimul om, reușind astfel să păstreze forțele armatei **pentru** a nu pune România, în momentul încheierii păcii, **la** discreția învingătorului. Soluția a fost impusă de situația militară și politică a momentului tragic în care ne găseam Cele 15 divizii românești erau înconjurate din toate părțile de inamici dintre care cei mai de temut erau rușii, care se purtau mai rău decît vrăjmașii. Nu

83 aveam munițiuni, hrană, echipament, adăposturi, bani și nici o speranță de ajutor de nicăieri. Asigurările date de Aliați că vor sosi voluntari ruși, cehoslovaci și sîrbi s-au dovedit iluzorii. Retragerea în Rusia nu era posibilă atît din cauza anarhiei care stăpînea acolo, cît și din cauză că armatele austro-germane pătrunseseră în Ucraina și Basarabia pînă la Jmerinka și Moghilev. Speranțele în constituirea unui front ucrainean s-au dovedit de asemenea zadarnice. N-ar fi fost o crimă să opunem rezistență, în asemenea condițiuni, celor 60 divizii inamice, expunînd țara la următoarele consecințe : a) dominația străină pentru un timp mai scurt sau mai îndelungat ; b) toată avuția națională în mîinile dușmanului ; c) Moldova complet devastată : d) tot materialul nostru de război distrus și armata desființată ; e) căile ferate și în special materialul rulant pierdut ; f) regele, guvernul și căpeteniile oștirii părăsind armata și țara, poate pentru totdeauna ?

Onoarea noastră salvată ar fi fost prea scump plătită și, ținîndu-se seama de toate împrejurările de mai sus, sacrificiul acesta at fi fost și fără folos real pentru aliații noștri.

Marele Cartier General a raportat situația cu adresa nr. 5369 din 1 decembrie 1917[li] arătînd soluțiile posibile și cele mai indicate, iar guvernul a adoptat pe aceea care corespundea mai bine intereselor generale ale țării ; am înfășurat deci stindardele și am întrerupt lupta, convinși fiind că ne făcusem, fa(ă de aliați și de noi, mai mult decît datoria.

In împrejurările de azi este o iluzie a se crede că viitorul nostru depinde numai de ce vom reprezenta ca forță la încheierea păcii. Viitorul nostru depinde de aportul ce-1 aducem, alături de aliații noștri, în rezolvarea problemelor europene în care sîntem direct interesați : aport

politic, aport economic, militar ele. Ar fi o imposibilitate morală ca, fără să aducem nici o contribuție în crearea destinului nostru, să ne prezentăm la încheierea păcii cu mîna întinsă ca simpli beneficiari. Pe de altă parte, chiar dacă am organiza și economisi toate forțele noastre, nu

94 vom putea fi în situația de a impune numai prin puterile proprii condițiile noastre în structura viitoare a Europei. Avem reci neapărată nevoie de un punct de sprijin și de o colaborare activă cu una din puterile mari.

în sectorul politic, ce ne interesează, avem de ales între Anglia, Rusia și puterile Axei. Pe sprijinul Ângliei nu putem conta în conjunctura politică actuală, fapt pe care îl afirmați și dv. O politică alături de Anglia nu numai că nu ne-ar fi adus nici un sprijin real, dar ne-ar fi expus la primejdia prăbușirii totale. Politica alături de Rusia era o imposibilitate și morală și de fapt. Neputînd conta pe Anglia și neputînd merge alături de Soviete, Germania era singura forță pe care ne puteam rezima atît în ce privește sprijinul politic și economic, cît și în ce privește posibilitățile de a ne crea o reală putere armată, pe care s-o folosim la momentul potrivit, în modul cel mai corespunzător intereselor noastre. De aceea, atitudinea ce am adoptat a fost clară, lipsită de echivocuri : alianță cu puterile Axei și politică activă în cadrele acestei alianțe, în vederea realizării revendicărilor integrale ale poporului român.

c) *Vom fi la discreția învingătorului.* Dv. credeți că rezimîndu-ne exclusiv pe forța Germaniei, chiar și după o campanie presupusă victorioasă împotriva Rusiei, am fi la discreția învingătorului. Acest rezultat poate fi cu atît mai puțin probabil, cu cît colaborarea noastră politică, economică și militară cu aliatul nostru german va fi mai activă. Să presupunem însă că Germania învinge fără participarea noastră. Nu vom fi atunci, cu atît mai mult, la discreția învingătorului ?

Situația statelor mici este întotdeauna grea din acest punct de vedere. La 1878, cînd politica externă a României a fost condusă de marii bărbați de stat I. Brătianu și M. Kogălniceanu am fost totuși la discreția învingătorului, cu toate garanțiile de prevedere luate prin Convenția de la Livadia. Totuși, prin participarea activă a

României la război, s-a realizat independența și, ca urmare, mai apoi, Regatul. La 1919 la fel : Ion I. C. Brătianu a făcut o îndelungată pregătire diplomatică a intrării noastre în război alături de aliați, căutînd să obțină toate garanțiile

95

posibile pentru o eficace acțiune militară și pentru împlinirea integrală a revendicărilor noastre. Am participat la război pînă la sacrificul aproape total al statului nostru. La Conferința păcii n-am rămas, totuși, la discreția aliaților noștri ? Și cu toate acestea acțiunea politică și militară a României a avut ca rezultat înfăptuirea României Mari.

Pe considerațiunea presupusei rele credințe a statelor mari ar trebui ca statele mici să renunțe la orice activitate politică. Buna credință a părților este presupusă în orice fel de relațiuni atît între sate, cit și între particulari **și** ea nu poate fi negată anticipat și în mod unilateral numai Germaniei.

d) *Despre politica de aventură.* Politică de aventură este aceea care mizează pe mai multe tablouri. Această politică ne-a dus în trecutul apropiat la dezastrele pe care ne trudim azi să le reparăm. Pînă în 1914, România a urmat credincios politica Triplei Alianțe, cu toată asuprirea de către unguri a fraților noștri transilvăneni. Această politică ne-a asigurat față de pericolul expansiunii rusești și ne-a înlesnit o pașnică și rodnică dezvoltare internă. Izbucnirea războiului mondial a creat o situație nouă, favorabilă îndeplinirii idealului nostru național. România s-a adaptat situației, schimbîndu-și orientarea spre puterile apusene. Această nouă orientare a fost pregătită de Ion I. C. Brătianu și s-a înfăptuit cu asentimentul complet al înțeleptului rege Carol I. Ea și-a adus roadele în realizarea unității noastre naționale. Deci, în trecut, România a putut să-și mențină existența, să progreseze și să-și realizeze aspirațiile, nu printr-un joc de basculă între marile puteri, ci printr-o orientare fermă alături de una din marile grupări politice.

în orbita politică a puterilor apusene, democratice, am rămas și după marele război. Prea mult timp am rămas —

aceasta a fost greșeala noastră. N-am sesizat marile prefaceri ce s-au petrecut sub ochii și în apropierea noastră și cărora trebuia să ne adaptăm. Azi sîntem în faza acestei adaptări, care, odată angajată, **trebuie să-și urmeze cursul**

și să-și dea roadele. Eu nu mă îndoiesc de bunele rezultate așteptate.

Dv. considerați însă că nu trebuie să tablăm pe o singură ipoteză, căci rezultatul războiului este cel puțin îndoios. Vă mărturisesc că nu merg din calcule meschine împreună cu învingătorii. Politica alături de Axă corespunde intereselor vitale și permanente ale neamului nostru, în spațiul și în împrejurările în care ne găsim. Sentimentului meu de onoare asociez pe acela al poporului român și refuz jocul pe două tablouri. Rămîn, în această privință, cu totul pe aceiași linie de conduită cu Ion I. C. Brătianu, care spunea : „In chestiunile cele mari, în acele de ordin moral, care stăpînesc viitorul unui neam, de care sînt legate interesele lui supreme de onoare și de naționalitate, nu pot fi prețuri de tocmeală, nu pot fi motive de oportunitate ca să te hotărască a le compromite, cobo- rîndu-te de pe tărîmul înalt și sigur al principiilor. Oricare ar fi vicisitudinile zilelor și anilor, oricare ar fi durata lor, vine ora răsplatei."

Reflectînd asupra propunerilor ce faceți, am de făcut următoarele observațiuni :

1. *Politica de basculă. Dv. propuneți ca România să adopte o politică de basculă între marile puteri.'*

a) în general, numai statele puternice pot face un joc de basculă între două sau mai multe puteri, căci numai statele puternice au destulă greutate ca să determine cumpăna balanței într-o parte sau alta. Din motive pe care le cunoașteți tot atît de bine ca mine, România, nu din vina mea, nu este astăzi un stat puternic. Ea n-ar putea deci să adopte o politică pe care forțele sale să nu o poată îndreptăți.

b) *Politica de basculă din trecut este cauza dezastrului din 1940.* O asemenea politică de basculă a fost totuși dusă de România în ultimii patru ani, în următoarele împrejurări :

— în 1936—1937, România, pentru a nu-și atrage animozitatea Germaniei, a refuzat încheierea cu Franța și cu Cehoslovacia a unui pact de asistență mutuală cu caracter general și a refuzat de asemenea încheierea unui pact de asistență mutuală cu Uniunea Sovietică. In același timp,

 la Societatea Națiunilor, în

declarațiile publice ale guvernului român, în discursurile ținute cu ocaziunea vizitelor făcute la Paris de conducătorii politicii externe a României sau a vizitei ministrului afacerilor străine francez la București, se proclama completa solidaritate a României cu Franța.

— în 1936 și 1937, România multiplică, prin vizite regale și guvernamentale și prin diferite declarații răsunătoare, legăturile sale cu Cehoslovacia amenințată de Germania ; in același timp, se făceau alte vizite regale și guvernamentale, se făceau declarații tot atît de răsunătoare și în Polonia, care ducea în momentul acela o politică de apropiere cu Germania și de dușmănie față de Cehoslovacia.

— în 1938, România permitea violarea spațiului său aerian de către avioanele de bombardament sovietice trimise în Cehoslovacia. în același timp, România arăta o atitudine de dezinteresare față de presiunea crescîndă germană asupra Cehoslovaciei.

— Tot în anul 1938 aveau loc, la un interval de cîteva săptămîni, o vizită regală la Londra, o vizită regală la Berchtesgaden, urmată apoi de împușcarea celui mai fanatic propovăduitor al apropierii politice față de Germania.

— în 1939, se făceau unele gesturi importante de prietenie la adresa Germaniei : admiterea Germaniei în Co- misiunea Europeană a Dunării ; încheierea marelui acord economic de colaborare cu Germania ; vizita ministrului afacerilor străine al României la Berlin. în același timp, însă, se acceptau garanțiile anglo-franceze și se dădea liber curs activității ministrului României la Londra, deși acesta lansase zvonul fals că România fusese obiectivul unui ultimatum din partea Germaniei.

— După izbucnirea războiului, România face rînd pe rînd în favoarea aliaților o mulțime de acte, ca de exemplu : îngăduirea tranzitului prin România și îmbarcarea la Constanța a celor 70.000 kg aur ale Băncii Poloniei,[7] tolerarea dispariției din lagărele de concentrare a 3/4 din militarii poloni internați, luarea în considerație a ofertelor

aliaților relativ la despăgubiri în cazul de distrugere **a** industriei petrolifere.

— In același timp, pentru a căuta să se dea satisfacție Germaniei, se internau în România membrii guvernului polon refugiați la noi,[8] se admitea eliberarea din lagăre a soldaților poloni de origine etnică germană, se intensificau exporturile de petrol în Germania.

în sfîrșit, politica de basculă sau de păcăleală față de toți a făcut vechiul regim să evite răspunsul categoric la oferta făcută de Germania la București prin dl. Killinger — act găsit în arhiva palatului — în mai trecut, prin care se garantau granițele dacă acceptam să păstrăm o linie corectă.[9]

Ezitarea, animozitatea și încercarea de a continua bascularea ne-au dus două luni mai tîrziu la „ultimatumul Molotov", la Viena și la Craiova.[10]

Iată ce a însemnat politica de basculă.

Bună sau rea, o politică nu se poate judeca decît după rezultatele ei. Or, rezultatele politicii României din ultimii patru ani, cred că recunoașteți și dv. domnule Brătianu, că sînt : pierderea Basarabiei, a Bucovinei de nord, a unei jumătăți din Transilvania și a Cadrilaterului.

c) *Orientarea politicii noastre externe trebuie să fie precisă.* Este, cred, de prisos să mai adaug că politica externă trebuie, în mod necesar, să țină seama de forțele în prezență. Or, în sectorul Europei de sud-est, aceste forțe nu sînt actualmente decît două și anume : Germania și Rusia. Toate încercările făcute în trecut de guvernele române de a realiza o apropiere de U.R.S.S. au rămas infructuoase. Cu toată structura internă comunistă a Rusiei, Sovietele au îmbrățișat idealurile de expansiune politică țaristă și, în parte, au reușit să realizeze revendicările lor asupra teritoriilor pierdute prin revoluție, fără să aleagă mijloacele care le-au asigurat succesul. Exemplul statelor baltice care și-au remis soarta, la începutul actualului conflict, în mîinile Rusiei Sovietice și care au sfîrșit așa cum se știe mi se pare suficient în această privință. [11]

Zdrobirea militară a Franței a lipsit coaliția țărilor democrate de pionul militar cel mai valoros.[12] întregul continent pînă la frontiera Sovietelor este sub stăpînirea sau

 influența directă a puterilor Axei. Ce avem de ales ?

Care este forța care ne poate garanta nu numai față de primejdiile viitoare, dar care să poată sprijini efectiv România în opera ei de refacere internă, militară și economică, pentru a se putea prezenta în condițiuni optime, din acest punct de vedere, la încheierea păcii ?

In situația în care se găsea România, la începutul lui septembrie 1940, cînd am luat conducerea stalului, dv. știți prea bine că orice politică alta decît una alături de puterile Axei ne-ar fi dus automat la o soartă asemănătoare cu aceea a Poloniei. Am convingerea neclintită că orientarea actuală a politicii externe a României nu este numai singura posibilă, dar este și singura care poate corespunde siguranței și aspirațiunilor noastre îndreptățite. Ca chestiune de tactică, noul regim a părăsit procedeul bizantin neonest și păgubitor, de a juca pe toate tablourile, procedeu cu atît mai nesocotit, cu cît România este o țară mică și insuficent consolidată politic și economic. O națiune, pentru a avea dreptul la stimă, trebuie să-și definească clar atitudinea și să-și respecte cuvîntul. Am ho- tărît definitiv cu cine mergem și mergem cinstit pe drumul ales.

Mi s-a reproșat, nu deschis și pe față bun înțeles, că am aderat la Pactul Tripartit.

Am făcut-o din instinct de prevedere și de conservare.

De prevedere fiindcă aderase Ungaria *înaintea mea.* In fața acestei situații am crezut că, în cazul victoriei germane, Ungaria nu va putea fi răsplătită pe spinarea noastră, iar în cazul înfrîngerii Germaniei sîntem părtași cu Ungaria la aceleași răspunderi față de învingători.

Am mai făcut-o și din spirit de conservare. In conjunctura de azi o țară mică, amenințată, cum este a noastră, nu face ce vrea, ci ce poate. Cazul .Iugoslaviei, care nu are dușmani și vecini pe ruși, este clar.[13]

2. *întărirea armatei și participarea la război.*

Din atitudinea noastră politică clară rezultă consecințe tot atît de clare în ce privește eventualitatea unei participări active la război, alături de puterile Axei.

Noul regim a înțeles să reconstituie în primul rînd

forțele de producție și rezistență ale neamului, pentru a cîștiga deocamdată în interior ceea ce am pierdut ca teritoriu, ca populație și ca economie națională, în afară El năzuiește să repare rănile morale și să pregătească națiunea în timpul cel mai scurt pentru a juca rolul ce i se cuvine pe plan internațional. România nu poate renunța la drepturile ei milenare și nici neamul românesc nu poate renunța la drepturile lui de viață, oriunde s-ar găsi. Aspirațiile noastre sînt mai cuprinzătoare azi de cum erau înțelese în România de ieri. Pentru împlinirea lor trebuie să ne pregătim, și ne pregătim.

De aceea, între primele noastre griji este pregătirea armatei pentru a deveni un instrument cît mai perfecționat de război care să fie în stare să susțină efectiv politica revendicărilor noastre naționale. In această ordine de idei, recomandarea dv. categorică de a nu angaja armata română în operațiuni militare alături de puterile Axei, oricare ar fi făgăduielile ce ni s-ar face, are un caracter de exclusivitate inacceptabilă. Căci și în eventualitatea aceasta România nu ar participa efectiv la război pentru interesele Axei, ci pentru propriile sale interese. Pînă în prezent, de altfel, guvernul nu a luat nici un angajament de participare la război.

Am expus, pe cît posibil de clar, punctul meu de vedere asupra politicii noastre externe. Dacă dv. credeți altfel, vă rog să vă exprimați precis punctul de vedere. A recomanda o conciliere a intereselor României cu interesele Germaniei (memoriul din 18 decembrie) și ulterior o politică de basculă (memoriul din 21 februarie) este, mi se pare, o contrazicere flagrantă. Politica de basculă ea însăși se cere răspicat definită : dacă aveți de ales între Rusia și Germania ar fi bine să o spuneți lămurit: cu cine preferați să mergeți ? Și pentru ce ?

Am moștenit, în chestiunea politicii externe, o situație care tocmai prin echivocurile ei putea să aibă, precum a și avut, cele mai tragice consecințe. Am lămurit-o în sensul unor atitudini leale, de sinceră atașare la politica puterilor Axei —<■ o politică tradițională a țării noastre și singura care în situația geopolitică de azi a României co-

respunde intereselor ei vitale și aspirațiunilor

naționale. Nu mă voi abate de la această atitudine, din sentiment de răspundere, din sentiment de onoare și din interes pentru viitorul tuturor românilor.

Dacă însă atît dv., cît și d-nii Maniu și Mihalache, credeți că în împrejurările actuale se poate face o altă politică sînt gata să vă cedez locul, pentru a vă da putința să serviți mai bine țara, deci să treceți de la critică la acțiune.

11.POLITICA ECONOMICA

Partea a doua a răspunsului nostru se referă la problemele de ordin economic pe care le-ați ridicat în memoriile trimise.

în problemele de politică externă v-am arătat destul de clar că noua orientare a României este impusă de conjunctura politică internațională și că ea corespunde în totul iniei eselor superioare ale țării.

.,Economicul" si „politicul" sînt factori indisolubil legați, iar azi, mai mult decît oricînd, economia este supusă comandamentului politic, în scopul de a satisface cerințele celui de al treilea factor, ..socialul".

Dacă politica externă a unei țări este, adesea, în funcție de. poziția sa geo-politică și de situația internațională creata de statele puternice, în schimb, economia unui popor depinde de conjunctura economică generală. Cu atît mai mult atunci cînd e vorba de un stat mic, aflat în orbita economiei de război.

Trecem acum la examinarea chestiunilor economice, abordate în memoriile dv.

A. *Orientarea economică a României*

Ocupîndu-vă de programul economic german, care va face — spuneți dv. — ca Germania, cucerind prin puterea armelor continentul european, să-1 considere ca destinat exclusiv exploatării germane, răspundem :

Este fals să se creadă că în urma încheierii acordului de la Berlin între România și Germania s-ar periclita interesele noastre ca stat independent. Sistemul economic

 este strîns legat de structura și starea socială. România nu poate urma altă cale decît aceea care-i asigură o structură și o stare socială compatibilă cu

concepția proprie a românilor.

După cum am susținut cu ocazia vizitei de la Berlin și Roma și după cum am arătat în comunicatul dat după întoarcerea mea de la Viena,[1'1] toate acordurile economice și industriale care se stabilesc sau se vor stabili cu țările străine pentru dezvoltarea producției noastre industriale și agricole se fac cu respectarea următoarelor principii de bază :

— nu se înstrăinează fondul avuției naționale ;

— pătrunderea în economia națională, fie în locul capitalului străin și evreesc, fie în investiții noi, care interesează independența noastră economică, nu se poate face decît cu știința și consimțămîntul guvernului și numai pînă la limita plafonului care să dea statului putința controlului și dirijării economiei sale de bază.

Aceste principii au fost considerate de Fuhrer, de Duce și Reichsmareșalul Goring ca naturale și acceptate integral.

Fiihrerul a declarat că Germania nu vine în România ca să profite, ei ca s-o ajute, pentru a se dezvolta economicește cît mai repede, ridicarea neamului românesc folosind viitoarei ordini europene și înseși intereselor eco-, nomice ale Germaniei.

Regimul democratic nu ar constitui un climat favorabil dezvoltării neamului nostru ; progresul economic nu s-a răsfrînt decît într-o mică măsură asupra marii mase naționale românești și într-o măsură mult mai mare asupra străinilor stabiliți la noi în țară.

Aceasta înseamnă că, din punct de vedere spiritual, sîntem mai aproape de popoarele din centrul Europei decît de democrațiile occidentale, unde o concepție de viață influențată de ideile socialiste și comuniste produsese în ultimii ani perturbări adinei.[15]

Din punct de vedere economic, angrenarea României în sistemul pe cale de înfăptuire în sud-estul european — cu tendința de grupare a statelor — va fi mai folositor țării decît sistemele anterioare. Această tendință de gru-

103 pare este un fenomen natural, consecință a progresului tehnic și a diferențierilor specifice unităților economice.

Crearea de mari spații economice este o încercare de

dominare a fenomenelor economice morbide, care, în ultimii 40 ani, au afectat într-o mare măsură economia mondială ; Imperiul britanic și Statele Unite sînt două exemple de astfel de state.

Este neîndoios că, dacă se va reuși să Se asigure o viață economică normală^în spațiul sud-est european, fiind ferit de frămîntările sociale cu tendințe comuniste, credem că România va fi fericită să se găsească inclusă în acest spațiu.

Afirmația că Germania, luînd conducerea comerțului european, ar acapara întreprinderile economice și financiare ale acestor țări, cumpărînd sau comanditînd întreprinderile lor, pînă atunci naționale — începînd cu lichidarea averilor evreeiști, apoi a celor naționale pe care le poate înlocui —, este de-a dreptul exagerată.

De bună seamă că Germania nu urmărește numai un „ajutor tehnic și financiar'[4], care să pună România în situația de a se reface pe plan economic, ci și o colaborare reală, din care, evident, fiecare parte urmează să tragă foloase. Aceasta nu înseamnă că țara va rămîne la discreția oamenilor de afaceri care vin ca simpli particulari, în scopuri de pură exploatare. Orice tranzacție se va face numai cu aprobarea guvernului și prin persoane oficiale reprezentînd legația respectivă.

B. *Avantajele acordului economic româno-german*

Privitor la schimbul avantajos al țărilor făcînd parte din Axă, este prematur azi — în plină economie de război — să se prejudece asupra acestor probleme. Dar România, care a avut totdeauna un schimb intens de mărfuri cu țările Axei — Germania însumînd în mod normal mai mult de 50% din comerțul său exterior —, nu văd de ce s-ar teme în viitor cînd, în urma acordurilor încheiate **la** Berlin, economia românească va ieși întărită. Din examinarea atentă și obiectivă a Acordului de la Berlin, pen**tru cooperarea economică dintre România și Reich, rezultă, net, o serie de mari avantaje pentru noi.**

Negocierile de la Berlin, încheiate la 4 decembrie 1940, au avut ca obiect :

— fixarea de contingente pentru, anul în curs și asigurarea unui schimb de mărfuri adecvat în situația actuală excepțională ;

— asigurarea bazelor de colaborare economică pentru o durată mai lungă, mulțumită planului decenal pentru refacerea economiei românești.

în ce privește Germania, rezultatul imediat al acordului de la Berlin a fost crearea de posibilități suplimentare de vînzare pentru producția curentă de articole finite sau stocurile lor, acumulate prin pierderea debușeelor extracontinentale. Pentru România, spre deosebire de trecut, o intensificare a exportului în cantități mărite, după necesitățile importului german și disponibilitățile românești, care, în urma pierderilor altor debușee, vor fi destul de importante.

Printre articolele de importanță vitală pentru aprovizionarea României din Germania, -trebuie să menționăm contingentul colectiv de fier brut și semifabricat, șine, tuburi, tablă, peste 100 000 tone, ca și contingentul de 100 000 tone cocs. Valoarea mașinilor agricole și a ustensilelor ce se vor importa reprezintă cifra de 82 milioane mărci.

Referitor la colaborarea economică de lungă , durată, urmînd liniile mari ale Convenției Wohlthat[16], Acordul , Clodius fixează bazele unei colaborări pe zece ani, urmînd reconstrucția economică a României și integrarea **ei** în spațiul economic german.

In cadrul reconstrucției de lungă durată, s-a procedat la o discriminare între problemele de primă urgență, pentru care a fost elaborat un program imediat. Aceste probleme privesc agricultura, transporturile și conductele de petrol. Așa după cum se prevede în articolul 4 al protocolului, orice rețea de căi ferate și de drumuri, ca și aceea a conductelor de petrol, vor fi dezvoltate în conformitate cu debușeele naturale, în cadrul noii ordini **eu-**
ropene. i

Planul mai prevede o colaborare în domeniul industrial, în vederea dezvoltării industriei române ; în acest

105 scoți au fost create comisîuni mixte însărcinate de a studia problemele ce se pun în acest sector.

Tot în programut'imediat mai intră și chestiunea cre-

ditului. De notat este că nu s-a fixat un plafon acestor' credite și ele vor fi determinate după necesitățile de reconstrucție a României, bineînțeles în limita posibilităților de livrare. Aspectul cel mai important al colaborării de credit este suprimarea investițiilor pe termen lung sub formă de emisiuni de titluri și preferința evidentă acordată creditelor în mărfuri, pe termen mijlociu.

Relațiunile de credit se încadrează într-un sistem de circulație internațională a capitalului care a fost dominant în ultimii ani, înlăturînd definitiv creditele financiare.

Nu vom mai insista asupra acestui capitol, întrucît sîntem convinși, domnule Brătianu, că veți aprecia în justa sa valoare sistemul acordului încheiat la Berlin și importanța ce îl prezintă pentru economia noastră națională.

Grupînd pe principale puncte celelalte aspecte ale memoriului dv., răspundem :

a) *Raport de echilibru între agricultură-și industrie.* La considerațiunea făcută că *„o țară echilibrată economicește ttebuie să aibă și agricultură, dar și industrie în pro- porție“,* sau cu alte cuvinte că ar trebui să existe un raport de echilibru între cei doi factori economici — agricultura și industria —, chestiunea este destul de gingașă, iar vechile noastre partide politice, în zeci de ani de guvernare a țării, n-au putut înfăptui aceasta. Sîntem de acord că orice materie primă exportată și reimportată ca articol fabricat constituie o pagubă pentru economia națională și că interesul unei țări ar fi, găsiți dv., de a transforma ea însăși materiile sale prime. Frumos deziderat, e drept, dar v-ați pus întrebarea unde s-ar putea ajunge cu o astfel de politică, care practic nu se poate realiza și aceasta numai în unele domenii decît într-o țară complet autarhică ?

Vă întreb, Somnule Brătianu; este aceasta posibil pentru o țară ca România ? Au dus, în trecut, partidele noastre de guvernămînt o asemenea politică ? Ați putea-o

duce dv. azi ?

b) *Mina de lucru.* Prin motorizarea și sporirea mașinilor agricole, pe care Germania le are în programul său, pentru dezvoltarea agriculturii, precum și prin introducerea la tăierea lemnelor în păduri a ferăstraielor motorizate, se va înlocui mîna de lucru, arătați dv. Această înlocuire s-ar putea produce, dar numai în parte. în nici un caz nu se poate preciza astăzi în ce proporție se va produce reducerea mîinii de lucru în agricultură, prin introducerea motorizării. Este însă exagerat a se vedea în această eventuală măsură motive de îngrijorare pentru agitații comuniste.'

La ora actuală nu există șomaj in România. La Ministerul Muncii, care are la dispoziție un fond de ajutorare a celor fără de lucru, nu se găsește nici o cerere de ajutor pentru șomaj.

în unele întreprinderi din industria textilă, urmînd să rămînă un număr restrîns de lucrători fără lucru, fabricile au înlăturat aceasta, introducîndu-se sistemul de lucru prin rotație și reducîndu-se numărul orelor de lucru de la 48 la 36 ore pe săptămînă.

Privitor la afirmația că, prin pierderea unei părți din teritoriu, micșorîndu-se suprafața solului cultivat cu cereale și seminte, România ar avea mai multe brațe disponibile pentru culturile sale, aceasta cade, întrucît este stabilit că țăranii au rămas la locurile lor în teritoriile cedate. Din vechea populație de 20 milioane locuitori, România nu mai numără astăzi, din nefericire, decît ceva mai mult de 13 milioane locuitori.

c) *Chestiunea participării capitalului german.* Prin participarea capitalului german la crearea de căi de comunicații, România trebuie să se felicite — nu să fie îngrijorată, fiindcă pentru o țară lipsită de capitaluri mobiliare, realizarea unei mari opere de utilitate națională, în condițiile pe care ni le oferă Germania, operația nu poate fi socotită decît ca o măsură salutară. p

'Chestiunea contractării 'de datorii șl obligații față de o țară străină este, evident, supărătoare, dar între două rele trebuie preferată măsura cea mai puțin rea.

Pentru înfăptuirea unor opere cu caracter național de mai mare importanță, vechile noastre partide politice au recurs la împrumuturi externe, uneori în condiții destul de oneroase. Astăzi, condițiile împrumuturilor germane sînt mult mai avantajoase și ne aservesc mai puțin decît ne-au aservit vechile împrumuturi externe.

Noi nu uităm operele naționale realizate prin aceste împrumuturi, nici sacrificiile consimțite. Recent, statul a preluat de la consorțiul american S.A.R. de telefoane și ne putem mîndri de a avea astăzi o rețea telefonică dintre cele mai bine utilate.

d) *Naționalizarea întreprinderilor.* Ați mai ridicat o chestiune : aceea a desnaționalizării întreprinderilor din țară. Contrariu desnaționalizării, noi trăim într-o epocă .de naționalizare a întreprinderilor din România.

Este drept că, pe alocuri, s-a produs o infiltrație a capitalului german, în unele întreprinderi evreiești, pe care românii nu le-au putut cumpăra. Astăzi, cînd s-a restabilit ordinea și încrederea, cînd viața economică și-a reluat un ritm mai viu de activitate, depinde, după cum am arătat și mai sus, de dîrzenia noastră, a tuturor românilor, spre a rezista atacurilor ce se dau de oamenii de afaceri germani spre a acapara întreprinderi din țară.

Pentru a evita orice neînțelegere și abuzuri, s-a stabilit că nici o tranzacție definitivă nu se va face fără aprobarea guvernului și numai prin persoanele oficiale, reprezentînd legația respectivă.

Supușii români care se vor abate de la aceste principii, înstrăinînd fără aprobare avutul, se vor face vinovați de trădarea intereselor naționale și vor fi pedepsiți ca atare. Iar străinii care vor în cerca asemenea tranzacții neregulate, vor fi expulzați în 24 de ore.

e) *Criza transporturilor.* în chestiunea transporturilor ați afirmat, domnule Brătianu, că liniile noastre ferate sînt acaparate de transporturi militare și că celelalte trenuri sînt reduse ca și cînd am fi în stare de război.

Dv. știți bine că ne găsim într-o stare prerăzboinică și că, prin urmare, nu trebuie și nici nu putem- pretinde în permanență o circulație perfect normală. Au fost, într-

adevăr, reduse pentru o scurtă durată trenurile de călători, dar acum s-a revenit la vechiul echilibru. Pentru orientarea dv. vă vom arăta că, dacă numărul de tren-km călători efectuat din septembrie pînă în decembrie 1940 rămîne aproape același cu cel efectuat în aceeași perioadă din 1939, în schimb călătorii transportați în aceleași luni sînt mult mai numeroși în 1940 decît în 1939.

Tabloul de mai jos va fi edificator :

Luna	*Anul*	Călători *tranportați*	*Călători/tren*
Septemb	1939	3 154 000	111
	1940	4 073 0U0	180
Octombri	1939	2 844 000	104
	1940	3 981 009	164
Noiembri	1939	2 801 DUO	116
	1940	3 809 0<>0	169
Decembri	1939	3 436 000	115
	1940	3 388 000	166

Privitor la transportul de mărfuri, au circulat în aceleași perioade următoarele numere de trenuri de marfă : șeptembrie-decembrie

1939 : 57 369 trenuri cu 3 289 454 000 tone brute/km

1940 : 58 050 trenuri cu 3 641 338 000 tone brute/km

Deci, cu toată situația grea a țării, transporturile au crescut cu 351 884 000 tone brute/km.

Pentru aprovizionarea capitalei cu diferite mărfuri, s-a produs, într-adevăr, o ușoară scădere a numărului de vagoane folosite în acest scop. Acest număr, care crește în octombrie 1940 la 33 732 vagoane, față de 26 597 vagoane în 1939, scade în ianuarie 1941 la 20 174 vagoane, față de 21 302 în ianuarie 1940.

Referitor la trenurile militare și speciale pentru perioada șeptembrie-decembrie pentru anii 1939/1940, situația este următoarea :

septembrie 1939	**s-au folosit**	**1426**	**uri**	**tren**
septembrie	***99 ”***	906		M
octombrie 1939	***11 1»***	658		M
octombrie 1940	***n »»***	583		•
noiembrie 1939	***19 19***	512		***19***

noiembrie 1940	*11*	*11*	758	*19*
decembrie	*99*	*99*	218	*99*
decembrie	M ta	M M	530	*91*

După cum vedeți și aci sîntem departe de luna septembrie 1939, cînd s-au folosit peste 1 400 trenuri militare cu prilejul marilor concentrări de atunci. De la 906 trenuri militare, cit circulau în septembrie 1940, numărul lor s-a redus la 530 la finele anului 1940.

Am insistat asupra transporturilor, deoarece s-a bătut multă monedă de oameni de rea credință pe această chestiune. A pretinde însă că din această cauză s-a produs o micșorare considerabilă a producției industriale, o res- trîngere a hranei populației, avînd la rîndul lor ca urmare o scumpire a mărfurilor devenite insuficiente consumației interne, este exagerat.

Este adevărat că, pentru unele articole industriale, producția, a fost în scădere în perioada septembrie 1940 — ianuarie 1941. Dar cauzele sînt multiple.

Izbucnirea războiului în Europa a adus industriei românești greutăți nesfîrșite. în primul rînd s-a resimțit lipsa de materii prime, greutatea completării instalațiilor și scăderilor de consum în unele sectoare, datorită reducerilor de venituri și scumpirii de prețuri.

Prima grijă a statului a fost să pregătească industria de război și să ia măsuri pentru a se opri scumpirea produselor industriale.

Nu trebuie, de asemenea, uitat că industria românească de transformare s-a găsit deodată în fața unei piețe de desfacere a produselor sale redusă cu o treime din importanța sa, prin pierderile de 6,8 milioane locuitori, situație agravată prin faptul că potențialul industrial a rămas aproape neatins, importanța industrială a porțiunilor cedate fiind foarte redusă in cele mai multe ramuri industriale. Valoarea produselor industriale din teritoriile ce-

date era în ultimul an de 9 miliarde lei, adică 13% din valoarea producției totale, în timp ce populația s-a redus cu 35%.

Acțiunea statului pentru redresarea acestei situații grele a industriei a început imediat, iar principalele sectoare în care s-au depus străduințe au fost : aprovizionarea cu materii prime, oprirea urcării prețurilor, româ-

nizarea personalului și întreprinderilor, sprijinirea producției de război, înlesnirea creditului, combaterea sabotajului, promovarea exportului produselor industriale.

f) *Deprecierea leului.* Valoarea leului, care pînă anul trecut se stabilizase, relativ, cu monedele străine la 3,33% și avea în interiorul țării o putere de cumpărare mult mai mare ea în tranzacțiile ei internaționale, s-a depreciat, subliniați dv. De asemenea, arătați că marca germană, care valora 40 lei, s-a urcat la 60 lei.

Fiindcă, probabil, voiți să ignorați adevărata poziție a „leului” și modul cum a evoluat puterea sa de cumpărare, vom examina, succint, această evoluție.

Anul trecut, „leul" valora, într-adevăr, 3,33% din valoarea aur. dar numai eu putere de eliberare internă pentru creanțele liberate în monedă străină, plătibile în România, dar nu mai valora atît pentru nici un fel de plăți.

Lăsînd la o parte tîrgul liber, cursul oficial al „leului “ â scăzut pentru prima oară față de devizele libere cu 27,5% în decembrie 1935, cînd s-a introdus prima de 38%. In noiembrie 1936, fără a se schimba juridicește puterea liberatorie a „leului-', acesta a fost devalorizat și față de aur, acordîndu-se prima de 38% și la prețul acestuia.

„Leul" are deci două valori : una neschimbată față de marcă ; alta micșorată cu 27% față de devizele libere, ceea ce face ca comerțul României cu Germania să se găsească pus în inferioritate. în decembrie 1939, Germania a obținut ridicarea prețului mărcii sale la 50 lei, deci un spor de 25% față de valoarea ei din 1929.

Prin urcarea mărcii îndreptîndu-se comerțul nostru CU Germania, s-au creat dificultăți comerțului românesc cu țările cu devize libere, singurele din care ne putem aproviziona cu anumite mărfuri.

în aprilie 1940 s-a făcut o nouă devalorizare a „leului", sporindu-se primele la aur și devize libere cu 50% față de valoarea precedentă, dîndu-se aurului pe deasupra o primă economică. Astfel aurul crește cu 116% față de valoarea din 1929 și cu 57% față de cea precedentă ; iar valoarea devizelor libere s-a urcat cu 107% față de 1929 și cu 50% față de valoarea lor precedentă.

Se crează o nouă disparitate a puterii de cumpărare a „leului" între Germania și țările cu devize libere, în dezavantajul comerțului româno-german, și Reichul cere guvernului Tătărescu o revalorizare a mărcii la 80 lei, obținînd principial, de la guvernul Gigurtu, o revalorizare a mărcii la 60 lei.

Deci : în vreme ce regimul trecut a fost silit să urce prețul devizelor libere de la 100 .1a 207% față de nivelul din 1929, regimul actual a reușit să mențină pînă la 1 aprilie 1941 cursul mărcii germane la nivelul pe care l-a găsit, iar de la 1 aprilie încolo a acordat un aport de numai 25,56% față de trecut, ceea ce echivalează cu un spor de 50,68% prin raport cu nivelul anului 1929.

Privitor la urcarea prețurilor, produsă în anul 1940, ea este datorată, în bună parte, și acestei devalorizări, după cum o dovedește faptul că urcarea prețurilor a mers mai repede decît emisiunea monetară.

Luînd ca bază de calcul luna ianuarie 1940 egal cu 100, indicii circulației fiduciare au crescut la 135 în ianuarie 1941, față de 138,6 indicii prețului de detaliu, în aceeași epocă.

g) *Situația comerțului exterior.* Afirmația că schimburile României au avut de suferit de pe urma blocării[17] este întemeiată ; dar a pretinde că aceste schimburi sînt astăzi reduse doar la comerțul cu Germania și Italia, echivalează cu a fi rău informat, întrucît statisticile comerțului nostru exterior stau la îndemîna oricui spre a verifica că, în afară de Anglia și Grecia, în ultimul timp, România se află în raport de schimburi cu mai toate celelalte țări.

Comerțul exterior al României în 1940, prin comparație cu 1939, se prezintă astfel î

	Import		Export		Sol
Ann	Cant, quint,	val. 1 000 lei	cant, quint,	val. 1 000 lei	Val. 1 000 lei
*940	5 948+9	220 348 27 369 188	410 76283	744 148 36	779
1939	7 390 394	22 349	890 474	75 611 462 +3 918 873	26 809

în timp ce se constată o scădere a cantităților de mărfuri importate și exportate, se observă o creștere a valorilor, ceea ce se explică, după cum știți prea bine, prin urcarea prețurilor la articolele care fac obiectul comerțului exterior. Faptul că anul 1940 se soldează cu un excedent de peste 9 miliarde lei, față de un sold activ de nici 4 miliarde lei în anul 1939, denotă cît este de consolidată situația comerțului nostru exterior. Că acest comerț se deplasează către țările Axei este adevărat. Dar către cine ați dori dv. domnule Brătianu, să se îndrepte, în actualele circumstanțe, comerțul nostru exterior ?

Față de Germania am avut în anul 1940 o balanță comercială în favoarea noastră de peste 2 miliarde lei, importând mărfuri în valoare de 13 869 888 000 lei, adică ceva mai mult de 50% din totalul importului românesc și efectuînd un export în valoare de 16 024 910 000 lei, adică aproape de 50% din totalul exportului nostru.

Politica comercială a guvernului de la 6 septembrie 1940 încoace constituie mai mult decît un simplu efort de a adapta comerțul exterior al țării la noile împrejurări provocate de starea de război. Ea este încadrarea hotărîtă a comerțului nostru exterior în spațiul economic firesc României.

Cu privire la comprimarea comerțului exterior, dv. înșivă arătați că aceasta este o consecință a reducerii teritoriului țării cu o treime. Spre a preîntâmpina unele lipsuri din alimentarea populației, s-au luat o serie de măsuri prohibitive la export pentru articolele ca : bovine, porcine și păsări vii, pe de o parte ; cărnuri proaspete, păsări tăiate și vînat, -cărnuri conservate, unt, brînză,

ouă, pe de altă parte. în ee privește lipsa de pe piață a

anumitor articole, aceasta este ușor de explicat, dacă ng gîndim la producția slabă a anului trecut și la considerent tul că ne aflăm în cadrul conjuncturii economice de răz£ boi, care implică oarecare restricție. *

Este însă revoltătoare inconștiența pe care o dovedesc anumiți oameni de afaceri, setoși de cîștiguri mari, chiar in aceste momente grele prin care .trece țara. Aceștia, cu toate legiuirile drastice ale guvernului și cu toate riscut rile ce decurg din nerespectarea lor, dosesc mărfurile sprd a le specula. Cum se explică bunăoară faptul că, în timp ce în orașele din țară se găsește carne de vită în cantitate suficientă pentru nevoile populației, iar în capitală acest articol se găsește cu destulă greutate ? '

Grija oricărui guvern conștient de misiunea lui face ca problema alimentației să se situeze pe primul plan a) .preocupărilor sale, așa încît temerea dv. a fost din timp împărtășită și de noi, ceea ce ne-a determinat să acționăm în consecință.

h) *Lipsa de materii prime.* Economia românească resimte lipsa anumitor materii prime, spuneți dv. Acesta este un crud adevăr, dar nici un guvern din lume nu poate face mai mult în actuala conjunctură economică, azi, cînd cele mai mari puteri din lume se găsesc în plin război și atrag în orbita lor toate celelalte state obligate să se supună injoncțiunii marilor beligeranți. i

în chestiunea materiilor prime străine, statul a făcut toate eforturile în tratativele comerciale cu țările străine, pentru a aproviziona industria. Atunci cînd nu s-a putut aduce întreaga cantitate de materie primă, s-au adus produse semifabricate (exemplu : firele textile), deși aceasta s-ar fi putut face în țară dacă se găsea materia primă.

Dar guvernele trecute ale României, în loc să ducă o politică de aprovizionare cu materii prime, au dus o politică de devize. La ce ne-a folosit această politică a devizelor, cînd miliarde de lei stau astăzi blocați în tezaurele marilor bănci străine ? în Statele Unite ale Americii, spre pildă, sînt blocați nu mai puțin de cinci milioane dolari?[8] Guvernul actual nu poartă deci nici o vină din cauza greșelilor făcute de alții.

România a procedat și ea la introducerea unor succe-

danee, în locul anumitor materii prime, pentru a nu lăsa industria să sufere.

Cînd s-au ivit greutăți de aprovizionare și cu firele iextile-bumbac și lînă, de pildă, s-a inaugurat o politică de economisire a acestora. încă din august 1940 s-a dispus să se importe din Germania și Italia celofibră (fibră artificială de celuloză), pentru ca bumbacul și lina să se folosească în amestec cu acest surogat, în proporție variind între 10 și 40%. în limita acestor amestecuri, rezultatele sînt mulțumitoare.

Recent, guvernul a intrat în tratative cu U.R.S.S., pentru a determina importuri de noi materii prime necesare industriei noastre.[19] în ce privește materiile prime indigene, s-a stabilit un regim pentru fier, lînă, piele, grîu, semințe oleaginoase etc. De asemenea, s-a dus o acțiune pentru strîngerea fierului vechi și valorificare deșeurilor : metale neferoase, oase, maculatură, cauciuc etc.

Toate cele arătate sînt o chezășie a grijei noastre permanente ce purtăm industriei.

i) *Micșorarea veniturilor.* în ce privește micșorarea veniturilor la care spuneți că statul ar trebui să se aștepte din cauza situației industriei, principala sursă de încasări a statului, situația se prezintă în felul următor :

	încas 1939/1940	1940/1941	*Diferența* cifre	%
septembrie	2 745,1	3 501,1	+ 756,1	+27,5
octombrie	2	3 811,6	+1	+38,
noiembrie	2	3 247,5	4-	+
decembrie	2	3 428,2	+ 624,5	+22.
ianuarie	2 815,1	3 128,5	+ 313,4	+11,1
TOTAL 5 luni	13 911,8	17 117,0	+3 205,2	+ 23,0
Total aprilie-august	13 314,8	14	-j-1 599,4	+12
Total 10	27 226,2	39	-j-4 804,6	+

Din cercetarea tabloului de mai sus se poate constata situația îmbucurătoare a executării bugetului, în ultimele 5 luni.

într-adevăr, pe cînd în perioada aprilie — august s-a încasat cu 12% peste încasările anului precedent, sub

noul regim, cu toate pierderile teritoriale, încasările în teritoriul rămas au întrecut pe cele din anul precedent, referitoare la întreg teritoriul, cu 23%.

în primele 22 zile ale lunii februarie 1941 — deși în această lună transporturile au fost mai stînjenite ca oricînd —, încasările bugetului ordinar au atins suma de 2 186 milioane lei, față de numai 1 577 milioane lei în ianuarie 1941 și de 1 829 milioane lei în perioada corespunză- - toare a aceleiași luni a anului trecut, pentru întreaga țară, încasările-bugetului de înzestrare a armatei au atins 798 milioane lei, față de numai 517 milioane lei în luna precedentă.

Cifra încasărilor pe primele 22 zile ale lunii februarie ne arată o creștere de încasări la bugetul ordinar cu 609 milioane lei (39,26%), față de luna ianuarie 1941, și cu 358 milioane lei (19,50%) față de aceeași lună a anului trecut. La bugetul pentru înzestrarea armatei, creșterea în luna februarie este de 54,43% față'de luna precedentă.

Depunerile la C.E.C. între 28 ianuarie și 22 februarie 1941 au trecut de la 5 501 milioane la 6 016 milioane, deci un spor de 515 milioane, iar depunerile la bănci au crescut, de la finele lunii ianuarie pînă la 17 februarie 1941, de la 7 501 milioane lei la 8 146 milioane lei, deci un spor de 645 milioane lei. Sporul total al acestor depuneri (bănci plus C.E.C.), în ultima lună, a fost de 1 160 milioane lei.

Am încercat, mult respectate domnule Brătianu, ca la afirmațiile din memoriile dv. să răspund sprijinit pe texte și date ce se pot ușor verifica.

Am înfățișat situația reală a politicii românești și am arătat că orientarea precisă a politicii noastre externe alături de puterile Axei nu este numai singura atitudine posibilă în împrejurările de față, dar este și singura care corespunde intereselor noastre vitale și aspirațiunilor noastre naționale. Ea nu este o atitudine de circumstanță și de oportunism, ci o atitudine leală, clară, impusă de interesele superioare și permanente ale țării

Nu este politică de oportunism, fiindcă atât spațiul dunărean, în care trăim, se leagă permanent, strîns și armonios de Germania, dar și fiindcă vecinătatea slavă, dublată astăzi de amenințarea anarhică, constituie *permanent* un pericol și un dușman comun de care nu ne-am putut, nu ne putem și nu ne vom putea apăra decît sprijiniți pe țara care are permanent aceleași interese și aceleași riscuri ca și noi.

Pornind de la aceste stări, care nu se pot nega, am înțeles să tragem toate consecințele ce se impun din această orientare politică. Era evident că și o colaborare strînsă cu Germania ni se impune, fiindcă politică fără interes nu face nimeni, mai ales astăzi. Mă străduiesc însă ca din această colaborare să tragem foloase reale. Fiind izolați și cu posibilități proprii atît de reduse, în ce privește unele materii prime, cît și mjjloacele de exploatare, nu aveam de ales și nici de ezitat. Guvernul a luat, cred, toate măsurile de asigurare ca infiltrația economică străină de care vă temeți atît de mult să nu treacă peste limitele îngăduite de interesele noastre bine cumpănite.

Situația cere fără îndoială vigilență de fiecare ceas, dar ea nu constituie nicidecum un prilej de îngrijorare.

Fiind personal independent de orice influențe și interese particulariste, veghez în permanență, cel- puțin tot atît ca oricare altul, pentru apărarea intereselor neamului românesc.

Am dat, cred, suficiente dovezi în această privință și în trecutul meu și în guvernarea mea.

Istoria mă va judeca. Stau în fața ei cu fruntea sus și aștept să mă judece și pe mine, ca și pe alții.

In concluzie, repet, domnule Brătianu, că am făcut tot ce omenește a fost posibil ca să salvez România și pe ' plan politic și pe plan economic. Am luat toate măsurile să-i întăresc forțele. Și nu se poate înfăptui acest mare imperativ național, tot așa de scump mie ca și dv., decît prin acordurile economice cu Germania, acorduri pe care le-am găsit și pe care am căutat să le îmbunătățesc.

Dacă vedeți dv. sau altcineva o altă soluție, practică, imediată și sigură și în această privință, sînt gata să o

accept.

Am obținut, cît se poate obține în circumstanțele actuale, toate asigurările că drepturile noastre istorice vor fi satisfăcute și că *..eforturile și loialitatea noastră vor* Ji *răsplătite. “*

Dacă însă credeți, atît dv. cît și dl Maniu, că puteți face mai mult, luați-vă, vă rog, răspunderile. Sînt gata să vi le trec. Recunosc că se fac și greșeli. Dar nu uitați că partidul dv. are în spate un sistem bancar, economic și politic organizat de zeci de ani și totuși a făcut greșeli. Eu nu am nimic. Am avut, cînd am răsturnat regimul, un singur om alături de mine. Este dl Mihai Antonescu.[20] Cu el mă zbat, zi și noapte, să fac față celor mai grele probleme [2I].

NOTE

[1] Arhivele Stalului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, ff. 16—39.

De fapt, *Acțiunea politică și militară a României in 1919, in lumina corespondenței diplomatice a lui 1.1. C. Brătianu,* București, 1940. .

[3] Notă Ion Antonescu : Articolul III din tratatul nostru de alianță din 14 august 1916 prevedea că „Franța, Anglia, Italia și Rusia recunosc României *dreptul de a anexa de la Austro-Un- garia* toate teritoriile specifice la art. IV". Iar la art. IV al aceleiași convențiuni găsim că granița este astfel fixată incit Banatul întreg și Bucovina de la 1775, mai puțin regiunea dintre Prut și Nistru, rămîn de partea României. Vezi ; Lt. col. I Antonescu : *Românii, originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor,* București, 1919, pp. 75—76 și anexa I cu schița frontierelor fixate prin tratatul din 4 august 1916. (Lucrarea a reapărui în editura Clio, în 1990, sub îngrijirea maiorului Ilie Schipor — n.n.).

'• Herbert Clark Hoover, ulterior președinte al S.U.A.

[5] 3 august 1919.

[6] Este vorba despre raportul intitulat *Constatări și aprecieri asupra situației actuale a armatei și țării românești.* înaintat de Marele Cartier General, Biroul Operații, în speță de Ion Antonescu, ministrului de război al României.

[7] Operațiunea transhordării rezervelor de aur ale Băncii Naționale a Poloniei de la Orășeni la Constanța, apoi pe petrolierul britanic *Eocene, s-a* efectuat la 12 septembrie 1939. Valoarea lor se ridica la aproximativ 45 milioane dolari.

[8] Lui Ignacz Moscicki, președintele Republicii poloneze, i s-a

îngăduit să părăsească țara în decembrie 1939. Mareșalul Eduard Rydz-Smigly, comandantul suprem al forțelor armate poloneze, a părăsit România clandestin, în intenția de a prelua conducerea rezistenței poloneze împotriva germanilor, dar a dispărut în țara sa de origine, în împrejurări încă neelucidate. Mai devreme sau mai tîrziu, sub o formă sau alta, toți ceilalți membrii ai guvernului polonez au părăsit România fără nici o dificultate. Dintre înalții demnitari ai Poloniei, care s-au refugiat în România în septembrie 1939, singurul care nu a părăsit țara noastră a fost Josef Beck, ex-ministru de externe, decedat în iunie 1944, în comuna Stănești. Dincolo de faptul că tentativa de a părăsi România l-ar fi expus unor mari pericole, starea sănătății sale i-ar fi interzis un asemenea gest.

[9] Manfred von Killinger nu a vizitat România în mai 1940, ci în iunie 1940, fiindu-i încredințat un rol moderator în ceea ce privește atitudinea României față de ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940. A descins la București la 25 iunie, angajînd convorbiri cu Mihail Moruzov, șeful Serviciului Secret de Informații român, și cu regele Carol al II-lea. Mihail Moruzov l-a întrebat : „Nu puteți să-i determinați pe ruși să-și schimbe proiectele ?“ Manfred von Killinger a răspuns : „...Germanii nu pot impune nici o pretenție rușilor, care, în actualul război, le-au protejat spatele ; noi nu putem decît să exprimăm anumite dorințe în raporturile cu ei. Un ajutor acordat nemijlocit de germani României, împotriva Rusiei sovietice, nu se poate concepe. Germanii încă au un adversar important și nu doresc deloc să-și descopere spatele și să renunțe la protecția de ariergardă a rușilor, de dragul României." Iar la 27 iunie 1940, cînd regele Carol al II-lea a evocat posibilitatea unei rezistențe a' României, Manfred von Killinger a răspuns : „Problema este privită de dv. din punctul de vedere al soldatului și al patriotului. Această atitudine este de înțeles. Eu însumi am fost și mai sînt încă soldat și, drept urmare, vă înțeleg foarte bine, însă, ca om politic, nu pot în nici un caz să vă aprob atitudinea. în situația de față, nu este vorba despre bine sau rău, despre onorabil sau dezonorabil, ci pur și simplu despre tare și slab. Eu nu mă îndoiesc de vitejia soldaților dv., însă chiar și cel mai bun militar, cînd îi lipsește echipamentul modern, trebuie să-și admită inferioritatea. Veți fi zdrobiți de colosul rus. în consecință, nu veți pierde numai Basarabia și Bucovina, ci, în mod cert, și mai mult. în acest proces, probabil și petrolul va fi distrus. Astfel, o bogăție importantă a României va fi pierdută. Vom suferi

 și noi dacă România, din punct de vedere economic, va fi anihilată. Deci, vă sfătuiesc să raționați în limitele bunului simț politic..." Afirmația generalului Ion Antonescu nu avea nici un temei.

[10] La Craiova, între 19 august și 7 septembrie 1940, s-au purtat tratativele pentru retrocedarea Cadrilaterului, abandonat de români în favoarea Bulgariei între 20 și 30 septembrie 1940.

[11] La 28 septembrie 1939, sub presiune, Estonia a fost nevoită să încheie un tratat de asistență mutuală cu Rusia sovietică, ce-

dîndu-i acesteia importante baze militare. La 5 și 10 octombrie 1939, au fost obligate să accepte tratate asemănătoare Letonia și, respectiv, Lituania. La 12 iunie 1940, Rus a sovietică a adresat Lituaniei un ultimatum, invadînd-o la 16 iunie, cînd ultimatumuri asemănătoare au fost impuse și Estoniei și Letoniei. La 17 iunie 1940, Estonia și Letonia au fost la rîndul lor ocupate militar. Ulterior, cele trei țări baltice au intrat în componența Rusiei sovietice.

[12] Capitularea Franței survenise la 22 iunie 1940.

[13] Probabil, redactarea scrisorii s-a săvîrșit atunci cînd și Iugos**lavia** a fost nevoită să adere la Pactul Tripartit (25 martie 1941).

[14] La 5 martie 1940, generalul Ion Antonescu a efectuat O călătorie la Viena, unde a purtat tratative economice cu Hermann Goring.

[15] Aluzie la afirmarea ideilor de stînga în Franța, prin politica Frontului Popular.

[18] Este vorba despre Tratatul asupra promovării raporturilor economice între România și Germania, semnat la 23 martie 1939, la București, de Wilhelm Fabricius și Helmuth Wohlthat, din partea germană, și de Grigore Gafencu și Ion Bujoiu, din partea română.

[19] România a fost supusă blocadei britanice la 15 februarie **1941.**

[20] La 10 octombrie 1940, în urma unei dispoziții a președintelui Franklin Delano Roosevelt, Departamentul de Stat, al S.U.A. **a** blocat toate fondurile românești aflate în bănci americane, deblocarea urmînd a se face „atunci cînd se va avea convingerea **că** executarea plății se va face în interese pur românești".

îs Acordul comercial și de plăți dintre România și Uniunea Sovietică, la care se- referă generalul Ion Antonescu, s-a semnat la Moscova, la 26 februarie 1941.

[38] In guvernul format la 27 ianuarie 1941, Mihai Antonescu deținea portofoliul de ministru secretar de stat. Ulterior, a devenit vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, ministru de externe și ministru al propagandei naționale, girînd uneori temporar și Pre**ședinția** Consiliului de Miniștri.

[39] Documentul nu este semnat.

19

4 aprilie 1941

Scrisoarea adresată de luliu Maniu generalului Ion Antonescu, privind războiul din Iugoslavia.[1]

Domnule General,

Ultimele evenimente din Peninsula Balcanică, în special refuzul Iugoslaviei de a se alătura la Pactul Tripartit și schimbarea regimului din acest stat aliat al nostru,[2] ating în mod direct România și pot avea repercusiuni catastrofale pentru noi. Efectul acestor repercusiuni nu se poate evita decît printr-o precizare clară a atitudinii Ro-, mâniei și prin luarea urgentă a unor măsuri precise.

în acestă grea situațiune, plină de răspundere pentru toți, conducerea Partidului Național Țărănesc ține și acum ca întotdeauna să-și manifeste punctul său de vedere.

Conflictul armat între Germania și Iugoslavia cu greu va putea fi evitat. împrejurarea că România s-a alăturat Pactului Tripartit poate să îndemne — evident fără temei — Germania și Italia să ceară de la noi două lucruri : să permitem ca ofensiva germană să se dezlănțuie contra Iugoslaviei, pe teritoriul nostru, la frontiera româno-iugoslavă, și apoi ca armata noastră să participe la acțiunea armatei germane alături de Germania.[3]

Aceste cereri sînt însă, de la început, inadmisibile. Poporul românesc a trăit, în trecut, totdeauna, în relații de prietenie cu poporul iugoslav. în prezent și în viitor, între noi și această națiune există o strînsă comunitate de interese și trebuie să existe o solidaritate de acțiune. în afară de aceasta, statul nostru a semnat un tratat de alianță cu Iugoslavia, tratat care pînă în prezent nu a fost denunțat și care implică pentru noi obligația elementară ; de a nu îngădui, de pe teritoriul nostru, o acțiune mili-- tară în contra ei.[4] Cu atît mai mult o participare directă a României la o astfel de agresiune ar constitui o gravă greșeală politică, pe care națiunea română nu o poate nici concepe, nici agrea. Ar constitui o greșeală istorică **de**

121 neiertat, dacă România ar contribui în orice formă la slăbirea Iugoslaviei și la pătrunderea unei mari puteri în Balcani, ceea ce ar primejdui grav libertatea și securitatea națiunilor balcanice.

Nu este încă nici un an de cînd țara noastră a suferit cele mai grave și nedrepte amputări de teritorii locuite de milioane de frați. A încerca în asemenea situații să se dea armatei și sufletului național alte obiective decît refacerea vechilor hotare firești ale țării, ar însemna să se

falsifice adevăratele idealuri ale națiunii. Țara se cutremură la gîndul că, în loc să lupte pentru interesele ei firești, să se vadă angajată în acțiuni străine de aspirațiile ei cele mai sfinte, cu riscul de a se transforma în teatrul unui război devastator și sîngeros.

în sfîrșit, la toate acestea se adaugă, domnule general, perspectiva unor consecințe grave pentru revendicările noastre naționale, în momentul încheierii păcii generale. Imixtiunea României în războiul actual contra democrațiilor occidentale nu ar corespunde nici sentimentului public românesc, nici intereselor țării noastre.

Partidul Național Țărănesc, ca expresie reală și sinceră a opiniei publice românești, ține să protesteze în modul Cel mai categoric contra intențiunii de'a se îngădui o a- gresiune a armatei germane de pe teritoriul nostru, cît și a unei participări directe a armatei noastre contra Iugoslaviei.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

luliu Maniu

NOTE

< [1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 48/1940, ff. 41—41 verso.

[2] După ce Iugoslavia a aderat la Pactul Tripartit, a avut loc Ia Belgrad, la 26 martie 1941, o lovitură de stat organizată de generalul de aviație Dusan Simovid, în consecința căreia regentul Paul a fost debarcat, fiind proclamat rege prințul minor Petru. Totodată, noul regim a denunțat alianța cu țările Axei.

[3] Intr-adevăr, în războiul care s-a declanșat împotriva Iugoslaviei la 6 aprilie 1941, s-a pus la dispoziția unor unități terestre și de aviație germane teritoriul român, ca bază de atac înspre Belgrad, dar România nu s-a angajat efectiv în conflict, invocînd chiar argumentele etalate și de luliu Maniu. La 3 aprilie 1941, după o convorbire cu feldmareșalul german Walther von Brau- chitsch, generalul Ion Antonescu a telegrafia! legațiilor române de la Berlin și Roma : „în ce privește conflictul în perspectivă cu Iugoslavia, am fost de acord că România nu trebuie să contribuie la o acțiune militară în contra Iugoslaviei, pentru că trebuie să evite orice

pretext de provocare a rușilor ; armata noastră avînd menirea esențială să acopere, în contra unui eventual atac rus, flancul și spatele operațiunilor germane care vor începe în Balcani. Așadar, rolul României este să fie în măsură să facă față oricărei eventualități militare la est ; rol mai important și mai util decît oricare altul. Am atras însă atențiunea mareșalului că România nu ar putea râmine în pasivitate dacă Banatul iugoslav ar fi ocupat eventual de trupe ungurești, fiindcă aceasta ar putea duce la un conflict cu trupele ungurești. Am explicat mareșalului că Banatul a făcut în toate timpurile un singur bloc geografic, politic și economic și că acest bloc a fost spart pentru prima oară în istoria vieții politice a Europei moderne de Tratatul de la Trianon ; că această deciziune a conferinței de pace a atras protestele noastre energice și a fost acceptată de noi numai în fața forței și că a creat între noi și sîrbi$_x$o stare de inamiciție latentă existentă și azi. In consecință, am subliniat că România nu poate să accepte ca în Europa de mîine această situație să fie continuată. în cazul cînd Germania nu ar fi în măsură să ne dea garanțiile necesare că trupele ungurești nu vor pătrunde în Banatul sîrbesc în timpul și după operațiuni, România oferă colaborarea ei militară pentru a pune în imposibilitate pe unguri să revendice pretențiile lor asupra Banatului sub motivul că noi nu am colaborat militărește. Vă rog să comunicați acest lucru d-lor Ribbentrop și Ciano, ca să cunoască punctul nostru de vedere. Țin să informez că atît cu prilejul vizitelor oficiale de la Berlin și Roma, cît și al întrevederilor cu Fuhrerul cancelar, am susținut aceeași teză, astfel că acest punct de vedere, exprimat în împrejurările de azi, nu este decit o prezentare formală a drepturilor noastre mai vechi." Drept urmare, germanii nu le-au permis ungurilor să intre în Voievodina și o intervenție românească nu s-a justificat.

[4] La 2 noiembrie 1935, se parafase' la Belgrad o convenție militară între Iugoslavia, România și Turcia, care prevedea o acțiune imediată și comună a celor* trei state în cazul unei agresiuni în Balcani și era destinată să înlocuiască orice convenție bilaterală.

20

8 aprilie 1941

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu, privind războiul din Iugoslavia.[1]

Domnule General,

Vă mulțumesc pentru atenția ce ați dat sugestiilor ce v-am făcut, deși din răspunsul ce ați binevoit să mi-1 trimiteți trebuie să constat că avem puncte de vedere prea deosebite față de împrejurările politice actuale.

Aș fi rămas deci mai departe în rezerva ce mi-am impus dacă nu ar fi apărut comunicatul despre bombardamentele făcute de aeroplane iugoslave la Timișoara, Arad și Oravița,[2] ceea ce mă determină să vă comunic părerea mea, care este aproape în unanimitate și a țării în privința acestui fapt nou.

Faptul că Germania, sub motivul de a instrui armata română, a putut ocupa militărește țara, făcîndu-și aici baza sa de operațiune pentru războiul din Balcani, ne pune,într-o grea situație ca țară neutră.

Cîmpurile de aviație instalate de germani, de unde pot îndrepta atacuri împotriva Iugoslaviei, sînt expuse bombardării ca și cele din Franța, Belgia și Olanda.

Totuși nu înțeleg cum iugoslavii au aruncat bombe asupra acestor orașe fără a preveni guvernul român și mă întreb dacă avioanele care au bombardat au fost într-adevăr iugoslave.[3]

Comunicatul ce ați dat mă îngrijorează pentru că pune problema atitudinii noastre față de războiul dintre **Axă** și Iugoslavia.

Nu știu cum v-ați înfățișat această problemă, dar cred că nu înțelegeți să părăsiți neutralitatea din care nu trebuie să ieșim.

124

V-am arătat părerea mea despre eventualitatea in--trării României în război.

Opinia noastră publică este stăpînită de durerea de a vedea distrusă unitatea noastră națională, realizată cu atîtea jertfe.

Singurul război admisibil pentru România ar fi acela pentru reluarea teritoriului pierdut.

Pentru aceasta, dacă ar fi posibil în momentul de față, ați avea toată țara în jurul dv., dar pentru unul în contra Greciei și Serbiei vă asigur că sentimentul public nu v-ar urma.

Sînt convins că patriotismul dv., oricare ar fi presiu-

nile ce s-ar face, va ști să nu ne angajeze într-o asemenea luptă.

Primiți, vă rog, domnule general, încredințarea Sim-: țămintelor mele alese.

C. I. Brătianu

București, 8 aprilie 1941

NOTE

[1] Arhivele Statului, București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61//1940, f. 44.

[2] Bombardamentele iugoslave asupra Timișoarei, Aradului și Oraviței au fost reale, însă nu au provocat pagube consemnabile. Comunicatul amintit de Dinu Brătianu a fost difuzat prima dată în cadrul radiojurnalului de la amiaza zilei de 8 aprilie 1941, fiind apoi reluat în ziare. Intre altele, specifica : „Atacurile aviației iugoslave asupra orașelor noastre bănățene au indignat — prin intempestivitatea și nelealitatea lor — obștea românească ; dar să mărturisim că atacul acesta de dușmănie nu e decît culminarea materială a unei vechi atitudini, cu totul ciudate, față de permanenta prietenie cavalerească pe care România a avut-o pentru regatul vecin. “ Adevărul fiind că, în situația cînd Belgradul era bombardat și de pe teritoriul românesc, nu ne puteam aștepta la o altă reacție din partea Iugoslaviei.

[3] Eventualitatea ca bombardamentul amintit să fi fost efectuat de aviația germană, cu scopul de a atrage România în ostilitățile contra Iugoslaviei, este exclusă.

21

ÎO mai 1941

Răspunsul generalului Ion Antonescu la scri- ! soarea lui Constantin I. C. Brătianu din 8 aprilie 1941.[1]

Domnule Brătianu}

La întîmpinarea dv. din 8 aprilie 1941, am onoarea a vă răspunde, scuzîndu-mi întîrzierea prin boala de care am suferit, că găsesc cu totul insuficient să constatați că

„avem puncte de vedere prea deosebite față de împrejurările politice actuale[11], dacă nu precizați, nici de data aceasta, care este punctul de vedere ce înțelegeți să reprezentați, mai ales în ce privește situația noastră față de Rusia. Eu am definit și atitudinea și politica ce urmez, fără reticențe și fără echivocuri ; nici un fel de sugestii deci nu mă vor abate de la calea ce mi-o impun realitățile politice și interesele permanente ale țării. Am spus însă și repet că, dacă dv. credeți că în împrejurările actuale se poate face o altă politică, care să asigure mai bine aceste interese, sînt gata să vă cedez locul : luați-vă răspunderile.

Cu referire la opiniile ce ați exprimat în legătură cu bombardamentele făcute de aeroplanele iugoslave la Timișoara, Arad și.Oravița, vă fac cunoscut următoarele:

Nu există nici o îndoială că aceste bombardamente au fost executate, fără prevenirea guvernului român, de către aeroplane iugoslave. în comunicatul ce s-a publicat după acele atacuri, s-a precizat că guvernul român n-a făcut nici un act de angajare a României în ostilitățile începute cu Iugoslavia, ceea ce de altfel nici nu i s-a cerut de puterile semnatare ale Pactului Tripartit. în consecință, bombardamentul localităților românești de către aeroplanele iugoslave nu poate fi considerat decît ca un nou act de provocare în lunga serie de acte de neloialitate și ostili**tate făcute consecvent de Iugoslavia împotriva poporului**

și statului român, cu dispreţul obligaţiunilor cc le avea atît ca membră a Micii Antante, cît și a înțelegerii Balcanice.

Voi enumera numai cîteva din aceste acte.

Trecînd cu vederea peste modul nedrept în care s-a rezolvat chestiunea Banatului la conferința din Paris, cu toată îndîrjita apărare a drepturilor noastre susținute acolo de Ion I. C. Brătianu, ca român nu pot uita că 175 000 [2] de frați de ai noștri din Craina, Pojarevaț, Timuc și Morava n-au avut o singură școală și biserică românească, deci nici o asigurare a vieții lor etnice, ocrotite prin tratatele pentru protecția minorităților ; că

drepturile la viață națională ale românilor din Macedonia sîrbească au fost călcate sub ochii noștri în picioare. în dispreţul garanțiilor date la încheierea păcii de la București în 1913 ; că numai cei 65 mii de români din Banatul iugoslav au putut să-și exercite într-o măsură oarecare dreptul la școală românească, în baza convenției școlare din 1933. încheiate abia după 11 ani de suferințe zadarnice : că situația bisericească a acestor români nu este nici azi reglementată. deși s-a încheiat convenția bisericească din 1935, pc care noi am ratificat-o. dar statul iugoslav nu. astfel că au rămas complet anihilate străduințele celor 12 ani de tratative. Ca român eu nu pot uita că în zilele cumplite ale amenințării din 26 și 27 iunie trecut ..scumpii noștri aliațr' din înțelegerea Balcanică nu ne-au acordat nici cel puțin un sprijin moral, ci ne-au sfătuit să ne jert-' fim în interesul păcii, deschizînd astfel calea defetismului național și internațional, atît de scump plătit de noi pînâ în prezent?

Lipsa de eficacitate a legăturilor -noastre de alianță și ’„amiciție" cu Iugoslavia, atitudinea de disprеț, provocare și dușmănie perpetuă manifestată de presa, opinia publică și oficialitatea iugoslavă, mergînd pînă la afirmarea ȘSn-. stantă a tendințelor de revizionism sîrbesc în paguba noastră, chiar și atunci cînd împreună făceam parte din-, tr-un sistem dublu de alianțe politice,'[1] mi-au impus (?ea mai desăvîrșită rezervă în luarea în considerare a posi-* bilităților de a afirma față de Iugoslavia o altă atitudir'*'

decît cea care răspunde, fără menajamente, mentalității iugoslave și asigură mai bine propriile noastre interese.

Dv., domnule Brătianu, sînteți liber să susțineți cum credeți oficina politică a panslavismului de la Belgrad și să apreciați că unanimitatea țării este alături de dv. Eu însă, sînt convins că unanimitatea țării este alături de mine, care reprezint cu toată răspunderea drepturile la viață ale românilor ori unde se găsesc și care sînt tiotărît să apăr aceste drepturi, precum și onoarea țării și a neamului meu, față de oricine. Adevăratul sentiment al țării îl exprimă numeroasele solicitări telegrafice, precum și delegațiile ce s-au prezentat spre a cere grabnica noastră intervenție pentru salvarea fraților români din Iugoslavia.[5] Pentru edificarea dv. se alătură, în copie, cîteva din

documentele respective.[6] Știu de asemenea că soldații români simt ca și mine și sînt gata de luptă în orice moment pentru drepturile românești și pentru onoarea națională. La fel cu soldații simte întreaga țară românească. Nu-mi fac deci mustrări de conștiință, dacă defetiștii regimurilor politice perimate stăruiesc a crede că putem persevera pe calea slăbiciunilor și tuturor umilințelor.

Nu pot însă să iau exemplu de la sîrbi în ceea ce privește lecția de demnitate națională pe care au crezut că o dau tuturor. La ei, armata și strada au sfărîmat în patru zile opera înfăptuită cu sacrificiile atîtor generații. La noi armata, în contra străzii, mi-a îngăduit să restabilesc ordinea atît la 6 septembrie[7] cît și la 21 ianuarie." Datorită acestui fapt, țara, astăzi, s-a menținut unită, și-a păstrat instituțiile, muncește, se pregătește și se întărește pentru opera de reclădire, atît la granițe, cît și în interior.

Strada, stimulată de jidani, de masoni, de acei care au fost și sînt beneficiarii stărilor din trecut, de susținătorii intrigii unor miniștrii străini și de unii din foștii demnitari ai statului, ar fi vrut să iau și eu atitudinea luată de sîrbi. Dacă eram descreerat, astăzi România ar fi fost ceea ce este Iugoslavia : țăndări și ruine.

în ce privește prezența trupelor germane în România, prezență calificată de dv. drept „ocupație militară“, sînt obligat să vă reamintesc că ea se datorește invitării guvernului român.[9] Datorită acestei prezențe s-au putut păstra

granițele, care, trebuie să știți, sînt continuu amenințate. Moldova trăiește într-o permanentă panică.[10] Numai prezența germanilor acolo a împiedicat ca această panică să se transforme într-o catastrofă și este regretabil că dv.. cît și domnul Maniu, ignorați atît această amenințare cît și această stare de spirit. Vedeți cu voință numai răul, dar nu și binele care a rezultat și rezultă din prezența trupelor germane.

în afară de aceasta, prezența trupelor germane a permis demobilizarea armatei noastre, reluarea muncii productive în toate ramurile de activitate, consolidarea situației interne din România și reorganizarea în mai bune condițiuni a puterii noastre militare. Prin demobilizarea armatei, fără a se neglija concentrările de instrucție, s-au făcut economii de peste un miliard de lei lunar și s-au putut asigura muncile agricole la timp, punîndu-se capăt în mare măsură nemulțumirilor produse de prea lungile concentrări ale unei armate care n-a fost pusă în situația să lupte. Este deci regretabil că, în astfel de condiții, vă îngăduiți să agitați spiritele în țară, afirmînd de „ocupație" germană, și să produceți, prin această afirmare, o jignire aliatului nostru de azi, jignire care va fi plătită de țară și nu de dv.

Dar pentru că vorbiți de „ocupație germană'[1] și încercați, răspîndind răspunsul către mine,[11] să produceți confuzie în spirite, ceea ce găsesc regretabil, îmi îngădui să vă întreb :

Dar în 1916, cînd ofițerii noștri din înaltul Comandament erau pălmuiți de ofițerii din comandamentul generalului Saharov, nu era ocupație rusească în Dobrogea ? Dar în 1917 trupele cazace nu făceau acte de ocupație, cînd luau în suliți și purtau în triumf, prin satele Moldovei, copiii țăranilor noștri ? Ați uitat poate că în teribila iarnă din 1917 eram nevoiți să ne rugăm în genunchi de ruși să ne dea din propriul nostru patrimoniu, pe care pusese stăpînire, scînduri pentru bordee, pentru a pune capăt tifosului exantematic, și păcură pentru spitale, fi-' indcă mureau rănițiii de frig și generalul Saharov ne refuza să ne dea ce era al nostru. Să vă mai amintesc de' cele 110 mii vagoane de bucate luate de ruși din totalul d<f

150 mii care-1 mai aveam în Moldova, din care cauză populația noastră a murit de foame și armata a suferit lipsuri groaznice ; și de soldații negri, ziși francezi,, care făceau la București, după război, atîtea și atîtea orori, pe care din mașină nimeni nu le-a înregistrat.

Ei bine, domnule Brătianu, să încetăm cu ipocriziile; atunci, cu toate aceste nemaipomenite jigniri, nu era ocupație, fiindcă era partidul liberal care făcuse apel la ajutorul străin ; astăzi, pentru că am chemat eu trupe străine și deși nemții se poartă cum se poartă, totuși este ocupație. Să credeți, domnule Brătianu, că-mi este penibil să vă reamintesc toate, acestea, dar m-ați forțat să o fac, nu pentru că mi-ați dat răspunsul care m-a jignit, dar pentru că ați crezut că trebuie să răspîndiți în stradă răspunsul dv.

După această punere la punct trec la ținuta politică ce am ținut să imprim țării noastre față de conflictul din Balcani.

Atitudinea noastră față de războiul dintre Axă și Iugoslavia a fost exprimată obiectiv și precis prin comunicatul din 6 aprilie c. Am făcut să se dea la timp și pentru dv., domnului Gh. Brătianu, toate explicațiile asupra directivelor politicii noastre externe și cred acum că am fost pe deplin înțeles.[12] De aceea am fost mirat de scrisoarea ce mi-ați trimis și m-a mirat și mai mult răspîndirea ei. Vă las să apreciați dacă este corect să se publice și să se răspîndeascti o scrisoare-răspuns, fără ca în același timp să se fi publicat și scrisoarea care a provocat răspunsul și dacă este corect să fiu public acuzat de o intențiune pe care știați foarte bine că nu o aveam, fiindcă prin domnul Gh. Brătianu făcusem să vi se comunice care era ținuta pe care România hotărîse să o adopte față de conflictul dintre poporul sîrb și cel german.

Am spus nu demult și repet că nu poate să existe suflet de român și suflet de om care să vrea să facă atîta bine pentru neamul lui, cît doresc să fac eu. Toate străduințele mele, de fiecare clipă, sînt și vor fi pentru salvarea prezentului și pregătirea viitorului acestui neam în sensul aspirațiilor sale complete, în care intră și reintegrarea granițelor sale. Am convingerea că drumul pe care îl 130 urmez este, în împrejurările date, singurul care poate

duce la înfăptuirea acestor aspirații. N-am avut și nu am ambiții personale și de aceea am declarat de la început că, dacă o doriți, sînt gata să vă las toate răspunderile. De la drumul ales eu însă nu mă voi abate.

Vorbiți de durerea pentru unitatea noastră națională și vă întrebați însă necontenit cine a provocat-o. Această durere o împărtășesc și eu pe deplin, împreună cu întreaga opinie publică românească. Această durere mi-a copleșit inima și gîndul și m-a dus la împlinirea operei istorice din septembrie trecut. Sub uriașul și stăruitorul ei clocot, se vor uni toate sufletele românești în vederea refacerii noastre naționale. Fac abstracție de toți defetiștii și înfeudații păcatelor trecutului, pe care nici o durere din lume nu-i poate aduce la realitate. Aceștia — burghezie de cluburi și cafenele în cea mai mare parte — nu formează însă țara. Țara cea adevărată este și va fi cu umanii la muncă alături de mine. Țara adevărată este cu mîi- nile pe coarnele plugului, în uzine sau cu arma la picior.

Această țară a fost, știu bine, alături de mine, în unanimitate, și cu prilejul evenimentelor care au determinat, scrisoarea dv. Onoarea și drepturile acestei țări le voi apăra întotdeauna și împotriva oricui. Pentru această țară și împreună cu ea, nădăjduiesc că voi reface și hotarele drepte, pe care le merită.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.[13]

General Antonescu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului ele Miniștri, dosar 61/1940, ff. 57—64.

[2] Sub titlul *Cîți români sînt în peninsula Balcanică,* cotidia- • nul *Evenimentul zilei* din 9 aprilie 1941 publica următoarele precizări : „în peninsula Balcanică sînt peste 500 mii de români macedoneni, care rezistă tendințelor de deznaționalizare. Ei formează trei mari grupuri : 1. în Macedonia grecească sînt 200.060 de aromâni. în regiunea Salonic 100.000 2. în Macedonia sîrbească sînt pes‘e 150.000. Cîteva zeci de mii sînt răspîndiți în alte regiuni.

 afară de Banatul sîrbesc și Valea Timocului, unde trăiesc cîteva sute de mii de români, care nu se deosebesc întru nimic, nici

prin port, nici prin limbă, de noi. 3. în Macedonia bulgăreaseă sînt vreo 50.000. Mai există români în Albania și Epir (150.000) și în Istria, cîteva mii.“

[3] în zilele invaziei sovietice în Basarabia, Bucovina de nord și ținutul Herța, presa din Iugoslavia a făcut publice o sumă de opinii care au produs consternare la București.

[4] Mica înțelegere (România. Iugoslavia, Cehoslovacia) și înțelegerea Balcanică (România, Iugoslavia, Grecia, Turcia).

[5] Din țară, prima delegație a românilor originari din Iugoslavia, care a solicitat audiența generalului Ion Antonescu, a fost condusă de Florea Florescu, președintele Asociației culturale *Timocul.* Conducătorul statului a asigurat-o că „veghează să le ~ asigure o viață nouă, pe baze de dreptate și cu putința de a avea alte libertăți și alte posibilități de dezvoltare națională[11]. La 13 aprilie 1941, orele 21, a sosit la Timișoara și o delegație de români din Banatul sîrbesc, formată din 2 preoți, 5 învățători și peste 70 de săteni, cu scopul de a avertiza autoritățile românești asupra pericolelor traversate de conaționalii lor ca urmare a destrămării Iugoslaviei. Delegația a sosit la Timișoara cu o plută remorcată de o șalupă pe canalul Bega. Inițiative de acest gen s-au consumat neîntrerupt, pînă la începutul toamnei anului 1941.

[e] Nu le-am depistat în arhive, însă multe din datele lor pot fi cunoscute din articolele publicate de Aurel Cosma în presa timpului.

[7] Data investirii generalului Ion Antonescu cu depline puteri pentru conducerea țării. - ,

[8] Momentul declanșării rebeliunii legionare.

[9] Cererea referitoare la sosirea în România a unei misiuni militare germane a fost adresată de regele Carol al II-Iea lui Adolf Hitler la 2 iulie 1940, deci cu peste două luni înainte ca puterea în stat să fie încredințată generalului Ion Antonescu.

[10] între altele, la 6 aprilie 1941, data declanșării războiului împotriva Iugoslaviei, prin puternice megafoane instalate la Ungheni, sovieticii au făcut să ajungă în România discursuri propagandistice incontinente, cu următorul subiect : curînd, drapelele roșii vor fîlfîi și la vest de Prut, și pe cursul mijiociu al Dunării.

[11] îndeobște, scrisorile și memoriile adresate de Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu generalului Ion Antonescu erau multiplicate și difuzate nu numai în mediile liberale și țărăniste, ci și în publicul larg. Nu același lucru se întîmpla cu răspunsurile conducătorului statului.

[12] După 27 ianuarie 1941, conducerea Ministerului Afacerilor Străine a fost girată cîteva luni de generalul Ion Antonescu. în acest răstimp, s-a consumat o. nouă tentativă de cooptare în guvern a istoricului Gheorghe Brătianu, ca ministru de externe. Acesta a fost contextul informării detaliate a liderului liberal

cu privire la liniile directoare ale politicii externe românești din momentul dat.

[1!] în legătură cu cifra românilor clin Iugoslavia, scrisoarea a fosl notată de generalul Ion Antonescu cu următoarea notă : „Datele

sînt ale statisticii iugoslave, desigur foarte nefavorabilă nouă". Iar o însemnare a lui Dinu Brătianu menționează : „Am primit de la Președinția Consiliului de Miniștri, din partea domnului general Antonescu, o corespondență, azi, 10 mai 1941.•'

99

20 mai 1941

Replica lui Constantin I. C. Brătianu la răspunsul generalului Ion Antonescu din 10 mai 1941. [1]

Domnule General,

Cînd la 8 aprilie v-am scris ca să vă arăt părerea mea că nu trebuie să intrăm întv-un război în contra aliatei noastre Iugoslavia, îmi era teamă că într-un moment de supărare, cauzat de bombardamentele de la Arad, Timișoara și Ora vița, să nu faceți un act pe care-1 credeam periculos țării noastre.

Scrisoarea ce mi-ați adresat la 9 mai îmi arată că aveam dreptate să fiu îngrijorat.

Astăzi pot să vă declar că sînt fericit că acel act nu s-a îndeplinit și că Germania nu l-a cerut.

De vreme ce sîntem .de acord din acest punct de vedere, nu pot înțelege termenii ce întrebuințați în scrisoarea dv. și aluziile ce faceți la persoana mea, pe care nu le pot accepta.

îmi cereți să încetez cu ipocriziile.

Este primul reproș de acest fel ce l-am primit într-o viață de 75 ani.

Apoi îmi vorbiți de defetism, de înfeudare la păcatele din trecut și la burghezia de cluburi.

Mie, care am fost unul din singurii care am cerut la Consiliile de Coroană în chestiunea cedării teritoriilor românești[2] să apărăm integritatea noastră națională.

Vă pot informa c.ă nu merg niciodată la cluburi, dacă |

iu știți acest lucru.

Comparînd ocupația germană a României cu ocupația rusească din 1916, uitați desigur de tratatele noastre de alianță cu țările care ne asigurau integritatea noastră națională și care ne impuneau cooperarea cu armatele rusești pe care le-am alungat din țară cînd la sfîrșit urmăreau alte scopuri.

Atitudinea mea a fost întotdeauna conformă cu principiile, credințele și conștiința mea. De aceea, nu am acceptat sub regimul trecut propuneri de colaborare și am convingerea că această purtare a mea poate inspira încredere și respect opiniei publice, care nu poate admite că un BRĂTIANU se poate dezinteresa de soarta țării, creată de tatăl și frații săi.

Vă reamintesc că, pînă la victoria Germaniei în contra Franței, ați fost în aceleași simțăminte cu mine în privința politicii noastre externe și că, pînă acum, nu ați făcut nici o manifestație în contra „scumpilor noștri aliați sau la ororile comise de armatele rusești".

Cred însă inutil să discut chestiuni perimate care nu au nici c influență asupra politicii actuale a României. Sînt însă dator să răspund la întrebarea ce îmi puneți : dacă se poate face altă politică decît cea actuală.

Dacă avem în vedere scopurile finale ale politicii noastre, pot să vă asigur că, avînd aceleași idealuri **și pa**triotism, toți bunii romånj nu pot să vrea decît reîntregirea patrimoniului nostru național, restabilirea situației noastre economice și curățirea atmosferei viciate de regimul trecut. Din aceste puncte de vedere, toți trebuie să vă dea sprijinul lor, chiar cînd nu-l cereți.

Nu pot avea însă același optimism ca dv. cînd credeți că Germania vrea să ne refacă întregirea țării, pe care tot ea a distrus-o, că situația noastră economică este **bună, că** nu avea lipsă de transporturi, nici de producție alimentară și de îmbrăcăminte și că nu suferim de inflația mo-

netară, care scumpește în mod nesuferit viața populației nevoiașe.

Curbele și diagramele ce mi s-au arătat de Ministerul Coordonării nu mă pot convinge, deoarece sînt lucruri pe

care toată lumea le cunoaște că sînt într-altfel decît cifrele oficiale.

De aceea, în diferite rînduri, v-am cerut să aveți în vedere criza economică de care suferă țara și, pînă nu o veți remedia, să nu faceți război, pe care economia noastră națională nu ar fi în stare să-l susțină.

în afară de măsurile interne ce se iau, criza este accentuată prin ocupația germană a țării. Fără a participa la război, suferim de consecințele războiului.

Nu mai insist asupra acestor chestiuni, care au făcut obiectul unor scrisori ce v-am adresat în toamna anului 1940.

Vă supără cuvintele ce am întrebuințat : că sîntem sub ocupația germană. Nu văd cum aș putea califica situația noastră în aceste timpuri cînd :

în loc de trupe de instrucție, avem în țară o armată de operație, care cantonează pînă la ultimul sat din țară, care rechiziționează locuințe particulare, căreia s-a cedat cele mai importante cazărmi și spitaluri, care construiește mii de barace pentru trupele sale, care are depozite de armament, de munițiuni și de alimente în orașele noastre, care are consilieri tehnici în ministere, care a pus mîna pe tot comerțul nostru de export prin întreprinderi germane, care are în mînă aproape toate instituțiile mari bancare și alte fapte ce ar fi prea lungi să vi le înșir aici.

Eu nu v-am acuzat că dv. ați adus această ocupație **în țară,** dar sînt surprins că o considerați ca o fericire pehtru țara noastră și sînt de asemenea surprins cînd afir**mați :**

„Astăzi pentru că am chemat eu trupe străine și deși nemții se poartă cum se poartă, totuși este ocupație “. (Adică eu susțin că este o ocupație, ceea ce dv. considerați că este inexact.)

Să trecem la politica externă.

îmi cereți să precizez ce atitudine cer să aveți față de Rusia și, pe de altă parte, mă acuzați că* susțim panslavismul.

Probabil că această ultimă imputare ce-mi faceți este un *lapsus calami.*

Ca să dovedesc însă cît sînt de puțin ipocrit, vă voi arăta părerile mele asupra politicei noastre externe. ' ?'

Ca să definesc atitudinea noastră față de puteri mari, trebuie mai întîi să văd care este atitudinea acestor puteri față de noi, pentru că nu cred că putem noi determina politica mondială, care se dispută astăzi.

Eu cred că, peste convenții și înțelegeri, domină interesul fiecărei țări, care nu execută decît angajamentele care-i convin.

De aceea, nu am încredere în făgăduielile ce ni se fgc, mai cu seamă cînd declarațiile sînt de două feluri : unele' la ureche, altele publice.

Priviți cum s-au ținut angajamentele in trecut și cum s-au purtat marile puteri față de noi.

Am să vă amintesc declarații și acte oficiale, pentru că celelalte nu contează.

Stalin la 19 august 1939 a declarat la Comintern : ..Germania ne lasă toată libertatea de acțiune în cele trei țări baltice, ea nu se opune la întoarcerea la Rusia a Basarabiei. “ [3]

Din nefericire, aceste promisiuni s-au realizat și, ca să nu existe îndoială asupra intențiile viitoare ale Germaniei, această țară a făcut să emigreze din provinciile baltice și din Basarabia pe germani, care colonizau de secole aceste ținuturi/[1]

în schimb, Rusia, după ce a obținut Basarabia și nordul Bucovinei, grație sfaturilor ce ne-a dat Germania să cedăm și presiunii maghiare pe fruntaria de nord, a făcut la rîndul ei presiune pe Prut, ca să primim arbitrajul de. la Viena. prin care se ceda jumătate din Ardeal Ungariei și prin care cedam Cadrilaterul Bulgariei. [5]

De atunci, am dat Germaniei toate alimentele, mai mult decît putea suporta hrana populației noastre, îi am dat tpt petrolul cu care ea putea duce războiul în contra Angliei și, cînd celelate țări din orientul european nu ie-136 șiseră încă din neutralitatea lor, noi am permis armatei germane să facă din țara noastră bază de operație în contra Greciei, Turciei și Iugoslaviei, și i-am dat și alte avantaje economice pe care vi le-am arătat mai sus. ,

S-ar fi putut crede că politica externă a Germaniei față de țările care ne erau dușmane și față de noi s-ar fi putut schimba și că veți putea conta pe ajutorul ei pentru

reîntregirea României.

Citiți însă ultimul discurs al lui Hitler[6] și vă veți convinge că nu veți putea schimba bazele politicii Reichului, care sînt :

Suprimarea tratatelor de la Versailles, Trianon și Saint Germain, hegemonia Germaniei în Europa, cu excluderea completă a Angliei și Americii, reducerea țărilor sporite prin războiul din 1914-1918, astfel încît nici una din ele să nu mai reprezinte o putere în noua Europă ce vrea să creeze și care trebuie să fie la completa discreție a Reichului.

Va schimba oare Germania politica sa denumită spațiul vital ? Germania victorioasă va reîntregi ea România, luînd Basarabia de la ruși, Cadrilaterul de la bulgari și mai cu seamă Ardealul de la unguri ?

Discursul lui Hitler vorbește de satisfacerea altor aspi- rațiuni ungare sau bulgare și de pedepsirea României, care și-a realizat unitatea ei națională în contra Germa- ,niei.[7]

Să trecem acum la Rusia :

Sînt de părerea dv. că panslavismul ar fi un pericol, dacă Rusia ar fi tare. Dar nu este tare și pentru a nu vrea un război cu Germania ea cedează continuu față de Reich.

A părăsit complet politica sa orientală. A mers pînă la a se împăca cu Japonia sub influența Germaniei, a rupt legăturile sale cu Anglia și America, recunoscînd revoluția din Irak, suprimînd legațile belgiene, olandeze, norvegiene și, ceea ce este și mai mult, chiar pe cea sîrbească, pînă ieri protejata sa. A părăsit legăturile sale cu Turcia și a făcut o nouă convenție cu Germania, căreia îi furnizează astăzi din belșug alimentele și cele necesare, pentru războiul ce duce în Peninsula Balcanică. Prin urmare, tensiunea ce ar fi putut provoca un război ruso-german s-a distrus.[8]

Dacă Germania este învingătoare, Rusia îi- va faee importante concesii economice și poate și politice în Ucraina.

Mâi credeți dv. că în atare situație Germania va **cere** Rusiei retrocedarea Basarabiei, pe care i-a dat-o, și va cere fidelei sale aliate, Ungaria, să cedeze partea răpită

din Ardeal, iar Bulgariei, altă aliată fidelă, să renunțe Ia Cadrilater ?

Concluziunea mea este că nu putem conta deeît pe noi înșine, să nu ne angajăm în acțiuni al căror rezultat nu-1 putem cunoaște.

Războiul nu s-a sfîrșit. El devine mondial.

Statele Unite sînt cea mai mare putere din lume.

De aceea, v-am sfătuit să nu puneți toate speranțele dv. pe o singură carte.

Ce purtare să avem de aci înainte ?

Recunosc, tocmai pentru că sînt de bună creriimță, că nu ne putem opune astăzi politicii germane, pentru că această țară este stăpînă azi în orient

Dar să nu exagerăm și să avem încredere limitată în făgăduielile ce ni se fac. Ca și în trecut, să ne rezervăm să profităm de ocazii favorabile ce se pot ivi și să avem o armată puternică și, în același timp, o stare economică și financiară bună. Pînă atunci să nu ne mișcăm.

Cele ce v-am scris nu sînt deloc influențate de supă-* rarea ce toți românii au de modul cum am fost tratați ; dar nu trebuie să pierdem din vedele că nu trebuie să facem gesturi care ar putea compromite viitorul, deoarece acum nu sîntem o țară libei ă.

Cînd vom fi, atunci să avem în vedere că avem interese economice foarte mari cu Germania, că poporul german este mare, muncitor, energic și că, odată unitatea noastră- națională refăcută, nu avem în viitor, ca și în trecut, nici o rațiune să nu restabilim relațiile care trebuie să existe între două popoare libere.

Scrisoarea mea către dv. în privința neutralității față de conflictul germano-iugoslav nu am comunicat-o mare-; lui public, ci numai colaboratorilor dv. de încredere și cîtorva amici politici.

133

în ceea ce privește propunere dv. să vă iau locul, dacă nu sînt mulțumit cu conducerea dv., știți foarte bine că o atare schimbare este imposibilă în situația de astăzi și că, dealtminteri, sînteți singura persoană care poate inspira încredere conducătorilor celor două dictaturi din Europa.

Eu nu am altă ambiție decît să fiu util țării mele. Fiind cu totul dezinteresat, vă pot da sfaturi, pe care sînteți

desigur liber să le urmați sau nu. dar cred de datoria mea să tiu mă dezinteresez de soarta țării mele.

Primiți, vă rog, domnule general, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

C. I. Brătianu

NOTE

1 Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 6171940, ff. 35—69.

2 Dinu Brătianu a participat numai la Consiliul de Coroană prilejuit de cedarea Transilvaniei de nord. In ceea ce privește cedarea Basarabiei și Bucovinei de nord nu a tost consultat.

3 Ar fi interesant de știut pe ce căi îi parvenise lui Dinu Brătianu această informație, devenită publică mult mai tîrziu.

4 Repatrierea în Reich a germanilor din provinciile cedate de România Rusiei sovietice a survenit în octombrie 1940. Cei din Bucovina de nord au fost evacuați pe calea ferată, spre Silezia și Warteland, iar cei din sudul Basarabiei pe Dunăre, către Viena.

5 In momentul dictatului de la Viena, 4a frontiera românească de pe Prut și din nordul Moldovei, sovieticii au organizat numeroase incidente grănicerești, conjugate cu o puternică presiune diplomatică. Scopul lor nu era acela de a-i determina pe români să cedeze pretențiilor unguresți, ci de a-șî oferi pretext pentru o nouă invazie în cazul cînd România, deja slăbită de pierderile teritoriale anterioare, s-ar fi opus unor noi cesiuni cu armele. Cadriiaterul nu a fost cedat de români ca urmare a arbitrajului de la Viena, ci prin tratative directe cu bulgarii.

° 4 mai 1941.

6 In acest caz, Dinu Brătianu confundă discursul lui Hitler din primăvara lui 1941 cu cel rostit de același la Danzig, după înfrîngerea Poloniei.

8 Acest paragraf este lipic pentru incapacitatea lui Dinu Brătianu de a intui evoluția în perspectivă a relațiilor politice pe **plan mondial. înțelegerea** dintre Rusia sovietică și Japonia nu s-a'realiEul sub presiune germană, dimpotr ivă, va rezista mai tîrziu

chiar și presiunilor germane exercitate asupra Japoniei. Ruptura relațiilor Rusiei cu Anglia și S.U.A. era de ordin propagandistic, contactele diplomatice fiind ulterior reluate, pînă la statornicirea unei veritabile alianțe. Celelalte aspecte erau reale, dar nu reprezentau decît o expresie a cinismului rus. într-adevăr, deși la 5 aprilie 1941 Moscova încheiase cu Belgradul un tratat de prietenie și asistență, după înfrîngerea Iugoslaviei a dispus închiderea reprezentanței acesteia. De asemenea, trupele germane angajate în operațiunile din Balcani nu au fost aprovizionate numai cu petrol românesc, ci și cu petrol sovietic, adus pe mare de la Batumi. Cu toate acestea; tensiunea ce ar fi putut provoca un război ruso-

german, cum faptele au și dovedit-o, era departe de a fi distrusă.

23

22 iunie 1941

Răspunsul generalului Ion Antonescu la seri-; sorile succesive ale lui luliu Maniu. [1]

Stimate domnule Maniu,

Cu prilejul unor evenimente de importanță, cum au fost asasinatele din noiembrie trecut, organizarea plebiscitului din 2 martie schimbarea regimului din statul iugoslav și refuzul Iugoslaviei de a se alătura Pactului Tripartit, ați găsit necesar să expuneți, în scris, în numele Partidului Național Țărănesc, punctul dv. de vedere, criticînd totodată actele cie politică internă și externă, reale sau numai presupuse, ale guvernului și regimului pe care-1 reprezint. Deși activitatea guvernului este public cunoscută din comunicatele ce s-au dat în timp si personal am precizat în repetate rînduri directivele politicii interne și externe urmate de actualul regim, mă simt obbgat, în vederea clarificării definitive a chestiunilor puse prin memoriile dv. din 4 decembrie 1940, 27 februarie și *4* aprilie 1941, să vă răspund următoarele :

Considerațiuni generale. Din memoriile prezentate rezultă că dv. sînteți și astăzi pentru un regim democratic constituțional și pentru „libertățile cetățenești", în poli-140 tics înterr.u, precum și pentru vechile noastre legături internaționale, alături de puterile democratice apusene, în ce privește orientarea externă. Prin lovitura de stat din 6 septembrie eu am rupt-o însă total și definitiv cu aceste sisteme. în politica internă reprezint un regim de autoritate, iar în politica externă sînt și rărnîn alături de puterile Axei, avînd convingerea că interesele actuale și cele permanente ale României pot fi servite numai cu o asemenea orientare.

Cu toate că cele două puncte de vedere ce reprezentăm sînt absolut ireconciliabile dv. totuși credeți că puteți exercita un drept de critică și puteți face recomandațiuni în spiritul și în conformitate cu propria dv. orientare politică. Astfel vorbiți de Partidul Național Țărănesc și de partizanii lui, socotind că este exponentul real al opiniei publice românești, deși partidele politice sînt desființate și activitatea lor este interzisă, astfel că n-ați putea să indi- - câți în ce mod opinia publică și-a putut exprima o adeziune atît de desăvîrșită față de ideile dv. în memoriul din 27 februarie faceți critica consultării populare a plebiscitului după criteriile obișnuite vechilorcompetiții electorale, deși plebiscitul a avut cu totul altă semnificație. Cunoașteți precis schimbarea totală de front în politica noastră, externă, dar socotiți că avem încă vechile obligații ale tratatelor noastre de alianță și că putem fi încă instrumentul politicii britanice împotriva Axei, sacrificînd chiar țara de dragul ideologiei dv. democratice. în chestiunea drepturilor noastre etnice și teritoriale, socotiți că repre- zentați punctul de vedere just al opiniei publice, criticînj în necunoștință de cauză inacțiunea guvernului și uitînd că avem români și interese românești de apărat și acolo unde politica dv. anglofilă vă interzice să vă spuneți CIP vîntul.

Considerațiunile de mai sus m ar îndreptăți să con-, stat pur și simplu că ideologia, metodele și atitudinile politice pe care le reprezentăm fiind cu totul opuse și ireconciliabile, fiecare vom trage toate consecințele cre-dințelor și actelor noastre. Am însă convingerea că acți-unea mea politică, atît externă cît și internă, este singura care corespunde intereselor reale ale neamului și statului

141 r.mfinesc; sînt dator deci, pentru opinia publică, al cărei real exponent vă soc ti ți că sînteți, să pun încă o dată la punct chestiunile ridicate in memoriile dv.

I. P1LITICA INTERNA

Noul regim și mișcarea legionară. La 6 septembrie am luat pe umerii mei povara conducerii țării în ceasul cel mai greu al istoriei noastre moderne. Am găsit atunci dinastia zdruncinată și hulită ; granițele prăbușite ; sute **de***mii de români izgoniți din vetrele lor cotropita și

aruncați pe drumul deznădejde! ; nici o măsură serioasă nu fusese luată pentru evacuarea teritoriilor pierdute și pentru sprijinul pribegilor ; pierderea bogățiilor și veniturilor unei treimi din teritoriul țării ; s jrirea sarcinilor pentru ajutorarea celor izgoniți, a funcționarilor și instituților pribege; descompunerea morală ș: pierderea autorității statului prin greșelile pe care le cunoașteți prea bine; o luptă aprigă între generații și anihilarea forțelor politice care ar fi putut constitui un reazim al ordinei; un an agricol rău, cu toate apăsările sărăciei, cu lipsa totală a aprovizionării orașelor și regiunilor de munte ; pe plan internațional, izolarea completă, nici un sprijin serios din afară, umilire și amenințări grave, urmare a unei politici de nesinceritate și ușurătate, nestăvilită la vreme.

Această situație tragică a fost rezultatul nefast al activității și guvernării partidelor politice, fie în faza libertăților democratice, fie în faza camuflată a regimului autarhic al lui Carol al II-lea,[2] ai cărui exponenți au fost tot elementele vechilor partide. Recunosc că domniavoastră ați avut o atitudine protestatară față de acest ultim regim, dar această atitudine a fost pur negativă. Dacă Partidul Național Țărănesc ar fi reprezentat masiv puterea de reacție a opiniei publice, el ar fi reacționat la timp. Realitatea a fost însă alta; partidele erau fărâmițate, neputincioase și lașe. Cu regret trebuie să constat că nici Partidul Național Țărănesc n-a însemnat în viața politică a României o forță morală, în stare să regenereze viața noastră publică, cu toată atitudinea uneori exemplară pe care dv. personal ați avut-o. Aceasta din

142 cauza defectelor inerente democrației noastre, care a cultivat li srtățile pînă la cele mai deșănțate abuzuri **și** a socotit m u presus interesele indivizilor — numere electorale — față de marile interese ale colectivității și ale statului.

în împrejurările date, este vădit, deci, că nu puteam aduce la conducerea treburilor statului elemente compromise ale vechilor partide, care nu aveau nici aderență în opinia publică a țării și nici n-ar fi putut reprezenta cu sinceritate schimbarea totală de front a politicii noastre, atît interne, cît și externe.

Am pornit deci la muncă cu tineretul legionar, pentru

că am considerat că el reprezintă adevărata rezervă morală a țării, sufletul ei tineresc de reconstrucție și înnoire. Nu puteam să prejudec asupra evenimentelor și nici nu puteam să condamn „a priori" o organizație care dăduse atîtea dovezi de sacrificii dezinteresate, avusese o puternică coeziune și o tot atît de puternică aderență în mase.[3] Această organizație nici nu se afirmase în trecut ca un partid cu aspirații de putere și chiverniseală în vederea satisfacerii clientelei politice, ci ca o mișcare de purificare a vieții individuale și colective, în sens românesc și creștin. Ea avea o profundă afinitate ideologică și structurală cu național-sacialismu! german și cu fascismul italian, ceea ce nu putea decît să înlesnească dezvoltarea legăturilor noastre cu Axa, pentru care șeful Mișcării Legionare se declarase atît de categorit încă din 1936. De altfel înseși vechile noastre partide politice, inclusiv cel național-țărănesc, acordaseră Mișcării la timpul său creditul lor, socotind probabil că o vor putea manevra conform propriilor lor interese/*

Considerațiunile de mai sus justifică, cred, pe deplin, experiența pe care a trebuit să o fac cu oameni în mare parte lipsiți de pregătire necesară în afacerile publice, dar pe care i-am crezut sinceri, cinstiți și devotați interesului public, pînă la completa jertfă de sine. Nu din lipsa lor de experiență, domnule Maniu, au ieșit însă cele mai mari nenorociri. Aparatul de stat a funcționat în general în condițiuni normale, căci funcționarii publici, ca și toți cei angajați în servicii de interes public, ei înșiși dornici de o sănătoasă înnoire, n-au precupețit

143 munca și devotamentul lor pentru opera regimului.
Cu toată lipsa de experiență a elementelor noi introduse în posturi de încredere și cu toate frămîntările inerente și nenorocirile ce am avut de suportat, nu trebuie să se uite opera de realizări efective ale regimului, despre care am dat țării socoteală atît la 31 decembrie, cît și cu prilejul organizării plebiscitului. [5] Această operă, înfăptuită în împrejurări atît de grele, face cinste străduințelor regimului și dovedește pînă la evidență că aparatul de stat, în realitate, n-a fost anarhizat și că nu lipsă de experiență a tineretului în afacerile publice a fost cauza frămîntărilor și nenorocirilor cărora a-trebuit să le fac

față.

Adevărata cauză a începutului de anarhie, precum și a prăbușirii totale ce ni se pregătea, au fost: lipsa de reală educație sufletească a tineretului, orgoliul și vanitatea oarbă a unora, graba de prefaceri și pricopseală a altora, toate stimulate de inflitrații streine de spiritul vechi al Mișcării Legionare. Mi-am dat seama în curînd de lipsa de ținută morală a tineretului și am făcut în repetate rînduri apeluri stăruitoare și publice pentru a-1 aduce la calea cea dreaptă. încă de la 3 noiembrie, în cuvîntarea la radio despre Căpitan, adresam legionarilor îndemnurile ce urmează : „A cîștiga întreaga țară în noua credință, a o cîștiga prin faptă curată, Cumpătată și ziditoare, a uni toa’te izvoarele și nădejdile curată ale neamului, a le uni cu tot sufletul în matca noii acțiuni, a nu urî și a nu surpa, ci a iubi și a înălța, a munci fără odihnă și cu toată răspunderea, a cinsti statul și așezările lui, iată poruncile legionare ale ceasului de față. Numai prin această împlinire se înalță viața de faptă și de jertfă a Căpitanului. Numai prin această aspră supunere la chemarea ceasului de față se onorează duhul lui Codreanu“. Am reînnoit-apelurile mele aproape cu toate prilejurile de manifestări publice, cerînd legionarilor să nu-și risipească zbuciumul în fapte mărunte, în clocotiri de vrajbă și în răzbunări sterpe, ci să dea pilde de înnoire și înnobilare, servind țara prin muncă, ordine, supunere oarbă la legile și chemările ei. Dați-mi voie să mai citez următorul text din cuvîntul meu către legionari, rostit de

Anul Nou, pentru că sintetizează perfect poziția mea față de tineret:

,,Nu putem întemeia nimic dăinuitor, dacă nu res^ pectăm legile omeniei și ale vieții.

Viața omului, cinstirea avutului, respectarea muncii și casei altora sînt așezări pe care veacuri de civilizație le-au împietrit în ființa popoarelor ; iar cînd acestea s-au dărîmat în datinile unui neam, neamul s-a stins.

Am suferit și am luptat pentru voi. V-am deschis drumul și v-am croit destinul.

Am făcut-o pentru că am cinstit jertfa celor ce au murit pentru credințe înalte și v-am socotit vrednici de ea.

Am făcut-o fiindcă am ținut să întemeiez țara pe o ordine nouă și nepătată, iar națiunii să-i dau o îmbărbătare eroică, pentru ca să urce culmea unor mari trăiri.

Și am socotit că tineretul, cu puterile lui de vifor, poate să pună aripi unei națiuni.

Nu-mi zdruncinați credința

Cine nu respectă voința semenului, nu este creștin.' Cine nu respectă munca și averea altuia, nu este om. Cine nu se supune ordinei creatoare și disciplinei acțiunii nu este legionar. Cine nu-și roade viața în lupte de ridicare a țării nu este român'[4]. Și mai departe: „Vestejesc orice ură, condamn orice răzbunare, mă despart de orice fapte de necinstire a vieții, onoarei și averii altuia. Și am datoria să asigur viitorul vostru și al țării, lăsînd toate puterile de muncă să se dezvolte, o așezare economică sigură și cinstind toate categoriile sociale și pe toți românii curați și întregi, cărora mîine țara le va cere jertfa". . ,

Mi-am dat seama că aveam de-aface cu o nenorocită psihoză a tineretului, pornit să răzbune crimele politice nepedepsite ale trecutului și să instaureze prin teroare o ordine nouă, indiferent de mijloace și rezultate. De aici apelurile mele publice, pentru menținerea ordinei legale și morale. Concomitent s-au înăsprit pedepsele, S-au înăsprit sancțiunile, am atras atenția" conducătorilor legionari că unele elemente împing statul la dezordine, că alții aleargă după interse materiale, că unele elemente

145 bune rămîn neutilizate, că producția țării scade și că ne pîndește anarhia ; i-am somat pe cei răspunzători — și în primul rînd pe ministrul de interne — să-și facă complet datoria, impunînd disciplina, ordinea și legalitatea. O mare parte din activitatea mea, atît de necesară în alte domenii, a trebuit să o închin acestei opere de stăvilire a acțiunilor anarhice, pînă la un punct explicabile, dar imposibil de tolerat. Această activitate, în parte cunoscută și care va fi evidențiată și mai mult prin documentele ce se vor mai publica, [6] dovedește că personal m-am sesizat la timp de stările acestui început de anarhie, pe care le-ați denunțat prin memoriul din 4 decembrie, și am făcut tot ce mi-a stat în putință să fac pentru îndreptarea lor.

Din nenorocire, toate străduințele mele și măsurile de îndreptare ce luam erau sabotate de unii din colabo-

ratorii mei cei mai apropiați, în frunte cu vice-președintele Consiliului de Miniștri, comandant al Mișcării Legionare și cu ministrul de interne, cei mai indicați a mă ajuta în menținerea ordinai și disciplinei '. Ei erau interesați însă a zdruncina această ordine legală, pentru că urmăreau scopuri precise, care s-au demascat abia mai tîrziu. Prezența și mustrarea mea continuă îi stinghereau: acțiunea mea pentru păstrarea ordinei și disciplinei morale îi deruta. Era vădit că nu se mai puteau continua, la adăpostul numelui și autorității mele, jafurile și abuzurile. schingiuirile și omorurile odioase. S-a pus la cale deci acțiunea criminală din ianuarie, cu scopul de a mă suprima și a pune total mîna pe conducerea statului. Acțiune cu atît mai ticăloasă cu cît au fost avertizați că ..dacă dispare generalul Antonescu, dispare în împrejurările actuale și Țara Românească[1]'. [8]

Cu mînă de fiei’ am înfrînt rebeliunea, am restabilit ordinea și liniștea pentru scurt timp tulburate și mi-am cîștigat întreaga libertate de acțiune pentru opera de reformă a statului, de unire a sufletelor, de consolidare națională, de afirmare a drepturilor. Armata, pe care o socoteați intr-un început de dezagregare, s-a dovedit la înălțimea misiunii sale ; ea a trecut fără șovăire și cu întregul ei devotament alături de mine, iar conștiința publică, cutrerriurată de perspectiva dezastrului ire- 146 mediabil, s-a strîns în jurul meu cu încredere și cu dragoste. Aparatul de stat a fost deîndată restabilit în funcțiunile sale normale și țara întreagă și-a dat seama că pentru a doua oară a fost salvată de la prăbușire. Am cea mai nezdruncinată credință că resorturile de viață ale neamului sînt atît de profunde și de puternice, încît îndreptățesc toate speranțele unei refaceri totale și **repezi.**

Cu evenimentele din ianuarie am lichidat o experiență pentru mine nespus de dureroasă, dar totodată și inevitabilă. Inevitabilă, pentru că nu puteam face apel la oamenii trecutului și nu puteam repeta greșeala făcută de regele Carol al Il-ea de a nu utiliza pe legionari, verificîndu-le capacitatea de acțiune în folosul țării. Opinia publică cinstită s-ar fi revoltat dacă aș fi procedat altfel, aceiași opinie publică care mai tîrziu a aprobat unanim măsurile de represiune ce a trebuit să iau. Sînt totuși criticat sau chiar acuzat pentru toată opera de murdărie,

nereguli, dezordini și crime săvîrșite de legionari, pe care n-aș fi împiedicat-o fiindcă nu am procedat cu asprime pîrfă la izbucnirea rebeliunii. N-am ocrotit, niciodată, pe niciun ticălos. Dimpotrivă. Am dispus întotdeauna și față de oricine aplicarea sancțiunilor legale, pe care treptat le-am și înăsprit. Aparatul polițienesc și executiv fusese însă infiltrat cu elemente dubioase, ele însile complice la jafuri, dezordini și crime. Ele au zădărnicit acțiunile necesare ale autorității. Buna mea credință, încrederea și speranțele mele de îndreptare au fost de repetate ori înșelate prin cele mai formale promisiuni și angajamente din partea conducătorilor legionari. Situația s-a putut îndrepta complet de la evenimentele din ianuarie încoace, de cînd sancționarea celor vmovați se face cu toată promptitudinea și severitatea. [9]

Ceea ce găsesc însă necesar să subliniez este faptul că regimul autoritar pe care îl reprezint a înlesnit dominarea situației și lichidarea rapidă a experienței legionare. Evenimentele petrecute nu pot fi deci sub nici **un** motiv invocate în sprijinul restaurării democrației, **care s-a** dovedit în trecutul apropiat absolut neputincioasă de a asigura progresul intern al țării, hotarele și

147 prestigiul ei extern. Dimpotrivă, ele confirm^.
încrederea pe care opinia publică a acordat-o regimului
de la- început și care a devenit mai puternică de la
evenimentele din ianuarie încoace.

Chestiunea plebiscitului. Această confirmare s-a făcut prin plebiscitul de la 2 martie a.c. Dv. mi-ați adresat memoriul din 27 februarie în special pentru a motiva abținerea de la votare a Partidului Național Țărănesc, pe temeiul unor obiecțiuni formale și de fond. Din punct de vedere formal, ați obiectat că sub starea de asediu și cenzură nu există libertatea necesară manifestării opiniilor și sentimentelor țării, nici putința de informație asupra situației reale, asupra importanței și consecințelor actelor de guvernămînt și liniei de conducere politică a statului ; că graba cu care s-au întocmit listele electorale și lipsa unui control serios nu pot garanta libertatea și sinceritatea acestei consultări, că o apreciere serioasă și obiectivă este imposibilă, cînd această consultare se încearcă în prezența unor numeroase trupe străine în

țară.

Toate obiecțiunile acestea pornesc din concepția electorală a regimului parlamentar, care este inaplicabilă regimului politic inaugurat la 6 septembrie. Prin articolul 1 al Decretului-Lege de convocare a adunării obștești plebiscitare ș-a precizat că rostul ei este de „a-și exprima aprobarea sau dezaprobarea asupra chipului cum generalul Antonescu a condus țara de la 6 septembrie 1940“. Era vorba, deci, nu de un program electoral de discutat în contradictoriu, ci de un complex întreg de acte de guvernămînt consumate și care reprezentau, pe plan interp și extern, o nouă concepție de viață a statului român. Aceste acte au fost publice și numai cine n-a vrut nu a luat cunoștință de ele. Am făcut apel la conștiința fiecărui român, să-și dea aprobarea sau dezaprobarea asupra lor, tocmai pentru că ele înglobau nevoile generale, poștulatele naționale, ordinea și siguranța statului. Nimeni n-a influențat această conștiință, orice propagandă fiind interzisă sub cele mai aspre sancțiuni, și nu cred ca sub regimul parlamentar să se fi făcut vreo consultare populară mai liberă, mai disciplinată ca cea de la 2 martie. Liste electorale în

fig

tocmite în grabă ? Vă mărturisesc că nu am cunoștință de întocmirea unor liste electorale. Nu au existat nici un fel de liste, dar nici posibilități de substituiri și fraude, fiindcă votul a fost pe față și votanții s-au prezentat cu carnetele de identitate, vizate la votare. Organizarea tehnică a plebiscitului a fost făcută în condițiuni care să asigure obiectivitatea cea mai desăvîrșită, comisiile fiind alcătuite numai din . magistrați și profesori, indicați prin funcțiunile lor, și un reprezentant al cetățenilor, ales de preferință dintre ofițeri, foști combatanți, invalizi sau decorați de război. Puteți afirma oare că delegații electorali ai partidelor prezentau în trecut mai multe garanții de obiectivitate ? în sfîrșit, trebuie să resping insinuarea că ,,prezența unor numeroase trupe străine în țară“ ar fi putut influența o manifestare de opinii serioasă și obiectivă. Toată lumea știe, numai dv. intenționat nu voiți să știți, că aceste trupe străine n-au avut și nu au absolut nici un amestec în viața noastră internă, că atitudinea lor a fost și este cît se poate de corectă și că picior de soldat

german nu s-a văzut în vreun local de vot.

-Astfel, obiecțiunile dv. formale, inaplicabile unei consultări plebiscitare, sînt în realitate și neîntemeiate ; faptele de guvernămînt au fost îndeobște cunoscute, consultarea populară s-a organizat cu cele mai serioase garanții de libertate și obiectivitate, iar prezența trupelor străine n-a avut absolut nici un amestec și influență în această consultare.

Nu am așteptat o aprobare sau dezaprobare a partidelor politice, legal inexistente, și nici n-am chemat la vot pe partizanii dv. M-am adresat cu inimă frățească tuturor românilor și sînt foarte mulțumit pentru consacrarea morală a actelor mele de guvernămînt, dată prin cele trei milioane de voturi, între care, desigur, se găsesc, fără voia dv., și unii aderenți ai Partidului Național Țărănesc. Căci altfel ar trebui să constat că absența partidului, hotărîtă de dv. și ratificată de Comitetul Central, nu s-a făcut deloc simțită la consultarea plebiscitului din 2 martie a. c.

Dv. mai afirmați că plebiscitul de ratificare este o metodă de sondare a opiniei publice complet necunoscută

149 legilor noastre de pînă azi. După care legi ar fi urmat însă să se facă această sondare ? Prefacerea totală în structura politică a statului, operată de la 6 septembrie încoace, a înlăturat vechile organe de consultare a opiniei publice și tocmai această situație excepțională justifică. din punct de vedere formal, o consultare plebiscitară. Dacă o asemenea consultare nu o găsiți recunoscută în legile de pînă ieri, ea nu este totuși străină tradiției istorice românești. Fără a fi necesară această justificare istorică a plebiscitului, vă amintesc că mult regretatul Nicolae lorga, făcînd istoricul constituției românești, a afirmat că în timpurile foarte vechi națiunea română a participat, în forma cea mai sinceră și largă cu putință, nu numai la alegerile domnului, ci și „cînd era de luat e mare hotărîrea politică externă privitoare la întreaga îndreptare a statului ; o politică de *instinct național,* care nu se ține numai în domeniul retoricei, ci se rea- zimă pe o consultație reală a acestui instinct manifestat în forme tradiționale[11]. [10] Și marele istoric aduce exemplul din

vremea lui Mihai Viteazul, cînd s-au strîns toți boierii mari și mici din toată țara, ceea ce pe atunci însemna și toată partea de frunte a satelor, și au hotărît să se ridice cu bărbăție sabia asupra vrăjmașilor (turcilor).

încă două exemple :

„în anul 1457 aprilie 12 în Joia mare venit-au din Țara Muntenească Ștefan Voievod — scrie letopisețul lui Azarie — și făcut-au în țară biruință asupra lui Aron pe Sire! la tina de la Doljești ; a doua luptă i-au dat-o lui Arbic și iarăși l-au biruit Ștefan Voievod. După aceea s-au adunat țara cu prea sfințitul Teoctist și l-au uns in domnie pe Șiret, în locul ce se numește pînă acum Dreptate. Și au luat schiptrul Țării Moldovei”. " întronarea dinastiei de Hohenzollern, prin alegerea prințului Carol, a fost de asemenea ratificată prin plebiscitul din 20 aprilie 1866, cu 686 193 voturi pentru și 224 contra, din totalul de 685 969 votanți. Iată deci consultări fără legi scrise, dar consultări necesare, consfințite de tradiția istorică a țării. Fiindcă dv. sînteți adeptul hotărît al unei ordini constituționale, închei această paran- 150

teză istorică relevînd că tot regretatul Nicolae lorga, a cărui erudiție și merite culturale le admirăm deopotrivă, a afirmat despre Constituția scrisă de la 1866 că a avut foarte multe defecte, „între care cel dintîi și hotărîtor a fost că n-a reprezentat niciodată o realitate acceptată de conștiința națională și prin urmare am trăit cu o Constituție formală, dar fără constituție adevărată'. Am și; eu convingerea că este preferabil să trăim, cel puțin de azi înainte, în realități acceptate de conștiința națională, decît într-o ordine constituțională formală. Plebiscitul din 2 martie a.c. mi-a întărit și mai mult această con-> vingere. ;

Desființarea partidelor politice. Abținerea de la ple-i biscit v-a dat prilejul să ridicați și numeroase obiecțiuni de fond, care constituiesc o critică pe cît de aspră, pe atît de nedreaptă a actelor regimului. Ați avut cel mult amabilitatea să recunoașteți că regimul are la activul său „unele realizări" care se bucură de aprobarea tuturor bunilor români, cum a fost îndepărtarea regiAiului de păcate și grave crime naționale al regelui Carol al II-lea, precum și numai „năzuința" de a reface armata și numai

„încercarea" de a moraliza ţara prin sancţionarea abuzurilor şi fărădelegilor şi de a stabili ordinea şi siguranţa publică. Năzuinţele de care vorbiţi sînt pre-[1] ocupări permanente ale regimului şi pot afirma că stabilirea ordinei şi siguranţei erau, chiar şi la data memoriului dv., fapte împlinite. împlinirea tuturor năzuinţelor atîrnă însă de oameni, nu de regim. De aceea nu, voi reveni asupra imputărilor privitoare la „oameni fără experienţă", la jafurile, schingiuirile şi omorurile săvîr-j şite ; ele au făcut pbiectul memoriului dv., din 4 decembrie şi al părţii întîia din acest răspuns, cu deosebirea că; Ia 4 decembrie mi le aduceţi la cunoştinţă şi le regretaţi, iar la 27 februarie le imputaţi regimului direct. Am re-, cunoscut sincer toate aceste calamităţi, am luptat cu toată energia pentru stăvilirea lor şi nu m-am lăsat înfrînt de asalturile anarhiei rebele. Dacă pînă la urmă acele dezordini au fost reprimate, -din necesitate, în mod sîngeros, ele nu au adus zdruncinarea adîncă a autorităţii de stat, cum susţineţi dv., ci, dimpotrivă, prestigiuli

151 autorităţii de stat a fost refăcut şi a sporit prin restaurarea ordinei şi disciplinei şi înlăturarea elementelor compromise.

Dv. păstraţi încă iluzia că partidele politice ai’ fi exercitat un serios control de stat şi ar fi putut combate curentele subversive şi tendinţele de răzvrătire. Despre rosturile de opoziţie ale partidelor noastre politice şi despre acţiunea lor de ridicare a conştiinţei naţionale, opinia publică românească socotesc că este pe deplin edificată. Principala preocupare a partidelor noastre, mai ales de la unire încoace, a fost căpătuiala partizanilor, fie că erau la putere, fie în opoziţie, dacă aveau „influenţă". Dacă, de ochii lumii, în faţa Parlamentului, s-au dat şi înverşunate lupte ideologice, în schimb politicienii se înţelegeau de-a valma, cînd era vorba să-şi creeze situaţii nemeritate, să-şi satisfacă ambiţiile şi vanităţile. De pagubă au rămas întotdeauna bugetul statului şi morala publică.

Rădăcinile anarhiei ce ameninţa să prăbuşească viaţa statului sînt a se căuta în activitatea fostelor partide politice, care au dat frîu liber tuturor poftelor şi fărădelegilor ; chiar şi crimele nepedepsite au început să păteze analele noastre politice, încă din epoca regimului demo-

cratic, fiind sporite apoi și întovărășite de abjecte acțiuni imorale sub regimul autarhic al lui Carol al II-lea. Acest regim a fost suficient de bine servit de oamenii fostelor partide, fără ca acestea să fi avut o reacțiune masivă de radicală purificare. Cea mai mare greșeală, pe care ulterior a făcut-o și Mișcarea Legionară, a fost tocmai transformarea ei în partid, ajungînd, dintr-o mișcare de regenerare a vieții noastre publice și naționale, o organizație de competitori de situații, cu mijloace teroriste și cu scopuri politicianiste. Conducătorii de la începuturile mișcării ‘ erau săraci, curați și eroici în lupta lor dezinteresată ; de aceea, țara îi primea ca pe o supremă nădejde. Conducătorii din urmă, și mai mari și mai mici, au părăsit într-o durereoasă majoritate noblețea sărăciei și au disprețuit înălțimile purității morale. Rezultatele au fost și ele diametral opuse. O acțiune de înnoitoare prefaceri, după experiențele atît de triste din trecut,-nu se poate face prin partidele politice.

De altfel, guvernămîntul autoritar exclude principial, jocul partidelor politice. El face apel la toate forțele creatoare ale națiunii, pe care le pune în serviciul colectivității, potrivit principiului economiei și randamentului maxim. Națiunea întreagă urmează a fi organizată într-o formă în care individul să-și găsească locul cel mai potrivit capacității sale și cel mai util colectivității. Desigur, în această organizare unitară se va încadra și activitatea politică, dar într-o formă care să excludă vechile moravuri și să aducă maxim de folos afacerilor de stat. Politica de pînă acum a alertat moravurile oamenilor, i-a învrăjbit și le-a corupt caracterul, i-a făcut neîncrezători, lipsiți de inițiativă și dor de muncă, recalcitranți și nesupuși legilor. Acesta a fost rezultatul dezastruos al activității de partid, care nu poate fi îndreptat decît prin unirea, de aci înainte, a tuturor elementelor de valoare și a tuturor caracterelor gata de a-și închina munca, într-o perfectă- disciplină morală, intereselor superioare ale patriei. Am făcut încontinuu apel la acești oameni, indiferent de partidele cărora an aparținut, și nu voi osteni în străduințele mele pînă cînd nu voi fi ascultat, fiindcă numai pe această cale se va putea realiza și opera de regenerare politică a României.

Este greșit a se crede că numai partidele politice pot da glas opiniei publice și prin acțiunea lor de opoziție pot contribui la cunoașterea reală a stărilor de lucruri din țară și la îndreptarea lor. într-un regim-bine organizat al vieții de stat, înseși organele publice sînt în măsură să ia cunoștință direct, repede și cu totul dezinteresat de nevoile publice reale. Iar caracterul autoritar al acestui regim asigură promptitudinea și eficacitatea măsurilor de satisfacere și îndreptare ce se iau. Cînd mă gîn- desc la mulțimea, greutatea și urgența problemelor cărora guvernul meu a trebuit să le facă față în împrejurări atît de excepționale, trebuie să consider că a fost un noroc pentru țară că regimul partidelor politice a fost înlăturat.

Opinia publică va găsi și pe alte căi posibilitatea de a-și exprima mulțumirile, a-și arăta nevoile și a propune măsurile considerate utile sau necesare. Am spus de

.repetate oii că nu sînt un tiran, și că sînt gata să ascult păsul oricui, precum și sugestiile folositoare pentru opera de reorganizare ce am întreprins. Foarte mulți au răspuns apelurilor mele. Nu sînt eu de vină dacă sînt sau voi fi lipsit de ajutorul competințelor de partid, care din resentimente față de regim sau din opoziție doctrinară se mențin în rezervă.

La rîndul ei, presa s-a bucurat de libertatea pe care o putea avea pentru a nu compromite interesele statului și a o împiedica șă facă, în unele privințe, răul pe care l-a făcut în trecut presa de șantaj, presa masonică și iudaică. Această libertate va fi și mai deplină atunci cînd legea de organizare ce se elaborează va determina și modalitățile unei reale responsabilități.[12]

Problema economică. în cadrul marilor prefaceri ce a suferit viața noastră internă și externă, prin instituirea noului regim de la 6 septembrie, s-a dat o atențiune deosebită problemelor economice, atît din punct de vedere structural, cît și din acela al satisfacerii necesităților imediate de producțiune și consum. Din punct de vedere structural, regimul a atacat cu curaj și de la început problema românizării industriei și comerțului, precum și problema proprietății rurale și urbane evreiești. [13] El a precizat și dezvoltat cadrul colaborării economice cu

Marele Reich german, potrivit intereselor permanente ale spațiului nostru vital. Iar din punct de vedere al necesităților imediate s-a făcut față nevoilor interne de aprovizionare și de producție, în condițiuni destul de grele : scăderea de teritorii și surplusul de populație evacuată, lipsa importurilor de materii prime datorată politicii de devize ce s-a urmat anterior, anul agricol deficitar, conjunctura de război la care a trebuit să ne adaptăm, sustragerea brațelor de muncă prin concentrări îndelungate etc. Asupra tuturor problemelor importante de mai sus dv. evitați să faceți o analiză precisă și obiectivă, ceea ce totuși nu vă împiedecă să formulați grave acuzațiuni contra regimului.

Astfel, susțineți că, fiind lipsit de sprijinul unei opoziții de bună credință, nu am putut stăpîni pe unii dintre colegii și „partizanii" mei, în operațiunile lor „lipsite de experiență, de scrupule și prevedere ccono-

mică“, de unde vor urma, poate decenii de-a rîndul, calamități economice și sociale pentru poporul românesc. Asupra persoanelor cu care am fost nevoit de împrejurările politice să colaborez mi-am spus părerea în altă parte. Eu nu am partid, deci nici „partizani", ceea ce îmi înlesnește schimbarea celor necorespunzători situațiilor, fără menajamente și îndată ce insuficiențele de care vorbiți îmi sînt cunoscute. In chipul acesta, principiile' și directivele rămîn, iar oamenii care prin incapacitate sau rea voință nu sînt în măsură să le realizeze se schimbă, pînă cînd se găsește omul potrivit la locul potrivit. Acesta este una — și nu cea mai neînsemnată — din notele de superioritate ale regimului ce reprezint, față de regimul democratic al partidelor cu „partizani". Datorită acestei situații, cu toată insuficiența întîmplătoare a oamenilor, s-au realizat și se vor realiza încă în domeniul economic atîtea înfăptuiri încît vă pot asigura de pe acum că perspectiva sumbră a calamităților economice și sociale ce vor urma, poate decenii de-a rîndul, și de care țineți să mă avertizați, nu are sorți să se îndeplinească.

în ce privește programul economic al partidului dv.— etatizarea marilor industrii și reglementarea națională a trusturilor —, pe care politica economică contrară a guvernării actuale l-ar împedica pentru mult timp să se

realizeze, nu vă pot răspunde altceva decît că regret că partidul dv. nu și-a realizat acest program la epoca guvernării sale, care a fost destul de. îndelungată. Regimul actual nu are obligații de continuitate față de partidele politice, dar are obligația să satisfacă rievoile obștești pe linia permanentă a intereselor naționale și de stat, indiferent .dacă pe această linie se întîlnește sau nu cu programele fostelor partide.

Din acest cadru al intereselor naționale face parte, pe întîiul plan al preocupărilor noastre, problema românizării vieții economice, pe care nici un partid politic nu a avut pînă acum curajul să o atace, atît din cauza concepțiilor lor programatice, cît și din cauza situației internaționale. Regimul actual privește această problemă drept cea mai însemnată problemă structurală a economiei noastre și este în situația favorabilă, atît din punct

155 de vedere intern cît și extern, de a o rezolva în toată întinderea și complexitatea ei. în critica ce ați făcut activității economice a guvernului, pentru a justifica abținerea partidului de la plebiscit, dv. ați privit cu totul. parțial problema românizării, deși la acea dată cxpropierea proprietății rurale a evreilor fusese decretată, organizarea creditului și a muncii naționale, pentru români, începuse, precum și înlocuirea personalului evreiesc din întreprinderi. Mă îndoiesc că țăranii din Partidul Național Țărănesc ar avea un cuvînt de dezaprobare pentru asemenea acțiuni, ca și pentru măsurile economice numeroase luate de guvern în folosul lor direct, cum au fost desconcentrarea brațelor de muncă, înzestrarea cu pluguri, unelte și mașini agricole, asigurarea de semințe, acordarea unui fond de un miliard de lei pentru împrumuturi etc. Toate realizările acestea nu au fost posibile decît în cadrul general al politicii economice a regimului, pe care ați avut posibilitate să o cunoașteți, pentru că atît directivele cît și înfăptuirile ei au fost publicate.

Această politică națională continuă să-și realizeze obiectivele, oricare ar fi greutățile de întîmpinat și acțiunile din umbră care ar căuta să o zădărnicească. Exproprierea rurală a evreilor a fost completată prin

expropierea urbană, creindu-se și organul legal pentru aplicarea acesor reforme,[14] vitale pentru neamul nostru, dar imposibil de realizat prin partidele noastre politice. S-au luat măsuri pentru dublarea cu lucrători români a specialiștilor străini din industrii, spre a se forma personalul românesc de specialitate necesar tuturor fabricilor din țară. A fost concediat din întreprinderile particulare o parte din personalul evreiesc, urmînd să se concedieze și restul pe măsura posibilităților de înlocuire. S-a creat Institutul de Credit Românesc, în scopul finanțării operei de românizare etc.

Din toate acestea sforțări, care în ansamblul lor au fost puse în evidență prin comunicatul din 31 decembrie asupra înfăptuirilor guvernului, cît și prin apelul meu din 25 februarie, dv. ați reținut numai operațiunile lipsite de experiență, de scrupule și prevedere economică ale unora dintre „colegii și partizanii[11] mei, pe care nu 156 i-air. putut stăpîni, pentru ca să faceți constatarea că tendința de românizare a industriei și comerțului s-a prefăcut într-un proces de invadare a capitalului extern. Fără a face nici o precizare, dv. afirmați că au pătruns capitalul și conducere străină în cele mai importante stabilimente industriale, chiar și în cele care stau în strînsă legătură cu apărarea națională. Era de datoria dv., dacă ridicați acuzațiuni atît de grave, să arătați cel puțin care sînt acele importante întreprinderi industriale care v-au prilejuit atît de mari îngrijorări, pentru că guvernul are cele mai bune întențiuni de a înfăptui o reală operă de românizare.

Evident că o țară în plină refacere și transformare, și lipsită de capitaluri mobiliare,, are nevoie de colaborare din afară. Această colaborare este azi continuu suspectată și criticată de aderenții fostelor partide politice, nu pentru că nu ar fi utilă și necesară, ci pentru că vine din partea Germaniei. Se uită prea ușor că această colaborare este cea care se impune nu numai din considerațiuni politice, ci mai ales din considerarea intereselor permanente ce sînt legate de spațiul în care ne găsim; ea a fost practicată îndelungată vreme de România în trecut și se poate spune că suportul economic al progreselor României moderne a fost această colaborare, naturală și rodnică. Se uită, de asemenea, că nu putem participa la constituirea unei noi ordine europene fără a contribui la

soluționarea problemeloi' economice și politice în care sîntem interesați. Și cînd se critică realizările regimului, vechii aderenți ai partidelor politice uită mai ales faptul că acestea au recurs în toate împrejurările la împrumuturi streine, în condițiuni mai mult decît oneroase, care’ au mers chiar pînă la controlul străin și concesionarea unor importante instituții.

Dimpotrivă, prin convenția economică germano-română din 4 decembrie 1940, la care am impresia că faceți aluzii, suveranitatea deplină a statului în materie de conducere economică n-a fost prin nimic îngrădită. Planul de colaborare economică pe 10 ani satisface cerințele României, în cadrul general al Europei noi, punîndu-se la dispoziția noastră, pe lîngă o dobîndă excepți-
157: onal de mică, un important credit compus în esență din livrări industriale și alte prestațiuni reale, cu prețuri reduse. Produsele noastre sînt plătite mai mult decît indică nivelul pieții proprii sau mondiale, iar siguranța tranzacților, față de eventuale fluctuații ale politicii financiare, este realizată prin soluționarea definitivă a problemei valutare.

Colaborarea ecortomieă cu Germania s-a desfășurat sub regimul actual in condițiile cele mai bune, România găsind întodeauna cea mai largă înțelegere în toate domeniile. Astfel, în timp ce prețurile unitare ale exportului au fost sporite, am obținut micșorarea considerabilă **a** conți gentelor de cereale și alimente, care, conform angajamentelor din august 1940, trebuiau să fie livrate puterilor Axei și altor state. [13] In aprovizionarea trupelor germane, în trecere sau rămase pe teritoriul nostru, România nu contribuie decît în parte și numai din cotele destinate Germaniei din exportul la care ne-am obligat.

Mi-am dat seama de la început de puterea de acaparare a capitalurilor străine și de aceea, încă de la început, cu prilejul vizitei la Roma și Berlin, am făcut cunoscut că România înțelege să stabilească acorduri economice cu țările străine, pentru dezvoltarea producției noastre agricole și industriale, cu respectarea următoarelor principii de bază:

a) Nu se înstrăinează fondul avuției naționale;

b) Pătrunderea în economia națională, fie în locul capitalului străin și evreiesc, fie în investiții -noi, care interesează independența noastră economică,' nu se

poate face decît cu știința și consimțămîntul guvernului și numai pînă la limita plafonului care să dea statului putința controlului și dirijării economiei sale de bază.

Aceste principii au fost considerate de Fiihrer, de Duce și de Reichsmareșalul Goring ca naturale și acceptate integral. Pentru aplicarea lor s-a stabilit că nici o tranzacție definitivă nu se putea face fără aprobarea guvernului și numai prin persoanele oficiale reprezentînd legația respectivă.

Este totuși cu putință ca unele Întreprinderi evreiești, pe care românii nu le-au putut cumpăra din lipsă de

capital sau din lipsă de inițiativă, să fi ajuns în mî'Oi unor oameni de afaceri străini. Epoca de dezordine legionară a facilitat asemenea infiltrații. Astăzi, ordinea și încrederea în puterile noastre este restabilită și guvernul este în măsură să acționeze cu toată energia și cu mijloace sporite pentru realizarea operei de naționalizare a întreprinderilor și pentru menținerea colaborărilor economice în cadrul principiilor stabilite. Este însă necesar ca toate elementele destoinice să înlesnească prin participarea lor activă înfăptuirea țelurilor guvernului. Prin defetism și atitudini doctrinare necorespunzătoare realităților vieții nu se poate servi refacerea și prosperitatea României.

Prezența trupelor germane în țară. Raporturile strînse ce există între România și puterile Axei au dus, în mod natural, în afară de colaborarea economică, și la o colaborare militară. Această colâborare are de scop să completeze înzestrarea tehnică și să perfecționeze instrucția trupelor noastre, după modelul celei mai bine utilate, instruite și conduse armate din epoca noastră; să ne ajute a face față unor situațiuni neprevăzute, care ar amenința granițele României, garantate de către puterile Axei. In afară de aceasta, în desfășurarea evenimentelor războiului, România nu putea să refuze sprijinul său unor aliați, care, luptînd pentru instituirea unei noi ordini europene, luptă și pentru viitorul nostru încadrat în această ordine nouă.

Dv. însă calificați trupele aliate drept ..trupe străine"

și considerați că guvernarea actuală a făcut posibil să se organizeze, din o bună parte a țării noastre, zone de etape și baze de operațiuni, în vederea unor interese care nu sînt românești. Sînt obligat, deci, să vă arăt care sînt interesele românești care au fost servite prin prezența trupelor germane în țara noastră:

Avînd asigurate granițele,' armata noastră s-a putut demobiliza, făcînd astfel economii de peste un miliard de lei lunar. Brațele de muncă eliberate au asigurat muncile agricole la timp și au făcut posibilă întinderea culturilor agricole într-o măsură considerabilă față de anul

trecut. Prin desconcentrările operate, s-a pus capăt în mare măsură nemulțumirilor și neactivității aduse de prea lungile concentrări. Prezența armatei germane în România a ajutat la consolidarea situației noastre interne în momentele critice și a împiedicat ca starea de panică a populației din Moldova, în continuu amenințată, să se transforme într-o adevărată catastrofă.

Această armată a avut în toate împrejurările atitudinea corectă a unui aliat leal și nu a unui element de ocupație, cum insinuați dv. și cum a afirmat-o deschis domnul Constantin Brătianu. Ea se găsește în țară în urma invitației guvernului român și nu a depășit niciodată îndatoririle unui oaspe, prin vreun amestec insolit in atributele administrației și suveranității noastre. Sacrificiile materiale ce am făcut au fost limitate și convenite de statul român ; ele au fost și sînt în mod excepțional răsplătite prin serviciile directe și indirecte ce ni s-au făcirt de armata aliaților noștri, servicii pe care atitudinea dv., voit neînțelegătoare, refuză să le recunoască.

Regimul și situația românilor din teritoriile cedate. Dintre toate obiecțiunile și acuzațiunile ce ați adus actualului regim, acelea care sufletește ne-au îndurerat mai mult, pentru că sînt nu numai nedrepte, ci și perfide, sînt acelea care privesc atitudinea regimului față de situația fraților din teritoriile cedate. Nu cred că mă socotiți atît de rău român pentru a merita atît de multe și grele acuzațiuni ; rămîne ca viitorul să arate mobilul adevărat al atitudinii dv. Eu îmi fac datoria să arăt adevărul, așa cum îl știu și cum îl simt.

Ați afirmat în memoriul din 27 februarie că regimul nu a schițat nici cel mai mic gest de apărare a hotarelor țării, nu a reușit să obțină nici p îmbunătățire a soartei românilor, dați pradă celor mai înfricoșătoare lovituri și prigoniri, nici nu a reușit să facă posibilă o înălțare sufletească a românilor, în scopul de a recîștiga teritoriile pierdute. Sînt dezolat să constat că dv., care aveți o atît de matură experiență politică, considerați în mod atît de superficial o problemă de importanța întregirii noastre teritoriale. Trebuie oare să vă amintesc că Basarabia și nordul Bucovinei au fost cedate la sfîrșitul lui iunie, iar nordul Transilvaniei era în curs de evacuare 160 la data cînd regimul a preluat puterea ? Care să fi fost gestul de apărare a hotarelor țării pe care l-ați fi dorit dv. ? Un front față de puterile Axei, arbitri ai hotărîrii de la Viena din 3Q august, acceptate deja de către statul român ? Era politic ? Era înțelept ? Nu sînt deloc gelos pe soarta de azi a Iugoslaviei, pentru ca să regret că nu am schițat un asemenea gest.

Tot ceea ce era rațional și posibil de făcut în împrejurările date era să înfruntăm soarta amară cu bărbăție și stoicism, să asigurăm ordinea internă a țării și refacerea ei materială și sufletească, să ajutăm populația evacuată pentru a-și crea o nouă existență în condițiuni cît mai bune, să depunem toate sforțările pentru ocrotirea fraților rămași sub stăpînirea străină și să consolidăm situația internațională a României prin întărirea legăturilor de încredere și solidaritate cu puterile Axei. Am deplina liniște sufletească să constat că, în măsura în care realizarea obiectivelor de mai sus depindea de acțiunea guvernului, ele au și fost îndeplinite, deși împrejurările au fost excepțional de vitrege. Ordinea internă a fost menținută și consolidată, refacerea națională și morală a țării se împlinește pe baze noi, naționale și sociale, populația evacuată a fost ajutată, plasată în funcțiuni, întreprinderi și pe bunurile expropiate, iar fidelitatea felațiilor noastre internaționale — cu toată propaganda contrară a partizanilor dv. — a fost recunoscută de către aliații noștri, pe sprijinul cărora putem să ne întemeiem. Nu am uitat nici o clipă pe frații noștri rămași în suferință sub stăpînirea străină. Am arătat la timp celor în drept, rău informați asupra realităților noastre, situația adevărată și drepturile ce ne revin și am afirmat atît în fața lor, cît și public, în fața lumii întregi, că

România nu renunţă la aceste drepturi şi nu va fi pace în această parte a Europei pînă cînd dreptatea nu se va împlini.

Realizările şi strădaniile regimului cu privire la chestiunile de mai sus încă vă puteau fi cunoscute din publicaţiunile ce s-au făcut şi, în special, din raportul despre înfăptuirile guvernului, publicat la 31 decembrie. Ceea ce nu puteam însă îngădui era ca suferinţa tragică a unui popor să facă obiect de manifestări publice, dău-

nătoare liniştei şi ordinei

interne şi acţiunii noastre diplomatice. Am dat explicaţiunile necesare în răspunsul ce v-am trimis la 25 septembrie, în legătură cu cererea dv. de a ţine o întrunire publică, pentru a' Înfiera atrocităţile săvîrşite de maghiari.

Aceleaşi motive stau şi la desfiinţarea'asociaţiei *Pro Transilvania,* la care se adaugă şi faptul că această asociaţie ar fi fost considerată, şi cu drept cuvînt, o organizaţie camuflată a activităţii dv. politice. Problema reîntregirii graniţelor noastre, ca şi aceea a apărării drepturilor noastre etnice, oriunde se găsesc români, sînt cele mai importante probleme internaţionale care ne preocupă şi nu pot fi lăsate a fi compromise prin acţiuni iresponsabile ale particularilor. Oricine socoteşte că poate să aducă un aport personal în rezolvarea acestor probleme se poate adresa factorilor răspunzători. Această cale de colaborare utilă nu v-a fost închisă niciodată nici dv., nici partizanilor dv.

Acţiunea de susţinere morală — ,,de înălţare sufletească a românilor" — nu a fost nicicînd împiedecată de guvern ; dimpotrivă, a fost continuu susţinută şi, pe măsură ce situaţia internaţională a îngăduit, i s-a dat amploare şi accent din ce in ce mai puternic. Nu a fost aproape nici o manifestare publică în care personal să nu fi afirmat necesitatea de a ne pregăti şi a ne uni* pentru marea şi sfînta luptă, pentru ceasul de împlinirea drepturilor. Vă reamintesc cîteva dintre aceste manifestări :

La 1 octombrie 1940, răspunzînd scrisorii deschise a d-lui Vaier Moldovan în chestiunea universităţii ardelene, am spus că am dat în studiu Construcţia Cetăţii Universitare la Alba Iulia, considerînd aceasta o datorie, pe care o voi împlini. N-am merita astfel marea amintire

a lui Mihai Viteazul, a lui Avram lancu, ca și a tu- tuturor luptătorilor români pentru unirea și veșnicia românească. Și n-am dovedi prezența noastră neînfricată în Ardealul românesc, dacă n-am zidi acolo gîndul drepturilor noastre.

La 3 noiembrie 1940, cu prilejul deschiderii ciclului de conferințe la radio despre Corneliu Codreanu, am adresat legionarilor următorul îndemn : „Judecarea aspră a trecututyd ya fi făcută. Dar peste cioburile pătate ale 162 acestui trecut, dărîmat de biruința noastră, s-au prăvălit ruinele tragice ale unor granițe sfințite. Sînt sigur că în fața acestor prăvăliri nemeritate, cugetul mare al lui Codreanu vă îndeamnă cu îndîrjire de apostol să pur- cedeți făfră patimă, dar cu dîrzenie, la tămăduirea rănilor, la mjngîierea suferințelor, la îmbărbătarea înfrînților, la ridicarea frunților, la înfrățirea neamului și la pregătirea ceasului, de împlinire a drepturilor... Să ne oțelim trupul și sufletul, să ne unim puterile și să ne pregătim pentru marea și sfînta luptă“.

întreagă cuvîntarea mea din 10 noiembrie, rostită cu ocazia redeschiderii la Sibiu a Universității clujene, a fost închinată problemei refacerii noastre morale prin munca „din zorii zilei și pînă în zorii viitorului** a tinerilor și profesorilor, în cadrele Universității, care nu este numai școala cărții, ci și școala neamului. Căci „ea zidește nu numai cultura credinței în Dumnezeu și în puterile patriei*[1]. La sfîrșitul aceleiași cuvîntări, constatam că „neamul românesc și-a pierdut și altădată granițele ; el a primit și altădată ropotul cotropitorilor. Sufletul și conștiința lui nu au putut fi însă cotropite de nimeni, fiindcă, veac de veac, nenumărate veacuri, el a ridicat pe mintea românească a generațiilor care, pe pă- mîntul Ardealului și pretutindeni, au primit toate împilările și toate umilirile, dar au știut să ducă nestinsă lumina culturii și credinței românești.**

Ați sesizat cuvîntarea mea ținută în ziua de 1 decembrie, la Alba Iulia, cu prilejul aniversării Unirii Ardealului, din punctul de vedere al intereselor dvi de partid. De ce nu ați reținut și următoarele părți, din aceeași cuvîntare, referitoare la acțiunea regimului pentru refacerea materială și morală a celor năpăstuiți ? Iată ce am spus atunci : „Am făcut totul pentru a mîngîia suferințele pribegilor. Credința lor este nesfîrșită, durerea lor este

nemărginită, ura lor este fără limită. Deși am găsit o țară secătuită, am dat totuși multe ajutoare și vom face toate jertfele pentru a le da putința să înceapă prin muncă viața lor de la capăt. Am expropiat pentru ei toate proprietățile rurale evreiești, pe ele am așezat mare parte din pribegii neamului.

163

A vrut Dumnezeu ca eu, care am luptat în tinerețe pentru granițele neamului și m-am străduit pentru onoarea și puterea armatei, să am la bătrînețe dureroasa soartă de a aduna pe risipiții granițelor sfărîmate, fără să a\i putința de a le mîngîia rănile, atît cît sufletul meu și al dv, ar dori-o.

Am făcut totul ce este în putința unui om să facă pentru a opri lovirea celor rămași peste frontieră și pentru a le apăra viața și avutul. Exodul și prigoana sfîșietoare pare că s-au oprit. Am fost la Roma și la Berlin pentru ei, pentru noi toți, pentru generațiile viitoare. Am arătat cu un suflet și cu cuvinte care se vor cunoaș'te odată, tot trecutul nostru, toată durerea și toată sfîșierea noastră de azi. Am găsit înțelegerea. România nu mai este detestată. România nu mai este singură. Aveți încredere. Aveți răbdare. Nu pot astăzi să vorbesc mai mult. Sînt soldat și om politic și trebuie să tac. Toți trebuie să înțelegeți că nu poate fi refăcut în două luni ceea ce am sfărîmat în 20 de ani. România nu se clădește cu vorbe, ci cu muncă, cu răbdare și cu perseverență".

Și adăugam, pentru ostașii care erau de față : „Am fost la Roma și la Berlin, în ostaș.- Am mers acolo ca să apăr onoarea voastră, mîndria voastră, fiindcă nu sînteți voi vinovați că neamul și-a prăvălit granițele fără luptă ; și nu apasă pe voi umilirea de a le fi pierdut prin luptă. Pe umerii voștri apasă însă răspunderea asigurării prin luptă a drepturilor acestui neam. Pregătiți-vă pentru această răspundere și fiți mîndri de ea ; după cum noi toți sîntem mîndri de fapta de ostaș.a bravului Mihai“.

Declarațiuni de asemenea natură am mai făcut la 10 decembrie, cu prilejul întrunirii foștilor luptători la Mormîntul Eroului Necunoscut ; în „Cuvîntul către legionari" rostit de Anul Nou 1941 ; în cuvîntarea rostită către funcționarii Președinției Consiliului cu ocazia zilei mele onomastice; în declarațiunile făcute presei la 1

februarie ; în articolul scris în fruntea ziarului *Unirea* la apariția primului său număr, din 10 februarie 1941 ; la .25 februarie 1941, prin manifestul adresat țării cu ocazia plebiscitului, pentru a nu aminti decît de manifestări publice ce au avut loc înainte de 27 februarie, 1G4 data memoriului în care faceți recriminările. Intre aceste manifestări nu trebuie a se uita și denunțarea atrocităților maghiare, făcută la Brașov în 10 octombrie 1940, de către vicepreședintele Consiliului de Miniștri, precum și publicarea atrocităților maghiare în broșuri de documentare, atît în limba germană cît și în italiană.

Ulterior s-a dat, de asemenea în mod oficial, în numeroase rînduri, expresiune îndatoririlor, gîndurilor și speranțelor noastre cu privire la problema națională. Amintesc numai cîteva din aceste manifestațiuni. La înălțătoarea serbare ostășească din Piața Victoriei, organizată la 25 martie, pentru răsplătirea celor ce s-au jertfit pentru patrie în cursul evenimentelor de la 21—23 ianuarie, am afirmat crezul unității noastre naționale intr-o formă pe care nu știu dacă vreun șef de partid ar fi avut vreodată curajul s-o facă. Am spus atunci : ,,în drumul către veșnicie și în lupta pentru înfrățire și pentru întregire, nația, fără să cîntărească și fără să șovăie, a semnat nenumărați martiri și eroi în mersul ei istovitor, dar izbăvitor, către culmile de apoteoză către care o duce, greu dar sigur, chinuitor dar înălțător, și destinul și dreptul și străduința și puterea.

Către aceste culmi vom ajunge, fiindcă nu poate fi și nu va putea fi greutate care să ne împiedece.

...Nici zvîrcolirile, nici sălbăticiile, nici falsificările îndrăzneților nu ne intimidează.

Acei ce au reînviat în lumea de azi, în raporturile lor cu acei lipsiți de apărare, teroarea și sălbăticia barbară a lumii de altădată, vor fi să fie singurii înfierați de contemporani și pedepsiți de istorie după cum merită.

Eu m-am închinat în fața unei situații găsite.

împreună cu poporul nu am acceptat-o ca definitivă și nu o vom accepta niciodată.

Nu va fi liniște în acest colț al Europei și nu va fi dreptate adevărată în lume cît timp nu se va face sau nu-și va face dreptate poporul românesc.

Și se va face.“

în proclamația adresată națiunii cu prilejul sărbătorilor Paștilor, ca și în solia de Paști, publicată în ziarul

Ardealul, am exprimat credința în învierea neamului românesc și am fost bucuros că, alături de solia mea,

165 s-a publicat mesajul d-lui Constantin Brătianu, precum și articolul dv., în care afirmați că neamul românesc nu poate fi lipsit de drepturile unității sale naționale.

La festivitatea zilei de 10 mai, ministrul apărării naționale adresa noilor promoții de ofițeri aceste Cuvinte : ,,Nu trebuie să uitați că sînteți prima promoție de ofițeri a României îndoliate. Nu trebuie să uitați că înălțarea voastră în grad coincide cu cea mai mare serbare națională, care este și serbarea Unirii. Și nu trebuie să uitați că avem cu toții datoria — mai ales astăzi, în ziua de 10 mai — de a ne îndrepta gîndurile către toți acei români ce nu pot sărbători cu noi această sfîntă zi.

Așa fiind, bucuria noastră trebuie să facă loc unui sentiment de serioasă reculegere, provocînd în sufletele voastre dorința vie, urmată de jurămîntul sfînt de a pune toată capacitatea voastră, toată truda și mai presus de toate inimile voastre tinere în slujba unei singure idei : unirea tuturor românilor

Iar șefului promoției noilor sublocotenenți, sit. Dumitrescu Marius, i s-a îngăduit să pronunțe în fața M.S. Regelui, a conducătorului statului și a reprezentanților diplomatici, cuvinte ca acestea : „înțelegem și trăim, cu toată durerea, drama neamului, credem în veșnicia lui și de aceea nimic nu ne înspăimîntă, nimic nu ne copleșește, ci totul ne îndîrjește. Pe tresa noastră stau scrise numele sfinte ale tuturor ținuturilor românești.

...Aceasta simbolizează tresa noastră : lupta cea mare pe care trebuie s-o dăm mîine pentru dreptatea românească ; avîntul zdrobitor care să ne conducă la biruință sau la moarte, dîrji și necruțători ; jertfa noastră a tuturor, pe care trebuie să înălțăm România nouă și adevărată, ale cărei hotare trăiesc atît de vii în sufletele noastre." [1G]

N-am arătat aici, bineînțeles, toate ocaziunile în care cuvîntul meu și al altor persoane oficiale s-a pronunțat răspicat și public în chestiunea persecuțiilor fraților noștri din Ardealul cedat și a drepturilor românești. Am citat însă destule pentru a vă dovedi care a fost atitudinea

regimului față de aceste probleme, precum și adevărata stare de spirit a celor chemați mîine să lupte și să se jertfească pentru aceste drepturi.

166

Dacă oficialitatea cea mai înaltă a manifestat asemenea atitudini, cu ocaziunile cele mai solemne, cum ați putut afirma că regimul asistă impasibil la persecuțiile românilor din Transilvania cedată și din Basarabia, că nu a îngăduit cel mai mic protest, nici ziarele nu pot înregistra un cuvînt ? Toate manifestările de mai sus au avut cea mai largă publicitate și ele ne dau măsura în care presa s-a putut,ocupa de asemenea chestiuni. Nu pot face aici o revistă a presei, dar îmi iau voie ă enumera cîteva din publicațiunile care susțin în special interesele refugiaților, țin la curent opinia publică cu stările de lucruri din teritoriile cedate și o pregătesc sufletește pentru redobîndirea lor :

Gazeta Transilvaniei, Tribuna și *Nord Vestul* din Brașov ; *România Nouă* și *Țara* din Sibiu ; *Știrea, Credința* și *Timpul Transilvaniei* din Arad ; *Tribuna* din Alba-Iulia ; *Ardealul, Raza* [17], *Unirea* și Dacia din București ; *Desorbirea* din Deva ; *Solia Dreptății* din Orăștie ; *Acțiunea* și *Răsunetul* din Lugoj ; *Avîntul* din Petroșani ; *Legea Românească* din Beiuș ; *Curentul Nou* din Bocșa Montană ; *Voința Banatului, Ecoul, Curierul Banatului, Biruința, Dacia, Vestul* și *Țara visurilor noastre* din Timișoara. Parte din aceste publicații au apărut sub actualul regim și unele chiar cu sprijinul acestuia. Colecțiile lor dezmint oricînd afirmațiunile dv.

Dacă m/i amintesc crearea de secțiuni speciale la Ministerul Propagandei pentru pregătirea materialului documentar și de propagandă, în vederea apărării drepturilor românești ; emisiunea specială de radio în limba română și maghiară pentru Ardealul ocupat[18] ; ocrotirea populației românești din acel teritoriu prin comi- eiunf germano-italiene ; instituirea unor comisiuni speciale pentru reglementarea drepturilor întemeiate pe sentința de la Viena, [19] socotesc că am spus destul pentru a vă face dovada că regimul n-a asistat impasibil la persecuțiile și suferințele îndurate de frații noștri rămași peste hotare.

Dacă rezultatele nu au fost pînă acum cele așteptate, -u toate că o îmbunătățire a situației este evidentă, nu

este vina regimului. Ocrotirea internațională a populației românești din teritoriile cedate și rezolvarea favo- 167
rabilă a revendicărilor noastre naționale depinde în primul rînd de raporturile internaționale în care ne găsim. Am reușit să fixez conduita externă a României și, prin raporturile de alianță și prietenie cu puterile Axei, să obfin încrederea factorilor determinanți în reconstrucția Europei. Pe temeiul acestor legături și pe temeiul refacerii și unirii forțelor noastre interne, vom ajunge, desigur, la rezultatele ce nădăjduim. Am făcut de nenumărate ori apel la unirea tuturor, pentru ca prin unirea și forța neamului să ajungem la plinătatea drepturilor. Dacă slabele noastre rezultate de pînă acum sînt de condamnat, vina principală este a acelor români care nesocotind realitățile în care trăim, compromit prin atitudinea lor interesele vitale ale țării, simțindu-se încă obligați să răspundă îndatoririlor de partid, în loc să răspundă exclusiv îndatoririlor naționale.

Acestor români le-a fost deschisă și pînă acum calea unei activități rodnice, în sensul dorit de dv. De ce nu au lucrat în cadrul asociațiilor existente, în primul rînd în cadrele *Astrei* și *Ligii culturale,* cele mai indicate aso-eiații pentru afirmarea drepturilor noastre naționale ? De ce nu lucrează în asociațiile de refugiati și de voluntari ? De ce nu dau contribuția lor la opera de documentare și propagandă prin reviste, ziare sau organele constituite ale statului ? Spun acestea nu atît ca un reproș, ci ca uu îndemn. Am apreciat la timpul său drept un gest patriotic memoriile ce ați adresat prin miniștri Germaniei și Italiei, pentru apărarea drepturilor noastre asupra Ardealului cedat. Și nădăjduiesc că cel puțin de aci înainte toți românii se vor solidariza în același front de luptă comună pentru idealurile patriei. Numai astfel vom putea asigura izbînda cu un ceas -mai devreme.

11. POLITICA EXTERNA

Orientarea politicii noastre externe. Politica externă a României mari, răzimată pe sistemul statelor democratice din apus, inspirată din iluziile pacifiste ale in- 168
stituției de. la Geneva[20] și în realitate garantată prin alianța nesinceră a Poloniei și prin construcția tot atît de

inoperantă a Micii Antante și a înțelegerii Balcanice, a ajuns într-o situație de completă dezorientare, atunci cînd s-a găsit în fața constituirii blocului puterilor revizioniste, de structură internă autoritară și în prezența formidabilei consolidări și expansiuni național-socialiste germane. Factorii noștri politici nu au găsit momentul și nici curajul unei adaptări radicale la noile situațiuni. S-a continuat astfel cu o politică șovăitoare și echivocă, care, în timp ce încerca o timidă apropiere de puterile Axei, compromitea orice bune rezultate prin acțiuni care tindeau să vădească fidelitatea noastră nezdruncinată față de aliați.

Această ținută a caracterizat în special politica noastră de la 1936 pînă la instaurarea noului regim. Dm multele fapte ce s-ar putea aduce, vă reamintesc numai două, cît se poate de concludente. în 1939, Germania a fost admsiă în Comisiunea Europeană a Dunării. România a încheiat un acord de cooperare economică cu Germania și ministrul afacerilor străine al României a vizitat Berlinul. în același timp, însă, au fost acceptate garanțiile anglo-franceze și s-a dat curs liber activității ministrului României la Londra, care a lansat zvonul fals că România a fost obiectul unui ultimatum din partea Germaniei.

în mai 1940, s-a făcut la București o ofertă din partea Germaniei, prin care ni se garantau granițele, dacă acceptăm să păstrăm o linie corectă. Vechiul regim a evitat un răspuns categoric. [21] S-a continuat cu echivocurile, ezitările și basculările, care ne-au dus fatal la rezultatele pe care le deplîngem : pierderea Basarabiei, a Bucovinei de nord, a unei jumătăți din Transilvania și a Cadrilaterului.

Trebuie să recunoaștem că această inadaptabilitate a orientării noastre politice se datorește în primul rînd rezistențelor interne opuse de oamenii partidelor noastre politice (regimul lui Carol al II-lea l-au constituit tot oamenii vechilor partide), care nu puteau concepe o orientare politică externă alături de puterile totali- 169 tare, ca fiind incompatibilă cu structura **eorwtituțional-** democratică. O apropiere hotărîtă de **puterile Axei era** socotită drept o primejdie pentru viitorul partidelor politice și, astfel — ca de atîtea ori în viața noastră politică

—, interesele superioare de stat au fost subordonate mărginitelor interese ale politicienilor.

Politica externă a noului regim. Nu este de mirare deci că puterile centrale, care singure erau în măsură să ne asigure interesele vitale, nu ne-au acordat încrederea necesară, cu toate că atunci cînd am început a simți consecințele tragice ale vechii noastre orientări politice, am găsit curajul naufragiatului, ne-ani retras din "Liga Națiunilor și am renunțat la garanțiile Angliei. Această evadare din sistemul genevez și din plasa de iluzii a garanțiilor britanice a fost totuși o introducere necesară pentru schimbarea radicală a orientării politicii noastre externe.

Numai o prefacere structurală internă, un nou regim putea însă să abordeze această schimbare în deplină sinceritate și cu. toate șansele de recunoaștere și colaborare folositoare din partea marilor noștri parteneri politici. Noul regim totalitar, ce am instaurat la 6 septembrie 1940, își revendică, între altele, și acest merit : de a fi aderat din convingere neclintită și cu deplină sinceritate la politica Axei, definind clar și precis noua orientare politică externă a României.

Pentru orice judecător obiectiv al realităților este limpede că, în situația. în care ne găseam în septembrie 1940, cînd am luat conducerea statului, orice politică alta decît una alături de puterile Axei ne-ar fi dus automat la o soartă asemănătoare cu aceea a Poloniei. Cu toate acestea, nu motive de oportunitate au determinat adeziunea noastră totală la politica Axei, ci judecata rece, obiectivă a situației internaționale și a intereselor vitale și permanente ale țării noastre, în spațiul în care ne găseam.

O politică externă serioasă a unui stat de mărimea și puterea României trebuie să țină seamă de mijloacele și țelurile proprii, dar și de forțele din afară, pe care se poate sprijini. în cazul nostru, nu era vorba numai

 de promovarea aspirațiunilor noastre, ci, în primul rînd, de însăși garantarea existenței noastre. Puteam să ră- mînem cu vechile noastre legături, cînd marile puteri democratice nu și-au putut asigura nici propria lor existență ? Zdrobirea militară a Franței a lipsit coaliția țărilor

democratice de pionul militar cel mai valoros. Continuarea politicii alături de Anglia ne-ar fi expus la o totală prăbușire. Este o iluzie să credem că, prin aportul nostru alături de Anglia, am fi putut realiza altceva decît propria noastră sinucidere. Desfășurarea evenimentelor a fost o lecție dureroasă pentru toți cei care, de dragul ideologiei politice, nu țin seamă de brutalitatea realităților. în spațiul politic în care ne aflăm, singurele forțe reale în prezență au rămas deci Germania și Rusia.

Politică însă alături de Rusia era o imposibilitate morală și de fapt. Imposibilitate morală din' cauza loviturilor pe care le-am primit și din cauza amenințătoarelor tendințe de expansiune rusești, realizate în bună parte, cu cel mai desăvîrșit cinism, de politica sovietică. Exemplul statelor baltice, care și-au încredințat soarta, la începutul actualului conflict, în mîinile Rusiei sovietice, pentru a fi apoi desființate, este demonstrativ. Era și imposibilitatea de fapt, întrucît toate încercările făcute și în trecut de guvernele românești de a realiza o apropiere de U.R.S.S. au rămas fără rezultat. Pentru noi, vecinătatea slavă, cu pericolul expansiunii panslaviste, dublat de amenințare comunistă, constituie dușmanul permanent, de care nu ne putem apăra decît sprijiniți pe țara care are permanent aceleași interese și aceleași riscuri ca și noi.

Germania a rămas deci singura forță capabilă de a garanta în mod real, chiar și față de amenințările rusești, existența noastră de stat și de a sprijini efectiv refacerea noastră în toate domeniile. Germania însăși are interese de colaborare activă a României în chestiunile economice și politice ale spațiului dunărean, care se leagă permanent și armonios de spațiul Europei centrale. Dacă imperativul realizării idealului unității noastre naționale a impus în 1916 părăsirea politicii noastre alături de Tripla Alianță și intrarea în război îm- 171 potriva Puterilor Centrale, imperativul conservării noastre, al refacerii noastre materiale și morale, în vederea împlinirii aspirațiunilor noastre îndreptățite, ne impune șă restabilim vechea colaborare și prietenie, înrădăcinate deja în tradiția raporturilor dintre cele două state. Nu putem să ne integrăm cu succes și cu folos, pentru

împlinirea drepturilor noastre în cadrul ordine'i noi a Europei, fără această colaborare activă la opera adîncă de prefaceri ce se împlinesc sub ochii noștri și fără o credință sinceră în eficacitatea acestei opere.

De aceea, am adoptat de la început, fără șovăire, o orientare politică externă precisă, pe care înțeleg s-o urmez cu loialitate și cu toată sinceritatea, fiindcă este singura care, în situația politică de azi a României, corespunde intereselor ei vitale și poate îndreptăți împlinirea aspirațiunilor noastre naționale. Această orientare este conformă cu politica tradițională a României, fiindcă răspunde unor necesități de viață, care nu se schimbă de pe o zi pe alta. Am declarat încă de la 26 septembrie și o repet și acum : „Voi merge cu Axa fiindcă interesele noastre politice și economice coincid, fiindcă pentru securitatea noastră nu există posibilitatea de a ne separa de Italia și Germania și fiindcă România nu intră în sfera economică anglo-franceză.“ [22] ■

Aderarea României la Pactul Tripartit. Este de la sine înțeles că linia noastră de conduită fiind definitiv fixată, trebuie să tragem și toate consecințele ce se impun, România trebuie să-și dea contribuția ei la rezolvarea problemelor europene în care este interesată, prin colaborarea politică, economică și militară cu aliații ei. Aderarea la Pactul Tripartit este actul firesc reclamat de imperativul acestei colaborări. Prin el s-a exprimat voința noastră de participare efectivă la reconstrucția Europei și de integrare hotărîtă și definitivă în sistemul politic dirijat de Axă.

Pactul de alianță dintre marele Reich german, Italia și Japonia, încheiat la Berlin în 27 septembrie 1940, este cel mai însemnat act politic mondial după pactul de neagresiune germano-sovietic din august 1939. Prin el

se stabilește o colaborare deosebit de strînsă pe teren' politic, economic și militar între-cele trei puteri cu evoluții? și structură asemănătoare ; el are un caracter defensiv și urmărește limitarea extinderii războiului ; prin el' se proclamă necesitatea creării unei noi ordine dirijate în lume, pentru stabilirea unei păci durabile și unei

orînduieli drepte, în care fiecare națiune să-și primească spațiul cuvenit. Era datoria noastră să aderăm la acest pact, clarificînd definitiv linia noastră de conduită politică și asigurîndu-ne posibilitățile de afirmare, susținere și realizare a drepturilor noastre, în cadrele lumii noi ce se plămădește.

Dv. sînteți însă de părere că intrarea noastră în înțelegerea tripartită, fără să ni se dea ceva în schimb, a fost o greșeală, pentru că hotarele noastre erau deja garantate de Axă, în baza altei înțelegeri, iar pe de altă parte, cu intrarea noastră în înțelegerea tripartită, ni s-a făcut imposibilă reclamarea vechilor noastre hotare, cu energia și mijloacele cuvenite, de la vecinii noștri, care fac și ei parte din înțelegerea tripartită. Aderarea noastră la Pactul Tripartit nu s-a făcut pentru garantarea hotarelor noastre actuale, pentru că acestea erau într-adevăr garantate, prin schimbul de note intervenit în legătură cu arbitrajul de la Viena. Ea s-a făcut în vederea colaborării amintite mai sus și tocmai pentru a ni se da posibilitatea de . a pune la timpul său în discuție revendicările noastre îndreptățite ; regimul actual nu recunoaște granițele actuale ciuntite și înțelege să reprezinte, ceea ce a făcut și pînă acum, legitimitatea revendicărilor românești totale, în care intră și integrarea granițelor sfîrtecate.

Dv. considerați chestiunea parțial, numai din punctul de vedere al raporturilor posibile cu Ungaria. Pierdeți din vedere că avem și alte hotare și alte drepturi de revendicat și nu putem să ne impunem, numai prin puterile proprii, condițiunile încadrării noastre în structura viitoare a Europei. Dar chiar nurilai mărginind problema la punctul dv. de vedere, al intereselor exclusive ardelenești, se pune întrebarea întrucît am fi fost mai avantajați dacă nu aderam la Pactul Tripartit, cîtă vreme Un.- 173 garia a fă£ut pasul acesta ? Nu era o datorie de prevedere să aderăm la pact, cu atît mai mult cu cît Ungaria aderase înaintea noastră ? Cu ce șanse și în ce împrejurări am fi putut reclama hotarele noastre pierdute, puși într-o situație de inferioritate față de Ungaria, din punct de vedere al relațiilor internaționale ?

Dv. obiectați că intrarea noastră în înțelegerea tripartită s-a făcut fără să ni se dea ceva în schimb. Pactul Tripartit nu cuprinde însă o reglementare a problemelor

litigioase. El cuprinde numai principiile unei viitoare reglementări. Trebuie să ne adaptăm acestor principii, dacă vrem să recoltăm roadele așteptate ale orientării noastre politice actuale. Am obținut cît se poate obține în circumstanțele actuale, toate asigurările că drepturile noastre vor fi satisfăcute și că „eforturile și loialitatea noastră vor fi răsplătite". Lumea nouă este în plămădire ; este prematur a judeca rezultatele și este nedrept a judeca cu anticipație ceea ce nu s-a înfăptuit încă definitiv. Experiența catastrofală a Iugoslaviei și Greciei' demonstrează îndeajuns că politica realistă a României a avut deja unul din rezultatele cele mai importante : conservarea patriei. Credem că aceeași politică va realiza și mărirea ei.

Raporturile româno-iugoslave. Năzuința dv. patriotică de a servi cît mai bine interesele românești, în cadrul intereselor engleze, v-a determinat să-mi adresați, la 4 aprilie a.c., o scrisoare de protest, împotriva intențiunii de a se îngădui o agresiune de pe teritoriul nostru, cît și a unei participări directe a armatei noastre contra lu- . goslaviei.

Protestul împotriva unor intenții, cărora nici un factor autorizat nu le-a dat expresiune, m-ar dispensa de un răspuns în această chestiune. El își are însă importanța sa, pentru că exprimă punctul dv. de vedere asupra raporturilor româno-iugoslave. Cu toate că guvernul român n-a avut intențiunea să facă și nici nu a făcut vreun act de angajare în ostilitățile începute cu Iugoslavia, găsesc totuși necesar să clarific și această chestiune, asupra căreia nu împărtășesc vederile dv.

Procesul de intenții ce faceți guvernului în scrisoarea ce mi-ați adresat pornește de la considerațiunea că România, alăturîndu-se Pactului Tripartit, ar putea fi în situațiunea să i se ceară de către Germania și Italia o colaborare militară împotriva Iugoslaviei. Socotiți această posibilă solicitare drept fără nici un temei. Puterile semnatare ale Pactului Tripartit n-au cerut participarea noastră la acțiunea lor împotriva Iugoslaviei; totuși această cerere s-ar fi putut întemeia pe art. 3 al Pactului

Tripartit, care prevede sprijinul reciproc politic, economic și militar în cazul atacului unei puteri neangajate încă în conflictul european. Chiar și fără stipulațiunile pactului, orientarea noastră politică alături de Axă reclamă și îndatoriri, nu numai drepturi. Am arătat mai sus temeiurile care susțin convingerea mea că interesele României nu pot fi servite decît prin legăturile și colaborarea cu puterile Axei. Dacă Franța, învinsă, este pe cale să stabilească asemenea legături cu dușmanul de ieri, împotriva fostei sale aliate, pentru că interesele superioare de .stat ale conservării și afirmării sale în cadrul unei ordine europene o impun, nu văd de ce mi se fac incriminări pentru că înțeleg să apăr și să servesc aceleași interese ale patriei mele, cu toată loialitatea și consecvența la care mă obligă orientarea actuală a politicii noastre externe. O participare militară a României, dacă va fi cazul, se va face pentru afirmarea propriilor noastre interese de stat și naționale, oricînd și împotriva oricui.

Dv. argumentați imposibilitatea morală a unei asemenea acțiuni împotriva Iugoslaviei, afirmînd că poporul românesc a trăit în trecut, totdeauna, în relații de prietenie cu poporul iugoslav; că atât în prezent, cît și în viitor, între noi și această națiune există o strînsă comunitate de interese și trebuie să existe o solidaritate de acțiune ; că tratatul nostru de alianță eu Iugoslavia nefiind pînă în prezent denunțat, ne impune încă anumite obligații ; că România ar face o greșeală istorică de neiertat dacă ar contribui în orice formă la slăbirea Iugoslaviei și la pătrunderea unei mari puteri în Balcani,

175 ceea ce ar primejdui grav libertatea și securitatea națiunilor balcanice.

Nu voi face un istoric amănunțit al raporturilor de prietenie româno-iugoslave. Este totuși cazul să vă amintesc despre luptele îndelungate ale românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria pentru a ieși de sub ierarhia bisericii sîrbești, lupte și frămîntări ale căror ultime zvîcniri se găsesc pînă azi în cartoanele proceselor mănăstirești, încă nelichidate. Dv. păstrați, desigur, amintirea scumpă a prieteniei și solidarității naționalităților din

Ungaria, în luptă cu apăsarea maghiară. Supuse aceleiași sorți vitrege, prietenia și solidaritatea lor a fost reală și eficace. Care a fost însă aspectul real al prieteniei româno- iugoslave după triumful cauzei comune ?

Tratatul de alianță din 14 august 1916 între România și Puterile Aliate prevedea că „Franța, Anglia, Italia și Rusia recunosc României dreptul de a anexa de la Austro-Ungaria toate teritoriile specificate la art. IV", între care era și Banatul întreg. Adunarea națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 proclamă în mod deosebit în art. I „dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între rîurile Mureș, Tisa și Dunăre'*. Aceste drepturi românești au fost justificate și susținute chiar de dv.,' în fața plenului adunării. Prietenii noștri sîrbi le-au contestat însă și au ocupat prin surprindere Banatul, revendicîndu-1 pentru dînșii, deși nici argumentele istorice, nici etnice, nici politice nu-i îndreptățeau. Adunarea națională românească de la Lugoj, din 1.0 iunie 1919, a afirmat din nou drepturile noastre la integritatea Banatului, cerînd ca armata română să ocupe întreg Banatul pînă la Dunăre și pînă la Tisa. La 10 august 1919 adunarea națională românească din Timișoara proclama : „Vrem Banatul întreg între Dunăre, Tisa și Mureș. Aceasta o cere dreptatea, ne-o dictează sîngele și marele interes de existență a neamului." Iar adunarea șvabilor din Banat era alături de noi, declarînd că Banatul nu poate fi împărțit în două și cerînd unirea pe veci a Banatului cu România.

Cu toate că Iugoslavia beneficia, ca stat succesor al dezmembratei monarhii austro-ungare, de cele mai întinse cîștiguri teritoriale, conferința păcii a adoptat o soluție

17(1

tranzacțională, care acordă sîrbilor și zona bogată a Torontalului, cu o parte din județul Timiș. Nerespectarea clauzelor tratatului nostru de alianță de către marile puteri aliate și democrate a adus demisia guvernului I. I. C. Brătianu, care apărase cu intransigență drepturile românești. Sub presiunea aliaților, tratatul a fost totuși semnat, pentru că unii bărbați de stat români aprobau soluția tran- «acțională în chestiunea Banatului, în

vederea viitorelor legături politice între statele beneficiare ale tratatelor de pace, legături menite a garanta situația cîștigată. Menționez si faptul că atitudinea neconciliantă a Iugoslaviei a rupt solidaritatea statelor mici la conferința păcii, zădărnicind apărarea comună a intereselor acestora față de omnipotența marilor puteri.

Prietenia româno-iugoslavă de după război începe deci sub semnul acestui conflict ; rezolvat în pagubă și cu încălcarea drepturilor noastre. Ar fi fost de așteptat ca în cadrul Micei Antante, inițiate îndată după organizarea păcii și, ulterior, în acela al înțelegerii Balcanice, semnate la 9 februarie 1934, relațiile noastre cu Iugoslavia să se dezvolte în spiritul unei prietenii și înțelegeri sincere, care să răspundă greșelilor din trecut nu prin curtenie protocoloră, ci prin reale servicii reciproce. Asigurarea drepturilor la viața națională pentru minoritățile celor două state ar fi fost cea dintîi condiție a unei asemenea atitudini. Dar, în timp ce România asigura prin dispoziții constituționale, legislative și administrative un tratament civilizat pentru minoritățile naționale fără deosebire, Iugoslavia făcea deosebiri revoltătoare în tratamentul diferitelor grupări etnice și în special românilor le-a aplicat un regim scandalos de opresiune și abuzuri, în disprețul legăturilor formale de amiciție și alianță.

Iugoslavia nu a respectat regimul de autonomie școlară și bisericească privitor la românii din Macedonia sîrbească și grecească, regim stabilit în epoca stăpînirii turcești, recunoscut de factorii în drept și după războiul balcanic și în baza căruia statul român avea dreptul de a înființa și susține școli și biserici pe seama românilor din Mace-, donia.

Toate școlile românești, chiar și cele primare, au fost închise imediat după 1918, localurile lor confiscate, parohiile ortodoxe române au fost dizolvate, iar bisericile construite și înzestrate cu cheltuiala românilor și a statului român au fost confiscate pe seama cultului ortodox

sîrbesc. Bisericile, mănăstirile și școlile românești din districtele Craina, Morava, Pojarevaț și Timoc au fost complet suprimate încă din epoca Serbiei vechi. Raporturile noastre de amiciție și alianță nu au adus nici o schimbare favorabilă în tratamentul acestor frați ai noștri. Dimpotrivă, copiii lor au fost opriți să frecventeze școlile din România. Preoții sîrbi refuzau să boteze pe noii născuți cu nume românești. Toate presiunile posibile se făceau pentru deznaționalizarea rapidă a acestor români și numai rezistența noastră etnică proverbială a făcut ca acești frați să-și păstreze încă vie conștiința lor românească.

Singur grupul românesc din Banatul iugoslav s-a bucurat de o ocrotire oarecare a vieții sale naționale în baza tratatului pentru protecția minorităților și a unor convenții speciale. Dar convenția școlară româno-iugoslavă s-a putut încheia abia în 1933, după discuțiunilc începute la Belgrad în 1922 și zădărnicite apoi în repetate rînduri de Iugoslavia. în chestiunea icligioasă n-a putut fi reglementată nici după 12 ani de tratative, deoarece convenția respectivă, semnată la Belgrad în 1 iulie 1934 și ratificată de parlamentul român la 20 iunie 1935, a rămas inoperantă, nefiind ratificată în termen de parlamentul iugoslav.

Atitudinea puțin amicală, ba chiar provocatoare față de noi a Iugoslaviei s-a vădit și în manifestările de opinie publică. La împlinirea celor 10 ani de la unire, ziarul **Politika** scria, prin pana unui general activ **(N.** Tolovici), următoarele : „Poporul și armata noastră nu vor' uita niciodată amara lor soartă, deoarece este adînc și cu sînge întipărită în inimile și mintea noastră, iar gîndul nostru va fi îndreptat spre acele ținuturi (e vorba de Timișoara și Banatul românesc !), pînă cînd istoria nu va repara nedreptatea.'[1] Manualele de școală întrebuințau ironii și malițiozități la adresa României. Recruții sîrbi învățau că între dușmanii țării lor cei dintîi sînt românii. în zilele noastre tragice din iunie 1940, unele ziare din statul vecin 178 susțineați cauza noastră afirmînd cele ce urmează : lrDeși **60 %** din populația Basarabiei sînt moldoveni, considerați de România ca parte integrantă din populația ei, iar numai 20 % ruși, totuși nici un regim politic din România nu **a** putut reglementa problema Basarabiei în cei 20 de ani în care timp Rusia a protestat

mereu cu vehemență în contra răpirii acestui vechi drept al ei, căci în moldoveni se vede un trib deosebit de români, care ar fi fost cîștigat încă de pe timpul imperiului țarist pentru ideea rusească, între- buințînd chiar limba rusească în toate împrejurimile," Iar despre Bucovina se spunea că „este o regiune de origine pur slavă, pentru care România nu a făcut nimic și care a rezistat foarte mult influențelor Bucureștiului și 'intențiilor de românizare" **(Vreme** din 29 iunie 1940). La 11 iulie 1940, ziarul **Hrvatski Dnevnik** scria : „Tratatul de **la** Trianon a adus o mare nedreptate Ungariei. România a primit prea mult pămînt și deci o revizuire a frontierelor este necesară, pentru că ea este justă."

Situația critică din iunie 1940 a evidențiat și mai dureros completa lipsă de eficacitate a legăturilor noastre **cu** Iugoslavia. Amicii și aliații noștri nu ne-au acordat nici cel puțin un sprijin moral ; ei ne-au sfătuit să ne jertfim în interesul păcii. Se afirmă chiar că, în cursul tratativelor pentru aderarea la Pactul Tripartit, guvernul iugoslav **ar** fi dat curs liber poftelor sale revizioniste și față de România, condiționînd această aderare și de anexarea Banatului românesc.[23]

Nici presa iugoslavă, nici oficialitatea statului vecin n-a lăsat să-i scape vreun prilej pentru a-și manifesta, chiar atunci cînd cele două țări făceau parte dintr-un dublu sistem de alianțe, atitudinea lor dușmănoasă față de țara noastră. Aceasta este prietenia care vă obligă să apărați interesele Iugoslaviei, îndemnîndu-ne la o solidaritate de acțiune care ne-ar fi adus o prăbușire iremediabilă ?

Guvernul responsabil al Iugoslaviei a aderat la Viena, în 25 martie a.c.. la Pactul Tripartit. O comunitate de interese și o solidaritate de acțiune între România și Iugoslavia nu putea fi concepută decît în cadrul noilor orientări politice ale ambelor țări. Miniștri iugoslavi, care au semnat cu depline puteri documentul de la Viena, au fost **însă**

179 arestați la înapoierea lor la Belgrad. Armata, în frunte cu generalul Simovic, a pus la cale lovitura de stat, care a firecipi lat Iugoslavia la conflictul iremediabil cu Germania.
n patru zile, armata și strada au sfărîmat statul iugoslav,

înfăptuit cu sacrificiile atîtor generații. Armata și strada a făcut politică de simpatie pentru englezi, în loc să stea strajă intereselor țării, alături de factorii răspunzători. Eram dator oare, pentru considerația intereselor pe care le apărați, să fac același gest nebunesc, aruncînd și România, abia salvată, în prăpastie ? Este posibil să credeți că, în împrejurările date, ne leagă încă tratatul de alianță cu Iugoslavia, pe motivul că acest tratat pînă în prezent nu a fost denunțat ? Nu credeți că aderarea noastră totală la politica puterilor centrale ne-a dezlegat de obligațiile ante-, rioare ? Pentru dv. mai există Mica Antantă și înțelegerea balcanică ? Nu s-a schimbat încă nimic în situația Europei ?

înțeleg pînă la un punct zelul dv. de a servi cauza democrației engleze, dar nu pot aproba punctul dv. de vedere care apără aceste interese cu riscul existenței noastre de stat. Dv. considerați ca sigură o victorie engleză și priviți numai sub acest unghi interesele actuale și de viitor ale României. Realitățile vă dau o dureroasă replică de fiecare zi. Unde ar fi România azi, dacă am fi urmat sugestiile și îndemnurile dv. atît de insistente ? Și întrucît libertatea și securitatea națiunilor balcanice ar fi fost mai puțin primejduite, dacă alături de prăbușirea Iugoslaviei s-ar fi înregistrat și propria noastră prăbușire ?

Atitudinea guvernului nu poate fi decît una singură : principial nu putem refuza colaborarea, chiar și militară, în cadrul legăturilor externe pe care le-am făcut și pe care ținem să le respectăm cu loialitate și sinceritate deplină. Politica de duplicitate din ultimii ani ne-a dus pînă la marginea prăpastiei. Efectiv, dorim să participăm la orice acțiune menită să dea satisfacție revendicărilor noastre naționale. Aceste revendicări sînt integrale, privind pe toți românii rămași peste hotare. (Remarc, în treacăt, că dv. aveți în vedere numai problema Ardealului cedat). Satisfacerea lor este posibilă numai în cadrele actualei noastre orientări politice externe. Pentru izbînda gîndurilor noastre

avem nevoie de bună pregătire militară, de ordine, disciplină și muncă în toate ramurile de activitate și de unirea frățească a tuturor sufletelor românești.

Opinia publică și problema iugoslavă. Cred că există această solidaritate sufletească, de muncă și de ideal a tuturor românilor și nu regimul actual va fi acela care să falsifice adevăratele idealuri ale națiunii. Dv. greșiți profund, dacă considerați că Partidul Național Țărănesc reprezintă, prin ceea ce mi-ați scris, opinia publică a țării. Adevărata opinie publică a țării o reprezintă glasurile românești care, de pretutindeni, au cerut ocuparea Banatului iugoslav de către armata română, atît prin solicitări telegrafice, cît și prin presă sau delegațiuni.[24] Pentru edificarea dv. se alătură, în copie, cîteva din documentele respective, cele mai multe din sursă ardeleană.[25]

Dar chiar și partizanii devotați ai dv. nu vă împărtășesc opiniile asupra problemelor balcanice, căci iată ce a declarat d-1 Sever Bocu,[26] la 25 mai curent, referitor la chestiunea Banatului : „Dacă aș fi primit colaborări, drepturile noastre asupra Banatului azi ar putea fi discutate, dacă nu de altcineva, de sîrbi, înșiși, pe care i-am anunțat întruna că noi nu mai avem nimic de revendicat în Banat. Căci între națiuni există angajamente morale care nu pot fi nesocotite, călcate. Fiindcă am nesocotit toate valorile morale, de aceea am căzut atît de jos. Au renunțat însă numai trădătorii, oportuniștii, poporul bănățean n-a renunțat niciodată. în momentul deschiderii succesiunii deci dreptul nostru asupra Banatului apare, limpede, clar, pentru toată lumea, pentru sîrbi înșiși. Și nu numai asupra Banatului, ci și asupra fraților noștri din Timoc, pe care prietenii noștri sîrbi îi țineau ascunși, nu-i pomeneau nici în statisticile lor, erau ultimii heloți din Europa, fără școală și fără biserică, precum și asupra fraților noștri din Bitolia pe care simplamente i-au desființat. Le-am spus sîrbilor la Paris : *nu treceți Dunărea, care e o frontieră pacifică între noi, fiindcă dacă o treceți, nimic nu ne împiedică să o trecem și noi, care avem o populație românească, alogenă, în Serbia, cu mai multe drepturi*

181 *decît ale coloniilor, oricare ar fi ei !* **Sîrbii s-au socotit** însă privilegiați și iată că o justiție imanentă vine să pună lucrurile la punct. Națiunea noastră din Timoc se deșteaptă din somnul cel de moarte, cu toate că a fost ținută sub obroc, cu toate că nici unui român nu-r **era** permis să călătorească nici trecător prin Timoc...“ Și,

combătînd apoi diferitele ,.mașinațiuni locale“ și **-**
zvonuri fanteziste colportate cu privire la viitoarea situație a **Ba**natului, d-1 Sever Bocu spune : „Fuhrerul a declarat-o categoric și în ultimul său^ discurs, că națiunea gjermană nu are revendicări teritoriale în Balcani. Iar hotărâtor este cuvîntul său. Creator de istorie, de ordine **nouă, este** el. Nu trebuie să dăm deci prea multă atenție acestor vești, Banatul va reveni patriei mame, unde aparține, după toate legile omenești și dumnezeiești, mutilarea **lui** la 1919 nefiind decît o monstruozitate, cum am definit-o în parlamentul României” (ziarul **Vestul** din 28 mai).

Este vrednică de subliniat această situație paradoxală* în care dv., care vă socotiți exponentul veridic al opiniei publice, vă găsiți de fapt complet în dezacord cu această opinie, iar eu, care prin concepția metodelor de guver- nămînt pe care le reprezint nu sînt legat de curentele de opinie publică, sînt în realitate exponentul acestora. Aceasta dovedește că regimul a îmbrățișat adevăratele idealuri ale națiunii, pe care cu întreagă greutatea răspunderilor se și năzuiește să le înfăptuiască, pe singura cale ce ne este astăzi deschisă : aceea a colaborării leale și efective cu puterile Axei.

Perspectiva unor consecințe giave pentru revendicările noastre naționale, în momentul păcii generale, pe care dv. o întrezăriți, ca un fruct al victoriei democrațiilor occidentale, nu mă poate abate de la calea ce mi-am impus, în primul rînd, pentru că eu cred în victoria puterilor Axei și în noua ordine ce se va crea în Europa prin această victor ie. în. al doilea rîrrd, pentru, că drepturile românești își au o justificare atît de puternică, îneît orice aranjament caie visează o justă operă de pace va trebui să țină seama de ele.

Considerațiuni finale. In cele de mai sus am răspuns tuturor obieețiunîlor esențiale ridicate prin memoriile dv., atît în ce privește politica internă, cît și cea externă a regimului. Este ușor de constatat că aceste obiecțiuni își au punctul de plecare în discordanța concepțiilor pe caic

le reprezentăm, atît în ce privește regimul intern, cît și orientarea politicii noastre externe. Dv. sînteți pentru regimul democratic parlamentar și pentru o politică externă alături de puterile democrațiilor apusene, eu sînt , pentru regimul intern al statului național totalitar și pentru politica externă alături de puterile Axei. Este clar ca fiecare din aceste concepții impune anumite puncte de vedere și anumite consecvențe, care sînt ireconciliabile ; este deci explicabil dezacordul complet în care m-am găsit față de argumentele și concluziile dv.

Orice concepție politică își are o justificare teoretică și o justificare practică, verificată prin aplicarea și rezultatele sale. Teoretic oricine poate să considere drept ideală concepția pe care o reprezintă.

Politica fiind însă o artă a guvernării, singură verificarea practică poate da măsura justă a . valorii unei concepții.

Rezultatele regimului democratic aplicat în România sînt cunoscute. Ele s-au soldat cu destrămarea internă totală, cu sfîșierea hotarelor și cu cele mai grave amenințări pentru însăși existența statului. Asupra regimului statului național, inaugurat la 6 septembrie, nu se poate face o judecată definitivă. El s-a verificat însă ca regim de ordine și de reconstrucție națională și socială ; el a asigurat, în împrejurările cele mai grele, existența statului ; el reprezintă cu autoritate voința dînză a națiunii de a se reface moral și material și de a-și împlini integral drepturile, înăuntru și în afară.

Socotesc că un regim care reprezintă un astfel de potențial de afirmare socială și românească merită să fie sprijinit de toate conștiințele românești. în fața realităților profund schimbate, ni se impune tutu. o... o singură

183 atitudine : să slujim cu, toate puterile ni44tre unite prezentul și viitorul patriei, trecînd cu vederea tot ce a putut să ne despartă în trecut.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

NOTH

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 48/1940, ff. 42—97.

[3] Așa-numita perioadă de dictatură regală, instituită de Caret al II-lea între 10 februarie 1938 și fl septembrie 1940.

[3] în această chestiune, generalul Ion Antonescu era oarecum ipocrit. Adevărul este că intuise încă de la prima sa întîlnirn cu Corneliu Codreanu că mișcarea legionară nu era capabilă să guverneze țara, nedispunind de cadrele necesare unei asemenea misiuni. Alianța sa cu Garda de Fier, consecutivă datei de 6 septembrie 1940, a fost un gest de simplă - oportunitate. Legionarii nu. puteau li îndepărtați de pe scena politică a României înainte de a se fi compromis definitiv și iremediabil. în cazul cînd nu s-ar fi urmat acest curs firesc al lucrurilor, în țară ar fi curs mult mai mult sînge. O mișcare anarhică nu poate fi stăpînită și anihilată, decît atunci cînd îi cunoști foarte bine toate inter- stițiile.

Aluzie la pactul de neagresiune electorală încheiat de luliu Maniu și Gheorghe Brătianu cti Garda de Fier, în toamna anului 1937.

[5] De cîte ori survenea un moment important, se produceau în presă bilanțuri ale guvernării inaugurate la 6 septembrie 1940. Ultimul bilanț propus cu insistență opiniei publice a fost cel din 6 septembrie 1943.

[0] Curînd, raporturile generalului Ion Antonescu cu Garda de Fier și evoluția guvernării legionare, pînă la rebeliunea din ia« nuarie 1941, vor fi făcute publice prin cartea albă în două volume intitulată Pe *marginea.*[1] *prăpastiei,* Președinția Consiliului de Miniștri, București, 1941.

[1] Horia Sima și Constantin Petrovicescu.

[8] Avertismentul este conținut într-o scrisoare adresată de generalul <on Antonescu lui Horia Sima la 15 ianuarie 1941, după a doua sa vizită la Berlin. Citîndu-1 pe Hitler, scrisoarea specifica ; „Vecinii dv, vă pîndesc. Orice dezordine internă, de orice natură și de oricine ar fi comisă nu trebuie să fie tolerată, fiindcă

184 ea ar putea sâ-i îndreptățească să aibă și alte pretenții teritoriale în detrimentul dv. O astfel de eventualitate ar putea duce, în circumstanțele actuale, chiar la prăbușirea dv. totală și definitivă."

[1] în prima lună după rebeliunea legionară au fost arestați în București și provincie 4638 și, respectiv, 4714 gardiști implicați în evenimentele din ianuarie 1941. „Potrivit datelor publcate în presă — preciza A. Simion —, numai Tribunalul militar al Capitalei a judecat în perioada 4 februarie — 7 ai gust 1941 un număr de 2980 rebeli legionari, 1842 dintre aceștia fiind condamnați la pedepse variind între cîteva luni închisoare și muncă silnică pe viață." Cei

refugiați în Germania, în frunte cu Horia Sima, au fost judecăți în contumacie.

[10] Notă Ion Antonescu : N. lorga, *Istoricul Constituției românești,* studiu publicat de Institutul Social Român în volumul despre *Noua Constituție a României,* p. 11.

[11] Notă Ion Antonescu : I. Ursu. *Ștefan cel Mare,* București, 1925, pp. 12—13.

[12] Concepția generalului Ion Antonescu cu privire la rolul și modalitățile de acțiune ale presei în stat a fost făcută publică în a doua jumătatea lunii februarie 19*1 : „In statul actual, toate mijloacele de răspîndire a ideilor și știrilor sînt controlate și dirijate. Aceasta nu înseamnă sugrumarea libertății de' gîndire, ci îndrumarea ei în folsul exclusiv al națiunii și al statului. Generalul Antonescu e pentru libertatea disciplinată în marginea ordinei constructive, dar osîndește libertatea dezordonată, care duce la dezorientarea spiritului public și la anarhie. Presa e colaboratoarea zilnică a guvernului. Ea tălmăcește ideile călăuzitoare în cadrul statului și în scopul întăririi lui. Rolul cenzurii este acela de a pune de acord cuvîntul scris sau rostit cu directivele oficiale. Cînd va exista o desăvârșită armonie între presă și stat, cenzura va deveni inutilă.... A trecut vremea ziarului de speculă a zvonului, a intrigii și a senzaționalului. Generalul Antonescu nu admite atacul nedrept, injuria și șantajul. Presa nu poate moraliza dacă ea însăși nu e morală și conștientă de demnitatea pe care o are în viața statului A critica nu înseamnă a degrada, ci a semnala lipsurile, pentru a putea construi și îndrepta. Critica de natură constructivă e nu numai îngăduită, dar dorită de guvern. Se recomandă tonul înalt, care înnobilează sufletele, seriozitatea judecății în discutarea problemelor, cuvîntul înflăcărat în mărturisirea iubirii de țară și de așezămintele ei... Rolul presei este acela de a înflăcăra inimile pentru credința strămoșească, pentru iubirea patriei și a tronului, pentru ideile constructive ale conducătorului. Nu adulați persoana generalului Antonescu, ci generalizați truda pe care el o aduce ofrandă țării noastre." Interesant este faptul că, cel puțin în ceea ce privește relațiile presei cu propria sa persoană, opiniile generalului Ion Antonescu s-au dezvăluit chiar din prima lună de guvernare.

o3

Din momentul preluării puterii, a fost literalmente bombardat cu numeroase poeme omagiale, însoțite de scrisori prin care autorii solicitau introducerea lor în circuit public. Au -excelat în această îndeletnicire, între mulți alții, Ion Marca din comuna Roznov, județul Neamț, și Nicu Smeureanu, un tînăr de 17 arii, din Rîmnicu Vîlcea, str. Știrbei Vodă nr. 10. Iată o rezoluție a generalului Ion Antonescu, transmisă lui Ion Mărea prin directorul său de cabinet, It. col. Mircea Elefterescu : „Mulțumiri pentru ■versurile omagiale. Nu admit să fie transmise la radio. Sînt un adversar al reclamei personale și socot că postul de radio este în serviciul propagandei neamului, nu în serviciul unui om, oricare ar fi el. “

[13] Lungul șir al actelor legislative abuzive prin care populația evreiască a fost brutal deposedată de numeroase drepturi ți bunuri

a fost inaugurat sub guvernarea lui Ion Gigurtu. Intre inițiativele afirmate sub guvernarea generalului Ion Antonescu amintim mai ales decretul lege din 2 mai 1941, pentru extinderea exproprierii proprietăților evreiești asupra fermelor, industriilor anexe ale morilor, subsolurilor, terenurilor și materialelor forestiere, precum și decretul lege pentru expropierea bunurilor imobile din mediul urban. Epuizarea acestei problematici nu se poate face decît în studii specializate.

[14] Centrul Național de Românizare, înființat la începutul lui •mai 1941, și subsecretariatul de stat al românizării, reorganizat la aceeași dată.

[13] Este vorba despre acordul economic româno-german din B august 1940, în virtutea căruia întregul surplus de produse agricole românești urma sâ fie exportat spre Germania.

[18] Toate împrejurările și discursurile evocate de generalul Ion Antonescu se regăsesc în presa timpului.

[19] Ziarul Raza a apărut inițial la Chișinău. După cedarea Basarabiei a reapărut la București, la 18 august 1940, sub denumirea Raza *Basarabiei* și sub direcția preotului Vasile Țepordei. A redevenit *Raza* în urma unui protest al Legației sovietice de la București. Un nou protest sovietic în legătură cu activitatea ziarului Roza s-a înregistrat în mai 1941.

[20] Emisiunile în discuție, nu numai în limba română și maghiară, ci și în limba germană, au fost transmise printr-o stație •de radio de fabricație franceză S.I.F., fostă post de radio dirijor al înaltului Comandament al armatei poloneze. Din prima zi a anului 1941, cu partea de unde scurte, stația de radio S.I.F. a fost angajată în misiune de propagandă și contrapropagandă discretă, lansînd în eter emisiunile *Radio Ardeal* în limba română, și *Radio Secuiesc,* în limba maghiară. Crainicii au declarat auditoriului lor >că emiteau din clandestinitate, din interiorul teritoriului transilvan cedat Undariei, însă, în fapt, programele erau alcătuite în cadrul serviciului radio al secției a Il-a din Marele Stat Major, după directivele Președinției Consiliului de Miniștri. Trucul a prins și nu avem motive să credem că ungurii au înțeles cu-adevărat ce 186 sc întîmpla. Calitățile ca atare ale stației de radio S.I.F. au avut o contribuție esențială la derutarea centrelor goniometrice și de radio-ascultare ale Ungariei. Deplasîndu-se între Predeal și Brașov, apoi între Brașov și Sibiu, servanții autospecialei Renault nr. U 67605 își desfășurau antenele în cfele mai neașteptate locuri: și fiecare emisiune, redusă îndeobște la un număr restrîns de minute, se efectua de pe alte coordonate. In conjuncție cu avantajele oferite de particularitățile reliefului transilvan, care nu îngăduiau mijloacelor de detecție o priză directă,' această mișcare perpetuă a asigurat secretul operațiunii. Bănuielile adversarilor nu s-au ridicat niciodată la altitudinea certitudinii. în mai 1941, a survenit armistițiul de presă româno-ungar și emisiunile *Radia Ardeal* și *Radio Secuiesc* au fost succesiv sistate, prin înscenări care făceau plauzibilă ieșirea lor din activitate. La 20 iunie 1941, cu două zile înainte de declanșarea ostilităților din răsărit, stația de radio S.I.F. a reintrat în subordinea nemijlocită a comandamentului armatei române, deplasîndu-se împreună cu Marele Cartier General la Periș, la Odobești și la Roman. Nu a fost utilizată în traficul prilejuit de operațiunile

militare împotriva Rusiei sovietice și nu a urmat comandamentele românești peste Prut. In consecință, existența ei a rămas necunoscută germanilor. La sfîrșitul. lui iulie 1941, Ungaria a încălcat armistițiul din mai, relansîndu-se în atacuri propagandistice împotriva românilor, și stația de radio S.I.F. a fost readusă la București, de unde a fost din nou îndrumată Ia nord de Carpați. De data aceasta, servanții ei au fost însărcinați să susțină trei emisiuni distincte, în aceleași condiții conspirative : *Radio România Mare* și *Radio Unguresc din Ardeal,* în fiecare dimineață și seară, și *Der Sender Gross-Rumänien,* în fiecare joi și duminică. Fără excepție, programele erau îndreptate împotrivă dictatului de la Viena și a politicii de duplicitate a Budapestei. In restul timpului, stația de radio S.I.F. bruia emisiunile inamice. Existența și activitatea ei nu au fost niciodată deconspirate lui Manfred von Killinger sau Misiunii Militare Germane din București. „în tot timpul prezenței germane în România — menționa un raport din 26 septembrie 1946, întocmit de lt. col. Alexandru Popescu, șeful serviciului radio din Marele Stat Major, și de maiorul Cezar Ionescu, șeful biroului radio- tehnic — postul a fost ținut camuflat și lucrul său strict secret." Pe măsura uzării lor, lămpile de emisiune au fost înlocuite în urma unor comenzi făcute la Paris pe căi ocolite, tocmai spre **a** nu se deconspira natura și originea demersurilor. De la 28 august la 20 septembrie 1944, pe lungimile de undă de 48 și 475 m, suh indicativul *Posturile românești de radioemisiune,* antenele stației au înlocuit instalațiile de emisie ale posturilor de radio *România* și *București,* avariate de bombardamentele Luftwaffe!. Era singura soluție de menținere a României în concertul radiofonic european. în toamna lui 1946, mașina autospecială Renault nr. U 67606, împreună cu anexele ei, a fost depistată și confiscată de Comisia Aliată (sovietică) de Control. La 22 iunie 1841, luliu Maniu nici nu-și închipuia ce secret îi deconspira generalul Ion Antonescu.

[21] Comisia Henke-Roggeri, după numele diplomaților german și italian care o coordonati.

[22] Societatea Națiunilor.

[23] După cum am explicat anterior, afirmația generalului Ion Antonescu nu era conformă cu adevărul.

[24] De fapt, declarația a fost făcută în ședința Consiliului de Miniștri din 27 septembrie 1940.

[25] Nu există nici o probă documentară în favoarea acestei afirmații.

[26] Adevărul acestei afirmații nu poate fi contestat. Refuzînd să se implice în conflictul din Iugoslavia, generalul Ion Antonescu nu s-a opus numai unei invitații germane, ci, în primul rînd, unor îndemnuri deosebit de insistente ale opiniei publice românești, provocate de un sentiment general de frustrare în urma cedărilor teritoriale din vara anului 1940.

[27] Documentele invocate se regăsesc în presa românească a timpului.

[2,i] Lider național-țărănist.

24

6 iulie 1941

Scrisoarea adresată de luliu Maniu lui Mihai Antonescu și replica sa la răspunsul generalului Ion Antonescu din 22 iunie 1941 (varianta scurtă). [1]

Domnule Vicepreședinte al Consiliului,

Am adresat domnului general I. Antonescu, conducătorul statului, scrisoarea aci alăturată.

Fiind domnul general absent din București și neavînd altă posibilitate de a i-o remite, vă rog respectos pe dv. să binevoiți a o transmite cît de curînd veți putea.

Mulțumindu-vă anticipat, vă rog să binevoiți a primi asigurarea distinsei mele considerațiuni.

luliu Maniu

Domnule General.

Am primit răspunsul domniei voastre la memoriile pe care vi le-am adresat la 4 decembrie 1940, 27 februarie și 4 aprilie 1941.

Am fost foarte impresionat și vă sînt recunoscător că, în aceste vremuri, atît de grele, ați rupt din timpul dv., atît de prețios, pentru a-mi răspunde pe 57 pagini, tocmai în ziua cînd România a intrat în război.

în răspunsul dv., bogat în amănunte și important ca informațiuni, sînt însă multe lucruri și afirmațiuni care nu corespund realității și se dă, adeseori, interpretare eronată părerilor mele, expuse în diversele memorii. Ați precizat însă exact în răspunsul dv. că „deosebirile de vederi ce ne despart, atît în politică internă cît și în cea externă“ sînt „ireconciliabile[1]*.

Astăzi, cînd armata română își varsă cu atîta abuiidență sîngele ei românesc, pentru întregirea patriei și gloria națiunii române, nu pot să intru în polemică cu acela care este chemat să ducă oștirea noastră la izbîndă.[2]

Voi răspunde, domnule general, la timp.

Orice păreri am, ele sînt puse în slujba celui mai desăvîrșit patriotism. Să ițe refacem hotarele țării compromise de o dictatură octroiată ; aceasta este deviza zilei de azi.

Acolo unde fîlfîie steagul țării, acolo bate și acolo trebuie să bată inima fiecărui român.

Acesta poate fi astăzi singurul meu răspuns.

Vă rog, domnule general, să primiți asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

luliu Maniu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 48/1940, ff. 98—100.

[2] în marginea acestui paragraf, cu creion roșu, Ion Antonescu a notat : „F.B." /

189

18 iulie 1941

Scrisorile adresate de luliu Maniu lui Mihai Antonescu și generalului Ion Antonescu, privind organizarea Basarabiei și Bucovinei de nord [1]

Domnule Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri,

Alăturat, îmi iau libertatea de a vă trimite o scrisoare adresată domnului general Antonescu, conducătorul statului și președintele Consiliului de Miniștri, cu rugămintea să binevoiți a o trimite cu posibilă urgență domniei-sale.[2]

Mulțumindu-vă anticipat, vă rog să primiți asigurarea osebitei mele considerațiuni.

luliu Maniu

Domnule General,

Opinia publică românească urmărește cu mare însuflețire acțiunea militară condusă de dv., pentru dezrobirea provinciilor cotropite de străini, și cu încordată atenție toate măsurile luate în legătură cu această istorică desfășurare.

Intre aceste măsuri, au reținut, în mod deosebit, atrpția opiniei publice declarațiile d-lui vice-președinte al Consiliului, privitoare la organizarea administrativă și economică a Bucovinei, care s-au difuzat larg prin presă și radio. [3]

Sînt prea pline de urmări grave măsurile pe care domnia sa, desigur de acord cu domnia voastră, le anunță, că vor fi luate în Bucovina de nord, Basarabia și Moldova de nord, pentru ca să nu fiu nevoit să atrag atențiunea dv. asupra lor.

Modul cum se va organiza administrația în Basarabia și Bucovina, după reîncorporarea lor, angajează viitorul și poate să fie plin de consecințe. Regimurile anterioare,

afară de cel național-țărânesc, au' privit Basarabia și Bucovina ca o colonie și le-au încătușat într-un sistem centralist, care a împiedecat orice posibilitate de auto-administrare. Cele două provincii au fost inundate de funcționari din regat, necunoscători ai oamenilor de acolo ; aceștia s-au prefăcut în adevărați satrapi ai populației și au stîrnit numeroase nemulțumiri. Au fost, desigur, și oameni de treabă între cei veniți, dar cei răi au compromis și pe cei buni. Ei au fost aceia care au făcut ca denumirea de regățeni să devie odioasă și, timp de două decenii, provinciile, în bună parte, s-au înstrăinat, în loc să se închege sufletește complet cu țara. Cînd am venit la guvern eu, a fost nevoie să încep totul dinainte. Cei ce au urmat au stricat din nou tot ce am îndreptat.

Reluarea vechiului sistem centralist ar fi,, prin urmare, o greșeală de neiertat.

Regimul bolșevic, prin resentimentul adînc ce a stîrnit în sufletele basarabenilor, i-a apropiat din nou de țara mamă. Această reacțiune sufletească trebuie captată și folosită în scopul închegării sufletești a întregului neam românesc.

în forma nouă, însă, cum voiți să organizați administrația celor două provincii, nu vom izbuti decît să ne îndepărtăm, cu pași repezi, de acest scop,.

O nouă bruscare a Basarabiei și Bucovinei și o nouă îndreptare a sufletului ei spre Rusia ar fi cu atît mai gravă cu cît, după prăbușirea regimului bolșevic, o Rusie revenită la sistemul proprietății individuale și a unor libertăți relativ mai largi ar putea să devie un punct de atracție mai primejdios decît a fost un stat cu regim sovietic-comunist.

Atît in consfătuirea ce s-a ținut cu fruntașii basarabeni, la președinția de Consiliu, cît și prin sus-menționatele .declarații, s-a pus în vedere că în primul moment se va introduce o administrație militară și pe urmă una condusă de oamenii regimului, din vechiul regat, pentru purificarea acestor provincii.[4] Iată o soluție greșită, care va compromite de la început evoluția din viitor a raporturilor dintre acele provincii și regat și care, de Ia început, acoperă cu un văl impenetrabil intențiunea clar și bine exprimată a d-lui vicepreședinte al Consiliu- 191

lui de a înlătura centralismul distrugător de inițiative și control politic.

Întîi : de unde această neîncredere în elemente localnice, care de atîtea ori s-au dovedit conduse de adînci sentimente naționale și de o exemplară corectitudine, ca cetățeni și români, chiar și cu ocaziunea ultimelor desfășurări triste ? Al doilea ei>m credeți să faceți epurația acestor provincii ? Este de prevăzut că o administrare astfel organizată va fi izvorul erorilor și ororilor.

Nu poate fi indicată decît o singură procedură : aceea de a introduce imediat o descentralizare administrativă, pusă în lucrare prin oameni localnici, pe *răspunderea lor.*

Trebuiesc chemați la sfat basarabenii și bucovinenii, indiferent de grupările din care au făcut parte și în înțelegere cu ei trebuiesc de asemenea desemnați acei în mîna cărora se va pune conducerea acestor provincii. Conducerea provinciilor trebuie sî urmeze directivele guvernului. Armata, jandarmeria, poliția și justiția trebuie să rămînă centralizate și conduse dm centru, prin exponenții guvernului ; orice tulburări sau încurcături vor fi deci excluse. Ar constitui o mare nedreptate acea de a se j;gni oameni localnici, intelectuali sau țărani, impunîndu-le cu sila elemente de conducere. Am făcut prin

experiență proprie, ca președinte de Consiliu, constatarea că basarabenii și bucovinenii sînt foarte înțelegători și dispuși să primească și chiar să invite persoane dinafară de provincia lor, în locuri pentru care nu au oameni. De altfel, nici ardelenii, nici basarabenii și nici bucovinenii nu au făcut niciodată greutăți în această privință, ci, dimpotrivă.

Ar trebui apoi imediat constituirea din localnici, a consiliilor provinciale județene, de plase și comune, pentru a sfătui și controla organele administrative și a le da îndrumări practice, așa încît viața administrativă să fie considerată ca a lor, iar nu impusă din afară, iar răspunderea eventualelor greșeli care s-ar face să nu fie a puterii centrale.

Eu înțeleg bine rațiunea care a prezidat la oprirea re- fugiaților de a intra în Basarabia și Bucovina, spre a-și re-

ocupa din primul moment proprietățile, cînd este știut că, în actuala criză de alimente, e firesc ca pămînțul să fie administrat și cultivat de proprietarii lui, care îl vor lucra cu mai multă tragere de inimă, decît alte elemente.

Declarația d-lui vicepreședinte al Consiliului, că pămîntul disponibil din Basarabia se va atribui elementelor din Regat, poate să ducă la grave reacțiuni sufletești în Basarabia, abia recîștigată. Fără îndoială, este drept ca luptătorii care s-au jertfit în război să fie și ei împărtășiți din aceste terenuri, [5] dar metoda de a jigni pe basarabeni și bucovineni, rezervînd pămînturile libere cu exclusivitate pentru sătenii din vechiul Regat, nu ar putea nicidecum' să servească interesul consolidării sufletești în provincia de peste Prut. Socotesc că metoda cea mai potrivită ar fi de a ține un just echilibru între cele două interese : acela de a satisface pe luptători și acela de a nu provoca nemulțumiri în Basarabia și Bucovina.

Dar mai ales nu înțelege opinia publică rațiunea și dedesubtul pasagiului următor din declarațiile d-lui vicepreședinte al Consiliului : „Pînă la sfîrșitul ostilităților, cînd va interveni un decret de *anexiune,* pînă atunci au-

toritățile militare și regimul de ocupație sînt singura situație legală a acestor teritorii",

Întîi : despre care ostilități este vorba, acelea pentru Basarabia și Bucovina, sau acele contra Rusiei, sau acele ale conflictului armat mondial ?

Al doilea : pentru ce trebuie un decret de „anexiune" ? Basarabia și Bucovina s-au contopit în Regatul României, pe baza autodeterminării, cu 23 de ani înainte, prin hotărîrile de unire aduse în adunările naționale. Pentru ce trebuie acum un nou decret de anexiune, care dă o altă înfățișare-bazei de drept a unirii acestor două provincii cu patria mamă ?

Pentru ce trebuie un expert german [G] anunțat cu atîta stăruință ?

Deodată > cu reocuparea acestor provincii, trebuie un „restitutio in integrum" și apoi măsuri de guvernămînt, care urmează în mod firesc din experiențele trecutului, respectînd hotărîrile de unire ale provinciilor.

In dreptul public și în cel internațional trebuie folosite expresii precise, aplicate la sensul lor bine stabilit științi- Jicește ; altfel, se pot intîmpla răstălmăciri și confuzii păgubitoare pentru unitatea statului : Basarabia și Bucovina sînt teritorii românești de „facto“ și de ;„jure“ și pu feste permis să dăm alt titlu de drept ocîrmuirii.românești, nici să instituim factori străini în conducerea lor, oricît de priceputi ar fi ei de altfel.

•

Profit de această împrejurare, pentru a vă împărtăși preocupările mele asupra obiectivelor ce trebuie să urmărim în acest război și asupra unor întîmplări, care dacă sînt adevărate., nu pot să rămînă nedezaprobate.

Prin hotărîrea de a intra în acțiune împotriva cotropitorilor, tindem la eliberarea Basarabiei și Bucovinei și a unui colț din Moldova de nord ; in această clipă, pentru toate conștiințele românești, problema stăpînitoare este afirmarea drepturilor noastre etnice și istorice, prea bine cunoscute, asupra întregului nostru patrimoniu național. Basarabia și Bucovina fac parte integrantă din aceste drepturi. care au fost recunoscute ultima Oară și prin

conferința de la Londra din 1920.

Pierderea acestor provincii nu s-a datorat nici vreunei hotărîri a unei instanțe internaționale, ’nici hotărîrii națiunii înseși, prin reprezentanții ei legal împuterniciți.

Lupta armatelor române pentru recuperarea lor nu este, prin urmare, agresiune, cu intențiuni de cucerire, in- tențiuni care trebuie să ne fie străine, ci urmarea unei invazii, care trebuia respinsă din primul moment. In această luptă, întreaga națiune și toți fiii ei trebuie să se înșire sub drapel, sau acolo unde cred că pot fi utili, în serviciul voinței naționale unanime de a ne păstra hotarele și a recîș- tiga Basarabia, Bucovina și toate provinciile pierdute, prin slăbiciunea unei cîrmuiri vinovate, impusă țării prin lovituri de stat. - •

întreaga națiune a fost cuprinsă de nespusă bucurie, cînd a aflat că Cernăuții, Chișinăul și alte orașe au **fost** eliberate de cotropitori.

Vom încerca cu toții cea mai mare satisfacție cînd vom afla în comunicate că reocuparea întregii Basarabii și Bucovine s-a terminat.

bucuria și satisfacția noastră a tuturor românilor va fi fără margini, nu numai pentru că am recîștigat două provincii frumoase și că am readus milioane de suflete românești la vatra strămoșească, ci și pentru că jertfa sîngelui scump al armatei noastre glorioase a reparat rușinezi pe care cîrmuitorii inconștienți de pe vremuri au aduș-o țării noastre.

Recunoștința țării pentru generalii, ofițerii și soldații români și pentru dv., domnule general, comadantul de că-, petenie, va fi eternă.

Cea mai grea zi pentru o națiune și pentru un comandant este însă cea de a doua zi după victorie. „Inima tuturor românilor bate acolo unde este armata^, am spus într-o recentă scrisoare ce v-am trimis. Acum, victoria în bună parte dobîndită, trebuie ca toată puterea intelectuală, toată grija sufletească și toată inventivitatea românilor să fie concentrată spre a găsi calea cea bună, atît de grea, în cea de-a doua zi după victorie.

Pentru acest motiv, ca și în trecut, și de data aceasta

socotesc că am datoria să dau expresiune convingerilor mele și ale opiniei publice, atît de mult frămîntată, și fiindcă îmi lipsesc toate celelalte mijloace, parlament, presă și adunări publice, sînt nevoit să vă deranjez pe dv., ca nu cumva mai tîrziu să fiu făcut vinovat de reticențe, de echivoc, sau de lipsă de vigilență, atît de necesare în vremuri ca cele de azi.

Dacă întreaga opinie publică românească, pu noi toți, am fost pentru recucerirea provinciilor rupte prin agresiune de la patria mamă, sîntem categoric în contra ca România să urmărească obiective de agresiune.

Nu este admisibil să ne prezentăm ca agresori față de Rusia, astăzi aliata Angliei, probabil învingătoare, pentru alt obiectiv decît Bucovina sau Basarabia, în tovărășie de arme cu Ungaria și cu Axa, care ne-au rupt printr-un act arbitrar neratificat de nimeni, o parte importantă a țării noastre, vătămîndu-ne teritoriul, mîndria și onoarea noastră națională. Chiar și tovărășia de arme de pînă acum,

195 impusă de împrejurări, este cît se poate de supărătoare,, cîtă. vreme încă nu am primit nici o satisfacție în problema. Transilvaniei, dar ea are totuși o singură justificare : aceea, că este menită să repare pierderea ce am suferit, înainte cu un an, în urma presiunii exercitate de Axă, care la vremea sa ne-a legat mîinile, oprindu-ne să ne apărăm. Acum ea ni le-a dezlegat.

Basarabia și Bucovina s-au unit cu regatul vechi prin voința lor liberă și pe baza principiului auto-determinării popoarelor. Ar fi prea pretențios să credem că continuarea războiului germano-rus ar depinde de colaborarea noastră, precum este nu mai puțin pretențios să proclamăm noi, România, război sfînt contra Rusiei, pentru organizația ei internă, de stat și socială. Războiul sfînt, militar și politic, să-1 prestăm pentru România Mare, cu toate provinciile sale.

Nu avem nici un soldat român de sacrificat pentru scopuri străine.

Trebuie să cruțăm armata noastră pentru scopurile noastre românești, care sînt multe și mari și de tragică actualitate, pentru foarte apropiate vremuri.

Este adevărat că la nord și la est de Nistru avem foarte mulți frați români, așezați acolo de veacuri, la care

avem dreptul să aspirăm, pentru întregirea națională. Pe aceștia însă nu-i putem cîștiga și, mai ales, nu-i putem păstra cu armele. Anexarea lor trebuie să se întîmple cu liberul lor consimțămînt și cu aprobarea marilor puteri, atunci cînd se va stabili statutul teritorial definitiv al Europei.

Fără această aprobare noi nu ne vom putea bucura de alăturarea fraților noștri de peste Nistru, ci vom avea din ea numai nesfîrșite încurcături și greutăți.

în schimb, în baza unei înțelegeri generale se pot găsi soluții, care să ne satisfacă pe noi și să nu provoace nici rivalitatea sau dușmănia vecinilor noștri.

Adevărul însă trebuie continuu accentuat că nimeni altul nu are drept asupra Republicii Moldovenești [7] în mă-sura în care avem noi.

O tendință de cucerire și ocupațiune mai conține și un pericol, pe care mulți nu-1 cunosc. Opinia publică maghiară și conducătorii ei sînt într-un mod semnificativ frărnînlați,

196 iar ideca tot mai vînturată de publicitatea maghiară și de cercurile lor importante este că spațiul vital al României este la est de Carpați, iar al Ungariei în partea de vest a Carpaților.

Nu-i admisibil ca noi să servim argumente și motive în sprijinul celor ce urmăresc să ne împingă spre răsărit, eliminîndu-ne din cetatea naturală a Transilvaniei, leagă-nul românismului și, mai ales, nu este admisibil să ne le-găm soarta, prin războaie de cucerire și agresiune, cu Axa.

Zvonuri tot mai persistente vorbesc despre masacre săvîrșite asupra populației minoritare, în special evreiești, • din Moldova. [8] Ele nu sînt verificate și noi dorim să nu fie adevărate. Toate cazurile de rebeliune sau trădare națională trebuiesc pe loc și cu mare asprime pedepsite. Măsurile legale care sînt luate pentru a preîntîmpina repetarea unor asemenea acțiuni criminale sînt binevenite.

Dar simțul de umanitate al poporului nostru și bunul lui renume nu trebuiesc atinse, prin executări și schin-giuiri în masă, prin intoleranțe care s-ar răzbuna în primul rînd asupra noastră și a conaționalilor noștri.

Pentru acest motiv, opinia publică românească și noi toți, care o cunoaștem, protestăm în contra lor, sau a continuării lor, dacă s-ar fi săvîrșit.

Vă rog, primiți asigurarea distinsei mele considerațiuni.

luliu Maniu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 25/1940, l'f. 135—159 / Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, f. 75.

[2] în lunile iulie și august 1941, generalul Ion Antonescu se afla pe front.

:i După eliberare, Basarabia și Bucovina de nord nu au fost reintegrate deplin în administrația țării, fiind transformate în guvernăminte conduse de militari. Primii guvernatori au fost colonelul Alexandru Rioșanu, pentru Bucovina, și generalul Constantin Gh. Voiculescu, pentru Basarabia.

’ La data aceea, provinciile eliberate de sub ocupația sovietică erau împînzite cu numeroși agenți inamici, rămași pe loc din ordin, iar din satele și orașele Basarabiei și Bucovinei de

 nord s-au strîns sute de tone de materiale de propagandă **co-**munistă.

■' Proiectul în discuție avea în vedere în primul rînd suprafețele agricole care aparținuseră cîndva comunității germane din Basarabia, ai cărei membrii fuseseră repatriați în Reich în octombrie 1940.

G Este vorba despre expertul german Karl Pflaumer, ministru de stat în landul Saxoniei. în relațiile cu acesta, primul primar **al** Cernăuților liberați, dr. Octavian Lupu, a traversat un conflict semnificativ. Atunci cînd a vrut să reintroducă în oraș legea administrativă românească, prin ordonanțe afișate, Pflaumer **s-a** împotrivit, motivîndu-și gestul prin remarca sibilinică ; „Pentru Bucovina de nord s-ar putea să existe mai mulți optanți.“ Dr. Octavian Lupu a dedus că, în perspectiva unei Ucraine indepen-'dente, germanii se mențineau în rezervă în ceea ce privea o sumă de teritorii pe care un guvern de la Kiev le-ar fi putut revendica.

' Republica autonomă moldovenească, cu capitala la **Balta,** din teritoriul transnistrian, înființată de ruși în 1924, ca o contrapondere propagandistică la actul unirii Basarabiei cu România.

s Masacrarea populației evreiești din Iași a survenit la **29** iunie 1941. Un număr important de evrei au murit și în trenurile cu care au fost evacuați din oraș. în consecința acestor evenimente, la 4 iulie 1941, generalul Ion Antonescu a emis următorul ordin de zi : „Dezordinile întîmplate acum cîteva zile la Iași au pus armata și autoritățile într-o lumină cu totul nefavorabilă. Cu ocazia evacuării Basarabiei, a fost pentru armată o adevărată rușine că s-a lăsat

insultată și atacată de evrei și comuniști fără a reacționa. Rușinea este însă și mai mare cînd, soldați izolați, din proprie inițiativă și de multe ori numai în scopul de a jefui și maltrata, atacă populația evreiască și omoară la întîm- plare, astfel cum a fost cazul la Iași. Neamul evreiesc a supt, a sărăcit, a speculat și a oprit dezvoltarea neamului românesc, timp de cîteva secole. Nevoia de a scăpa de această plagă a românismului este de nediscutat, dar numai guvernul are dreptul de a lua măsurile necesare. Aceste măsuri se află în curs de aplicare și ele vor fi continuate, după normele ce voi hotărî. Nu este însă admisibil ca fiecare cetățean sau fiecare soidat să-și asume rolul de a soluționa problema evreiască, prin jafuri și masacre. Prin asemenea procedee arătăm lumii că sîntem un popor nedisciplinat și punem autoritatea și prestigiul statului român într-o lumină cu totul neplăcută. Opresc dar, cu desăvîrșire, orice acțiune pornită din inițiativă individuală și fac răspunzătoare autoritățile militare și cele civile de executarea întocmai a acestui ordin. Crime de asemenea natură constituie o pată rușinoasă pentru neamul întreg și ele sînt plătite mai tîrziu de către alte generații decît aceea care le-a comis. Cei ce se vor abate ori s-au abătut de la ordinul de mai sus vor fi dați în judecată și li se vor aplica sancțiunile cele mai severe prevăzute de lege/[1] Finalul frumos adus din condei al documentului nu

198 trebuie să ne inducă în eroare. După știința noastră, acest ordjn de zi nu a fost publicat în epocă. Și asta nu întîmplător. Prin SI, se recunoștea vinovăția certă a numeroși militari români pentru oribilul asasinat în masă din Iași. Cu toate acestea, generalul Ion Antonescu nu a întreprins nici o măsură pentru depistarea vinovaților și traducerea lor în justiție. în felul acesta, s-a rin- duit el însuși printre vinovați.

26

23 iulie 1941 [1]

Scrisoarea adresată de luliu Maniu lui Mihai Antonescu, referitoare la o replică mai detaliată la răspunsul generalului Ion Antonescu din 22 iunie 1941. [1]

Domnule Vicepreședinte dl Consiliului de Miniștri și Președinte ad-interim,

Mi-am dat seama, imediat după citire, de gravitatea acuzațiunilor și Învinuirilor, cu totul nedrepte, cuprinse în răspunsul domnului general Antonescu, dat la 22 iunie 1941 memoriilor mele.

Preocupat în mod exclusiv de restabilirea adevărului

și de înlăturarea învinuirii de a' fi făcut afirmațiuni ușuratice, am pregătit imediat reflexiunile mele, la acele părți ale răspunsului, care se refereau la afirmațiunile mele concrete, caracterizate de dl. general drept false sau eronate, evitînd însă orice polemică.

Sfătuit însă de prietenii mei Ion Mihalache, dr. N. Lupu, Mihai Popovici și Gh. Popp, am renunțat la pre-r zentarea lor imediată, trimițînd la 6 iulie crt. domnului general Antonescu numai partea introductivă, de cîteva rînduri, care preciza atitudinea noastră, în situația creată prin' intrarea armatei române în acțiunea războinică față de Rusia, pentru reocuparea Basarabiei și a Bucovinei.

Gravele învinuiri cuprinse în răspunsul d-lui general Antonescu mă pun într-o situație anevoioasă și paradoxală. Recunosc, pe de o parte, dreptul ce-1 are domni a- sa de a se consfinți cu totul unor preocupări de ordin mult superior, cu înlăturarea controverselor de altă na-

199 tură, dar nu pot. pe de altă parte, să las impresia că nu am dat expunerilor domniei-sale, atît de amănunțite șj importante, cuvenita atențiune, și că am evitat să lămuresc chestiunile, care, după domnul general Antonescu, ar li fost fals înfățișate în memoriile mele.

Spre a ieși din această situațiune, m-ăm hotărît să predau domniei voastre, în plicul aci alăturat, răspunsul meu amănunțit, exclusiv pentru precizarea adevărului și faptelor, pregătit încă din 6 iulie crt. și să las la aprecierea domniei-voastre de a-1 desfacâ și de a citi cele expuse de mine și de a le prezenta d-lui general îndată, sau de a-1 lăsa nedesfăcut și necitit, pînă la alte timpuri mai liniștite.

La tot cazul, conștiința mea va fi liniștită, că nici nu am nesocotit răspunsul domnului general, nici nu am tulburat liniștea domniei-sale, în mijlocul importantei acțiuni pe care o conduce.

Textul alăturat al răspunsului meu este același, pregătit la data susmenționată. El are, însă, nevoie de două adăugiri :

1. între timp, domnia voastră ați binevoit a primi o delegație a refugiaților transilvăneni și ați pus în vcde- re unele măsuri de îmbunătățire a sorții lor. [2]

2. în chestiunea comerțului de cereale s-a publicat în 16 iulie a.c. un decret prin care se modifică dispozițiile greșite, în vigoare pînă atunci, și în consecință interesele

producătorilor și comercianților români, precum și ale statului, vor fi mai bine apărate.

Constat cu plăcere aceste schimbări în bine care doresc să aibe urmările practice dorite.

Vă cer scuze, domnule Vicepreședinte, pentru prea • multa deranjare ce v-am făcut, din dorința dublă: de a fi dv., personal, informat despre conținutul și scopul demersurilor mele și să fiu sigur că ele vor fi înmînate domnului general.

Vă rog să primiți mulțumirile mele și asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Al domniei voastre,

luliu, Maniu

NOTE

' Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, if. 76—77.

3. întîlnirea a avut loc la 10 iulie 1941, cînd Vaier Pop și-a exprimat în scris considerațiile cu privire la modalitatea de atacare a arbitrajului de la Viena, spre a se obține caducitatea lui.

27

Iulie **1941**

Replica lui luliu Maniu la răspunsul generalului Ion Antonescu din 22 iunie 1941 (varianta lungă)[1]

Domnule General,

Am primit răspunsul domniei voastre la memoriile pe **care** vi le-am adresat la 4 decembrie 1940, 27 februarie și 4 aprilie 1941.

Am fost foarte impresionat și vă sînt recunoscător că în aceste vremuri atît de grele, ați rupt din timpul dv. atît de prețios pentru a-mi răspunde pe 57 de pagini, tocmai în ziua cînd România intra în război.

în răspunsul dv., bogat în amănunte și important ca

informațiuni, sînt însă multe lucruri și afirmațiuni care nu corespund realității și se dă, adeseori, interpretare eronată părerilor mele, expuse în diferite memorii. Ați precizat însă, exact, în răspunsul dv., că, „deosebirile de vederi ce ne despart, atît în politica internă cît și în cea externă" sînt „ireconciliabile".

Astăzi, cînd armata română își varsă cu atîta abundență sîngele ei românesc, pentru întregirea patriei și națiunii române, nu pot să intru în polemică cu acela care este chemat să ducă oștirea la izbîndă.

Voi răspunde, domnule general, la timp.

Orice păreri am, ele sînt puse în slujba celui mai desăvîrșit patriotism : să ne refacem hotarele țării, com-
201 promise de o dictatură octroiată. Aceasta este deviza zilei de azi.

Acolo unde fîlfîie steagul țării, acolo trebui să bată inima fiecărui român.

Aceasta poate fi astăzi singurul meu răspuns.

Dacă domnia voastră, domnule general, v-ați fi mărginit în răspunsul dv. la polemici politice, tocmai în ziua cînd s-a declarat războiul pentru recîștigarea Basarabiei și Bucovinei, nu aș mai fi adăugat nici un cuvînt.

Ori, dv. ați ținut să faceți unele afirmațiuni adînci jignitoare și complet neîntemeiate, care, dacă m-ar fi atins numai pe mine personal, nu aș fi insistat asupra lor. Dar ele lovesc, pe nedrept, întregul meu partid și întregul trecut apropiat al vieții politice româneștii

Sînt, deci, dator a restabili adevărul, pentru a nu fi învinuit că nu mi-am făcut datoria.

I. Afirmațiunea domniei voastre' că, în cursul evenimentelor tragice desfășurate în ultimul an, m-ar fi interesat numai chestiunea Transilvaniei este cu desăvîrșire neîntemeiată. Realitatea este că Partidul Național Țărănesc și cu mine am avut toată solicitudinea, nu numai pentru Transilvania, dar și pentru celelalte provincii. Dovada este declarația mea, făcută în ziua de 2 iulie 1940, în chestiunea Basarabiei și a Bucovinei, declarație oprită de cenzură. în primele zile ale lunii iulie am prezentat, de asemenea, corpurilor legiuitoare o declarție și un protest semnate împreună cu mine de următorii senatori de drept, împiedecați prin abuz de

putere să ne prezentăm la ședințele maturului corp : Constantin. I. C. Brătianu, I. Mihalache, dr. N. Lupu, V. Sassu, M. Popovici și dr. A. Dobrescu. Tot în ziua de 2 iulie 1940, am prezentat, șefii de partide: N. lorga, C.I. C. Brătianu, A. C. Cuza, împreună cu mine și alți douăzeci și patru de foști miniștri, Comisiunii pentru Afacerile Externe, un protest în contra cedării Basarabiei și Bucovinei. [2]

Toate aceste declarații s-au pronunțat înainte de prezentarea memoriului dv. către guvern.[3] Găsesc că ați 202 făcut bine dispunînd publicarea lui ulterioară, după cum ar fi fost de dorit ca cenzura să permită publicarea susamintitelor acte.

Afară de acestea, în cursul lunii iulie, am publicat o declarație-protest oficială, comună, a Partidului Național Țărănesc și a Partidului Liberal, semnată de dl. Constantin I. C. Brătianu și de mine, în chestiunea Basarabiei, Bucovinei și Dob'rogei.

Dar, în afară de aceste manifestațiuni, din ultimul timp, Partidul Național Țărănesc, guvernele lui și eu însumi am dat dovadă că am urmărit problema Basarabiei și a Bucovinei, privind-o din punctul de vedere al intereselor generale ale neamului.

Afirm categoric că ori de cîte ori s-a pus această problemă, noi nu am pierdut nici un singur prilej de a ne manifesta solicitudinea și nu am neglijat nimic ce se putea întreprinde în interesul integrării și consolidării lor definitive în cadrul statului românesc întregit. Primele dovezi datează încă din timpul celei dintîi guvernări național-țărăniste din anul 1919-20, cînd, la stăruința guvernului nostru, s-a întrunit la Londra conferința ambasadorilor, în care s-a obținut recunoașterea unirii Basarabiei de către Marile Puteri. Concomitent cu acestea, guvernul nostru a întreprins tratative directe cu guvernul sovietic, pentru a se obține din partea Rusiei însăși recunoașterea acelei uniri. în aceste negocieri s-a tratat cu dl. Litvinov reluarea relațiilor cu Rusia, pe baza recunoașterii definitive a stăpînirii noastre în Basarabia.

Din nefericire, intrigile politice bine cunoscute au împiedicat înfăptuirea unuia din cele mai însemnate succese ale politicii românești, pe tărîmul extern.

Doisprezece ani mai tîrziu, fiind la cîrmă, partidul a reluat acțiunea sa în această direcțiune, fără a fi obligat

prin nici o împrejurare externă să o facă, numai din preocupare constantă, dincolo de politica momentului, de a rezolva o problemă deschisă ca o rană și de a dobîndi titluri definitive pentru stăpînirea noastră de fapt în Basarabia. Acțiunea a fost zăbovită de împrejurări asupra cărora nu mă opresc aici, dar ea a avut în continuarea ei re- 203 zultatul reluării raporturilor diplomatice dintre România și Rusia, întrerupte de aproape două decenii și stabilirea unor relații normale, care formau condiția prealabilă pentru obținerea recunoașterii Basarabiei — recunoaștere pe care am și obținut-o, în ce privește „posesiunea de fapt". [5]

în general, nu poate fi o nedreptate mai jignitoare pentru mine și pentru partidul ce reprezint decît afirmațiu- nea absolut neîntemeiată că pe noi nu ne preocupă decît chestiunea românilor din Transilvania. De aproape două veacuri, dar mai ales de la școala latinistă din Transilvania încoace, provincia noastră a fost vatra de plămădire și de propagandă a marii idei despre ființa națională unitară a tuturor românilor de pretutindeni și a aspirațiunilor de închegare într-o singură națiune, această idee fiind chiar baza ideologiei Partidului Național și trecînd intactă in ideologia Partidului Național Țărănesc.

Partidul Național Țărănesc este singurul care a reușit să închege, din elemente reprezentative autohtone din toate provinciile, o organizație solidă, pe tot cuprinsul țării, și care a susținut, cu o consecvență neîntreruptă, îndatorirea statului și a tuturor factorilor hotărîtori de a îngriji și a ocroti toate provinciile, în egală măsură.

II. Mă învinuiți că consider în mod superficial nroblema întregirii noastre teritoriale și că obiecțiunile mele în această privință sînt nedrepte și perfide. Nu mi s-a dat in viață ocazia pînă acum să mă întîlnesc cu astfel de caracierizări, nici nu mă voi apăra față de ele, ci voi înșira lapte, care, desigur, vor trebui să înduplece conștiința dv. să regrete că ați riscat acest ton neobișnuit în cursul schimbului de vederi privitor la probleme de stat.

Principala mea acuzație a fost că nu ați reușit să obțineți o îmbunătățire simțită a soartei Tomânilor din teritoriile cedate și că nu ați făcut posibilă o înălțare sufletească a românilor în scopul de a recîștiga teritoriile pier-

dute. Față de aceste acuzațiuni ale mele, pe care le mențin, dv. vă referiți la pasaje din cîteva manifestațiuni ale dv. pătrunse de un cald sentiment național. Nu am contestat niciodată nici sentimentele dv. românești, nici aptitudi- 204 nile dv, de a le exterioriza în mod potrivit, dar nu despre aceasta este vorba. Chestiunea este ce ați reușit să faceți, căci acesta este rolul bărbaților de stat în apărarea intereselor naționale, sufletești și materiale.

Cel dintîi lucru pentru 6 națiune asuprită este ridicarea moralului public și a simțului de demnitate națională, precum și ridicarea însuflețirii naționale la un potențial gata de orice jertfă. Ori, actele dv. de guvernămînt, în această privință, nu numai că au realizat prea puțin, ci ne-au împiedecat și pe noi, particularii, și societatea românească independentă să punem în aplicare inițiativele noastre.

Cei ce se ocupă cu psihologia maselor și cu arta de a crea o opinie publică știu prea bine că, în mișcarea maselor, cei ce mînuiesc puterea în stat nu pot avea un rol de căpetenie, din cauză că ei nu pot să atingă, liberi de răspundere, coarde sufletești, fără a evoca totodată și nemulțumirea ce întotdeauna se produce prin măsuri concrete de guvernămînt. Pentru acest motiv, s-a întîmplat întotdeauna că marile mișcări sociale și naționale, revoluțiile și loviturile de stat le-au pus la cale cetățenii particulari, care, în baza acțiunii lor, au reprezentat, în preajma sau după preluarea puterii, opinia publică.

Cunoașteți propaganda infamă făcută în proporții fantastice de societatea maghiară și de guvernul maghiar în contra României. Sute și sute de cărți și broșuri, mii de reviste și articole, făcute sau inspirate de guvernul maghiar, răspîndite în toată lumea, defaimă și calomniază poporul român. O întreagă organizație, compusă din toate straturile societății maghiare se ocupă în străinătate, în mod sistematic, de discreditarea statului și a poporului românesc și de crearea unei atmosfere seductive pentru națiunea maghiară, iar guvernul român, în .raport cu activitatea prodigioasă a guvernului maghiar, nu face decît foarte puțin. în schimb, dv. ați

oprit adunarea de manifestare convocată la Alba Iulia și ați interzis orice manifestare a voinței naționale de a înfiera minciunile maghiare și de a afirma drepturile imprescriptibile ale națiunii ro- 205 mântști.jCenzura dirijată de dv. împiedică oricare examinare serioasă ori înfierare sentimentală a atrocităților maghiare și a năzuințelor lor neomenești, aceasta în așa măsură că ea a oprit chiar reproducerea în fruntea unui .ziar [G] a imaginii geografice a României Mari, cîtă vreme ungurij au făcut tot timpul și fac și astăzi cea mai deșănțată propagandă pentru harta Ungariei lor istorice.

Sforțările 'ce trebuie să facă scriitorii și publiciștii români în scopul manifestării credințelor lor naționale constituie pentru ei o adevărată tortură.

Ungurii, prin ziare, și prin radio, fac acte <?e provoca- țiune contra românilor și a României, iar guvernul român nu răspunde nimic și nu îngăduie nici o reacțiune, nici din partea noastră a particularilor.

Ziarele naționaliste, care nu sînt subvenționate de guvern, sînt în bună parte redactate și editate de prietenii noștri politici, deci e nedreaptă acuzațiunea adusă partidelor că nu iau parte la propaganda ziaristică în ființă.

Ați oprit funcționarea asociației *Pro Transilvania* sub falsul pretext că era o înjghebare politică național-țărănistă, cînd era notoriu că în conducerea acestei asociații au fost. alese persoane distinse, care nu fac absolut nici o politică, iar altele au fost alese anume din toate partidele, tocmai pentru a evita orice suspiciune. Obiecți- unea dv. că lumea îndrumată de noi ar putea lucra la organizațiile existente nu este reală, deoarece aceste organizații nu au structura necesară în acest scop.

Ne cuprinde o adîncă indignare cînd vedem activitatea poporului maghiar și cînd vedem lîncezeala, lipsa de orice energie și de reacțiune din partea poporului românesc. Din ele rezultă o descurajare adînc îngrijorătoare la românii rămași în Ungaria, descurajare pe care cuvîntările dv., oricît de frumoase sînt — pe care ei nu le pot citi — nu sînt în stare să o risipească. în această atmosferă, românii din Transilvania ocupată au început în numeroase comune să-și părăsească și religia pentru a scăpa de prigonirile și de batjocurile la care sînt supuși

din partea autorităților și a particularilor maghiari.

Alături de discursurile dv. mișcătoare stau tristele realități, pentițu înlăturarea cărora nu ați putut face nimic. Deposedarea țăranilor români împropietăriți, a coloniștilor și a sătemțof, precum și a puținilor intelectuali, care în timp de 26 de ani au izbutit să dobîndească pe cale legală imobile, este în curs și astăzi, cu concursul guvernului și al justiției, în baza ultin*elor[1] decrete maghiare.

Același lucru se întîmplă și cu industriile, băncile și cooperativele românești, acte revoltătoare, față de care guvernul român stă impasibil și inactiv. Pentru a vă arăta pe ce scară întinsă se petrec aceste lucr,uri, dați-mi voie să reamintesc exemplicativ cazul moșiei de mii de hectare a prințesei Ghica și a soțului ei din comuna Bale (Bihor), pentru acapararea căreia au intentat acțiune chiar fiul și nora regentului Horthy ; amintesc împrejurarea că, fără deosebire de mărimea moșiilor, în toate părțile și chiar la țărani cu pămînt de 20-30 ha, s-au intentat procese pentru deposedarea lor. Cazul celor 900 de coloniști din Macea, care au fost goniți, casele' și vitele lor sechestrate, iar oamenii rătăcesc împrăștiați, fără căpătîi, în alte comune, neîngăduindu-li-se măcar să treacă în România liberă; sau cazul fabricilor de porțelan și cărămidă din Cluj, al băilor din Sovata etc.

în fața acestor nemaipomenite abuzuri, care lovesc direct chiar și în hotărîrile arbitrajului de la Viena, și în fața faptului că bătăile și schingiuirile continuă, cum arată cazul recent al învățătorului Nistor Iosif din Petrid, care a fost ucis, fără să se fi dat nici cea mai mică satisfacție, guvernul român nu numai că nu poate lua nici o măsură de apărare, dar mai lasă funcționarea liberă și existența netulburată în România a băncilor, a cooperativelor, a industriilor și coloniștilor maghiari. Principiul reciprocității nu funcționează decît în mod excepțional și, din întîmplare, acolo unde profită maghiarii, spre pildă în cazul comisarilor controlori ai guvernului la întreprinderile minoritare, care au fost desființați, ceea.ce a servit în mod exclusiv maghiarilor, deoarece întreprinderile românești în Transilvania ocupată sînt puține la număr,

cîtă vreme şirul întreprinderilor minoritare în România

207 este nesfîrşit. Aceste întreprinderi fac o propagandă iredentistă maghiară cu rară consecvenţă şi aproape pe faţă.

Comisia germano-italiană ignorează în aşa mare măsură statul românesc şi opinia publică românească, încît pînă în ziua de astăzi nu a prezentat vreun raport despre rezultatul cercetărilor sale, deşi pe cale particulară aflăm că învinuirile aduse c<(ntra Ungariei au fost dovedite în imensa lor majoritate. Mai mult insă, membrii acestei comisii provoacă revolta românilor prin atitudinea lor, pe faţă părtinitoare pentru unguri şi desconsideratoare pentru români.

Persecuţia religioasă contra românilor continuă. Şirul trecerilor forţate la confesiuni maghiare este în curs, maghiarizarea şcolilor româneşti este în plină desfăşurare, biserici româneşti au fost dărîmate, folosirea limbii româneşti este împiedecată sau restrînsă prin cuvinte de ocară iar puferea ocrotitoare a statului român nu se manifestă nicăieri. Reprezentanţii statului român sînt expuşi la insulte, cum s-a întîmplat cu consulul din Oradea, fără^să capete vreo satisfacţie. Sîntem lăsaţi pradă bunăvoinţei Germaniei şi Italiei, pe care le vedem în- curajînd pe maghiari prin .discursuri publice, iar românii sînt amăgiţi cu zvonuri vagi, care nu sînt niciodată confirmate pe faţă şi în mod public. [7]

Dacă soarta românilor rămaşi în Transilvania ocupată este tristă, nu mai puţin descurajator este felul cum sînt trataţi românii ardeleni refugiaţi sau expulzaţi de unguri. Recunosc cu plăcere că, în primele zile ale în- tîmplărilor nenorocite, statul român, Banca Naţională şi Crucea Roşie au făcut eforturi remarcabile pentru alinarea suferinţei celor nepăstuiţi, dar pe urmă interesele lor individuale şi colective au fost în mod dureros neglijate. Atîţia şi atîţia dintre ei se găsesc în situaţii care stîrnesc un sentiment de milă. Ei îşi pierd vremea fără o ocupaţie producătoare, iar averea lor, rămasă în Transilvania, e lăsată pradă furiei maghiare. Tratamentul de care au parte refugiaţii constituie nu numai o nesocotire din partea guvernului, ci chiar o directă jignire pentru 208 ei. Cu titlu exemplicativ amintesc cîteva cazuri mai recente.

Refugiații din București, siliți de starea lor insuportabilă, au prezentat diferite memorii și au cerut de zeci de ori audiență de la dv. și de la domnul ministru Mihai Antonescu, fără nici un rezultat. în special, ei au Însărcinat delegații spre a se prezenta domniei voastre și a expune situația lor insuportabilă. Ei au cerut de la dv. audiență în ziua de li ianuarie 1941 sub nr. 730, apoi la 27 martie sub nr. 2337; cerere însoțită de un memoriu, și în 13 mai sub nr. 3279, fără a li se acorda audiența cerută și fără măcar a li se da un răspuns, deși nu există nici pretextul, subliniat de dv., că e vorba de o manifestare politică a Partidului Național Țărănesc. Din întâmplare, dintre membri acestor delegații, care erau compuse din domnii dr. Leon Scridon, dr. Sebastian Bornemisa, dr. Laurian Gabor, dr. Anton Ionel Mureșan, dr. Titu Mălai, canonic, dr.- Iosif Pop, abate, dr. Dumitru Necu, dr. Victor Pop, Aurel Ghilea, protopop, și dr. Valeriu Moldovan, precum vedeți oameni respectabili, dintre care nu există nici unul, în afară de cel numit în urmă, membru activ al Partidului Național Țărănesc, din contră, unii din ei făceau parte din alte grupări politice. Unde se poate o dovadă mai izbitoare a nesocotirii intereselor de- importanță națională ale refugiaților decît acest tratament, care lovește chiar și în obligațiile-curente ale guvernanților, stabilite prin legi ?

Iar cînd, cu ocazia unei întîlniri cu care m-ați învrednicit, v-am rugat să dispuneți ca comisarul refugiaților șă nu respingă de la ajutoare pe refugiații care nu sînt legionari, mi-ați răspuns scurt să nu vă pierd vremea cu „chestiuni personale"*. V-am ascultat ordinul. Nu v-am mai deranjat cu chestiuni de ale refugiaților pe care le socotiți personale, iar nu de interes de stat !

în ziua de 2 iunie a fost convocat congresul refugiaților, pentru a-și crea o organizație centrală, care să reprezinte interesele colective din toată țara, constituiți în asociații locale, aproape în toate județele din Transilvania și în cîteva județe din vechiul regat. Congresul a fost încuviințat de autoritățile competente, cu toate aces- 209 țea, el a fost oprit în ultimul moment și sutele de refugiați, toți oameni respectabili, unii foști miniștri, au fost forțați să se împrăștie fără nici o deliberare, deși nici aici nu se. poate aplica pretextul obișnuit al unei manifestații național-țărăniste sau a altei grupări. Cei mai mulți din

cei întruniți erau foști funcționari sau elemente străine de politică^ iar în conducerea asociației se proiectase să se aleaga persoane din toate partidele sau persoane străine de frămîntările politice.- Eu, care am fost invitat de umanitatea lor să fiu președintele asociației, am declarat că nu primesc această onoare, tocmai pentru a evita bănuieli neîntemeiate, folosite de pretext binevenit pentru împiedicarea atîtor acțiuni necesare națiunii. [8]

Prezentîndu-se pe urmă la guvern o delegație pentru a protesta contra acestui act volnic și a cere autorizație pentru înființarea asociației, ea a primit răspunsul categoric că nici congresul, nici asociația nu se încuviințează, dar interesele refugiaților vor fi îngrijite chiar de „guvernul țării". Pînă în ziua de azi, nu s-a primit însă nici un răspuns la memoriile depuse de multă vreme, nici nu s-a făcut nimic în interesul refugiaților și nici nu s-a luat nici o măsură pentru ocrotirea averilor celor refugiați din Transilvania ocupată.'

Banca Națională a României, care a dat în repetate rînduri dovezi de bunăvoință față de Ardealul ocupat de unguri și față de românii de acolo, a votat un credit important, de multe milioane, în scopul de a acorda refugiaților împrumuturi, pentru a le face ^posibilă o activitate economică și pentru a-și putea aranja diferite încurcături materiale. Acordarea împrumuturilor așteaptă numai un aviz din partea guvernului. Acest aviz însă se amînă necontenit, cu toate că rezolvarea afacerii a fost de atîtea ori cerută și urgentată.

Toate aceste fapte și multe altele, care vor fi la vremea lor pe larg expuse, dovedesc temeinicia afirmațiunilor inele.

Nu mă îndoiesc de buna dv. intențiune de a repara în stil mare catastrofa ce s-a năpustit asupra țării noastre în ultimul an, nu mă îndoiesc nici de buna dv. cre-

210 dință în ce privește urmărirea planului ce v-ați făcut în acest scop, dar în viața popoarelor nu este admisibil să se așeze acțiunea de guvernare pe o singură ipoteză și pe așteptarea rezultatului final ; ci trebuie să se aibă în vedere și viața curentă, cu toate greutățile, obstacolele și nevoile ei imediate, urmărind cu aceeași energie și

îmbunătățirea situațiilor tranzitorii. Doresc ca planul dv. final — deși trebuie să recunosc că mă îndoiesc în realitatea lui — să reușească, dar nu pot, ca unul care sînt în permanent contact cu lumea și cu mizeriile ei, să închid ochii în fața lor, ci a trebuit și trebuie să veghez împreună cu întreaga opinie publică asupra modului cum dv. și guvernul dv. îngrijește interesele permanente și cele trecătoare ale obștei românești, cum pregătește realizarea planului final.

Dar, și în ce privește planul dv. final și acțiunea privitoare la realizarea lui, recunosc cu toată loialitatea că, în chestia Basarabiei și Bucovinei, nu ați putut repara nimic la venirea dv. la guvern.; mi-am pus, însă, și îmi pun mereu întrebarea că, în ce privește Ardealul, dacă .dv. ați fi încercat să grupați în jurul dv. toate forțele vii ale națiunii — pe mine, de sine înțeles, nu mă număr între ele, fiindcă o colaborare cu mine era principial exclusă —, oare nu ați fi putut da o altă și rapidă întorsătură lucrurilor, mai ales avînd în vedere cele trei împrejurări ho țărișoare : a) în ziua abdicării regelui Carol, Ardealul nu era evacuat de trupele noastre și nu era ocupat de maghiari ; b) era dovedită falsitatea informațiilor date de delegații ex-regelui Carol la conferința din Viena,' că germanii și maghiarii ne-ar fi dat un ultimat și că rușii ar amenința cu atac din partea lor, dacă nu cedăm maghiarilor[9] ; c) sistemul de duplicitate al regelui Carol I, care stîrnise neîncrederea Reichului era înlăturat. La guvern veniserăți dv. și legionarii, care aveați deplina încredere a Reichului, și această împrejurare o puteați folosi bine și energic în scopul salvării situației, arătînd celor care au aranjat arbitrajul de la Viena împrejurarea că regimul regelui Carol și al guvernului său, impus țării, nu avea drept să cedeze nici o parte din teritoriul țării.

Dar regimul național-legionar s-a mărginit a se supune hotărîrii de la Viena, în loc ca revolta sufletească a Tuturor românilor să o îndrumeze spre o mare rezistență națională.

Manifestările de bucurie legitimă, pentru înlăturarea

regelui Carrol II, în jurul cărui act istoric v-ați cîș- tigat neșterse merite, puteau fi lipsite de dansurile vesele, nepotrivite, în momentul cînd națiunea întreagă era sfîșiată de durere, pentru faptul că hotarele sfinte ale țării erau călcate de dușmani, fără a fi de nimeni apărate.

III. Răspunsul dv. cuprinde și următoarea afirmați- une adine jignitoare pentru noi și pentru toate partidele vieții noastre publice :

„Principala preocupare a partidelor noastre, mai ales de la unire încoace, a fost căpătuiala partizanilor, fie că erau la putere, fie în opoziție, dacă aveau influență. Dacă, de ochii lumii, în fața Parlamentului s-au dat înverșunate lupte ideologice, în schimb politicienii se înțelegeau de-a valma, cînd era vorba să-și creeze situații nemeritate, să-și satisfacă ambițiile și vanitățile. De pagubă au rămas, întotdeauna, bugetul statului și morala publică."

în fața acestei caracterizări a partidelor și a vieții noastre politice îmi exprim adînca mea mîhnire și protestul cel mai categoric.

Dacă s-au găsit oameni politici abuzivi, ieșiți la iveală sub regimul partidelor, și dacă s-au produs, ceea ce nu contest, din partea unora atitudini condamnabile, totuși, a acuza pentru aceasta și a înlătura întregul regim demo- cratic și partidele în totalitatea lor este o mare nedreptate și o fundamentală greșeală politică. Ar însemna același lucru ca și cînd cineva, din cauza unor ofițeri abuzivi, ar cere desființarea întregii armate !

Procedurile abuzive și acțiunile condamnabile nu for- mează monopolul democrațiilor. Dimpotrivă, regimurile democratice au fost introduse în special și pentru extir- parea imoralităților regimurilor despotice și totalitare.

în privința aceasta, este suficient să ne provocăm la is- toria Franței, Angliei, Italiei și a nenumăratelor lor revo- luții, precum și la istoria țării noastre. Dar că este așa, avem dovada apropiată a regimului dictatorial al regelui Carol II, și cel practicat de legionari sub conducerea dv. S-au pomenit vreodată, sub guvernarea oricărui partid de

la noi, furturi, delapidări, abuzuri de putere, asasinate ca sub domnia totalitară, a regelui Carol II ? S-au mai pomenit abuzuri, omoruri și schingiri și jafuri, cum s-a petrecut sub guvernarea legionară, fără ca dv., investit cu „puteri totalitare", să le puteți opri ? Ați putut dv. pedepsi pe asasinii lui lorga și Madgearu, deși ne-ați promis categoric că o veți face ?

A trebuit să înlăturați întreg regimul „național-legionar ‘ ca să puteți pune capăt scandalului, dar numai atunci cînd ați văzut că furia nebună se îndreaptă și contra dv. personal, și cînd ați avut asigurată asistența forței germane, devenită atît de puternică la noi.[10] Pînă în acel moment, toate reclamațiile noastre au rămas zadarnice.

Păcatele omenești se manifestă, durere. în toate regimurile. cu o singură deosebire : cîtă vreme în regimurile democratice sînt descoperite și înlăturate mai ușor și la timp, în regimurile totalitare numai cu greu și prea tîrziu, atunci cînd ele și-au produs efectele dezastruoase, cum arată elocvent pilda regimului Carol II și a regimului național legionar.

Dar în special resping în mod hotărît afirmația dv., făcută în termeni generali, în ce privește Partidul Național Țărănesc, care și la guvern și în opoziție a dovedit că nu se abate de la ideologia sa politică, morală, eu toate persecuțiile la care a fost expus.

De altă parte, nu s-a dovedit nici un colaborator al nostru că ar fi fost abuziv sau incorect, deși au fost cercetați de dv. și de antecesorii dv.

Partidul nostru a rezistat tuturor tentațiunilor și amenințărilor. Au fost mulți invitați să intre în guvernele lui Carol II, fără să se fi clătinat, în afară de cei cîțiva trădători notorii, descalificați de opinia publică, eliminați

213 din partidul nostru, dar care au fost împărtășiți de o prea mare cinste de a fi colaboratorii dv. în guvernul de partid al decedatului Goga. Doisprezece prieteni de-ai noștri, conducători și nenumărați anonimi au fost duși în închisori, alții trimiși înaintea tribunalelor, fără să fi făcut careva vreo rugăminte sau vreo declarație umilitoare.

în fine, cînd vorbim de partide și de totalitarism la noi, trebuie să constatăm că regimurile de partide au adus României independența; regalitatea și unitatea națională, pentru înfăptuirea cărora Partidul Național Liberal, Partidul Conservator și cel Democrat din vechiul regat și Partidul Național din Transilvania și cel din Bucovina, precum și Partidul Țărănesc, din Basarabia, unite pe urmă, toate, în Partidul Național Țărănesc, și-au cîștigat merite nepieritoare, iar regimurile totalitare, prin politica lor, au ciuntit țara și au adus-o în starea tristă în care se găsește.

IV. Grave imputări îmi faceți pentru obiecțiunile mele privitoare la viața economică a țării. Pentru a vă arăta cît dg nedreaptă este învinuirea dv., va trebui să insist asupra acestui capitol mai pe larg.

Dv. treceți, în răspunsul dv., ușor, asupra gravei și esențialei probleme economice, asupra problemei stăpînirii, menținerii și punerii în valoare, pentru interesele politice ale țării, a bogățiilor naționale, problemă care a format grija de căpetenie a generațiilor dinaintea dv. și regimurilor lor democratice. în decurs de grele și lăudabile eforturi de decenii, ele au reușit să creeze, să smulgă din mîini (străine și să organizeze quasiautarhia țării noastre, pe baza căreia necesitățile ei esențiale au fost acoperite, cît mai independente de celelalte țări.

Țmi imputați superficialitatea criticii mele și o numiți : „atitudine doctrinară necorespunzătoare realităților“, ba chiar și ,,defetism“, pentru că nu sînt de acord cu dv. asupra prea multor concesiuni ce se fac de către dv. protectorilor noștri actuali și pentru că v-am înșirat cazuri concrete și nume, ca într-o recjamație.

Dați-mi voie ca, în primul rînd, să vă arăt că memorile mele nu aveau menirea să vă informeze. Eu sînt un simplu particular. Dv., conducător al statului și prim ministru al cabinetului sînteți, prin definiție, reputat să știți, exact și amănunțit, starea de lucruri din țara pe

care o guvernați. Critica mea era menită să vă atragă doar atențiunea mai. intensificată asupra rezultatelor practice ale gîndirii dv. politico-economice și asupra deformațiunilor din practică pe care această gîndire, și necontestat că bunele dv. intențiuni, le suferă din cauza împrejurărilor și a dirijării, precum și a supravegherii necomplete a destinelor poporului român.

Incontestabil că nu dv. singur purtați răspunderea împrejurărilor vitrege în care trebuie să guvernați. Nu dv. singur ați creat țării fatalitatea, determinismul înă-untrul căruia se zbate azi poporul român, înăuntrul căruia se conturează libertatea și independența guvernării dv. Greșelile sînt de mai înainte și vă sînt recunoscător că-mi recunoașteți faptul că am atras atenția, totdeauna, Ia timp ; deși dv. găsiți că a atrage atenția asupra unei greșeli ar fi o atitudine pur negativă, ca și cum fapta imediată ar urma s-o facă însuși cel ce critică fapta greșită. Eu am fost activ. Neactivi au fost cei ce nu au voit să mă asculte, cei ce au refuzat să facă aceea ce le recomandam. Puterea nu era la mineTEu eram opozant. „Opozant activ.Nu e o noțiune politică, ci o noțiune militară ; numai omul înarmat în război se poate opune activ, pentru că are și el în mînă arme, ca adversarii lui. Dar, în politică, arma unuia este cuvîntul, a celuilalt — puterea.

Și să-mi dați voie să nu refac amuzanta situație care ar putea fi caracterizată chiar grotească, că dv., care ați fost ministru de război în două guverne cu care eu eram în război politic,[11] să acuzați că nu am fost „opozant ac-tiv'“ — adică rebel.

Vina greșelilor din trecut o poartă regimul care a ținut opinia publică în necunoștință asupra viitorului pe care i-1 pregăteau guvernanții țării și străinii care se interesau de noi. Vina este a acelor care, deși nu li se cerea de nimeni din afară, dar pentru a stimula prietenii care să le aducă

215 profit personal, ridicau, de o parte, națiunii, dreptul la critică în Parlament, în întruniri publice și în presă, iar pe de altă parte împiedicau opinia publică să se prefacă

într-o forță politică reală, capabilă de a înlătura pe uzurpatorii puterii publice, cărora, într-un moment dat, chiar și dv. le-ați dat ajutor. Vina este a acelora care interziceau circulația publicațiilor străine, din cuprinsul cărora națiunea putea fi prevenită de ceea ce se hotăra pentru un viitor destul de apropiat pe seama poporului român.

Dv. ați primit succesiunea unei stări, pe care dacă nu ați răsturnat-o de la început, opunîndu-vă atunci cînd se mai putea evacuării Ardealului — ați fost și silit să **o** acceptați și să o serviți, pînă la capăt și pînă în toată mizeria ei.

Lucrări ca aceea a d-lui Walter Hoffmann, invitatul dv. la postul de radiodifuziune, vorbesc de evanghelia economică germană : **Donauraum Volkerschicksal ;** publicațiile periodice ca : **Odel, Unser Lebenraum, Der Estrauc Eckart, Ost-Europa Markt, Rasse und Recht, Leipziger Vier- teljahresschrift fiir Siidosteuropa — lucrări pe care** originarii germani din România le primeau — au fost ascunse publicului românesc, pentru ca acest public să nu știe unde este îndrumat, în taină, de guvern, sau cel puțin — unde merge prin pasivitatea guvernului.

Treptat, treptat însă, ideile cardinale ale politicii economice a Reichului și-au făcut drum în cunoștințele publicului român, introduse și susținute de românii înșiși — români dintre care unii chiar membrii ai guvernului dv. De pildă, ideea că economia României ar fi compensată de economia Reichului ; că România este și trebuie să fie o țară agricolă care să muncească pămîntul și să pască vitele, urmînd ca, în toate, necesitățile vieții ei zilnice, civilizatoare, să-i fie procurate de industria germană ; că industria română ar trebui epurată, cu curaj, de toate întreprinderile superflue, ale căror produse vor trebui să fie suplinite prin procurarea produselor străine mai ieftine ; că poporul român nu ar fi menit să fie orășean, 216 ci ar trebui să rămînă pe veci în bîrlogul lui de la sate ; că românii ar fi incapabili de organizare industrială. în sfîrșit, că România însăși nu ar putea exista fără colaborarea tehnică a germanilor și că România ar trebui să

realizeze o uniune vamală cu imperiul german — uniune spre care **de facto** mergem cu pași repezi, și la care vom ajunge, dacă conștiința poporului românesc nu va acosta carul statului nostru din acest făgaș catastrofal.

Toate aceste idei, cu adevărat „defetiste[11], menite să desțelenească terenul în caleă „infiltrației" — cum o numiți dv. — germane, sînt derivate direct din ideologia interesată a „spațiului vital al poporului german":

„Numai poporul german este capabil de a construi și organiza state“ — proclamă dr. Walter Hoffmann. Toate statele europene sînt create de un sîmbure organizator german — mai ales cele din lungul Dunării ; Germania este singurul stat industrial, deci singurul furnizor de produse industriale, toate celelalte fiind destinate să existe sub administrația germană și să compenseze ca o pîrghie de echilibru economia germană, prin produsele lor agricole.

Profesorul Karl Kriiger, spre pildă, predestinează încă din 1932 România să formeze, împreună cu Germania, Rusia și Ungaria, celula centrală, șira spinării spațiului economic german, toate aceste țări reunite într-un Zollverein ;[12] celulă dorsală în jurul căreia gravitează celelalte state europene și pentru realizarea cărui sistem domnia sa preconizează împărțirea României Mari — soluție care să atragă pe vecinii ei în acest sistem de pacificare a Europei. Planurile domniei sale se realizează pas cu pas cu concursul guvernului român, ca o doctrină de stat.

Lungă și primejdioasă a fost lupta dusă de dl. dr. Funk [13] împotriva monedei române, pentru suprimarea primei monedelor forte, pentru deprecierea leului și pentru detașarea lui de etalonul aur, în scopul atașării la etalonul clearing.

Concurența, pe piața cerealelor și a petrolului românesc, dintre Anglia și Germania, a menținut stabilitatea

217 monetară, echilibrul bugetar și rentabilitatea hîrtiilor de bursă românești.

Zi de zi, prin lupte crîncene, comerțul german a dobîndit modificarea cursului monedei naționale și modificarea procentelor din volumul comerțului nostru extern.

Regimul anterior, preocupat de soarta personală a regelui, se preta la presiunea economică germană, pentru a dezarma pe gardiști, dar totuși buletinele Institutului Român de Conjunctură și buletinele de informații și documentare ale Băncii Naționale Române atestă, pentru acel interval, o conjunctură favorabilă.

Preocupările personale ale regelui Carol II și politica sa șovăitoare au dus la răsturnarea monarhului țării celei mai bogate și la trunchierea celei mai muncitoare țări, pentru că această țară nu a știut să pună în valoare bogățiile ei, de care depindea tot cursul războiului european: petrolul și produsele agricole.

Trebuie să recunosc că dv. de la început — ,,în 24 de ore" — cum spunea Corneliu Codreanu, ați fost fățiș pe o singură linie și ați alăturat poporul român soartei puterilor Axei — ceea ce regele Carol II nu a avut curajul să o facă, total și pe față; dar, odată cu această alăturare la aceste puteri, le-ați dat tot potențialul economic al poporului român.

Dv. vorbiți de colaborare germano-română.

Istoria va vorbi de capitularea română față de germani.

Politicește și economicește ați deschis porțile țării. Și istoria repetîndu-se aidoma, sînteți — ca și regele Carol II, silit — și cu atît mai mult silit cu cît credința însăși vă este așa, să cedați mereu, pe cale economică, pentru a vă menține regimul politic amenințat, ca și regimul trecut, de aceiași legionari. [1/1]

Și, ca și regele Carol II, vă veți plînge pînă la sfîrșit că, deși ați suprimat toate libertățile cetățenești, deși ați menținut cenzura, deși ați desființat Parlamentul și dreptul de activare a opiniei publice libere, și mai ales cu toate că spuneți.răspicat că ați legat destinele neamului nostru de destinul Axei și că regimul dv. este un regim de autoritate fățișă, de intoleranță și de conformism, obligator

218 și mai strict decît cel imediat anterior, totuși nu sînteți înțeles și sînteți lăsat singur în fața sarcinii ce ați primit.

Nu este de mirare că, odată ce ați pășit fățiș alături de Axă, rezultatele să fie cele de azi, ~ cu tot meritul pe

care vi-1 atribuiți, cu drept cuvînt, pentru loialitatea cu care vă comportați și cu roadele politice ale acestei loialități.

Toate avertismentele, chiar din sursă germană, pe care regimul trecut a pus cenzură, ca să nu le audă nici el, dar încă națiunea — nu folosesc azi la nimic, chiar dacă, prin imposibil, dv. le-ați popularizat.

Spațiul vital german se realizează. Cu concursul și cu voința dv. și cu proteste ineficace din partea dv. în scriptele private și confidențiale cu care binevoiți a onora pe unul sau doi «defetiști» ca subsemnatul.

Măiestria dv. e să păstrați, cât mai puteți, din bogățiile țării și din mijloacele de existență și de progres ale poporului român, în cadrul «spațiului vital german» și în cadrul «noii ordini europene», abandonat fiind voinței unei singure puteri.

Eu nu vă contest nici dragostea de țară, nici conservatismul dv. pios, și nici tremurul de fiecare zi al sufletului dv., îngrijorat de îndeplinirea misiunii ce v-a revenit. Vă rog însă să nu săvîrșiți greșeala înaintașului dv., care s-a mulțumit cu părerea lui exclusivă și cu aceea a cîtorva, care, dacă nu i-o inspirau, i-o repetau, spre mulțumirea lui.

Nu lăsați, domnule general, să se dărăpăneze tot ceea ce au făcut generațiile anterioare. Nu distrugeți creațiunile lor. Ci, dimpotrivă, întăriți-le, ca pe niște cazemate de apărare și puneți-le comandanți bravi și competenți, care să le apere și să le mențină, întrebuințînd toată istețimea lor, în timpul acestei crize care, deocamdată, e scris să-și facă rostul ei distrugător, pînă la un anumit timp.

Dv. vă arătați mulțumit că agricultura noastră a fost scoasă din conjunctura liberei concurențe, remunerarea ci fiind stabilită la un preț superior prețurilor interne și mondiale, iar clientul cumpărător fiind asigurat. Aceasta este și teza desvoltată de germani.

(De fapt, dv. puteți vorbi pentru durata războiului, ce va fi după război nu va intra deloc în reglementarea pe

219 care ați făcut-o dv. cu partenerul german. După război, celelalte continente își vor asvîrli stocurile pe piața europeană și vor fixa prețurile muncii ca și pînă

acum. Pentru că celelalte continente, și mai ales America de nord și de sud, nici într-un caz nu vor fi învinse și supuse aranjamentelor și cursurilor forțate ale Germaniei.)

Pe durata războiului, produsele noastre' agricole nu sînt lipsite de cumpărători. Nu numai Germania are nevoie de pîine, carne, unt, piei, săpun. Toate țările europene, lipsite de relațiuni comerciale mondiale de pe urma blocusului, Franța, Olanda, Spania, Turcia, ca și Germania, au tot atîta nevoie de hrană și sînt amatoare de cumpărare de la noi. Prin urmare, a spune că pentru noi e o binefacere că am găsit în sfîrșit un cumpărător : Germania, este a recunoaște o fatalitate, aceea că numai prin Germania ne putem valorifica producția noastră agricolă, deoarece numai ea are comerțul monopolizat în Europa. Dacă sacrificiile de azi ar putea asigura cumpărătorul de mîine, s-ar mai putea vorbi de un contraserviciu. Dar cine știe ce va fi mîine ?

De unde, așadar, dreptul și puterea de a impune prețurile de azi, fără favoarea de a ni le garanta și pentru mîine ? Astăzi, din lipsă de concurenți cumpărători, agricultura noastră păgubește, fără să avem măcar pentru mîine perspective asigurate. Trebuie să acceptăm situația neavînd încotro. Dar a anunța aceasta ca un succes al regimului este o euforie. Cel puțin atît.

Dv. arătați un alt succes, în majorarea prețurilor. In parte, este un proces economic general, legea cererii și a ofertei ; în parte însă, altă euforie. Prețurile s-au majorat și pentru că ați devalorizat moneda și ați atașat-o etalonului clearing german, etalonul universal în «spațiul vital», pentru stabilizarea căruia, prin stabilizarea prețurilor, se bat dl. dr. Funk și toți financiarii germani adversari ai etalonului aur.

Nu dv. ați suprimat prima monedelor forte ? Nu dv. ați" detașat leul de lira sterlină și de dolar ? Nu dv. ați fixat la 60 și 72 lei Reichsmarka ? în avantajul cui ? într-al vînzătorului în lei ori într-al cumpărătorului în RM ?

Cum puteți, așadar, enunța cu atâta siguranță că ați asigurat țăranului român un cumpărător sigur, pe preț

stabil și mult mai mare ca în trecut ? De fapt, dv. știți prea bine că prin aceste «succese» noi ajutăm războiul german și pierdem în folosul Germaniei. Acești lei, la rândul lor, urmează să fie cheltuiți pe marfa industrială a singurului furnizor, a Germaniei, și tot pe același curs de 60—72 lei pentru o RM.

în domeniul pădurilor, «colaborarea» este și mai strînsă, pentru că cele mai importante întreprinderi forestiere, așa cum vedeți în tabloul alăturat, [15], au fost achiziționate de germani.

Comerțul cerealelor, al vitelor, al păsărilor, al ouălelor, transporturile, asigurările, toate sunt în perfectă «colaborare». Toate intrate pe mîna germanilor.

Dar întrebarea rămâne în picioare : ce au adus germanii la această «colaborare»? Materii prime ? Competență ? Capital ? Unelte ? Credite ?

Materia primă o dăm noi. Munca — noi. Competența — noi. Creditul — noi, țăranul și agricultorul, care muncesc toată durata campaniei agricole în speranța vînzării viitoare. Capital dăm noi, agricultori și stat, Germania dă, poate, avansurile pentru cultura soiei. Atît. Cît despre unelte, deși s-au anunțat mii de tractoare, totuși nu au sosit decît câteva sute, pentru că Germania nu le poate fabrica masiv, fiind în plin război. După cum statul a dat această mare comandă industriașilor germani, renunțînd la considerabile venituri din taxele vamale și dînd industriașilor o clientelă atît de vastă ca agricultura română, tot așa statul putea, cu același rezultat, să dea comanda la fabricile de motoare române, în aceleași condiții și cu marele folos pentru națiunea română că tot prețul lor s-ar fi răspândit în salarii pentru muncitorii și intelectualii români, precum și în impozite pentru statul român.

Astfel că această «colaborare» pe teren agricol se reduce la livrarea produselor noastre și a clientelei noastre agricole unui singur cumpărător și furnizor.

în domeniul comercial, «colaborarea» este arătată prin alăturatul tablou de societăți anonime achiziționate și con- 221 t: olaie de germani, ei fiind comercianții de bani și de mărfuri ai continentului, deci și ai României, cu sprijinul Băncii Naționale Române, al cărei rescont îl absorb ei aproape în întregime.

Marile institute bancare sunt în mîinile lor. De pildă :

Banca Comercială Română. («Dresdner Bank»), Societatea Bancară Română («Dresdner Bank»), Banca de Credit Română («Reichskreditgesellschaft»), iar Banca Comercială Italiană-Română are, de la început, capital italian.

Dintre băncile importante românești, doar Banca Românească a rămas nepredată.

Prin aceste bănci se controlează și se stăpînesc toate întreprinderile unde ele erau participante sau creditoare. Iar politica acordării de credite particulare este. în România, dependentă de interesele germane. întregul comerț extern este monopolizat de întreprinderile în statele cărora stau aceste bănci.

Alte institute mai mici, precum Banca de Depozite și Scont sau Banca de Credit din Praga, a domnului inginer Albert Goering,[1]*’ la aparențe inofensive, sînt oficii de achiziționare a diverselor întreprinderi, aducătoare de bune venituri, sau de poziții dominante în economia țării.

în ceea ce privește cele patru bănci mari din mîinile germanilor se poate vedea ceea ce reprezintă acestea în economia României, pentru trecut, din lucrarea d-lui P. Sitescu : «Der Rumănische Wirtschaftsraum» — datele de azi fiind mai puțin cunoscute : între 1922 și 1931, cele trei bănci de credit român, comercial-română' și comercial-italiană și română, participau la 77 de întreprinderi economice române, Banca Românească participînd în același timp doar la 74 ; la 15 industrii alimentare, față de pa^tru ale aceleiași bănci românești ; nouă întreprinderi forestiere față de două ; nouă întreprinderi textile față de trei ; două întreprinderi de transporturi față de două și 17 întreprinderi forestiere față de 17. Aceste întreprinderi, toate, așadar, au intrat sub dominația Germaniei.

Tabloul alăturat vă arată cît de multe societăți pentru comerțul general, pentru comerțul de specialitate și mai 222 ales de produse agricole au fost acaparate de germani, prin achiziționarea locurilor de conducere, plătite din leii interni acumulați în țară.

Comerțul de fier, de articole tehnice — în bună parte, •de mașini, de hîrție, de păduri, de textile, de minereuri și cărbuni ; transporturile terestre, fluviale și maritime ;

asigurările, cu monopol constituit chiar de guvernul român, sunt în mîinile germane. Cele ce au rezistat vitregiei guvernului, care nu a făcut absolut nimic pentru a le salva, decît doar că a dat țara pe fnîna achizitorilor de afaceri [redacted] legionari, timp de cinci luni — nu pot ține concurență cu acestea. Nici chiar Centrala Cooperativelor.

în primele trei luni ale anului 1941 s-au constituit în țară 22 de societăți anonime noi, cu un capital social de 90,41 milioane lei. Participarea capitalului german se arată în 12 din acestea, în cadrul «colaborării» româno-germane, cu un capital social de 68,4 milioane. Restul de zece societăți, cu capital social de 22 milioane, pur ro- ' mânesc. în schimb, însă germanii și-au sporit considerabil activitatea în vechile lor compartimente și mai ales în acel al comerțului de cereale, de alimente, de produse agricole, de păduri, de asigurări și transporturi, prin achiziționarea capitalului românesc, deja constituit, în societățile anonime preexistente.

Ce privește comerțul exterior, situația este extrem de îngrijorătoare. Devize nu achiziționăm aproape deloc. Avem o balanță comercială extrem de activă. La sfîrșitul anului comercial în curs, nu vom avea devize, dar vom avea circa 20 miliarde lei sold activ, față de Germania.

Cum credeți că vom putea realiza acest sold activ ? Nici cu materii prime, de care avem nevoie, Germania cu greu îl va putea acoperi.

în martie 1940, înaintea venirii dv. la guvern, s-a încheiat o convenție care ne obliga să vindem petrolul la un preț mediu de 3. 800 lei pe tonă, față de circa 7. 000 lei tona, cît era prețul curent — aceasta cu scopul de a importa material de răsboi cu prețuri mai reduse. Armamentul însă este aproape achitat. Cu toate acestea, livrarea cu preț redus curge mai departe.[17]

La 5 octombrie 1940 am încheiat un alt protocol, prin care vindeam, în viitor, Germaniei, petrolul, în clearing, fără taxele care reprezintă 50 la sută din valoarea lui. Acest export, tot cu. prerț redus, nu este, însă, condiționat de import de armament și reprezintă, pentru stat, o diferență de încasări, la taxe de export pentru petrol în Germania, de circa 6—7 miliarde anual. Acest acord nu

putea să aibă decît o explicație politică, căci economicește nu se putea admite să exportăm un produs, cu preț de jumătate, stabilit dinainte, și să importăm produse care între timp s-au scumpit și noi le plătim la prețul zilei, mult ridicat, cu toate că nu sunt materii prime de absolută necesitate.

Cea mai gravă dispoziție care ne prejudiciază într-un mod extraordinar este că am fost obligați, prin convențiunile încheiate, nemodificate prtn protocolul din 5 octombrie 1940, ca tot excedentul producției să-1 predăm numai Germaniei, în aceleași condițiuni, avînd astfel, Germania, un adevărat monopol de export.

De aici urmează că Germania cumpără de la noi petrol ieftin și îl vinde scump, printr-o societate *Rumin,* fără ca România sau societățile românești să beneficieze din diferența de preț, care este aproape de zece ori mai mare.

în această privință este general cunoscut cazul unei societăți române de petrol, care a trebuit să-și acopere obligamentele comerciale contractate înainte de străinătate, cu petrol cumpărat de la germani, cu 45 lei kg. Evident că în această formă statul este păgubit, iar producătorii exploatați, ceea ce se pregătește acum să se facă și cu producătorii produselor oleaginoase, de tot felul, prin societatea germană *Solagra.* Acest monopol de export produce și alte abuzuri, cum este de pildă și acela de contrabandă, ce s-a putut face la exportul de cereale.

Pentru anul viitor ne-am obligat a vinde Germaniei, în clearing, mărfuri în valoare de 28 miliarde, fiind evident nevoiți să cumpărăm apoi în devize mărfuri, coloniale, lînă și bumbac din Turcia, oarecari aparate din Elveția, restul rezumîndu-se la ceea ce ne poate da Ger- 224 mania și țările ocupate de ea : fier, lucrări de fier, cocs, textile vegetale, mașini agricole, coloranți, chimicale.

Blocusul și distrugerile din Rusia fac îndoielnice aceste schimburi. Dificultățile le resimțim și azi.

Iar în raportul de monede noi vindem în afară de concurența mondială, pe preț fixat de germani și pe curs fixat tot de ei : dezavantajos pentru noi, avantajos pentru ei.

Se evaluează la abia 8—10 miliarde tot ce vom putea importa în același an. Și la 20 de miliarde suma ce o vom

avea blocată, înghețată, la finele acestui an comercial, din surplusul exportului nostru exagerat și singularizat la aproape un singur partener comercial — cel «natural».

Va trebui să utilizăm acest sold — fie achiziționînd. pe prețuri urcate și pe curs defavorabil orice, numai să ne scoatem înapoi o parte de bani ; fie finanțînd, cu acest sold — care este, după concepția actuală financiară a Reichului, etalon — etalon muncă, românească — Banca Reichului.

. Fie să ne vedem restituită suma în același mod în care a procedat Germania, prin faimoasa și dezastruoasa inflație de după războiul mondial.

Las deoparte consecințele interne ale excesului acesta de export, pentru populația noastră.

Și să pun perspective, care s-ar putea repeta, ca Ia sfîrșitul răsboiului să fim obligați a cerși ajutorul Statelor Unite și să plătim, cu o monedă fără de valoare — sau cu concesiuni atingînd demnitatea și independența țării — pîinea, carnea, postavul și cele necesare alimentării populației — redusă la flămînzeală din cauza răsboiului economic și ca atare dispusă, în mod firesc, la tulburări și la revolte, ca și la sfîrșitul trecutului război.

Atunci se va verifica minunea comerțului fără bani, optimismul dv. față de marile avantagii ale «asigurării unui client sigur, cu preț fix» și optimismul dv. la încorporarea României în «Europa Nouă», care duce la uniunea monetară și vamală pe timpul răsboiului și, în ipoteza victoriei germane la ipoteca economică și aservirea economică a țării de Germania, pe timp de decenii.

r

Cu ce capital vor mai putea produce producătorii ale căror creanțe sunt imobilizate ? Și cine, decît statul, **va** fi obligat a plăti aceste creanțe, Dumnezeu știe de unde și cu ce riscuri și consecințe agiavante ? Ce investiții țioi se vor mai putea face în România, altele decît ale gerihanilor ? Cum își vor recăpăta românii pozițiile pe care le-au pierdut în timpul războiului și cum vor reorganiza teritoriile eliberate ?

Poate că puțin -«defetism» vă este necesar, pentru a vă pune în studiu, din bună vreme, consecințele doctrinei dv. politice. Aș fi bucuros dacă «doctrinarismul» și

«defetismul» v-ar fi fost, în această privință, de folos.

în domeniul financiar, «colaborarea» constă în a cere rescont de la Banca Națională Română, pentru a-și putea» duce activitatea tuturor întreprinderilor pe care au pus mîna. (Numai pentru întreprinderile «Malaxa», societate încă neinstruită, dar deja activă, aceea «Româno-Ger- mană» pentru comerțul fierului, cere, pentru punerea în exploatare a industriilor «Malaxa», nu mai puțin de două miliarde lei. Vechiul lor proprietar cel puțin își lombarda» datoriile statului către el, finanțînd el pe cumpărător.) Buletinul de informații și documentare al BNR, caietul 5 din luna mai 1941, ne arată : de unde media lunară a efectelor prezentate la rescont a fost, în anul 1940, de 26. 099 milioane, din care au fost acceptate numai 6. 556- milioane, în luna ianuarie 1941 s-au prezentat 15. 128 din care s-au admis 12. 168 miljoane lei.

în încasările vamale se produc zilnic mari goluri, pe care urcarea prețurilor nu le poate acoperi, pentru că aceste goluri sunt renunțări ale statului român la multi-plele importuri scutite de vamă în folosul comercianților, industriașilor și antreprenorilor de lucrări germani. Dacă» socotim petrolul (6—7 miliarde lei anual), tot materialul de cale ferată (5 miliarde lei — care au fost sustrași pieței române, fiscului român și muncitorilor români), valoarea miilor de tractoare, valoarea materialelor antreprenorilor germani și italieni pentru construirea celor 3.200 km drumuri (program maximal al MLP [18], dat —

în întregime —; și cu excluderea inginerilor și antrepre-norilor români germanilor și italienilor — și a atîtor alte importuri, declarate de utilitate națională, desigur că, cunoscîndu-le întinderea acestora (astăzi necunoscută), ajungem la multe miliarde de lei, care trebuie, apoi, re-partizate pe întreaga națiune română, prin contribuții indirecte, în loc să fie repartizate numai pe importatori.

Aceasta este, iar, o consecință a colaborării, în care micul popor român finanțează marile popoare germane și italiene.

în domeniul industriei situația este și mai jalnică.

Din tabloul alăturat puteți vedea ce a însemnat «colaborarea», după cum atît de blind concedați dv. s-o numiți «infiltrație» străină. Dar, deocamdată, am posibilitatea să vă dau valoarea acestor întreprinderi, cel puțin capitalul lor social, capital românesc, care a fost achi- .ziționat de germani, prin ocuparea locurilor în consiliile de administrație și achiziționarea acțiunilor, sau prin ocuparea locurilor de conducere. Cele mai multe, însă, sînt finanțate la băncile deja acaparate.

Dacă am socoti numai valoarea capitalului social al metalurgiei din acest tablou, ajungem la suma de 4.575. milioane. Malaxa, Reșița, Copșa Mică ,— Cugir, Șantierele Navale Galați, Metrom, Astra de vagoane, Farola, Uzinele Metalurgice Ploiești și Uzinele de Fier Vlăhița, cu participările lor — încă necalculate : Margina-Reșița, Minopirit, Fabrica de Gaz, Industria Fierului, Titan-Nadrag-Călan, Metalurgia, Sinumac, Carnoria, SRD, IOR. Și dacă știm că producția anuală a metalurgiei românești este de 11 miliarde lei, vedeți dacă sînt motive de îngrijorare pentru felul cum se practică această colaborare.

Care este motivarea necesității colaborării germane ?

Materiile prime ? Capitalul ? Concursul tehnic ?

Materiile prime lipsesc Germaniei și, atunci cînd se poate obține ceva, livrările sunt întîrziâte pînă la epuizarea programului propriu.

Materiile prime ce lipsesc României nu sunt atît de multe. (Nu socotim întregul continent european, care astăzi este sub dominația germană ; ci socotim rezervele și disponibilitățile proprii germane.) României îi trebuie :

227 bumbacul — care nu este producție germană ;
cauciucul de asemenea (dovadă faptul că guvernul
român, pentru a ajuta Germania, a restrîns circulația
automobilelor) ; oțelul brut, din care Germania ne-a
alocat abia **100. 000** de tone, nu încă și furnizat, și, în
fine, cocsul. Din valoarea producției anuale a metalurgiei
românești de 11.000 miliarde lei, la 1 ianuarie 1941,
necesitatea de import de materii prime : cocs, minereuri
și fier vechi este numai de 7,5 la sută.

Nu vorbim de aramă, cositor și alte metale, deoarece Germania însăși nu le are (din ținuturile proprii). Vă este

desigur cunoscut că ați trimis locomotive la reparat **în** Germania, în loc să le dați uzinelor românești ; și că acestea s-au reîntors cu piesele de bronz și alamă (materii prime avute și inventariate în avuția națiunii românești) înlocuite cu piese de fontă și de oțel.

Credite, deci și capitaluri, nici nu poate fi vorba să le obținem din Germania. în regimul de clearing universal al d-lui dr. Funk neputînd fi vorba, nici pe departe, de export de capitaluri. întreprinderile noi germane din România sunt constituite din capital intern, din lei. achiziționați sub diferite forme în România și lăsați în România și din leii obținuți de la Banca Națională a României.

De altfel, creditele în mărfuri de care vorbiți sînt iluzorii ; orice livrare germană ce ni se face trebuie plătită anticipat, chiar la expedierea mărfii. Acesta este comerțul real dintre noi și Germania.

Pentru instalații și mașini, creditul este, intr-adevăr, de doi ani; dar acesta e termenul în care se poate livrai impus de război ; în cadrul clearingului acest credit nu începe a funcționa decît după doi ani. Acuzarea pe care **o** aduceți dv. că guvernele trecute au recurs la împrumuturi externe, pe lîngă că nu este o acuzare, ci o constatare de întindere universală, dar nu este nici revoltătoare, pentru că acele credite au fost consimțite liber. Ele au făcut posibilă refacerea economică și financiară a țării. Căile ferate, în starea lor eminentă de azi, șoselele principale, asanarea Băncii Naționale și a acțiunii

cooperatiste sunt toate realizări splendide ale acestor împrumuturi, făcute de guvernul meu, «de partid», pentru care realizări tocmai armata germană și guvernul dv. a beneficiat atît de mult. Ceea ce e mai important, acele credite nu au fost condiționate de posibilitatea de livrare, care astăzi este iluzorie.

Dv., domnule general, aveți la îndemână toate lucrările ministerelor. Dați-ne o listă a materiilor prime furnizate de Germania și una a materiilor prime ce se găseau în țară la 6 septembrie 1940, pentru ca să vedem și noi «îndreptățirea colaborării» în domeniul industrial.

Pînă atunci vă putem da noi cîteva date asupra felului cum se vor da exploatatorilor germani materiile prime achiziționate, din bună vreme, de către industriașii noștri, pentru programul de lucrări ale chiar statului român, materii prime care, dacă nu le-ar fi date, exploatatorii germani ar renunța la întreprinderile însele. De pildă : cositorul achiziționat cu 260 lei, se preia de exploatatori cu acest preț, în loc de prețul zilei care e de 2 500 lei ; bismutul cu 820 lei în loc de 3 000 lei ; mercurul cu 70 lei, în loc de 500 ; mătasea cu 120—140 lei, în loc de 1200—1800 lei metrul, mătase pentru muniția țării. Știți cum s-a inventariat și cum v-ați obligat a da societății de exploatare a industriilor «Malaxa» materiile prime — în valoare, azi, de 3000 milioane, pe care proprietarul prevăzător al acestora le-a achiziționat la timp, pe prețul de factură. Nu este aceasta o dovadă de sărăcire a economiei naționale, în folosul străinilor ?

Concursul tehnic, alt motiv de «colaborare» ar fi, într-adevăr, foarte util, cît el nu s-ar prezenta, cum este cazul, în forma calului troian. Tehnicienii români merită toată recunoștința : ei au ridicat industriile noastre pe care le invidiază și le poftesc germanii.

De fapt, domnule general, aici e locul să vă reaminde acelea care spun pe față interesul germanilor la «cotim de lucrările pomenite la începutul acestui capitol, laborarea» industrială cu România : desființarea concurenței române, reîntoarcerea românilor la pămînt, prăjina în echilibru a d-lui Walter Hoffmann. Aici e locul să vti rugăm să nu vă faceți iluzii și să nu încercați inu-

229 til a ne iluziona și pe noi, care «nu suntem în contact cu realitatea și suntem călăuziți de atitudini doctrinare defetiste».

Nu tehnicieni pricepuți ne lipsesc nouă avem tehnicieni, unii din ei geniali, pe care chiar germanii îi invitau să se mute cu activitatea lor în țara lor. Avem nevoie însă de sprijinul statului și de rezistență la «infiltrația» străină, care nu ne încadrează, ci ne șterge din noua Europă și din spațiul vital devenit al altora.

în locul sprijinului pe care economia românească avea dreptul să-1 aibă de la dv., în loc de a întări fiecare poziție cucerită de întreprinzătorii români, se pare că dv.

ați tolerat sau ați ignorat manoperele făcute în dauna și înspre ruina întreprinderilor și a întreprinzătorilor. Ați făcut convenții care au fost dezaprobate chiar de miniștri dv., civili și militari, și care au dus la amenințarea cu demisia a delegației economice a guvernului dv., la demisia d-lui ministru al economiei naționale. Aceste convenții duc la acapararea, pe preț de nimic, chiar a fondului național, acest fond fiind cuprins tot în acțiunile ce vor fi date germanilor. Germanii' sunt pe cale să achiziționeze majoritatea acțiunilor în întreprinderile metalurgice Malaxa, Reșița și cele conexe cu acestea. întreprinderi care le sunt necesare și acțiuni de care au nevoie pentru a asigura dominația grupului de industriași germani în industria noastră de armament și pentru a achiziționa materiile prime ale acestei industrii românești.

Cum a procedat guvernul dv. la ceea ce singur ați stabilit ca fiind o cerință capitală a economiei românești : la românizarea ei ?

în prima perioadă a regimului dv., acea «desordine» legionară, ați dat drumul «băieților» să curețe terenul. Guvernul i-a sprijinit prin comisari de românizare, numiți de miniștri dv. nelegionari — unii din ei prototipuri ai vechiului regim — și printr-o serie de măsuri legislative care le-au înlesnit misiunea.

Deși ați dat un decret-lege, în perioada a doua, acela al «restabilirii ordinii și a încrederii în noi», prin care

BNR este autorizată să achiziționeze întreprinderi particulare și să investească, astfel, pe lungă durată rezervele sale și să înghețe, pe lungă durată, lichiditatea ei ; totuși, prin alte decrete-legi ați scos de sub obligațiunile legii comerciale pe administratorii societăților anonime ale căror acțiuni în majoritate sînt deținute de străini, acești administratori dispensându-se de socoteala în fața adunărilor generale, pe care le-ați desființat, odată cu dreptul capitalului la această dare de socoteli, pînă la șase luni după răsboi, când aceste adunări se vor ține în țara de origine a acționarilor majoritari străini ; deși ați limitat dreptul unei persoane de a fi membru în mai mult de două consilii de administrație ale unor societăți ano-

nime, motivînd aceasta cu acapararea, cu parazitarismul politicienilor și cu traficul de influență pe ’ care îl comiteau prin prezența lor în administrarea banilor și în folosul acționarilor, și al marelui public român ; totuși, printr-o decizie specială și personală ați acordat d-lui inginer Albert Goering dreptul nelimitat de a face parte din oricît de multe consilii, pentru a putea astfel acapara și controla întreaga noastră industrie metalurgică. (Decretul 7.764 din 13 XII 1940 SSIA —v. Monitorul Oficial, partea II, 3 și 5 II 1941, produs la constituirea noului consiliu de administrație al SA Copșa Mică și Cugir).

Ce au -«infiltrat»- străinii, din culpa românilor, lipsiți de inițiativă și de capital, nepricepuți de a specula și profita de «desordinea legionară» ? Numai întreprinderi evreiești ? Priviți și examinați alăturatul tablou ; câte din aceste întreprinderi sunt evreiești, fie ca componență a consiliilor lor vechi de administrație, fie ca naționalitate a capitalului social ?

In acest tablou vă dau numai câteva pilde, luate din Monitorul Oficial, din două luni, trei, din timpul «desordinei legionare», și din două luni din timpul «restabilirii ordinii». Lista întreagă, cu valoarea capitalului acap .rat, v-o poate da ministerele dv.

După cum vedeți, tabloul este «românizat» de germani ;

Agricultura — cerealele, vitele păsările, semințele, pescăria, îngrășămintele chimice ; *industria solului* — pădurile, hîrtia, celuloza, propaganda, textilele, cinematograful ; *subsolul* —cărbunii, minereurile, petrolul, electricitatea : *metalurgia* — cuptoarele, zăcămintele, armele, muniția, explozibilele, producția metalurgică și comerțul metalurgic ; *comerțul; băncile ; transporturile ; asigurările* și, pe deasupra *comenzile* și *lucrările de stat* — căi ferate, conducte, drumuri, locomotive, tractoare, mașini agricole, comenzi și lucrări date de guvernul dv., nu de legionari.

Numai în industria petroliferă, au trecut sub control german :

Petrol Block	cu capital social	600.000.000 lei
Concordia Columbia		1.015.000.000
IRDP		»•
Petrolul române..'-		380.000.000 »
Foraky românească		600.000.000 *
		122.000.000 *
		50.000.000 »
2.767.000.000 *		

(fără a avea și valoarea producției ș. a cifrei de afaceri ale acestor întreprinderi).

Aceasta nu este o simplă «infiltrație», ci o precisă «invazie», o «acaparare». Nu este o «românizare-, cum afirmați dv., ci o «înstrăinare», cum afirm eu.

înstrăinarea mijloacelor de existență și de apărare a țării, în timp de pace și în timp de rlsboi.

Patronată de regimul dv. și efectuată de străini și români, în cîrdășie onorabilă cu ceea ce spuneți că ați obținut dv. de la Fiihrer și de la mareșalul Reichului, Goering, cu «persoanele oficiale reprezentînd legația respectivă». Cercetați numele membrilor din consiliile de administrație, numele directorilor generali și ai procuriștilor și vă veți convinge.

Dv. vă mîngîiați cu iluzia că «fondul avuției naționale nu se înstrăinează». Poate să înțelegeți această conservare prin faptul că edificiile și instalațiile întreprin-
232 derilor acaparate rămân tot în țară, nu sunt mutate peste frontieră ; căci nu-mi pot închipui cum nu s-a înstrăinat fondul, patrimoniul însuși, cînd s-au înstrăinat acțiunile.

Fondul poate că, astfel, rămîne țării ; beneficiile însă

se duc ; sprijinirea națiunii și independența ei, pe toate domeniile, rămîn vorbe goale. Un drapel poate flutura și peste un lagăr de sclavi — pentru a arăta naționalitatea sclavilor.

Iar cînd războiul este un concurs între potențiale — industriale, economice, atunci ce mai valorează acea țară al cărei întreg potențial este în mîinile străinilor ?

Ce mai este independența ei ?

Ce mai dirijează și ce mai românizează guvernul ei ?

Este suficient că v-am precizat o parte din acest potențial, pe cel mai esențial independenței naționale : metalurgia, agricultura și combustibilul.

Dv. atribuiți epocii de desordine legionară «infiltrațiile^ în capitalul evreiesc ; eu vă arăt că această «infiltrație» s-a săvîrșit cel puțin prin pasivitatea regimului dv. și cu legalizare prin decretele-legi ale dv. ; că nu averile evreiești au fost acaparate, ci și cele românești și creștine și că nu românii sunt de vină că nu și-au apărat, cu altă contradezordine, avutul lor ; ci guvernul care, pe de o parte, nu a asigurat ordinea, din cauza slăbiciunii sale sentimentale și ideologice față de provocatorii desordinei și, pe de altă parte, din cauza situației de subalternanță față de puterile Axei, în care s-a pus de la instituirea lui.

Trecut și viitor vor fi la fel.[19]

Partidele vechi și-au făcut datoria, avertizîndu-vă și, prin aceasta, oferindu-vă concursul, pentru a vă elibera, pe cît posibil, de cătușele pe care singur vi le-ați pus. Ați refuzat. Și le-ați cerut solidarizarea la opera dv. Le-ați interzis activitatea și pe fruntașii lor, care ar fi putut forma poziții de rezistență planurilor bine stabilite și precis mărturisite ale Germaniei, i-ați lăsat pradă asasinatelor, ca pe merituosul economist al Partidului Național Țărănesc, răposatul Virgil Madgearu ; i-ați redus la tă-

cere prin trimiterea lor în judecată, pentru justificarea averilor lor personale ; i-ați îndepărtat din administrarea propriilor lor întreprinderi ; i-ați arestat, le-ați sistat plățile, le-ați anulat comenzile și le-ați pus întreprinderile lor în situația de a cădea iremediabil în faliment, pentru a fi achiziționate și desființate cît mai ieftin și cît mai sigur de concurenții lor, «salvatorii» economiei românești.

Autarhia aflată la instituirea regimului dv. ați nimi-, cit-o. In timpul războiului, depindem azi de «colaboratorii» aceștia desinteresați. După război, vom depinde asemenea de ei sau de fluctuațiile și invaziile statelor biruitoare, pe care le-am izgonit din economia țării noastre.

Iar dacă va fi să purtăm, în desordinea ce va urma, prea prelungitul război, un război cu dușmanul nostru secular, pentru desrobirea Ardealului, nu vom mai găsi în propria noastră țară nici un tun, nici un cartuș, nici o tonă de oțel, nici o posibilitate de a le produce ; nimic din tot ce cu atîta perseverare și cu atîtea sacrificii cei dinaintea dv. au strîns și au lucrat pentru independența și perenitatea patriei.[20]

în cel mai bun caz, românismul va relua de la capăt lupta de mare trudă pe care a dus-o atîtea decenii, pentru a recupera ceea ce nici n-ar fi trebuit să piardă.

Iată din ce sentimente și pe ce temeiuri am afirmat, domnule general, că realitățile sunt altele decît acelea în iluzia cărora sunteți menținut. Și iată de ce am ținut să vă atrag atenția acestor realități, chiar dacă dv. veți găsi că această acțiune a mea este o atitudine «doctrinară» și un «defetism».

Dar îmi rezerv să revin cu cifre și cu nume și' mai complete, cînd voi fi pus în situația de a cunoaște, în toată întinderea ei, activitatea economică a regimului dv.. după ce aceste date nu vor mai fi un secret, ci cunoscute publicului.

Nu am pretenția că în această expunere făcută în grabă aș fi epuizat întreg materialul acestor complexe și tragice probleme.

Țin însă să accentuez că datele înșirate mai sus și cele .'uprinse în tabloul alăturat le-am scos, cu ajutorul cola-aoratorilor mei, din Monitorul Oficial, din publicațiile de

specialitate și din informațiile particulare; pe care, firește,’ eu nu sînt în situația să le verific exact, pînă în amănunte. Repet, ele nu fac parte dintr-un rechizitoriu, ci dintr-o lucrare menită să vă informeze despre anumite lucruri și să vă comunice impresiile și îngrijorările care frămîntă opinia publică și ne frămîntă pe noi, cei obișnuiti

să ne preocupăm de afacerile publicului. Organele dv. oficiale vor fi în stare să urmărească lucrurile în mod amănunțit. Orice rectificare făcută în favoarea punctului de vedere român va fi întîmpinată cu bucurie, de mine și de opinia publică, care, vă asigur, este foarte îngrijorată de această chestiune.

Mai țin, în special, să vă atrag binevoitoarea atențiune asupra faptului că eu nu sunt adversarul Germaniei, cu toate că am atitudinea îndeobște cunoscută în politica noastră externă și internă. Nici nu sînt, domnule general, adversarul legăturilor economice și financiare cu Germania. Am fost totdeauna de părere că trebuie să avem legături strînse, economice, cu toate statele și, prin urmare, mai ales cu Germania, care are atîtea puncte economice de atingere și de interese comune cu noi. Acesta a fost motivul pentru care guvernul prezidat de mine în 1928—1930 a fost cel dintîi care a reactivat legăturile economice și comerciale cu Germania.

Ceea ce nu vreau eu și nu poate Voi nici un român' este ca economicește să fim aserviți Germaniei.

Nu este admisibil ca economia națională română să fie înglobată în sfera de interese economice ale Germaniei și ca întreprinderile noastre interioare să scape din mîi- nile românilor ; aceasta ar însemna pierderea independenței noastre economice și, mai ales, imposibilitatea de a ne desvolta structura socială așa cum pretind interesele specifice ale poporului nostru.

Țara noastră trebuie să fie liberă în toate mișcările ei și, prin urmare, și în cele economice.

Mă doare mult că în aceste momente, cînd trebuie să fiți stăpînit de grijile conducerii armatei, pentru dezrobirea provinciilor noastre înstrăinate, sînt silit sa vă tulbur cu înșirarea acestor adevăruri. Simt paradoxul situa-
235 ției ; dar nu este pricinuit de mine. Afirmațiile care ating onoarea națională și reputația celor ce se preocupă de ea nu pot rămîne fără răspuns categoric.

Ați găsit bine ca în ziua cînd România a intrat în război să-mi trimiteți răspunsul dv., care a putut întîrzia foarte multe luni și care mai putea întîrzia cîtva timp, fără nici un prejudiciu.

Am fost foarte mișcat de accentele sentimentale ale cuvintelor dv. de încheiere, care exprimă necesitatea

unirii dintre frați. Această necesitate ne frămîntă pe toți. O asemenea atmosferă însă nu se poate produce prin acu- zațiuni jignitor de nedrepte, din partea dv., care, asu- mîndu-vă rolul de conducător al statului, aveți tocmai menirea de a înlătura asperitățile, refuzînd să vă prezentați. în același timp, acuzator și judecător.

Doresc ca accentele mele de sinceritate — atît de necesare acelor care dețin înalte funcțiuni în stat — să nu vă împiedice nici un moment în împlinirea măreței misiuni ce împliniți la hotarele țării, care vă urez să fie încununată de succes.

Cu cele mai calde urări de victorie a armatei române, vă rog să primiți asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Iuliu Maniu

NOTE

' Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 25/1940, ff. 109—128. Deși este datat 6 iulie 1941, documentul a fost elaborat și înaintat destinatarului, prin intermediul lui Mihai Antonescu, în ultima decadă a lunii iulie 1941. Anumite elemente ne îndeamnă să presupunem că mareșalul Ion Antonescu a cunoscut conținutul scrisorii abia în octombrie 1941, după căderea Odessei.

[2] în Iară de cei citați de Iuliu Maniu, au mai semnat protestele în speță Alexandru Lapedatu, Mihai Berceanu, Ion Lugo- șianu, N. Polizu-Micșunești, Ghiță Popp, Constantin Angelescu, Octavian Tăslăoanu, George G. Mironescu, Stelian Popescu, George Brătianu, Pan Halippa, Theodor lamandi, Virgil Mad- gearu etc. Principalul protest înaintat cu acel prilej lui Alexandru Vaida-Voievod, președintele Senatului, avea următorul conținut : „Domnule Președinte, un număr de bărbați politici români, care sînt și ei întemeietorii României depline, înaintează prin mine

 acest memoriu de protestare, pe care vă rog să-l păstrați în arhivele Senatului, dîndu-se o copie fotografică după dînsul. Sînt toți aceia care au jucat un rol în realizarea României întregite și care prin anume împrejurări nu sînt aici, dar care trebuie să se știe că sufletește sînt împreună cu noi. Moldova de răsărit, care poartă numele dinastiei Basarabilor, stâpînă pe gurile Dunării, continuă o viață de două ori milenară în legătură cu strămoșii noștri cei mai depărtați, iar punerea în valoare a acestor teritorii de o bogăție unică în ce privește roadele pămîntului se datorește muncii românești sub conducerea, timp de cinci sule de ani, a domnilor moldoveni, legitimi suverani ai Basarabiei încă din veacul al XIV-lea. Cînd s-a simțit nevoia unei înclinări față de Imperiul Otoman,

considerat ca o continuare internațională a Bizanțului, adică a Romei de răsărit, legătura cu acela care a fost pentru noi nu sultanul turc, ci împăratul, n-a știrbit în teoria de stat otomană dreptul exclusiv al Moldovei la hotarele ei istorice. Ca și țara vecină, Moldova n-a făcut parte din *casa din lăuntru* a imperiului, ci din *casa din afară,* din care nimic nu se poate înstrăina. Dovada o avem și în acest răspuns la pretenții de anexare ale austriecilor înainte de pacea din Karlowatz la 1699, răspuns ale cărui cuvinte sînt redate astfel de cronica moldovenească de atunci : *Țara Moldovei este liberă* și *turcilor este închinată, nu este luată cu sabia.* Numai confuziunea tuturor noțiunilor de drept în Europa întreagă, de la sistemul împărțirilor de state al secolului al XVIII-lea la încălcările epocii napoleoniene, au putut aduce părăsirea, printr-un tratat ruso- turc, care nu ne privește, a Basarabiei către țar, în 1812. Rusia însăși a considerat acest act nu ca însușirea acestei provincii, ci ca formarea unei *oblastii* moldovenești la care spera să adauge restul Moldovei și de aceea s-au păstrat legile, obiceiurile și limba, pînă la 1870. Judecata Europei, în urma războiului Crimeii, a întărit dreptul- românesc prin aceea că Moldova a fost pusă păzitoare în numele ei a gurilor Dunării, cu tot ținutul care le acoperă. Iar cînd Rusia lui Alexandru al II-lea l-a reluat silnic, nu fără a oferi compensații pe care, ca atare, am declarat că nu le primim, înțelepciunea întemeietorului dinastiei românești contemporane a retras numai, înaintea invaziei, armata și funcționarii, fără a voi să iscălească un act de cesiune. In 1879 încă, o hotărîre juridică românească urma cu cercetarea unui proces basarabean, dovedind cu texte de drept că România este, din acest punct de vedere teoretic, încă stăpînă acolo. In timpul marelui război. Basarabia, căzută în anarhie și reclamată fără nici un temei de o Ucraină fără bază istorică, n-a cerut nimănui această moștenire firească. Ea s-a oferit de la sine, pe baza dreptului de autodeterminare care e la baza teoriei constituționale a Republicii Sovietelor. A se aplica ținuturilor nordice ale Bucovinei, unde niciodată n-a fost o stăpînire rusească, sub pretextul că astfel se capătă o despăgubire pentru acele pagube pe care le-am fi adus Basarabiei pe care, dimpotrivă, am ridicat-o dintr-o .stare de quasibarbarie, din cauza unei insule rutene, înseamnă O

237 strămutare a -dezbaterilor pe un teren național care e negat prjn însăși cererea de a se ceda întreaga Basarabie, cu populația covîrșitor românească. Iar atingerea teritoriului însuși al vechiului regat e cu totul în afară de toate postulatele teritoriale ce ș-au înfățișat României, în raport cu ținuturile alipite. Ultimatumul de ieri, urmat de o luare în stăpînire imediată, nu poate găsi nici un temei istoric și legal și înstrăinarea unei atît de largi părți 4 României unite calcă peste dreptul a trei milioane de țărani români și & unei pături de intelectuali devotată cauzei naționale. Fără, a

pune în discuție necesități care s-au socotit că nu se pot evita, subsemnații, din care cei mai mulți sînt întemeietorii înșiși ai statului român nou, în hotarele lui firești, nu pot ca în orice forma să se dea o recunoaștere legală în numele statului și poporului român la ceea ce nu este decît o uzur- pație determinată de confuzia de noțiuni, firește trecătoare, a unei epoci de criză fără pereche."

[3] Este vorba, de fapt, despre o scrisoare adresată de generalul Ion Antonescu regelui Carol al II-lea, pentru care a și fost Internat la mănăstirea Bistrița. A fost publicată în presă, în septembrie 1940, și reluată în cartea albă intitulată *Pe marginea pră- pastiei.* Scrisoarea avea în vedere condițiile abandonării Basarabiei și Bucovinei de nord.

'' Memoriul este datat 30 iulie 1940. Cu privire la Basarabia și Bucovina de nord, menționează : „Singurul fapt ce trebuie amintit astăzi este că prin înseși condițiile’ nemaipomenit de brutale ale evacuării, ca și prin călcarea din primul ceas a convenției ce ne-a fost dictată, nu mai rămîne nici o îndoială asupra caracterului real al acestor evenimente. Ne-am plecat în fața puterii silnice, dar dreptul țării rămîne întreg." Cu privire la Cadrilater, memoriul precizează : „Rațiunea anexării acestui teritoriu nu e mai puțin temeinică astăzi, decît în 1913 ; el constituie doar acoperirea necesară a liniei de comunicații București—Constanța și a Dobrogei, adevărat *spațiu Vital* al poporului român. De altă parte, el a fost destinat și folosit ca loc de adăpost pentru românii macedoneni, care nu-și mai puteau păstra ființa națională sub stăpînirea statelor balcanice." în sfîrșit, referitor la pretențiile teritoriale ungurești, documentul, între altele, avertiza : „...Conjunctura politică de astăzi nu pare în favoarea României. A folosi însă această situație împotriva ei, pentru a-i impune hotărîri nedrepte, nu poate asigura în această regiune a Europei ordinea și conviețuirea pașnică a popoarelor. Dimpotrivă, . prin dezmembrarea unității românești, împotriva căreia protestăm în numele întregului popor românesc, nu poate fi decît adîncită învrăjbirea, creîndu-se noi și puternice motive de vrăjmășie între state și națiuni pentru viitor."

[5] Nicolae Titulescu **a** fost autorizat Să acționeze în favoarea reluării relațiilor diplomatice dintre România și U.R.S.S. la 7 **iunie 1934.** Efectiv, aceste relații au fost reluate în anul următor.

[6] Este vorba despre ziarul *Unirea,* apărut în primăvara lui 1940. Generalul Ion Antonescu s-a numărat totuși printre colaboratorii primului număr.

[7] Informații amănunțite cu privire la faptele relatate ție luliu Maniu se pot afla din sinteza Serviciului Special de Informații din mai 1941, referitoare la actele de presiune maghiare săvîrșite împotriva populației românești din nordul Transilvaniei, de la'1 septembrie 1940 pînă la 15 mai 1941.

[8] Congresul în speță a fost contramandat datorită declanșării

iminente a războiului împotriva Rusiei sovietice.

[!l] Afirmația lui luliu Maniu nu era total lipsită de acoperire, însă, dimpotrivă, în zilele premergătoare arbitrajului de la Viena, pîriâ în momentul cînd delegația română a aceptat cedarea nordului Transilvaniei, presiunea militară sovietică pe Prut și în nordul Moldovei nu a slăbit nici o clipă, luliu Maniu era total dezinformat cu privire la rolul Rusiei sovietice în afacerea de la Viena și la conivența subterană dintre Budapesta și Moscova, pe care însuși Adolf Hitler o sesizase.

[111] în zilele rebeliunii legionare din ianuarie 1941, generalul Ion Antonescu nu a avut asigurată asistența forței militare germane, ci neutralitatea ei, ceea ce înseamnă altceva.

[112] Generalul Ion Antonescu a fost ministru la Departamentul Apărării Naționale în guvernul lui Octavian Goga, între 28 decembrie 1937 și 9 februarie 1938, și ministru al apărării naționale și ministru al aerului și al marinei ad-interim în guvernul patriarhului Miron Cristea, între 10 februarie și 29 martie 1933.

[113] Uniune vamală.

[1:1] Dr. Walter Funk, ministrul economiei Reichului.

[1/1] Afirmația este exagerată. Teama de un șantaj german, prin intermediul lui Horia Sima, a existat, fără doar și poate, însă mișcarea legionară, la data aceea, nu mai însemna mare lucru din punct de vedere politic, nici în țară și nici în străinătate.

[15] Nu s-a păstrat în arhive.

[1G] Fratele lui Hermann Goring.

[17] *Olwaffen Pakt* — pactul arme-petrol — încheiat, de fapt, la 27 mai 1940. Contingentele de petrol rezervate Germaniei, la prețurile din toamna Iui 1939, erau plătite prin arme, la prețul zilei.

[18] Ministerul Lucrărilor Publice.

[19] Apreciind sintetic rezultatele colaborării economice româno-germane din epocă, istoricul Ion Alexandrescu sublinia : „Economia națională a suferit grave prejudicii datorită poziției de quasimonopol pe care Germania o deținea în schimburile comerciale externe ale României, relațiilor neechivalente impuse de cel de-al treilea Reich. în perioada 1940—1944, principalele categorii de produse de export ale României au luat calea Germaniei, a țărilor aliate ei sau ocupate de ea. Germania a *înghițit,* potrivit datelor oficiale publicate în 1945 de Ministerul Propagandei, 10,3 milioane tone produse petroliere (2/3 din totalul

 exportului românesc de asemenea produse), 1,38 milioane tone cereale și semințe (2/3 din total), întregul export de animale vii și produse animaliere, ce s-a ridicat la cca. 75.000 tone, și 0,43 milioane tone lemne, alte produse diverse. Acestor cantități li se adăugau peste 3,6 milioane tone materii prime trimise în statele aliate sub control militar german. Pierderile economice suferiie tie România în anii 1941—1944 la cliringul armament-petrol (95,4 mil. dolari), prin sistemul de prețuri impus de naziști, prin stabilirea unui raport arbitrar între leu și marca germană, defavorabil României (69,9 mii. dolari), și prin exonerările de taxe vamale și impozite (46,7 mii. dolari), daunele rezultate din nea- chitarea

taxelor și tarifelor la transporturile efectuate și la telecomunicațiile folosite în România (231,9 mii. dolari) etc. se ridicau la circa 446,1 milioane dolari la cursul anului 1938.“ In același timp, trebuie precizat că, la 23 august 1944, România deținea o cantitate de aur de circa 42—45 vagoane, în cea mai mare parte provenind din Germania, prin care pierderile detaliate mai sus s-ar fi compensat într-o bună măsură, îngăduind relansarea economică a țării după război. Din păcate, aurul obținut de români din Germania a fost însușit de Uniunea Sovietică.

-[1]" în ciuda previziunilor lui luliu Maniu, după 23 august 1944 România a dispus de armamentul necesar pentru a purta război împotriva Germaniei și a Ungariei, acest armament; fiind în mare majoritate de proveniență germană.

28

Octombrie 1941

însemnare a mareșalului Ion Antonescu, referitoare la o întrevedere cu luliu Maniu, consecutivă replicii acestuia din iulie 1941.[1]

Am răspuns domnului Maniu, ca o ultimă încercare de a-1 aduce la realitățile politice actuale din țară că la Președinție se găsesc saci cu scrisori și acte de felicitări, care constituie aprobarea politicii mele din partea unei mari majorități a asociațiilor profesionale, centrale și răs-pîndite în toate colțurile țării, începînd cu clerul, armata, profesorii, industriașii, muncitorii, țăranii etc.

D-l Maniu, dînd din cap cu un gest care ar avea aerul a-mi spune „așa fac sub toate regimurile și o fac și din oportunitate și frică‘, i-am răspuns că am să întreb și

mai întreb pe această cale, dacă le-am cerut-o, i-am amenințat sau i-am lovit în vreun fel individual sau colectiv, pe acei care nu au făcut-o.

Este de presupus că sînt și unii care nu mă admit, nu cred în victorie, nu vor să vadă realitățile, speră în reve-nirea la vechile sisteme ; nu am stupida vanitate că am realizat unanimitatea adeziunilor și aprobărilor și am lucida certitudine a ceea ce mă așteaptă și pe mine ca și

pe alții, de la Miltiade, Socrate și Demonstene pînă la Clemenceau, dar nu lovesc în adversari, nici nu solicit pe nimeni.

Cînd Cezar a pățit ce a pățit, cu care am reala credință că nu mă pot compara nici pe departe cu el, pot să pătimesc și mai rău.

Și totuși continui munca pentru nație.

Pot fi mulți care, cred și sînt sigur că sînt, pot la fel munci și înfăptui pe aceste timpuri, mult mai mult ca m ine.

îi invit respectuos să iasă în stradă să convingă poporul și prin el să-mi ceară să le cedez locul și o fac.

La»aceia care vor ironiza pe tema că nu sînt liberi a acționa în acest sens le răspund că și pe timpul regelui Carol nu era voie, era teroare provocată de frică de a fi împușcați, cum au fost atîția, și totuși nu i-a putut închide nu numai gura, dar și calea de acțiune și protest.

Unul dintre aceia am și eu onoarea de a fi fost, cu toate că eram ostaș, eram continuu lovit și amenințat cu împușcarea.

Va fi pentru mine cea mai mare recunoștință că D-zeu m-a întărit și m-a ajutat să lupt împreună cu d-1 Mihai Antonescu, al cărui talent și a cărui muncă, sacrificii, zbucium total onest le respect.

r Mareșal...[2]

’ Documentul ***a*** tost reprodus dintr-o culegere dactilografiată, de uz intern, provenind de la fostul Institut de Studii Social-Politice și Istorice de pe lingă fostul C.C. al fostului P.C.R., multiplicat fără indicații referitoare la cota lui din arhive. Este, vorba despre o însemnare notată pe o hîrtie purtînd următorul antet : „Președinția Consiliului de Miniștri Cabinetul Conducătorului

Statului Român și Președinte al Consiliului de Miniștri." După opinia noastră, **însemnarea a** fost consemnată după o întrevedere a generalului Ion Antonescu cu luliu Maniu din octombrie 1941, ulterioară momentului în care conducătorul statului a luat cunoștință de replica liderului național-țărănist din iulie 1941 (varianta lungă).

[2] In august 1911, prin decret regal, generalul Ion Antonescu a fost avansat la gradul de mareșal.

29

8 noiembrie 1941

Scrisoarea adresată de luliu Maniu mareşalului Ion Antonescu, referitoare la un nou plebiscit organizat de guvern. [1]

Domnule Mareşal,

•Am luat cu îndurerată surprindere Ia cunoştinţă decretul de chemare pentru adunarea plebiscitară, pe ziua de 9 noiembrie ca cetăţenii ţării să-şi exprime aprobarea sau dezaprobarea lor, asupra guvernării dv., de la 6 septembrie 1940 şi pînă astăzi.[2]

Partidul Naţional Ţărănesc crede că în aceste zile, cind fiii ţării sînt chemaţi să-şi îndeplinească suprema datorie faţă de ţară, ar trebui eliminat totul ce-i poate despărţi. Ar trebui, indiferent de deosebirile de vederi politice interne şi externe ce ne despart, să ne ferim cu toţii să întretăiem drumurile şi cărările, — şi de altfel prea strimte, care duc la izbînzi mari naţionale, — prin năzuinţi de organizări, care nu pot avea şi nu-vor avea un caracter de permanentă durabilitate.

Partidul Naţional Ţărănesc, oricît de mult ar dori să-şi menţină hotărîrea de a nu pune în discuţiune chestiuni politice şi de a respecta regulile disciplinei naţionale, care caracterizează naţiunile civilizate atunci cînd ţara se găseşte în război, totuşi nu se poate da îndărăt de la împlinirea datoriei sale de a-şi manifesta părerile, obiecţiunile şi hotărîrile sale, în faţa unor evenimente cu im-

portante repercusiuni în prezent şi cu efecte incalculabile în viitor.

Acesta este motivul pentru care, în baza plinelor puteri ce mi s-au acordat de către Comitetul Central, vin respectuos să vă aduc la cunoştinţă ca Partidul Naţional Ţărănesc nu poate lua parte la plebiscitul organizat de dv., în plin război, sub stare de asediu, ale cărei constrîngeri exclud posibilitatea exprimării libere a voinţei ob-

ștești.

Făcînd abstracție de la aceasta, el nu vrea să consfințească, prin colaborarea sa, practica dictaturilor ce s-au perindat în ultimii ani, de a chema națiunea română, contrar concepției ei politice, la plebiscite, pentru a se cîștiga o justificare aparentă pentru regimul autocratic, inaugurat contra dispozițiuniJor clare ale așezămintelor noastre fundamentale.

Concepția serioasă ce o are Partidul Național Țărănesc despre drepturile națiunii și ale cetățenilor care o compun exclude participarea Juf la un simulacru de consultare obștească, repetat de trei ori în trei ani și jumătate.

Abstracție făcînd de considerația principală că, în timp de război, al cărui sfîrșit nu se poate prevedea, — război pornit tocmai pentru stabilirea concepției politice, care va trebui să domine în lumea civilizată, — nu este admisibil un plesbiscit cu obiectiv politic de organizare de stat, noi nu putem lua parte la plebiscitul ce organizați și pentru următoarele motive :

1. Decretul interzice discutarea chestiunilor asupra cărora cetățenii sînt chemați să-și spună opinia, deci face imposibilă clarificarea și precizarea meritelor, greșelilor, succeselor și insucceselor regimului actual. Or, numai o astfel de examinare ar putea crea o opinie publică, care ar fi vrednică să fie exprimată, — aceasta mai ales că starea de asediu și cenzura au împiedicat, ani de-a rîndul, cunoașterea exactă a evenimentelor ce s-au perindat. „Voturi[1]' exprimate numai în baza unei propagande unilaterale, care este făcută de către organele guvernamentale, oprită și ea prin dispozițiunile decretului-lege, nu merită să fie eternizate, căci ele nu folosesc la nimic, cum

243 nu au folosit nici cele exprimate cu ocazia plebiscitelor anterioare.

2. Domnia Voastră cereți opinia cetățenilor, într-un singur răspuns, asupra unui întreg complex de chestiuni, privitor la care opinia publică are păreri, parte aprobatoare, iar parte de categorică dezaprobare.

Spre pildă : Partidul Național Țărănesc, împreună cu întreaga opinie publică, aprobă acțiunea militară întreprinsă pentru dezrobirea Basarabiei și Bucovinei și eliberarea elementului românesc de peste Nistru de sub

regimul comunist și aclamă cu însuflețire rezultatele obținute în această privință. Dezaprobă însă continuarea acțiunii militare în formă agresivă și cu intențiuni de ocupațiune, pe teritoriul rusesc, d ncolo de hotarele noastre naționale firești — și deplînge pierderile de morți și răniți ce am suferit și slăbirea puterii noastre armate, pricinuite de aceste operațiuni.

Mai departe, aprobă înlăturarea regimului ex-regelui Carol II, dar dezaprobă categoric continuarea regimului dictatorial, care exclude orice posibilitate de manifestare de mocratică a voinței populare și anihilează libertățile cetățenești.

Aprobă înlăturarea corupției, teroarei și dezordinii, care au prins rădăcini adînci sub regimul ex-regelui Carol II. dar dezaprobă reintroducerea în serviciile și întreprinderile de stat a persoanelor care au fost completamente compromise, prin atitudinea lor, sub regimul ex-regelui Carol II.

Aprobă restabilirea inamovibilității magistratilor și tendințele de a se introduce un regim de legalitate, dar dezaprobă înlăturarea unor magistrați și profesori în mod cu totul arbitrar, cum s-a făcut, contrar drepturilor lor câștigate și dispozițiunilor legale anterioare : de asemenea, dezaprobă regimul special aplicat minorităților, dintre care unele sînt mai favorizate decît înșiși românii, iar altele sînt persecutate, cu nesocotirea legilor existente.

Aprobă tendința de românizare legală a vieții sociale și economice, dar dezaprobă, în modul cel mai categoric,

germanizarea întreprinderilor industriale, comerciale și bancare și pătrunderea sistematică a elementelor străine în sistemul nostru de producțiune națională.

Aprobă străduința de a se ridica producțiunea economică, dar dezaprobă, în mod hotărît, lipsa de competență a organelor administrative centrale și exterioare, care nu sînt în stare să pună zăgaz scumpetei mereu crescînde și lipsei catastrofale a articolelor de primă necesitate. Efectele acestor fenomene, urmate în bună parte din convențiunile economice încheiate cu Germania și Italia, care de

fapt au aproape monopol asupra comerțului nostru exterior, duc opinia publică la exasperare și pot produce neliniști serioase.

Aprobă urcarea prețurilor produselor agricole, dar regretă că ea este urmarea inflației monetare, care va duce la catastrofa vieții noastre economice.

Ar fi o greșeală din partea Partidului Național Țărănesc dacă ar aproba politica din care rezultă această stare de lucruri, egală cu pauperizarea și exploatarea țării noastre.

Dar. în special, Partidul Național Țărănesc nu poate aproba situația periculoasă și umilă în care se găsește statul român, din punct de vedere internațional, alături de Pactul .,Tripartit[a], care îl pune în dușmănie, aproape în stare de război cu democrațiile occidentale, neputînd să salveze partea ruptă din Ardeal și nici măcar să pună în valoare protocolul atît de oneros dictat la Viena. acceptat numai sub presiunea Axei, — ale cărui clauze, anume cele favorabile nouă, sînt călcate în picioare, iar noi nu putem să manifestăm, nici măcar sufletește, pentru frații asupriți, rupți de la noi în urma hotărîrii aliaților de azi ai țării noastre.

3. Domnia Voastră ordonați un plebiscit cu vot pe față, înlăturînd votarea secretă, indispensabilă,, îndeosebi în cursul unui război și sub regimul stării de asediu, cu perspectiva lagărelor de concentrare. Această împrejurare despoaie, de la început, plebiscitul de caracterul sincerității.

4. Nu putem consfinți-, prin participarea noastră activă, un plebiscit menit să vă dea, în alb, mandat pentru in- 245 traducerea unei organizații de stat corporatistă, contrară principiilor noastre democratice, respectuoase libertăților cetățenești. Manifestul publicat de Domnia Voastră dez- văluiește intențiunea ce o aveți, de a menține în viața de stat sistemul dictatorial, care exclude afirmarea democratică și pașnică a voinței naționale, în ce privește chiver- nisirea afacerilor publice și face imposibilă orice acti- ' vitate de control, ceea ce duce la corupțiune în viața publică de stat și, pe urmă, la transformări zguduitoare, adeseori catastrofale în evoluția națională.

în fața acestor perspective, orice intențiune bună a conducerii de stat rămîne infructuoasă.

Vă rog, domnule mareșal, binevoiți a primi asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Cu distinsă stimă, luliu Maniu
președintele Partidului Național
Țărănesc

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 25/1940, ff. 140—142.
[2] La plebiscitul invocat ele luliu Maniu- politica mareșalului Ion Antonescu a fost validată prin 3.446.889 voturi pentru și prin **68** voturi împotrivă.

30

24 noiembrie 1941

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu mareșalului Ion Antonescu, privind situația internă și externă a României.[1]

Domnule Mareșal,

pe la începutul războiului m-am abținut de a vă adresa scrisori, care ar fi putut să vă supere în momentul în care toate gîndurile dv. trebuiau să fie concentrate asupra ope- 246 rațiilor militare. Acum, cînd am intrat într-o fază mai liniștită, mă cred dator de a vă arăta modul meu de a vedea .situația actuală a țării și ceea ce trebuie făcut pentru a asigura viitorul ei.

în acest scop, vă înaintez scrisoarea ce am trimis-o la 25 septembrie ministrului economiei naționale, din care puteți vedea că inflația monetară, lipsa de mijloace de transport și starea de război sînt cauzele situației actuale.[2]

Aceste cauze continuînd să domine în starea economică a țării, populația va fi înfometată, cu atît mai'mult cu cît, contfar făgăduielilor date, armata germană continuă a se aproviziona și să exporte alimente necesare consumatorilor români. De asemenea, se exportează can-

tităţi prea mari de combustibile lichide, micşorîndu-se considerabil activitatea industrială a ţării.

Pentru viitor este de întrevăzut o scădere şi mai mare a producţiei, atît a celei industriale, cît şi a celei agricole.

Transporturile, deşi ameliorate, nu pot face faţă cererilor, pentru că ar trebui să se refacă stocurile sleite, ceea ce nu se poate obţine decît dacă vom intra într-o perioadă normală.[5]

Inflaţia monetară nu poate fi oprită, pentru că cheltuielile statului în timp de război nu permit o echilibrare a bugetului şi pentru că, în schimbul mărfurilor ce exportăm, nu importăm contravaloarea lor.[ti]

Cît timp armata va fi pe picior de război, cît timp Germania va continua să dezechilibreze piaţa noastră monetară, situaţia va continua şi viaţa se va scumpi, orice măsuri aţi lua. [7]

Aveţi de rezolvat o problemă foarte grea, într-o ţară sleită, care trebuie să refacă economia Basarabiei şi Bucovinei.[8]

Am citit în ziare că aţi dat dispoziţii să exportăm lucrători şi ucenici.[9] Ori, în urma concentrărilor masive şi a pierderilor de oameni cauzate de război, avem o mare lipsă de lucrători.[10] Atît fabricile lucrează redus, oprind maşinile lor,[11] cît şi întreprinderile şi particularii nu-şi pot procura mîna de lucru necesară.[12] Şi tocmai în acest mo-

247 ment, cînd am pie col peo*ru muncă peste 100 000 de braţe tinere în lup ă, cînd sînt încă sub drapel cîteva sute de mii de alţii, cînd vreţi si activaţi producţia, se trimit în Germania un numeros număr de lucrători şi ucenici.[1']

Dar pericolul este mai mare decît se pare pentru că aceşti oameni vor reveni in ţară ca legionari ş* vor forma o armată străină de simţămintele şi disciplina românească.

Ştiţi foarte bine că legionarii, pe care îi aţi condamnat, au găsit refugiu în Germania şi că ei formează acolo un partid politic, în legătură cu legionarii de aici, partid destinat să constitue o continuă presiune asupra cîrmuirii statului român şi, la un moment d-.it, să ia' conducerea lui. Astăzi sînt răzleţi, mîine vor dispune de o trupă numeroasă şi organizată.[11]

Nu-mi închipui că acesta este scopul dv.

Deși înțeleg că nu aveți mîinile libere[15] și că trebuie să ne supunem necesităților ocupației germane,[16] totuși nu înțeleg de ce aveți atîta încredere că Hitler ne va restitui Ardealul pe care l-a dat ungurilor.[17]

în acest moment persoane marcante germane, împreună cu ungurii, sugerează propuneri de autonomie a Ardealului sub protectorat german.[18] Dacă germanii ar rămîne stăpînitorii Europei, să nu vă îndoiți că aceasta ar fi soarta Ardealului.[19]

După cum v-am scris altădată, singurul mijloc de a reîntregi țara este de a relua cu armele Ardealul dezlipit. Ungurii nu-1 vor ceda niciodată României de bună voie. Trebuie să fim mai tari ca dînșii, care nu și-au sleit puterile militare în războiul ce-1 ducem alături cu germanii, război care nu știm unde ne va duce și cum se va sfîrși.

Singurul sfat ce vi-1 pot da este de a căuta să degajați armata noastră și să o readuceți pe teritoriul național, să reduceți numărul concentraților ca să redați brațele lor la lucru, să intensificați astfel transporturile și să sporiți producția.[20]

Să cereți nemților să ne dea armamentul luat de la ruși care ne-ar fi revenit nouă și să completeze pe cel pe am uzat în luptele ce am dat împreună cu dînșii.

Ne datoresc cel puțin acest lucru după toate sacrificiile ce am făcut ca să-i ajutăm.

Să refaceți armata cu armament cel puțin, egal cu al ungurilor.

Să restabiliți situația normală economică din țară, pentru ca ea să poată susține un nou război.

Nu știu care sînt intențiile și programul dv.

Mi se pare însă după discursurile dv. că vedeți situația țării sub o prismă prea favorabilă și de aceea mă cred dator să vă atrag atenția că starea României nu este întocmai atît de strălucită și viitorul ei nu este atît de bine asigurat cît credeți.[21]

Războiul nu s-a terminat și rezultatul său este îndoielnic.

Nu trebuie să pierdeți acest lucru din vedere.[22]

Primiți, vă rog, domnule mareșal, asigurarea simțămintelor mele alese.

NOTE

’ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940. ff. 71—74. Documentul a fost adnotat personal de mareșalul Ion Antonescu.

- Nu am depistat documentul invocat de Dinu Brătianu. Notă I. A. : „Numai critică. Scrisoarea nu cuprinde soluții.'[1]

[3] Notă I. A. : „...“

'• Notă I. A. : „Dar rușii în Moldova

[5] Notă I. A. : „Dovadă.[11]

Notă I. A. : „Idem. Să se compare cu războiul trecut.“

[7] Notă I. A. : „Dar în 1916 ?“

[8] Notă I. A. : „Atunci care este soluția ?“

[9] Notă I. A. : „Eu ?“

[10] Notă I. A. ; „Să se compare cu 1916.[11]

[11] Notă I. A. : „Aceasta să fie situația ? Să se arate realitatea. “

[12] Notă I. A. : „Exagerare. Să se arate cît am pierdut, proportional : agricultori, muncitori industriali.[11]

[13] Notă I. A. : „Cîți ?“

[ri] Notă I. A. : „De ce nu se organizează dumnealor ? Dovada că strigă că le e frică de cîteva mii de legionari mărturisește valoarea reală a slăbiciunii dumnealor.[11]

Notă I. A. : „Mai mult, mult mai mult decît Ionel Brătianu în Moldova și decît politicienii români față de jidani și masonerie.[11]

[w] Notă I. A. : „Dar în Moldova nu era ocupație Tușă în 1916 și în 1877 în toată țara ?"

[17] Notă I. A. : „Să vie dumnealui să facă altă politică."

[18] Notă I. A. : „Trebuie să-l reiau cu armele, fiindcă l-au pierdut dumnealor cu politica. Să se arate cum."

Notă I. A. : „Cînd, în 1877, I. Brătianu și, în 1916, 1.1. Brătianu s-au angajat în război, au știut totul și știau cînd și cum se va sfîrși ?“

[20] Notă I. A. : „Eu nu sînt nici ca tinerețe, nici ca bătrînețe la vîrsta cînd trebuiesc dus la fiecare pas cu îngrijiri de dădacă și, în tot cazul, să fie o dădacă care are autoritate, nu una care ea mai are nevoie de dădacă. Eu nu sînt nici fiu de statuie, nici nu m-am născut cu bănci."

[21] Notă î. A. „A fost mai mult asigurat cînd s-a trimis tezaurul la Moscova ? Dar ce vrea dumnealui să spun cum văd situația ? Cum ? Să vină dînsul să o facă. Dl. *Marinescu.* Scrisoarea conține critică, dar nu soluții. Un patriot pune umărul la car. “

[22] Notă I. A. : „Atunci care este soluția ? Să vină d-sa să explice altă soluție."

31

19 decembrie 1941

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu mareșalului Ion Antonescu, privind necesitatea de a se pune capăt participării României la compania din răsărit.[1]

Domnule Mareșal,

Preocupați de soarta țării noastre ne facem datoria să atragem atenția asupra gravelor pericole ce ne amenință și asupra măsurilor ce credem că trebuie să luați ca să le preîntîmpinați.

Sîntem informați că vreți să faceți concentrări masive ale armatei noastre pentru a reîncepe campania împotriva Rusiei. Ați început trimiterea de noi forțe militare spre Marea de Azov.[2] Se pune întrebarea : care vor fi consecințele acestei campanii ?

Țara noastră suferă de Q hemoragie lentă și continuă care se va agrava foarte mult în 1942.

Vă cităm numai marile pagube de care suferă și care nu se pot repara dacă vom continua să fim în stare de război.

Pierderile mari pe care le-a avut armata noastră atît de cadre și soldați cît și de material uzat sau consumat.

Inflația monetară rezultînd din deficitele bugetare și din. acumularea mărcilor germane neîntrebuințate.

Lipsa alimentară și de îmbrăcăminte pentru populație.

Continua micșorare a producției industriale.

Perspective grave pentru recolta anului 1942.

Paralizarea comerțului interior.

Lipsa de transporturi.

Am făcut pîn| acum sacrificii prea mari, care au nemulțumit adînc populația noastră, care nu vede unde ele

ne Vor duce. Toți dorim reîntregirea țării, dar ne întrebăm dacă se va putea realiza în cazul în care țara va continua să-și slăbească forța ei militară și puterea ei de producție.

Sînt două, mari pericole : RUSIA și UNGARIA. Cînd luați sarcina să distrugeți bolșevismul'rusesc intrăm într-o acțiune care nu depinde de noi, ci de forțele de care Germania dispune ca să zdrobească armatele rusești. Dacă nu aveți convingerea că armata germană poate nimici, fără ajutorul cîtorva divizii românești, armată sovietică declarată înfrîntâ nu mai puteți crede în victoria finală a Germaniei. în acest caz se impune cu atît mai mult ca armatele române să nu mai lupte dincolo de Nistru.[3]

S-a mers prea departe în cele ce s-au făcut pentru a . satisface cererile germane. Am depășit demult ceea ce vechii aliați ai GERMANIEI, UNGARIA și BULGARIA, care ai fi avut motive de recunoștință, au făcut în ajutorul acestei țări, ca alimente, concesiuni politice, economice și financiare, și la sfîrșit ne întrebăm, cu ce vor Ii ele răsplătite.

în cazul cînd Germania ar ieși învingătoare în acest război, aveți oare un act înscris că ea ne va reda Ardealul pierdut, cum a avut grijă Ion Brătianu înainte de a intra în război alături de Franța, Anglia și Rusia, să se asigure printr-un pact scris că va obține Ardealul, Bucovina și Banatul ? Făgăduielile verbale, mai cu seamă cînd

251 nu sînt întărite prin nici o declarație publică a factorilor responsabili, sînt iluzorii. Dar dacă este un pericol bolșevic extern este unul și mai mare de anarhie internă, la care va fi împins, la sfîrșitul războiului, poporul român sărăcit, înfometat și îndurerat de numeroase dolii și suferințe.

Războiul actual nu poate fi popular dacă este împins prea mult în afară de hotarele țării. Apoi, opinia publică românească nu admite imensele sacrificii ce face România, decît dacă ar fi asigurată că ele duc la reîntregirea țării. Se pare că Germania ne cere sacrificii asemănătoare cu acelea din 1917, cînd aliații noștri cereau să se facă triunghiul morții, la care, după refuzul lui Ion Brătianu, ei însă au renunțat. Lumea crede că tot

ce sacrificăm ca armată și ca putere economică a țării este pentru ca Germania să menajeze forțele sale și traiul poporului său.

Să nu uitați că vom avea în coastele noastre două țări vrăjmașe, care și-au menajat forțele lor militare și care n-au făcut nici un sacrificiu politic, economic sau financiar pentru a susține campania din Rusia. Cei care vor fi mai tari la încheierea războiului vor putea singuri realiza aspirațiile lor naționale.

Ungaria nu se sfiește să afirme că va lua de la România și restul Ardealului și Banatul, iar Bulgaria Dobrogea. Astfel, de curînd, generalul Szambately, șeful statului major maghiar, intr-un interviu acordat ziarului bulgar *Zora,* afirma că armata maghiară, în istoria sa milenară, n-a fost niciodată instruită și înzestrată cum este azi și că o colaborare cu Bulgaria este posibilă.

Trebuie să prevedem mai întîi apărarea frontierelor noastre și recîștigarea Ardealului pierdut, ceea ce nu putem realiza decît cu o armată puternică și bine înzestrată.

Este oare un interes de primă importanță pentru Germania, chiar învingătoare, de a se angaja intr-un război în contra Ungariei spre a ne reda Ardealul ? La sfîrșitul războiului, slăbită și îndurerată de atîtea pierderi în oameni, va mai angaja ea oare soldații săi în lupte, în contra foștilor ei aliați ? Desigur că nu. Dar evident că nu în mod

pașnic va renunța Ungaria la ceea ce a obținut prin arbitrajul de la Viena.

Dar dacă Germania ar fi constrînsă să facă o pace pe care i-ar impune-o Anglia și America, în ce siiuație s-ar găsi România, ale cărei armate au depășit limitele sale naționale și s-au angajat într-o luptă în interiorul Rusiei și care, fără a fi silită prin obligațiile aderări’ la Fectul Tripartit, a declarat război Statelor Unite^contra asentimentului românilor, fapt pe care opinia pubbca română nu și-l poate explica. ’’

De asemenea, ce situație i se crează României prin condamnabilele excese contra evreimii, săvîrșite sau probabil inspirate de germani, contrare firii pașnice a poporului românesc ?

Continuarea războiului în condițiile de azi nu poate duce la reîntregirea țării, ci numai la uzarea completă a țării, expusă la pe- icolul maghiar.

Prin urmare, cît mai este timp, trebuie să arătați Germaniei că ați făcut pînă acum, în cadrul alianței ce ați contractat cu dînșii, tot ceea ce putea face România, fără a se expune la un grav dezastru ; că am făcut sacrificii pe care Ungaria și Bulgaria nu le-au făcut , că sîntem siliți să retragem trupele noastre de peste Nistru ca să ne reconstituim forța noastră armată și să organizăm situația noastră internă, care nu poate suporta o prelungire a războiului.

Retrageți trupele din Rusia, pe care Germania le poate ușor înlocui.

Reconstituiți armata, refăcînd cadrele și armamentul, îndreptați situația economică și financiară a țării.

Pregătiți-vă să face ți față la lipsa de alimente și îmbrăcăminte care ne amenință in 1942 și la sporirea producției noastre agricole și industriale. Să se reorganizeze transporturile și să fie mai mult dirijate către economia noastră națională, fiind scutite de atîtea necesități militare.

Numai în acest mod vom putea apăra țara noastră, o vom putea reîntregi și o vom emancipa de influența străină, ca astfel să avem o țară liberă și stăpînă pe destinele ei.

Atunci vom putea rezolva relațiile noastre internaționale, avînd în vedere în primul rînd necesitățile noastre naționale.

Toți avem aceleași țeluri ca dv. dar credem că le vom putea realiza numai în condițiunile pe care vi le arătăm mai sus.

Vă rugăm să primiți asigurarea deosebitei noastre con- siderațiuni.

C. I. Brătianu Președintele
Partidului Național Liberal
Iuliu Maniu Președintele
Partidului Național Țărănesc

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 25/1940, ff. 173—175 / Idem, fond Istrate Mi- cescu, dosar 72, ff. 7—10. Scrisoarea, nesemnată și datată 19 decembrie 1942, se află și în documentele ce au aparținut lui Istrate Micescu. Este cu siguranță greșit datată, fiind scrisă în decembrie 1941.

[3] După căderea Odesei, grosul trupelor românești angajate în campania din răsărit au fost readuse în țară. In decembrie 1941, mai luptau alături de Armata 1 tancuri germană șl Armata 11 germană, la nord de Marea de Azov și, respectiv, în Crimeea, în jur de 67.000 militari români din corpurile de munte și cavalerie. In acel moment, nu se punea problema unor noi concentrări de trupe.

•[1] La procesul din mai 1946, referindu-se la rațiunea trecerii Nistrului, mareșalul Ion Antonescu a declarat : „Cînd p țară se găsește în război, armata acestei țări trebuie șă meargă pînă în fundul pămintului, ța șă cîștige războiul. Este unul din principiile capitale, căre s-âu ăplicat de la romani pînă în ziua de azi, Căutați în istoria războaielor, la toate popoarele, în toate secolele, și veți vedea că nimeni nii se oprește cu armata la frontiere, ci merge mai departe, căutînd șă distrugă armata inamică. Așa a făcut Scipione, care ă dus armata pînă la distrugerea Car- taginei, așa a făcut Napoleon, care a pătruns pînă în centru/ Rusiei, așa a făcut Alexandru al Rusiei, care a mers pînă la Paris. “

[4] La 6 decembrie 1941, Marea Britanie, urmată în zilele ur- mătoare de Canada, Noua Zeelandă, Australia și Uniunea Sud-Africană, a declarat război României. La 12 decembrie 1941,. România a declarat' război Statelor Unite ale Americii.

52

22 februarie 1942

Scrisoarea adresată de luliu Maniu lui Mihai Antonescu, referitoare la situația din Transilvania. [1]

Domnule Președinte, [2]

Petrecînd în timpul din urmă mai multe zile în Transilvania de sud, am constatat cu durere că situația politică generală și raporturile internaționale în care a intrat țara noastră au creat o stare de spirit și situațiuni

pe care multă lume nu le cunoaște și care poate nu sînt cunoscute nici de guvernul țării. Fiind însă de o importanță deosebită și avînd repercusiuni atît asupra stării de spirit generale, cît și asupra raporturilor de forță din interiorul țării, socotesc că e datoria mea să vi le aduc la cunoștință, pentru a fi apreciate după cuviință.

Pentru a verifica și întregi informațiile mele am rugat pe o persoană vrednică de încredere, cu totul dezinte-resată, care în momentul de față este în afară de orice preocupare de partid sau de acțiune politică, să examineze amănunțit situațiunea și să-mi facă o dare de seamă cu totul obiectivă despre situațiunea din Banat și sudul Ardealului, în special în ce privește starea de spirit în dife- riteîe straturi sociale, și cu deosebire la poporațiunea germană din acele regiuni. Aceasta îndeosebi pentru că toți românii cu care am avut contact, orășeni și săteni, mi s-au plînS că atitudinea conlocuitorilor maghiari și în special germani din acele provincii a devenit aproape insuportabilă. Demnitatea națională a românilor este zilnic urni- 255

lită, iar în concurența economică elementul românesc este pas cu pas dezavantajat.

Pentru a simplifica expunerea mea. îmi iau libertatea a vă prezenta darea de seamă a informatorului meu, așa cum am primit-o. Citind-o veți binevoi a vedea că popo-rațiunea germană, bucurîndu-se de un tratament excep-țional de favorabil în raport cu cel aplicat poporațiunii autohtone române, a reușit să-și organizeze o viață națio-nală proprie, nu numai complet separată de poporul ro-mânesc, dar și independentă de statul nostru, cu tendințe vădite de a se transforma într-un stat în stat. Dreptul acordat cetățenilor de origine germană de a se grupa în organizație politică — drept care este refuzat popora-țiunii românești —, dreptul ce au de a ține întruniri pu-blice fără autorizație, de a-și crea org^nizațiuni parami-litare, încuviințarea de a purta uniforme și arme și de a face exerciții în unități organizate, așează poporațiunea germană într-o stare de superioritate politică și morală față de cea românească. Nu numai atît, dar această situa-

țiune poartă în sine germenele unui pericol evident.

Acest pericol apare cu atît mai serios că poporațiunea germană nu mai ține nici o legătură sufletească cu țara românească și recunoaște pe față că așteaptă ordine de la Reichul german și de la Fuhrerul lui.

Spre a dovedi acest lucru, îmi iau libertatea să vă alătur în original și în traducere românească un apel al d-lui Herman Jekeli din Brașov, comandantul organizației *Deutsche Mannschaft* (Trupa germană), apel apărut cu învoirea cenzurii românești în ziarul *Sudostdeutsche Tageszeitung,* organul central al grupării germane din România. în acel apel se afirmă de la început cu claritate răspicată că „noi, național-socialiștii credem în Fuhrei’ și în Marele Imperiu german din viitor“. în continuuare, autorul arată conaționalilor săi că „Adolf Hitler a destinat grupului nostru etnic rolul de a pecetlui frăția de arme româno-germană prin participarea noastră în cadrjil armatei românești[14].

Dl. Jekeii spune că cetățenii minoritari germani au obligația de a lupta *din ordinul Fiihrerului* în armata română, lăsînd deci a înțelege că această obligațiune izvorăște din disciplina ce o datorează față de ordinele Fiihrerului, nu față de autoritatea statului românesc. '

El face deci apel la germanii din România să intre în armata română, „deși știu, spune el, că multor bărbați din grupul nostru etnic le vine greu să execute acer-t ordin

în sfîrșit, autorul, variază această idee din nou, declarând că „deși o altă soluțiune ar putea să apară ca mai prielnică — ordinul Fiihrerului constituie pentru noi cea mai sfîntă datorie și ne dă puterea să aducem și cea mai grea jertfă pentru Germania'[1].

Și pentru ca îndrăzneala să fie și mai întreagă, apelul se termină astfel : „Fie pe frontul armelor, fie pe frontul patriei, iubirea noastră se cheamă Germania, atitudinea noastră supunere, voința noastră se cheamă victorie, credința noastră se cheamă Adolf Hitler !” De români nici un cuvînt, de regele nostru,, de- conducătorul țării nici un cuvînt !

Acest apel, care trădează modul de simțire și gîndire al germanilor de la noi, s-ăr -fi putut lansa oriunde în Germania, dar nu în România. Spre nefericire, însă, germanii din Ardeal și Banat socotesc de pe acum aceste provincii ale noastre ca aparținînd Germaniei Mari, ținînd rolul de *Ostmark* al Austriei de odinioară. Probabil pentru acest motiv ziarul german și-a schimbat denumirea veche în *Sudostdeutsche Tageszeitung !*

De altfel, printre minoritarii noștri germani se vorbește pe față de planul de a se constitui după război un *Donauland,* format din Transilvania și Banat, rupte din trupul țării noastre și supuse conducerii elementului german minoritar, sub protectoratul Marelui Imperiu german. Văzute prin această prismă, organizațiile civile și paramilitare, cum și manifestațiile minorității noastre germane alcătuiesc un început de realizare a acestor planuri.

Se pune de la sine întrebarea de unde izvorăște acest curaj neobișnuit al germanilor de la noi, oclinioară foarte timizi și circumspecți. Singure succesele armatelor ger-

257 mane nu pot fi cauza, căci, spre pildă, în Ungaria, germanii nici pe departe nu și-au însușit acest curaj ! Cauza este deci locală ; toleranța inaugurată de regimul ex-regelui Carol, toleranță continuată și de regimul actual și încurajator exercitată de unii germani din Reich în România, care se manifestă cu multă consecvență, cum dovedește și ultimul discurs al d-lui ministru plenipotențiar, baronul Manfred von Killinger.[3]

Dacă ministrul plenipotențiar al Germaniei găsește posibil să pronunțe un discurs în care, cu un aer protector, distribuie laude la (adresa conducătorului statului nostru și își arată mulțumirea că „haosul"' pe care l-a găsit la venirea sa în țara noastră a dispărut — fapt care îl scutește de necesitatea de a interveni el însuși în afacerile interne ale țării noastre —, cînd în acest discurs el împarte pe categorii pe cetățenii țării noastre, declarînd pe unii oameni cuminți, pe alții nebuni sau hoți de drumul rnare, adresîndu-le pe față, fără perdea, admonestări, evident că poporul german de la noi, plin de mîndrie proprie și dispreț pentru bietul popor românesc, socotește Ardealul și Banatul ca parte integrantă a

Germaniei, deocamdată sub protectorat deghizat german. Aceasta cu atît mai mult cu cît lumea știe că dl. Killinger a mai ținut o asemenea cuvîntare, față de care conducerea partidului nostru a ridicat la vremea sa protestul său solemn, dar fără rezultat. Germanii, ca și românii, pot socoti deci că situația umilitoare a românilor și puterea germană la noi, încetul cu încetul, a alunecat pînă la punctul de a fi iremediabilă. Deci germanii cutează orice, iar românii tolerează orice !

Armata se găsește în luptă alături de Germania și sub comandă germană. Viața economică, industrială, comercială, în bună parte germanizate, comerțul nostru extern aproape cu totul la dispoziția Germaniei, poporul german stat în stat, liber de a face ce vrea și lăsat să declare pe față că se supune ordinelor șefului unui stat străin, oricare ar fi ele — iată situațiunea în care se află țara noastră !

Am fost totdeauna — atît la guvern, cît și în opoziție — partizanul respectării drepturilor naționale ale fiecărui popor, pînă la marginea impusă de disciplina noastră de

stat și de considerentele unității și independenței țării noastre, dar cu condiția ca alte neamuri să nu aibă mai multe drepturi în țara noastră decît poporul nostru românesc, Întemeietor și susținător de stat.

Ori, tabloul schițat pe scurt în cele precedente dovedește contrariul. Ceea ce se petrece la noi în țară, în raport cu poporul german, nu este o *politică* minoritară, ci **o** *renunțare* umilitoare și periculoasă pentru viitor.

Nu sînt dușmanul poporului german. L-am apărat pe vrermjri ca deputat în Camera ungară în contra cotropitoarei politici maghiare. Mai tîrziu, ca prezident al Consiliului Dirigent și ca prim-ministru, am înființat școli germane, am pus capăt procesului lor de maghiarizare și le-am dat largi îndreptățiri dar nu pot permite umilirea și interiorizarea poporului românesc.

Nu situația noastră umilitoare mă îndeamnă să vă adresez aceste rînduri informative, pentru că palmele ce dă cineva unui individ legat în lanțuri nu ofensează pe cel ce pălmuiește și în grija căruia este el încredințat, ci pericolul ce constituie pentru viitor această stare de lucruri și

pierderile de tărîm și bunuri naționale, materiale și su-, fletești, care rezultă din această situație.

Guvernul țării are datoria să pună la adăpost țara față de acest pericol. Țara îl vede, îl simte și este adînc îngrijorată. Am crezut de datoria mea, domnule președinte ad-interim, să vă pun în cunoștința acestor fapte și acestor stări de spirit.

Numai mînuitorii răspunzători ai puterii publice ar putea să știe ce este de făcut, căci ei cunosc toate laturile problemei, dar noi ne găsim în afară și nu putem decît să constatăm că situația a devenit intolerabilă.r'

Vă rog, domnule președinte, să binevoiți a primi asigu-' rarea înaltei mele considerațiuni.

Cu distinsă stimă,
luliu Maniu

NOTE

* Arhiva C.C. al P.C.R . fond 103, dosar 8174, ff. 144—149.

[2] La data aceea, Mihai Antonescu era președinte ad-interim al Consiliului de Miniștri.

[3] Ministrul Germaniei la București din ianuarie 1941, după încetarea misiunii lui Wilhelm Fabricius.

[4] Intr-adevăr, sub conducerea Iul Andreas Schmidt, Grupul Etnic German din România afișa atitudini care incălcau evident suveranitatea românească. In același timp, trebuie remarcat faptul că nu toți membrii comunității germane din România împărtășeau ideologia nazistă a șefilor ei temporari.

53

24 septembrie 1942

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu mareșalului Ion Antonescu, privind pericolul prelungirii campaniei din răsărit[1]

Domnule Mareșal,

Sîntem în preajma iernii, cu amenințare de foamete și

de frig pentru populația țării și cu o profundă dezorganizare a vieții economice.

Armata noastră, înglobată în cea germană, se decimează pe frontul rusesc, pe cînd vecinii noștri își menajează puterile pentru a le avea intacte la sfîrșitul războiului. Armata română nu mai contează ca armată națională pentru apărarea frontierelor țării. Ea este încadrată în armata germană, la peste 1 000 km de țară, și băgată continuu în primele linii de luptă.[2]

Pentru ce ne impuneți toate aceste sacrificii ? Ce vom avea la sfîrșitul războiului ? Ce asigurări puteți avea că Germania ne va reda Ardealul, pe care l-a dat ungurilor prin arbitrajul de la Viena ? Pînâ a~i se pare că ea pregătește autonomia întregului Ardeal, dacă ungurii nu-1 vor cuceri.

în ce situație vom fi și în cazul în care Gerrnania nu va cîștiga războiul, de vreme ce nu s-a menajat nimic pentru a ne învrăjbi cu Anglia și Statele Unite?

Războiul cu Rusia, care după propaganda germană trebuia să se termine la sfîrșitul anului 1941, apoi la sfîrșitul anului 1942, se va prelungi și în anul 1943.

V-am prevenit în mai multe rînduri, în anul 1941 și 1942, că România nu trebuie să-și trimită trupele sale in interiorul Rusiei, fără a-și pune în pericol chiar existența sa, că ea este amenințată să fie strivită în conflictul armat a două mari puteri și că. pe altă parte, situația ei economică devine din zi în zi mai critică. V-am sfătuit mai tirziu să retrageți în interiorul țării trupele noastre de peste Nistru și să le rezervați pentru apărarea noastră în contra ungurilor și bulgarilor.

în loc de a asculta apelurile ce v-am făcut, ați trimis aproape toată armata nostră în interiorul Rusiei. Pentru a nu ajunge la o prăbușire completă a țării, al cărei conducător sînteți, trebuie să urmați exemplul Finlandei, care a oprit trupele sale în apropierea frontierelor, sau al Ungariei, care nu le mai sacrifică pentru a distruge bolșevismul [3], ci vrea să le aibă intacte pentru momentul final, cînd cel ce va fi mai puțin uzat va culege roadele războ-

iului. pentru care alții — ca noi — au făcut sacrificii peste măsură de mari.

Primiți, vă rog, domnule mareșal, asigurarea simțămintelor mele de înaltă considerațiune.

• **C. I.** Brătianu

NOTE

’ Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, lila 76.

[2] în acel moment, Armata 3-a română intra în frontul din cotul Donului, iar Armata 4-a română era în curs de constituire în stepa Nogai.

[3] La bătăliile din noiembrie-decembrie 1942 a participat și o armată ungară, despărțită de Armata 3-a română prin diviziile Armatei a 8-a italiene.

34

29 octombrie 1942 k

Răspunsul mareșalului Ion Antonescu la scrisorile succesive ale lui Constantin I. C. Rră- tianu. [1]

Domnule Brătianu,

Am lăsat fără răspuns scrisorile dv. anterioare.

Am făcut-o d>ii înțelepciune, fiindcă uimăream unirea și nu vrajba.

Pute .,n să vă răspund, aducînd Ia bara justiției pe toți vinovății de catastrofa morală și politică a țării, printre care sînteți. în primul rînd și dv. [2]

Nația o dorește și o așteaptă de la mine.

Nu am făcut-o, totuși, fiindcă nu am voit să ațîț și mai mult spiritele și, mai ales, nu am voit să dau un spectacol care ar fi fost speculat de inamicii noștri.

Am lăsat ziua acestor răfuieli pentru mai tîrziu.

Abuzați însă de răbdarea, de tăcerea și de înțelepciunea mea și, rînd pe rînd, la scurte intervale de timp, îmi trimiteți, cînd dv., cînd dl. Maniu, avertismente, sfaturi și acuzațiuni.

In virtutea cărui drept ?

Ce reprezentați în acestă țară, dv., toți foștii oameni politici. în afară de interesele dv. egoiste și un trecut politic total compromis și dureros ! ?

Uitați, domnule Brătiânu, că eu sînt omul muncii mele și martirul greșelilor acelora care au primit în 1918 România Mare și au dus-o, după 22 de ani de conducere, în prăpastia de unde am luat-o eu în 1940, pe cînd dv. sînteți unul din profitorii și dărîmătorii unei moșteniri mari.

In mai puțin de un sfert de secol, fiecare în parte și toți la un loc ați prăbușit lupta, sacrificiile și suferințele duse și îndurate, 20 de secole, de poporul nostru, pentru a face unitatea sa politică.

262

Orice apărare încercați și orice diversiune faceți, dv., conducătorii politicii de ieri, purtați pe umeri această răspundere.

Dv., liberalii, mai mult ca alții, fiindcă și din opoziție și de la guvern, prin acțiunea dv. de dirijare și de îndrumare a vieții noastre politice, economice, morale și spirituale, exercitată direct și indirect, de pe băncile ministeriale, din birourile băncilor și din culisele politice, ați dus țara la catastrofa din 1940.

Stați față în față cu conștiința dv.,' depanați cu corectitudine, pas cu pas, atît actele dv., cit și pe ale acelora cu care, rînd pe rînd, v-ați întovărășit și v-ați acuzat în iața nației dezolate, scandalizate și înmărmurite; răsfoiți toată colecția ziarelor din ultimii 40 de ani, începînd cu *Universul* și terminînd cu *Viitorul* și cu ziarele jidovești pe care se sprijinea naționalistul domn Maniu, și vă veți leaminti: cine sînteți dv. și d-lui; cîte păcate ați făcut; cum v-ați calificat singuri și cum v-a calificat nația; cîte răspunderi aveți.

Pentru a vă ușura munca, vă reamintesc, domnule Brătianu, că, împreună cu dl. Maniu, v-ați acuzat public și zilnic în presă, în întruniri, în Parlament de: „incapacitate"; „tîlhării"; „falsificări" și „furturi de urne" în alegeri; demonstrații ridicole, cu plată „și pe socoteala statului", în București, pentru obținerea puterii; „demisii în alb“ ; „bătăi și omoruri" j „călcarea legilor și Constituției"; „luări de comisioane" la toate furniturile

statului ; „traficările de influență", practicate de partizanii, deputății, miniștrii și președinții corpurilor dv. legiuitoare; „scandalurile cu cșntigentările", cu „grîul britanic"; modul cum ați făcut reforma agrară și cum „ați profitat de ea" ; risipa avutului public ; „concesionările oneroase ale bunurilor statului"; „demagogie"; incorectitudine civilă, provocată de faptul că atunci cînd erați în opoziție dirijați ocult statul, in profitul intereselor dv. și ale jidanilor din ale căror consilii' de administrație — mari și mici — făceați parte, iar de pe fotoliile ministeriale încurajați și favorizați, acopereați și musamalizați afacerile lor și ale dv., în detrimentul statului.

263

Adăugați, la acest bogat și concludent stat de serviciu al partizanilor și al adversarilor dv de ieri, cu care — ca totdeauna cînd vă găsiți în opoziție — sînteți azi prieteni :

— cazurile, pe care nația le ține numai în adormire, ale domnnor Tătărescu. Bursan, Boilă, Aristide Blank și afacerea Skoda;

— ruinarea poporului, prin dobînzile oneroase care au prăbușit economiile, avutul și munca tuturor, ct la țăran pînă lă marele propietar, de *ic* micul pînă la marele negustor român ;

— ravagiile făcute de conversiune și de concesionarea bunurilor statului, pe care am început să le răscumpăr eu;

— împrumuturile externe, oneroase și umilitoare ;

— introducerea controlului străin ’a Banca Națională și Căile Ferate, comisioanele scandaloase etc. etc. și veți avea, domnule Brătianu. imaginea unui trecut tragic, pe care l-am plătit atît de scump și pe care nația întreagă o are permanent în fața ochilor săi

Totuși, domnule Brătianu, cu toții credeți că toate acestea au lost uitate și, cu perfidia politicianistă de altă dată — de totdeauna —, atît de bine cunoscută, vă așezați cu cinism pe acest trecut și — de s cel dinții dintre dv., pînă la cei din urmă — încercați să acuzați și să sabotați pe sub mînă opera de îndreptare și consolidare la ca’-e s-a antrenat toată nația și să tăiați elanul unui om care nu a avut, nu are și uu va avea nic moșii, nici vii, nici pivniți de desfacere, nici bani depuși, nici industrii, nici consilii

de administrație, nic safeuri, în țară și străinătate, nici cupoane de tăiat, nici timp de- pierdut la club și care nu și-a pricopsi* nici cumnați: nici nepoții, nici prietenii, nici partizanii, nici ad'-ersarii.

Chiar dacă am greșit, greșesc sau voi greși, nu pot fi acuzat, domnule Brătianu, de nici unui dintre dv., care, fiți încredințați, sînteți înfierați și puși ch·ar de generația actuală pe banca acuzaților.

Dacă va fi să fiu adus și eu pe această bancă, pentru că fac tot ceea ce un om putea să facă, nu numai pentru a salva un neam de la dezunire și de la prăbușire, dar. și pentru a-1 întregi și a-i asigura o viață nouă, în onoare și muncă, atunci, în nici un caz nu veți fi dv. acuzatorii și

264 în nici un caz nu voi fi pus alături de dv. și acuzat de aceleași greșeli ca dv.

Fac această afirmare nu pentru că mă simt vinovat cu ceva față de țară, dar pentru că știu ce au suferit, din antichitate și pînă azi, de la Socrate și Demostene, pînă la Clemenceau, atîția nenumărați — mici și mari — oameni, care și-au servit poporul cu credință, cu devotament și cu folos și mai ales pentru că nu am uitat că la Iași, în tragica primăvară din 1918, și chiar la București, după Unire, s-a cerut trimiterea în judecată și condamnarea fratelui dv., [3] atît pentru că făcuse războiul, cît și pentru dezmățul creat de nepriceperea dv. a tuturor, chiar de către aceia care ceruseră intrarea în luptă ; care îl acuzaseră în 1914-15 de lunga și desmățata perioadă de neutralitate; care au aplaudat cu frenezie intrarea în război și care, ca o culme a cinismului lor, erau ei înșiși vinovați de modul cum fusese administrată și ruinată țara.

Eu, și mulți alții încă în viață, nu am uitat ridicolul acestei îndrăzneli, pe care istoria l-a înregistrat.

Oricum ar fi însă, eu nu voi putea fi acuzat de dv. și nici pus pe aceeași bancă cu dv., pentru că nu sînt nici profitorul meritelor predecesorilor mei și nici șeful unei bande de corbi odioși, care au ajuns la conducere prin „minciună", „promisiuni'[1], „furt de urne" sau prin „sprijin ocult masonic și iudaic", ci sînt omul adus de un trecut onest și de voința unanimă a unei nații care, pentru a se salva, a făcut apel la mine, iar nu la dv. sau la dl. Maniu

și nici la domnii care stau în jurul dv. și cu care • ați făcut și faceți sistem.

Niciodată, pentru a fi salvată, națiunea, armata și corpurile constituite nu au indicat numele dv. sau al d-lui Maniu, în ultimii ani âi tragicei guvernări care s-a sfîrșit la 6 septembrie 1940

Dv. v-ați strecurat și v-ați alăturat acestei mulțimi, cu discreția impusă de instinctul răspunderii pe care o aveți și a dorinței legitime de a vă salva, și nu ați făcut nici un gest pentru a vă valorifica drepturile la conducere, cînd această mulțime spulbera un regim care era de fapt al dv. și cînd aclama un om nou. care eram eu.

Fiți încredințat, domnule Brătianu, că vă reamintesc toate cele de mai sus cu durerea omului care constată că **nu** ați învățat nimic din tragedia care era sâ prăbușească, **în 1940** și 1941, total și definitiv, un întreg neam nevinovat, tragedie la care au contribuit în cea mai largă măsură oamenii care au guvernat-o ultimii 40-50 de ani.

O fac:

— pentru că nu ați înțeles noblețea cu care am tratat intervențiile dv. anterioare;

— pentru că încercați să vă creați prin aceste intervenții, drepturi pe care nu le aveți și situații pe care le-ați pierdut total și de mult prin greșelile dv. de neiertat și prin unanima voință a poporului și

— pentru a fixa, odată pentru totdeauna, pozițiile pe care stăm, fiecare dintre noi, față de conștiința noastră, jde popor și de istorie.

După această punere la punct de principiu, vă răspund punct cu punct, la acuzările dv. din ultima scrisoare.

Răspund nu pentru dv., fiindcă sînt sigur că nici dv. nu credeți în ceea ce afirmați și nu ați face, dacă ați avea conducerea, ceea ce îmi cereți mie să fac.

Răspund, prin urmare, numai pentru a clarifica, o dată pentru totdeauna, pozițiile pe care stăm fiecare din noi.

1. — Afirmați, domnule Brătianu, că ..simem în preajma iernii, amenințați de foame și de frig, pentru

populația țării. “

Este o îndrăzneală.

Vă doare de abia acum — ca întotdeauna cînd sînteți în opoziție — lipsurile poporului ?

Dar de ce, de 70 de ani de cînd guvernați direct și indirect această țară, nu ați dat poporului o altă îndrumare, o altă stare, l-ați exploatat și l-ați lăsat, la țară și .la orașe, în halul de mizerie și sărăcie în care se zbate ?

Afirm și dovedesc cu cifre, domnule Brătianu, că nu ați făcut dv. în 70 de ani ceea ce am făcut eu în doi ani, pentru hrana țăranului și a săracului, pentru copiii lor, • pentru ușurarea vieții lor, pentru răsplata muncii lor ; pentru ridicarea satelor lor, pentru școala și biserica lor,

pentru înlesnirea circulației bunurilor lor (șosele și căi ferate).

Conformîndu-vă procedeelor politicianiste, pe care le practicați în trecut, după cîteva luni de opoziție, agitați azi spectrul „foamei“ și al „morții de frig“ a bietului popor.

Ați mai făcut acest lucru și în toamna trecută și ni-* meni n-a murit de foame.

V-ați uitat în pivnițele și în cămările dv., ale familiei și ale partizanilor dv., cînd ați făcut și faceți această profeție ?

Puteți nega ca, cu toată profeția dv. alarmantă și defetistă* din 1940 și 1941, nu a fost în general în țară **o** abundență mult mai mare ca în toate țările din Europa, cu.toată vremea agricolă neprielnică și cu toată dezorganizarea pe care o aducea, ca o consecință, catastrofa economică — rezultat al catastrofei granițelor —, exodul, cutremurul, rebeliunea și războiul ?

Ați fost în piețele capitalei și ale tuturor orașelor ca să vedeți abundența care este astăzi, cu tot acest an de groaznică secetă ?

Știți ce se petrece în jurul nostru în toată Europa din acest punct de vedere ?

Ați vorbit cu străini și cu românii care călătoresc ?

Desigur că ați vorbit, desigur că știți ct-le Brătianu, dar patima, invidia și neputința dv. de a realiza și obiceiul

dv. de a ponegri, de a micșora sau de a nu recunoaște nimic din realizările altora au făcut din dv., ca și din toți partizanii dv., oameni care cred că prin îndrăzneală pot răsturna realitățile și cu cinism pot murdări și devaloriza o muncă.

Un diplomat al unui stat neutru, venit de curînd în țară, a afirmat profesorului dr. Teodorescu că numai un „nebun“ se poate plînge de stările de la noi, cînd se știe ce se petrece peste tot în lume/[1]

Nu fac nici o comparație, dar vă întreb : cum puteți face dv. afirmațiuni, atunci cînd nu cunoașteți nici chiar

267 cît străinii realitățile — toate realitățile —, deși știți ce sforțări supraomenești se fac pentru a face față unor greutăți nemaipomenite.

Dv. ați avut ani „grași“, de belșug și de pace, și v-ați bătut joc de ei.

Eu am moștenit o catastrofă, am avut anii și condițiile cele mai potrivnice și am făcut totuși față situației.

Opera pe care dv. încercați să o stropiți cu noroi este admirată și apreciată de toți străinii, chiar și de dușmani.

Au fost lipsuri și în iarna trecută.

Âu fost și în timpuri normale lipsuri în anumite regiuni ; dovadă, continuele agitații ale moților, ale muncitorilor și ale minerilor din Valea Jiului și din alte regiuni industriale, pe care o memorie poate voit obosită vă face să le uitați.

Acum ei sînt, spre nemulțumirea dv. și a jidanului de la Londra,[5] liniștiți.

Nici jandarmi și nici unități militare nu stau concentrate cu arma la picior în mijlocul lor, cum stăteau permanent pe timpul dv. și al d-lui Maniu, și nici nu trag pentru ca să-i liniștească, după cum s-a întîmplat sub dv. și sub dl. Maniu.

Care să fie cauza ?

V-ați întrebat, domnule Brătianu ?

Au fost lipsuri în iarna trecută; sînt și vor fi desigur lipsuri și la iarnă, dar vor fi ele atît de grave și sînt eu vinovat de ele ?

Puteți, în fața conștiinței dv., să afirmați că am făcut greșeli, că am dormit, că nu fac totul pentru a răspunde situației ?

Un sfert de țară a fost cotropită: căile ferate au fost dezorganizate ; populația am găsit-o în agitație, dezorientată, dezbinată, demoralizată ; tineretul anarhizat ; am trecut printr-un cutremur catastrofal; inundațiile și secetele cele mai mari mi-au creat condiții de munca cîm-

268 pului cum n-au fost niciodată; am avut în 1940 și 1941, 400 mii de refugiați, mii de copii, de preoți, de funcționari de adăpostit și de plasat; în ajunul unei ierni cumplite a trebuit să refac clădirile publice, cazărmile, școlile, bisericile dărîmate de cutremur; am găsit drumurile stricate și aparatul de stat anarhizat, înrăit, în mare parte compus din oameni fără o instrucție *’ generală sau specială, vechi bătăuși electorali, politicienizați, rău plătiți ; armata dezorganizată, dezonorată, dezorientată și pe punctul de a se clătina ca disciplină ; eram pînă la intrarea în răboi sub amenințarea continuă bolșevică etc.

Toate acestea s-au petrecut în doi ani, cu o repeziciune amețitoare și toate au fost rînduite, dominate, repuse în ordine, îndrumate pe calea unirii, a cinstei, â creațiuni, a onoarei, a încrederii.

Toate acestea au fost făcute de cîțiva oameni pe care nu i-am cunoscut înainte, cu care nu am avut legături politice sau de prietenie, care nu sînt prizonierii și tributarii nimănui; care s-au sacrificat, care nu au nici profit și nici odihnă, care nu au partizani de satisfăcut, de plasat, de ghiftuit; care nu taie cupoane, nu se țin de mese și de cinematografe; trăiesc modest și mănîncă ca și cei de jos, nu ca acei care, deși nu mai au loc în hainele lor, agită totuși spectrul foametei pentru popor.

Nu va muri, domnule Brătianu, de ,,foame“ și de „frig“ poporul nici la iarnă, după cum nu a murit nici în iarna trecută, cînd încercați să-1 agitați de după paravan, cu aceiași perspectivă.

Vă tăiați singur craca de sub picioare cu aceste agitații, domnule Brătianu.

Orice nouă mișcare socială, pe orice temă, va nărui definitiv și total tot ceea ce dv., cei bogați, ați agonisit. Va fi moartea dv.

V-am scăpat odată.

Nu voi mai putea să vă scap a doua oară, dacă scap ordinea și liniștea din mînă.

Această elementară prudență ar trebui să vă îndemne pe toți să stați alături de mine în aceste grele clipe și să

269 puneți umănul la muncă, împreună cu mine, ca prin muncă, prin sfaturi, prin exemplul unirii să antrenăm la liniște, la muncă, la răbdare, la înțelegere masele.

Dacă nu avem pîine și mălai îndeajuns, puteți să afirmați cu mina pe cruce că situația se datorește exportului, nepriceperii, trîndăviei, neprevederii, desmățului, risipei sau căpătuirei ? z

Nu, domnule Brătianu.

Nu puteți să o faceți, pentru că știți prea bine că nu am exportat nici ceea ce eram obligat să export și că s-a făcut tot ce omenește era cu putință pentru a se asigura producția solului nostru; s-a făcut mai mult ca oricînd.

Atunci de ce ne acuzați ?

De ce nu vă dați seama că, în greutățile actuale și în starea de sensibilitate în care a ajuns poporul, locul dv. — al acelora care trageți sfori politice și economice — este alături de mine și nu în tabăra care încearcă, din dușmănie, să anihileze și să saboteze sforțările pe care le fac pentru învingerea greutăților și pentru salvarea țării.

Dar și aceasta este o atitudine pe care țara sănătoasă, țara onestă, țara în imensa ei majoritate o cunoaște și o califică după cum merită.

Mai agitați și spectrul frigului.

Ați înghețat iarna trecută ?

Și din acest capitol faceți demagogie.

- Știți ce s-a petrecut din acest punct de vedere în țări cu alte posibilități și cu altă organizare decît a noastră : la Berlin, la Paris, la Viena, în Elveția, în toată Franța și Germania, în toată Europa. [7]

în schimb, uitați ce a fost la noi.

Cu toată dezorganizarea pe care v-am reamintit-o; dar pe care nu eu am provocat-o, am făcut față și în iarna 1940-1941 și 1941-1942 la toate greutățile de com-

bustibil.

Nu a fost școală, instituție publică, cazarmă care să nu fi fost încălzită.

Comparativ cu greutățile de față, efortul este remarcabil și el depășește tot ce s-a făcut mai înainte, chiar în timpuri de pace.

Toate autoritățile, toate școlile, toate cantinele — și au fost cîteva mii înființate într-un an — sînt de pe acum aprovizionate și cu lemne și cu alimente.

Așa era, domnule Brătianu, cazul în 1916, 1918 și 1919, cînd guvernați dv. și cînd pădurile nu erau distruse de desmățul demagogic în care s-a zbătut țara după război ?

Au fost atunci școlile, cazărmile, spitalele, autoritățile — la București sau la Iași — încălzite ?

Nu era imprudent să atacați și această problemă, cînd generația care a suferit de incuria și de incapacitatea dv. de a domina evenimentele de atunci trăiește încă ?

Fiți sigur, domnule Brătianu, că nu va muri «nimeni de frig și mai ales nu veți muri dv,

Pînă astăzi, aprovizionarea cu lemne a trecut de 60 la sută din necesar[8], iar în depozitele Capitalei, numai pentrd săraci, se găsesc 5 000 vagoane de lemne, care vor fi sporite la 10.000.

Am luat măsuri ca distribuția petrolului de încălzit să se facă automat, la mai multe centre de distribuție decît în anul trecut și chiar la domiciliu.

Conducta prin care se aduce gazul de sonde la București este în lucru.

Am introdus gazul metan, pentru iarna viitoare, la Sibiu, Făgăraș, Brașov. [9]

Am amenajat în Capitală posibilitatea de a se depozita 1 000 vagoane de alimente pentru iarnă, ca stoc de rezervă. în aceste depozite au început să se depună cantități apreciabile de brînză, pește sărat, zarzavat conservat, miere, unt; [10] ouă, marmeladă în cantități mari etc.

în anul trecut, primăria nu putea depozita nimic, fiindcă nimeni, în cei 70 de ani ai guvernărilor democratice, nu a avut simțul prevederii. Totuși, de abia astăzi, pe aceste timpuri grele, îndrăzniți să purtați grije de

populația săracă a Capitalei ?

Paralel cu acțiunea de aprovizionare, am pus ordine și în transporturi.

Am început în vara aceasta și voi termina, foarte curînd, împietruirea șoselelor de acces în Capitală, pe care dv. și ceilalți democrați, grijulii numai în opoziție de necazurile sărmanului popor, nu ați fost în stare să le împietruiți în 70 de ani.

Din cauza acestei incurii și a lipsei depozitelor, Capitala era, în toate iernile, mai ales cînd zăpada era mare, într-o continuă suferință.

Căile ferate dispun astăzi, datorită reparațiilor masive din ultimul timp, de circa 2 400 locomotive în circulație, față de 1 700 cîte erau în circulație în 1939.

Ele transportă zilnic 6 000 vagoane, adică mai mult decît transportau în 1939, cînd țara era întregită.

Iată, domnule Brătianu, realitatea.

Ea este constatată, recunoscută, lăudată de străini și de toți oamenii cumsecade și nepătimași din această țară; ea este mai presus de toate recunoscută de popor.

Astfel stînd lucrurile, sînt îndreptățit să [redacted] vă întreb : aveți dv., și în această privință, autoritatea morală să-mi aruncați cu piatra ?

Ați uitat cum.ați pregătit și cum ați dus războiul trecut, în care ați intrat după una din cele mai îmbelșugate perioade economice pe care le-a trăit neamul românesc ?

Ați uitat în ce hal, ca instrucție, ca îmbrăcăminte, ca dotare, ca organizare și ca prevedere sanitară, a fost armata cu care am trecut Dunărea în 1913 ?

Ați uitat cît era de lipsită — deși ați avut 2 ani de neutralitate — armata cu care ați intrat în războiul din 1916 ?

Comparați-o cu aceea cu care am trecut eu Prutul în 1941, la 5 luni după groaznica rebeliune și la 10 luni după o și mai groaznică catastrofă națională.

Ați uitat citi au murit de foame în Moldova, cîți au murit de frig la Iași, în spitale, cîți au murit de boli și de tifos exantematic datorită mizeriei, lipsei de nutriție și de higienă, a frigului și a dezorganizării ?

Ignorați poate că rapoartele generalilor Berthelot și Greenley — aflate în arhiva statului — către guvernele

lor, au așezat pe fruntea dv. pentru vecie pecetea incuriei și a incapacității ?

Ați uitat cum era îmbrăcat soldatul ?

Ați uitat că el pleca la atac iară armă,' cu pantalonii rupți la spate, fără ciorapi, cu degetele ieșite din bocanci, fără mânuși, fără căciuli, fără cămașe și fără flanelă ?

Ați uitat că armata era hrănită cu gărgărițe și cu tărîțe ; ați uitat cîți au murit de scorbut și de pelagră ?

Ați uitat că și regele țării stătea în frig și de pe masa lui lipseau alimentele ?

Ați uitat catastrofala oprire a circulației, din cauza blocării căilor ferate și a drumurilor; ați uitat spectacolul vagoanelor sparte, devastate și răsturnate cu roțile în sus, în lungul liniilor ferate, și halul de murdărie și de degradare în care au fost ținute, multă vreme și după război, trenurile în circulație; ați uitat că de la Iași la București se făcea, în iarna anului 1918, uneori 8 și 5 zile, chiar cu trenurile oficiale; [11] ați uitat că atunci nimeni nu plătea, toți intrau și ieșeau din vagoane prin geamurile sparte ; ați uitat cîți călătoreau pe acoperișuri și pe tampoane și cîți au murit și degerat din această cauză; ați uitat că trenurile erau devastate, neîncălzite, pline de murdărie și de insecte etc. etc. ?

Ați uitat ce a pățit populația din Moldova de la ruși,, aceea din Dobrogea de la bulgari și aceea din Muntenia și Oltenia de la ocupanți ?

Ați uitat toate lipsurile în care ne zbăteam toți ?

Ați uitat că ați retras, ,,pentru a-i salva", toți copiii de la 17 ani în Moldova, unde au fost părăsiți și, fără nici o organizare și nici o îngrijire, au fost puși să sape la tranșee și lăsați să moară de frig, de foame, de tifos exantematic și de lipsă de adăpost ?

Ei nu au uitat-o, domnule Brătianu.

Marea lor majoritate sînt luptătorii de azi, care compară și vă judecă.

Ați uitat cîți prizonieri au murit de foame, de frig și de boli, în lagărele din Moldova ?

Ați uitat umilințele, violurile și devastările făcute de ruși în Moldova și Dobrogea ?

Ați uitat că aliații aduși de dv. să ne apere luau copii noștri în lance, în trecerea lor prin sate, violau femeile ți fetele, maltratau soldații și ofițerii noștri, băteau din picior și insultau autoritățile, împingînd această odioasă procedare pînă pe treptele tronului ?

Ați uitat, desigur, că, în teribila iarnă de la Iași, regina țării, [12] pentru a salva viața răniților din spitale, a fost nevoită, după ce făcuse mai multe cereri scrise — fără rezultat — să meargă personal la faimosul general de tristă memorie Saharov, să ceară să-i dea două cisterne de păcură, din propria noastră păcură, pentru spitalele Spiridoniei ?

Ați uitat ruina financiară în care ne zbăteam și ați uitat că încasările statului și toată viața economică și industrială era într-atît paralizată, dezorganizată și distrusă, încît în primăvara anului 191-8 a trebuit să împrumutăm zece milioane de la Legația Franței, pentru a face față plăților ?

Știți cum merg' încasările astăzi și, cu toate acestea, îndrăzniți să faceți prevestirile pe care le faceți.

îndrăzneala este cu atît mai mare cu cît, pe cînd le faceți, aveți în fața dv. situația Societății „Letea“. [J3]

O am și eu.

V-o alătur, totuși, pentru ca să examinați, să reflectați și să vă judecați.

Ați uitat ce s-a petrecut în timpul trecutului război, care poartă pecetea nepregătirii cu care ați intrat în el și haosului pe care l-ați țreat, datorită neputinței dovedite de a organiza un stat, de ă conduce o acțiune grea și de a face față la catastrofe ?

Ați uitat că după război nu se mai găsea o vacă în multe sate și a trebuit să importăm chiar fîn din America ?

Numai războiul adusese, domnule Brătianu, toată această catastrofală dezorganizare ?

Poate cineva afirma că dv. nu aveați nici o vină ?

Ați uitat disprețul pe care vi-1 arătau toți, ura care se ridica din această cauză împotriva dv., din armată, de la sate, din orașe etc. ?

Ați uitat că țara vocifera și se cerea trimiterea dv. în

judecată, chiar de către partizanii dv. ?

Ați uitat că pe o iarnă cumplită tratați evacuarea țării, a guvernului și a armatei în fundul Rusiei ?

Ați uitat, în fine, că pentru a potoli patimile ați evacuat Parlamentul și ați dat ultimele devize disponibile acelora dintre partizanii și adversarii mai colțoși, pentru a-i îndepărta, trimițîndu-i sub fel de fel de pretexte la Kerson, în Anglia, în Franța și în America.

Așa a ajuns dl. dr. Angelescu, [1/1] cu toată familia sa, pe socoteala statului, tocmai la Washington, iar alții la Tokio.

- Cînd trecutul acesta tragic nu este tocmai depărtat și cînd erați, pe acele timpuri, factor economic determinant în guvernul fraților dv. ,[15] cred că cel mai elementar simț de onestitate v-ar impune, domnule Brătianu, să vă reamintiți toate acestea, înainte de a vă lua singur dreptul de a critica felul cum se conduce astăzi țara și de ă arăta ca dezastruoasă o situație care nu poate suferi, din nici un punct de vedere, comparația cu aceea de care — împreună cu toate rudele, cu tot partidul și cu tot sistemul dv. de economie zisă liberală — sîntcți atît de răspunzător.

Un elementar simț al realităților ar fi trebuit să vă impună comparația stărilor de atunci cu stările de astăzi și, după aceea, să vă întrebați dacă este normal, corect și omenesc să mă acuzați, cînd cunoașteți moștenirea pe care ați lăsat-o și pe care am primit-o; știți cine sînt vinovați de ea; ați văzut prin cîte greutăți am trecut; știți că am venit la conducere, în timpurile cele mai grele și /mai periculoase pentru ștaț și pentru conducător; și, mai presus de toate, știți că am administrat și administrez țara fără partid și partizani, fără organizații bancare, ajutat de un singur om, domnul Mihai Antonescu, și sabotat pe sub mînă de toți jidanii, de toți profitorii vechiului regim și de toată finanța și industria, patronate, pe față și din umbră, de dv.

Cu toate acestea, cu toată furtuna în care m-am zbătut și cu toate greutățile pe care le-am întîmpinat peste tot, atît în afară, din cauza desconsiderării și disprețu-

275 lui care apăsa asupra neamului — datorită greșelilor conducătorilor lui din ultimii 20 de ani —, cît și în interior, de la acei jidani și români decăzuți din puterea lor

de ieri, însă deținători și astăzi a tuturor posturilor de comandă administrativă și economică, totuși, am reușit să recapăt încrederea celor de afară și să provoc chiar admirația lor [10] și am reușit să domin situația în interior și să creez, pentru clasa muncitoare, o evidentă stare de prosperitate.

Am readus pacea interioară, am redresat armata și am înarmat-o cum nu a fost niciodată înarmată. [1/]

Soldatul nostru este, pe front și în spitale, îngrijit cum nu a fost niciodată de cînd există oștirea românească.

în loc de zdrențele în care l-ați purtat dv. în războiul și după războiul trecut, el are astăzi echipament complet de vară și de iarnă și se fac sforțări ca toți să aibă în iarna viitoare, pe front, căciuli, flanele, cojoace, ciorapi de lînă, mănuși de lînă, șaluri la gît. cisme de pîslă, bocanci etc.

Stocurile necesare sînt asigurate în marea lor majoritate și sînt îndrumate către front.

în loc de gărgărițele, buruienile și crăcile cu care ați hrănit dv. armata de ieri, armata de astăzi primește pe front o hrană și o îngrijire aleasă, iar în spital soldatul are tratament de sanatoriu.

Moralul- soldatului este acela pe care ar trebui și ați putea să-1 constatați și să-l comparați cu acela al soldatului de la 1916 ; disciplina lui este cum n-a fost niciodată ; bravura lui, aceea pe care o citiți în comunicatele germane și în comentariile unanimității presei străine.

El și familia lui primesc la timp toate drepturile. Dovada o fac mandatele trimise de pe front de ostași, mandate a căror valoare s-a ridicat în 1941 la 125 milioane lei, iar în anul acesta la 920 milioane lei.

Așa era pe timpul dv ? ■ .

Soldatul român de astăzi, luat de mine în 1940 în halul bine cunoscut, a răspuns, la Turtucaia dv., cu trecerea Prutului, Nistrului, Rugului, Niprului, Donețului,

Donului, Kubanului ; cu Cernăuți, Chișinău, Odessa, Kerci, Sevastopol, Feodosia, Donețk, Harkov, Stalingrad, Novorosiisk etc. etc.

Cine are răspunderea felului catastrofal în care s-a comportat oștirea în operațiile de retragere ce i s-au ordonat, în tragica și neuitata vară a anului 1940, și cine are meritul elanului, ordinei, bravurei și exemplului pe

care l-a dat aceeași oaste, însă altfel condusă, 10 luni mai tîrziu ? [11]

Pe cînd, în războiul dus de dv. soldatul român a fost purtat din înfrîngere în înfrîngere, în războiul acesta a mers din victorie în victorie și a scris pentru poporul românesc și pentru prima dată de la Decebal cea mai mare epopee eroică a neamului nostru, epopee care va scuti în viitor pe conducătorii politici să se prezinte la mesele verzi cu fruntea plecată, cu spinarea încovoiată și cu mîna întinsă, fiindcă poporul nostru va avea dreptul, după ce a făcut ceea ce a făcut și face, să bată cu pumnul în masă, în cazul cînd se va încerca din nou nesocotirea drepturilor lui.

Dar, domnule Brătianu, fiindcă împreună cu tot statul dv. major, aveți deformarea politicianistă pe care o aveți și mintea încărcată de preocupările materialiste pe care le aveți, nu vedeți dincolo de stomacul, de casele de fier și de foarfecele cu care nu mai conteniți să tăiați cupoanele.

Chiar dacă, domnule Brătianu, va fi să suferim" iarna viitoare — și altele încă — „de foame și de frig", fiți siguri că acei care au suferit pînă acum „de foame și de frig", în timpuri de belșug și pace, din cauza modului cum ați administrat țara, vor ști să mai sufere și să mai rabde, pentru că știu că sufăr și rabd și eu și fiindcă instinctul de conservare națională le spune că, fără această suferință, nu se va putea salva viitorul copiilor, liniștea' și munca, pămintul și onoarea unei țări, avutul și libertățile reale — nu acelea de falsă demo- crație — ale unui popor.

Bunul simț al modeștilor și înfometaților depășește domnule Brătianu, pe acela al ghiftuiților și îndrăzneților.

277

2.— *Afirmați, domnule Brătianu, că în țară domnește o profundă dezorganizare a vieții economice".*

Se poate, domnule Brătianu, să fie așa.

Dacă, într-adevăr, așa poate fi calificată starea economică actuală, sînt în- drept să vă întreb — fiindcă pe cînd eu am la activul meu numai înfăptuiri, dv. aveți numai distrugeri, dezorganizări și demoralizări — cum ați putea califica starea economică în țâre s-a sbătut neamul, în timpul și după războiul trecut ?

Nu credeți, domnule Brătianu, că îndrăzneala aceasta nu este compatibilă cu numele pe care-1 purtați, cu educația pe care ați primit-o, cu vîrsta dv. și cu răspunderea pe care ar trebui să o aveți pentru afirmațiile incorecte pe care le faceți ?

Aceasta cu atît mai mult cu cît, pe de o parte, nu ați putut să uitați ce a fost în războiul pregătit și dus de dv., iar, pe de altă parte, ar trebui să aveți conștiința incorectitudinii acestei afirmații.

Pentru cazul însă că nu o aveți alătur la acest răspuns, numai pentru judecata oamenilor și a istoriei, o serie de grafice care arată, și la suprafață, și în adîncime, care sînt realitățile economice, militare și financiare actuale, nu numai față de acelea pe care le-am găsit în 1940, cît și față de acelea pe care le-ați creat dv. în timpul și după războiul trecut.[18]

Priviți-le, judecați-le și judecați-vă.

Pe cînd, în războiul actual, țara de la un capăt **la** altul al ei, este în toate domeniile un vast șantier, pe timpul războiului dv. era un morman de ruine.

Cu vorbe, cu sforării și cu abilități democratice și demagogice, ați putut să vă strecurați printre ruine și să profitați chiar de ele, speculînd necontenit slăbiciunile, bunătatea și lipsa de maturitate politică a poporului : însă faptele rămîn fapte.

Conformîndu-vă vechilor obiceiuri incorecte, încercați, trăgînd concluzii din informații superficiale, să provocați confuzie și să acuzați.

Cu prilejul memoriilor dv. anterioare, v-am atras atenția asupra acestui procedeu greșit și neloial și v-am rugat și personal și prin nepotul dv. să treceți pe la Președinție și pe la toate ministerele, pentru a vă informa de realități și — numai bazat pe ele — să formulați criticile și obiecțiunile dv.

Dar în loc de a adopta această procedare care este singura corectă pentru un om conștient de responsabilitățile ce decurg din afirmații eronate sau pătimașe, ați preferat[19] să vă luați informații despre „haosul", „dezastrul", ,,foametea“ și „dezorganizarea“ care dom-

nește în țară și despre ,,revolta“ armatei și a populației împotriva mea, de la crainicul jidan care de trei ori pe zi informează neamul românesc de la radio Londra de ,,adevărata situație[11], afirmînd enormități și care-i dă sfaturi și-1 învață să dezerteze, să saboteze, să se revolte, să mă omoare etc. etc.

Luați-vă pe viitor, domnule Brătianu, informațiile de la noi și fiți sigur că ele vor fi corecte, absolut corecte.

Pentru că nu vreți, intenționat, să vă dați această elementară și patriotică osteneală, vă arăt, în graficele care însoțesc acest răspuns, care sînt realitățile și în acest domeniu.

Dar, chiar neavînd la dispoziție aceste grafice, se poate afirma din stările de fapt ce se văd și se simt zilnic și la fiecare pas, peste tot în această țară, că la noi „domnește o profundă dezorganizare a vieții economice" ?

Dv. știți, cel puțin cît omul cel mai lipsit de experiență, că o viață economică „profund dezorganizată" provoacă în primul rînd grave tulburări sociale, oricît de grele ar fi măsurile de represiune și oricît de tare ar fi mîna administrației, a poliției și a armatei.'

Cînd viața economică esîe profund dezorganizată, poporul iese în stradă șî protestează, sparge geamurile, omoară.

Unde a fost sau este cazul la noi *î*

După 2 ani de guvernare Se greutăți cumplite și de război, merg și astăzi în ţnijlocul poporului, la sate, la orașe, la industrii, iar mulțimea care se adună, fără să

279 fie adusă, fără să o chem, mă aclamă, mă înconjoară cu dragoste și cu sentimente de respect.

Chiar zilele trecute s-a petrecut o asemenea scenă în Obor, unde m-am dus fără să mă anunț și de unde nu mai puteam să plec, cu toate sforțările pe care le făcea poliția pentru a ține mulțimea departe de mine.

Sint astăzi peste 20 orașe și centre mari industriale in care nu se găsește nici o unitate militară.

Se poate menține ordinea pe care o simțiți, care vă dă liniștea și îndrăzneala să scriți memorii, dacă ar fi „dezorganizare economică și administrativă*' ?

Ar putea fi menținută liniștea în țară de oameni care o

mint, o fură, o administrează prost și o provoacă cu măsurile luate, cum ați provocat-o și ați exasperat-o în timpuri de pace și de belșug dv. ?

Ați îndrăznit să faceți și dv., în timpul și după războiul trecut, ceea ce fac eu astăzi ?

Comparați starea aceasta, de fapt, cu ceea ce se petrecea sub guvernările dv. și ale regelui Carol II și nu veți putea nega că, de la războiul trecut și pînă azi, nici un guvern nu s-a bucurat de atîta liniște ca guvernul meu.

Nu am mai avut nevoie, după rebeliune, să intervin cu poliția, cu jandarmii sau cu armata, nicăieri.

Niciunul dintre străinii care circulă prin țară nu are impresia că ne găsim sub stare de asediu.

Așa era pe timpul dv., chiar în perioadele de pace ?

Semnele stării de asediu nu se mai văd nicăieri și nu le mai simt decît ticăloșii.

Baionetele și patrulele militare, cu care dv ați ținut cursurile în universități, întrunirile, alegerile și cu care ați menținut ordinea timp de 20 de ani au dispărut și din universitate și din stradă.

De la sate pînă la universitate, de la regiunile industriale pînă la mahalale, peste tot și în toate, este ordine și liniște.

Crimele și furturile s-au împuținat.

Vagabonzii și derbedeii au fost strînși, iar în închisori domnește ordinea.

De la cel mai sărman și pînă la miniștri, toți muncim fără odihnă.

Căile ferate sînt într-o ordine desăvîrșitâ și circulă cu o regularitate matematică : parcurile de vagoane și locomotive au sporit considerabil ; s-au făcut în 2 ani cîteva linii noi, dublări, terasamente, poduri, gări, semnalizatoare, de la frontiera de vest pînă la 'Bug și cu un ritm de execuție unic în activitatea căilor ferate, cîte nu s-au făcut în 22 de ani de pace și de timpuri înfloritoare, cu toate împrumuturile străine contractate în acest scop ; capacitatea liniilor ferate noi și vechi a sporit, realizîndu-se astfel, atît din punct de vedere militar, cît și politic, o mare îmbunătățire a situației. v

Adăugați la această activitate, într-adevăr prodigi-

oasă, noile conducte construite și în curs de construcție, cît și faptul că vom trece în campania viitoare la electrificarea unor anumite linii și veți avea impresia exactă a activității din acest compartiment de lucru, pe care l-a deschis noul regim.

Drumurile, domnule Brătianu, au mers și ele în guvernarea mea în același ritm.

Basarabia va avea, în toamna anului 1943, toate șoselele strategice și economice, pe care nici regimul rusesc, nici regimul trecut și nici cel bolșevic nu au reușit să le facă în timp de 130 de ani.

Mare parte din aceste șosele sînt gata și au fost date în circulație.

La anul, Basarabia va deveni, din provincia cea mai rău dotată în drumuri, una dintre cele mai bogate din țara noastră, în această privință.

In Țara Moților, s-au construit în 2 ani peste 450 km de șosele noi. S-au făcut în acești ani aproape toate șoselele pentru construirea cărora au alergat sute de ani ia Viena și 22 de ani la București, fiindcă din cauza lipsei lor nu puteau să exploateze pădurile, care sînt singurul lor mijloc de existență.

Paralel eu această mare operă, se fac acolo industrii casnice, care ii va scoate în viitor din starea de miz.erie în care se zbat de o mie de ani.

2B1

în afară de aceasta, nu este drum în toată țara pe care să nu se fi cărat piatră de Ministerul Lucrărilor Publice și de administrațiile locale.

Șoseaua București-Pitești-Craiova și toate drumurile Ghelmegeanu[20] — pentru care s-au cheltuit miliarde și care nu au ținut nici un an — sînt în curs de refacere și vor fi durabile.

Regiuni lipsite total de comunicații, precum și orașe pe care nu ați fost în stare să le legați între ele cu șosele și căi ferate, de la Unirea Principatelor și pînă azi — Brăila-Galați ; Brăila-Buzău ; Brăila-R. Sărat ; Făurei-Urziceni-București-Craiova ; București-Călărași etc. — vor fi dotate pînă la anul.

Mai sînt și alte șosele de mare trafic, în refacere to-

tală, șosele de care dv. le-ați ținut în starea universal cunoscută, ceea ce a adus regimurilor dv. calificarea pe care o cunoașteți și pe care o meritați.

Am răscumpărat telefoanele, pe care ..democrația naționalistă" le dase cu totul pe mîna străinilor, cpmpromițînd și apărarea națională și veniturile statului.

Toate satele din Moldova, Bucovina și Basarabia au la ora aceasta, domnule Brătianu, telefoane moderne și sînt legate, prin fir dublu, de centrele administrative de plasă și de județ.

Pînă la iulie viitor, operația de înlocuire a vechilor aparate telefonice și construcția liniilor noi va fi terminată și în Muntenia, Oltenia și Dobrogea ; aparatele necesare au și sosit din străinătate.

Cunoașteți care este situația și știți că nu se putea face administrație, fiindcă satele erau complet izolate.

Eu am înlocuit telefoanele arhaice cu clape, model 1900, cu aparate moderne ; am înlocuit sîrma ghimpată, cu care unele posturi erau legate între ele, prin sîrmă nouă și am construit linii noi.

Ce ați făcut dv. în România Mare în această privință ?

Nimic.

Ați lăsat totul să se strice.

Ați menținut un sistem învechit și ați consumat și la acest capitol zestrea lăsată de predecesorii dv..

■282

Iată, domnule Brătianu, cum se prezintă astăzi situația primului element de care depinde o bună economie națională, circulația și transmisiunile.

De altfel, realitățile apar din cifre.

Comparați creditele date de mine pentru căile ferate și drumuri în 2 ani, din fonduri bugetare ordinare, cu acelea date de regimurile dv., din împrumuturi oneroase, și mai ales comparați ce s-a realizat cantitativ și calitativ cu aceste credite și judecați.

Eu vă pot asigura că, dacă și șoselele construite sub mine vor dura cît șoselele „democratice tip Ghelmegeanu", voi împușca fără ezitare pe vinovați.

Trec acum la un alt mare capitol al economiei naționale și anume alimentația.

Nu am nevoie să insist prea mult.

Evidența transformă în ridicol orice încercare de a nega stările de fapt.

Duceți-vă și dv. la Obor și veți vedea ce am văzut și eu, chiar după închiderea pieții : munți de cartofi, de fructe, de legume, de lăzi cu pește etc.

Aceeași stare de prosperitate, din acest punct de vedere, este în toată țara, cu toată seceta și cu toată vremea atît de potrivnică.

Este regretabil că nu ați fost la expoziția agricolă care s-a deschis deunăzi la Sibiu.

Pe cînd străinii se minunează de abundența care este în această țară, de mărfurile care sînt încă în prăvăliile noastre, de aspectul orașelor pe care le cunoșteau altfel, dv. calificați această stare drept catastrofală.

Ziariștii finlandezi-întorși la ei, după o scurtă vizită făcută la noi, au afirmat în presa lor că aici este o țară „de vis și bogăția ei este de basme ‘.

Au tras această concluzie numai din ce au văzut că este în piețele și magazinele noastre și fără să știe ce este în cămările, pivnițele și „garderobele" dv. și ale tuturor acelora care âu indecența să afirme că vor muri de foame și de frig.

Am adus, domnule Brătianu, în patrimoniul public, în 2 ani, aproape 8000 de tractoare, dintre care 4000 au

283 fost capturate[21] și sînt în marea lor majoritate în funcțiune.

Ați fost împotriva acestei acțiuni de prevedere.

într-un memoriu anterior, ați afirmat că este o greșeală ceea ce fac, că nu este nevoie de tractoare și că, prin aducerea lor, voi provoca șomajul brațelor agricole și forestiere.

Ce s-a ales și din această prevestire înțeleaptă a dv. se vede.

Avem astăzi o criză de brațe și în fabrici și la cîmp și în păduri.[22]

Era surplus de brațe în timpul dv. fiindcă în afară de jaf și de politică nu se făcea decît spoială de muncă.

Avem astăzi lipsă de brațe, fiindcă am intensificat munca în toate domeniile, am pus pe toți la treabă și am deschis peste tot noi șantiere de lucru.

Cine afirmă că mobilizarea și pierderile războiului au

provocat criza braţelor este de rea credinţă.

într-adevăr, la populaţia actuală de 16 milioane 800 mii, nu am mobilizat pentru armată decît 5—800[2:i] mii de oameni şi nu am pierdut în medie decît 70—80 mii de oameni — morţi şi răniţi.

în schimb, avem în plus peste 400 mii de refugiaţi şi mii de prizonieri.

în consecinţă, armata sustrage de la muncă numai 200—300 mii de braţe, ceea ce corespunde epocilor normale, deoarece reprezintă efectivul pe care, în timp de pace, armata îl atrage anual din ogorul muncii.

Avem totuşi criză de braţe şi, cît de mare ar fi fost ea, dacă nu aduceam la timp tractoarele, plugurile, maşinile agricole etc.

Ar fi fost ceea ce doriţi să fie, foamete" şi, ca o consecinţă, „catastrofă economică", fiindcă fără tractoare şi fără pluguri nu aş fi putut ara şi însărnînţa, în 3 săplămîni, în primăvara trecută, 1J milioane hectare şi, în acest caz, date fiind atît condiţiile neprielnice în care s-au făcut semănăturile, cît şi seceta care a fost în vară, s-ar fi produs într-adevâr foamete.

Şi ar fi fost cu siguranţă o catastrofă, domnule Brătianu, dacă aţi fi guvernat dv. ţara, fiindcă, potrivit

 mentalităţii dv., nu aţi fi comandat la timp tractoarele şi maşinile în străinătate.

Vom avea cele necesare traiului şi la iarnă, fiindcă am fost prevăzător şi am înmulţit într-o măsură considerabilă — prin comenzi făcute la timp în Germania şi în alte părţi —, uscătoriile de fructe şi de legume, fabricile de marmeladă şi de conserve, de lapte şi de brîn- zeturi, precum şi posibilităţile pescuitului.

Din cauza aceasta, avem astăzi în depozite cantităţile de marmeladă, de conserve, de legume, de fructe, de peşte, de unt, de grăsimi, de săpun şi de brînză, pe care nu le-a cunoscut niciodată economia naţională.

Daţi-vă osteneala şi cercetaţi ce am în depozite la această oră şi ce se va mai fabrica şi depozita pînă la sfîrşitul toamnei de către armată, I.N.C.O.O.P.,[2'1] Ministerul Aprovizionării, particulari etc. şi veţi vedea că situaţia este cu totul alta.

Pescarii mi-au afirmat deunăzi în Obor că, de cînd

sînt, nu au avut atîta pește proaspăt de vînzare și nu au sărat atîta.

Aceasta este o realitate și nu o afirmație de circumstanță.

Cînd am venit la guvern era o criză foarte acută de săpun și nu se găsea deloc, nici în depozitele statului.

Astăzi — și faptul face mirarea străinilor — la noi. săpunul se poate cumpăra peste tot, fără cartelă și în orice cantitate.

Vă mai reamintiți ce era în războiul trecut ?

Atunci, soldatul și țăranul nu primeau cu lunile nici un gram de săpun și din această cauză am avut acea invazie a păduchilor cu tot cortegiul ei de calamități.

Dar atunci era rai, pentru că guvernau frații dv. și partidul liberal, iar acum este ,,catastrofă', domnule Brătianu, fiindcă guvernează un om care nu este ,.de al dv.“, care nu se lasă nici dus, nici intimidat de dv.

Iată, domnule Brătianu, situația alimentară a țării.

Ea nu va fi în nici un caz catastrofală, fiindcă armata, instituțiile publice, căile ferate, mare parte din funcționarii statului, regiunile miniere și industriale, cantinele școlare (s-au organizat și vor funcționa circa 200 în capi-

285 tală și peste 8 000 în țară), căminele studențești, restaurantele și depozitele Consiliului de Patronaj[25] sînt de pe acum aprovizionate pentru toată iarna.

Primăria a angajat și va avea în depozitele proprii o mie de vagoane de alimente, față de zero vagoane cît avea sub regimurile dv.

Va fi o greutate cu pîinea și cu mălaiul.

Deși ne zbatem în greutăți, totuși sper că le vom învinge, cu înțelegerea tuturor, mai puțin a acelora din jurul dv., care împreună cu dv. caută cu luminarea să găsească lipsuri și care, pe cînd își umplu pivnițele și cămările pînă la refuz, strigă că vom „muri de foame“.

Vom judeca cîndva și acest proces.

Știu tot ce se vorbește și ce face fiecare, dar am răbdare și privesc cu dispreț la agitația neputincioșilor.

Mai am, domnule Brătianu, dificultăți cu încălțămintea și îmbrăcămintea.

Dar cine nu le are ?

Cînd, în timpuri de război, și unde, pe întreg pămîn-

tul, este astăzi, în această privință, o situație normală ?

Ați menținut dv. și din acest punct de vedere situația normală în războiul trecut ?

Ați uitat că atunci armata și țăranii erau desculți, că numai cîteva luni după începerea războiului nu se mai găsea nici lînă, nici bumbac, nici in, nici cînepă, nu se mai găsea nimic ?

Puteți compara situația de astăzi cu aceea de atunci ?

Puteți crede însă și puteți afirma ce vreți.

Omul de bună credință știe că, cu toaie că am moștenit o stare de izolare, de epuizare și de lipsuri, care nu se pot compara cu abundența care a precedat intrarea în războiul din anul 1916, am reușit totuși îr. 2 ani. datorită unor măsuri chibzuite, a organizațiilor create și a ordinei instaurate, să am armata bine îmbrăcată și bine încălțată ; am asigurat, prin dezvoltarea la timp a culturii textilelor, să fac față onorabil la îmbrăcămintea populației rurale și să realizez materiile prime cu care încep să echipez, deocamdată pe o scară încă redusă, pe funcționari cu familiile lor și regiunile industriale.

în tot cazul, pînă acum, nici la țară și nici la orașe nu au apărut semnele unor grave lipsuri ; dimpotrivă, la toate manifestațiile oficiale și sărbătorile populare, mulțimea se arată încă foarte bine îmbrăcată și foarte bine încălțată.

Dovada acestei afirmații ați fi avut-o dacă vă duceați la expoziția din Sibiu, unde țăranii români din tot județul s-au prezentat săptămîna trecută cu vitele și produsele lor agricole pe același picior de egalitate cu sașii, iar bogăția vestimentelor lor a făcut și mirarea și admirația străinilor.

Același lucru l-am constatat și în alte locuri.

Mergeți și vedeți cum sînt echipați lucrătorii din fabricile militare și comparați starea lor cu starea acelora din fabricile dv. ; dar mai ales comparați ce s-a făcut din punct de vedere social și higienic în aceste fabrici și peste tot în țară cu ceea ce ați făcut în întreprinderile dv. liberale, care au mare vechime și venituri mult mai mari.

în 30 de ani de funcționare, „Casa Muncii[11] nu a înfăptuit pentru muncitori ceea ce a înfăptuit în ultimii 2 ani.

Va veni însă vremea socotelilor și pe acest plan.

Iată situația sub raportul alimentar și al îmbrăcămintei populației și armatei,

Exceptînd populația săracă de la periferia Capitalei și țiganii, situația este încă mulțumitoare și nimic nu vă poate determina, pe bună dreptate, să o calificați ,.catastrofală‘:.

Cercetarea garderobelor dv. și mai puțin.

Stăm, domnule Brătianu, și în această privință, mult mai bine decît stau multe țări din Europa.

Dovada o face și faptul că toți străinii care- trec pe la noi admiră abundența, cumpără ce vor și afirmă că prețurile, la majoritatea mărfurilor, sînt mai mici ca oriunde în Europa.[26]

Situația o datorăm, cu toate aparențele contrarii, atît spiritului gospodăresc și de economie românească, cît și măsurilor pe care le-am luat de la începutul guvernării, pe de o parte, pentru sporirea culturii textilelor și creșterea vitelor, iar, pe de altă parte, măsurilor luate din

timp pentru cruțarea lor, organizarea slrîngerii linei și raționalizării fabricației, precum și aducerilor masive din străinătate — în limita maximă a posibilităților — a materiilor prime necesare.

Sîntem într-o continuă transformare a fabricilor noastre, astfel încît, prin utilizarea materiilor prime proprii, să ajungem, chiar dacă războiul va dura, să preîntîmpinăm lipsurile care se vor accentua.

Stau, și în această privință, cu conștiința senină în fața acuzațiilor ce încercați, fiindcă am făcut tot ce omenește era posibil pentru a înlătura enormele greutăți provocate nu atît de război, cît mai cu seamă de lipsa de prevedere și de organizare a regimurilor care m-au precedat.

Deși erau avertizate de iminenta izbucnire a unui nou război, mai greu și mai mare decît cel trecut, totuși, nu au luat nici o măsură pentru a putea să înlăture lipsurile și greutățile pe care, fatal, le provoacă războiul modern și care erau cunoscute, dintr-o recentă și tragică experiență. [27]

Trec, domnule Brătianu, la capitolul industrial.

Desigur că situația este gravă, dar din ce cauză ?

A mea, a dv., a războiului ?

Ei bine, îndrăznesc să afirm că ea este gravă nu numai din cauza războiului, dar mai ales din cauza dv., a oamenilor care ați guvernat și politicește și economicește și bancar această țară.

Știind că furtuna vine, v-am prevenit încă din anul 1933.

Ca șef de stat major, am atras într-un act oficial atenția „conducerii statului'[1] că Europa se îndreaptă cu pași repezi către un nou război ; am prevenit că vom fi din prima zi a izbucnirii lui mai izolați ca în trecutul război și am cerut înarmarea și reorganizarea țării în vederea războiului, crearea șt transfomarea din timp a industriei proprii, stocarea din timp a materiilor prime care ne lipseau și organizarea industriilbr pe baza fabricării materiilor prime produse în țară.

Ce s-a ales din acest strigăt de alarmă o știți. [28]

288

Răspunsul a fost : înlăturarea mea ; risipa criminală a devizelor de pe urma cărora statul a pierdut sume enorme ; stocaj de devize îh America și la Londra, în loc de a se cumpăra materii prime la prețurile derizorii de atunci, față de cele de azi ; continuarea pe o scară mai întinsă a creării de industrii pe bază de materii prime importa .te — textilele în special — și crearea de fabrici pentru transformarea semifabricatelor importate.

în schimb, nu s-a făcut nimic pentru industrializarea produselor solului, pentru instrucția contingentelor mobilizabile, pentru promovarea, instrucția și antrenarea numeroaselor cadre pe care le reclamă o armată modernă mobilizată, pentru organizarea apărării antiaeriene a teritoriului ; nimic in privința măsurilor care trebuiau luate din timp pentru mutarea rafinăriilor și scoaterea lor din îngrămădirea in care se găsesc astăzi, îngrămădire care ar fi putut fi, și mai poate încă să fie, cauza esențială a unei catastrofe militare, economice și politice.

Nu s-a făcut nimic, nimic, domnule Brătianu, cu toate că guvernarea a fost a dv., deși fără dv. în guvern.

în această situație ne-a surprins războiul general.

în această situație — și mai agravată prin măsurile luate și concesiile de ultimă oră făcute de d-nii Tătă-

rescu și Gigurtu — am găsit eu țara la 6 septembrie 1940.

Nici un stocaj de materii prime, pentru nici o industrie; nici un angajament serios pentru aducerea lor, cel puțin în ultimul ceas.

Dimpotrivă, se continua sistemul de export de devize și se studia chiar evacuarea aurului Băncii Naționale.

Dacă întîrziam lovitura de stat, se perfecta și această criminală operație.

Lecția tezaurului, evacuat la Moscova în 1917, care a fost urmată de atîtea alte greșeli (schimbul oneros al coroanelor și rublelor, importul de articole de lux, exporturile de capital, concesiunile oneroase, risipa etc.), care au provocat catastrofa noastră economică în care ne-am zbătut după război, nu servise la nimic.

Manevra era cu atît mai criminală cu cît era încercată de oamenii care au făcut parte din sistemul care a avut tragica inspirație să evacueze tezaurul a cărui valoare

este astăzi, după arătările oficiale ale Băncii Naționale, de peste o mie de miliarde de lei. [29]

Totuși, domnule Brătianu, nu am dat înapoi în fața greutăților găsite și a situației catastrofale, creată creditului, comerțului, agriculturii, industriilor noastre de toate categoriile.

Dovada activității noastre este că majoritatea lor sînt și astăzi în funcțiune.

Sforțările supraomenești făcute pentru adaptarea și aducerea materiilor prime, în orice condiții și oriunde le-am găsit, au dat, în mare parte, putința întreținerii unei activități industriale care satisface oarecum nevoile și care a împiedecat ivirea șomajului.

Capturile de război, care se ridică pînă acum la 15 000 vagoane, din care 7 000 sînt deja în țară, au contribuit și ele, într-o largă măsură, la menținerea ritmului fabricației.

Iată evidența, domnule Brătianu.

Examinați graficele și veți vedea că am dat industriei noastre, în doi ani, comenzi care depășesc, în valoare monetară și în volum, pe acelea care s-au făcut în tot intervalul dintre cele două războaie.

Tot graficele vă arată — contrar celor ce se petreceau sub regimul dv., cînd schimburile cu toate țările erau

normale și cînd era pace — că lucrările, în guvernarea mea, corespund comenzilor și depășesc de multe ori chiar contractele.

Atunci unde este „catastrofa[14] pe care o vedeți și cu care, prin toate memoriile dv. amenințați, fie pentru a mă intimida, fie pentru a acoperi carența de care au dat dovadă guvernările democratice și în această privință ?

Dar atitudinea dv. apare cu atît mai stranie cu cît am în față situația „Letei“.

Capitalul acestei societăți, pe care o dirijați personal, a sporit de la 240 milioane cît era în 1937, la 600 de milioane în 1942 ; fondul ei de rezervă a crescut, în același interval de timp, de la 47 milioane la 121 milioane ; amortismentele de la 355 milioane la 566 milioane (capitalul fiind de 240 milioane) ; investițiile de la 516 milioane la 1 miliard 68 milioane ; materiile prime aflate în depo-

zite, de la 57 milioane la 196 milioane ; cifra de afaceri a ajuns la 661 milioane. 4

Iată, domnule Brătianu, o situație într-adevăr ..catastrofală“, dar nti pentru dv.. ci- pentru consumator, la a cărui scumpire a vieții contribuiți cu atîta îndrăzneală, în profitul dv. și în paguba fiscului.

Și nu este un caz izolat.

Industriile sateliților dv. și ale trusturilor dv., băncile dv., depozitele dv. de desfacere dezvăluie aceeași stare „catastrofală[il], la cel mai sumar examen.

Să analizăm acum, domnule Brătianu, împreună, situația financiară.

Care este starea actuală și cum merg încasările bugetare ?

Cum se achită în general contribuabilii de îndatoririle lor față, de fisc ?

Foarte bine, domnule Brătianu.

Neașteptat de bine.

Surplusul încasărilor, față de prevederile bugetare, s-a ridicat pînă la 1 octombrie la 12 1 4 miliarde lei.[:tn]

Contribuabilul plătește la timp, fără a fi forțat cu baioneta și cu toba, ca pe timpul democraților.

Fac, bineînțeles, excepție cîțiva pe care-i voi scoate cîndva la iveală, și pentru trecut și pentru prezent, și ale

căror operațiuni de manevrarea și mistificarea bilanțelor — pentru a se deroba de la îndatoririle fiscale legale — le urmăresc.

Ignorați cum merg depunerile la bănci, depuneri a căror valoare fac dovada încrederii de care se bucură regimul actual ?

Cunoașteți care este acoperirea aur pe care a reușit să o mențină un soldat, fără studii speciale și fără experiență, față de aceea dezastruoasă pe care dv. — „mari oameni de finanțe“ și exponenți aleși ai urnei și mai ales democrati, cu o bogată și largă experiență, cu o vastă organizare bancară și cu o numeroasă armată de partizani — ați creat-o în anul 1918 și ați perpetuat-o în anii următori ?

Aflați, domnule Brătianu, că pe cînd dv. ați trimis peste graniță, în 1917, tot aurul nostru și toate devizele, eu am adus și aduc aur în țară.

291

A fost un timp cînd devizele serveau, în marea lor majoritate, la îmbogățirea ticăloșilor, partizanilor, rudelor și jidanilor.

Astăzi ele merg toate, absolut toate, numai pentru interesele apărării naționale și pentru economia țării.

Veți avea și în această privință preciziuni.

Lista tuturor acelora care au luat devize și pentru ce anume le-au luat va fi publicată.[:il]

Anticipez, totuși, reamintindu-vă că pe cînd Banca Națională dădea regelui, d-lui Urdăreanu, jidanilor și altora devize la care statul a fost păgubit cu sute de milioane, aceeași Bancă Națională refuza statului, sub pretext că nu are, devizele necesare pentru plata armamentului comandat și a materiilor prime necesare fabricației armamentului în țară.

Din această cauză, evenimentele ne-au surprins dezarmați.

Trebuie să știți și dv. ceea ce știe toată țara, că mare parte din devizele astfel împărțite au fost schimbate la bursa neagră și că toate cîștigurile realizate — fără nici o muncă și fără nici un risc — pe spinarea contribuabilului și a apărării naționale au servit la îmbogățirea jidanilor, a partizanilor, a rudelor și a acelora care, făcînd din politică meserie, au trăit și s-au îmbogățit din sforăriile po-

litice.

Așa s-au făcut „peste noapte“ bogățiile care scandalizează și așa au ajuns unii oameni, cunoscuți ca lipsiți de meserie productivă și recunoscuți ca săraci, să aibă moșii, fabrici, bănci; acțiuni și automobile ; datorită acestor manipulați! d-nii Franasovici, Gafencu, d-na Titulescu etc. stau astăzi pe Coasta de Azur și în Elveția, la adăpost de lipsuri și de riscuri, rod ce au agonisit, proslăvesc „demo- crația“ și critică regimurile „de teroare[14].

V-ați întrebat cu ce trăiesc în străinătate, în localitățile cele mai alese și, bineînțeles, cele mai sigure, pe vremea aceașta de lipsuri, de nevoi și de cumplită scumpete. atîția domni cu familiile lor, foști și viitori colaboratori la „democrația productivă “ ?

Dac.ă însă dv. nu vă întrebați, ne întrebăm noi, domnule Brătianu, oamenii săraci și modești, care au muncit

292 ca robii pentru stat, care trăim din solde și salarii și care ne uităm cu înmărmurire nu atît la ceea ce au realizat — și în scurt timp -r- niște oameni de nimic, fără nici o ocupație precisă, cît mai ales la îndrăzneala pe care o au de a critica, prin cafenele și saloane, munca noastră de azi.

Strecurîndu-se, pînă acum, printre evenimente și viața lor fiind asigurată, după înlăturarea legionarilor și a comuniștilor, au început să ridice capul.

în curînd, însă, vor constata cît au fost de imprudenți și cît îi va costa această ultimă îndrăzneală.

în tot cazul, să fie siguri că dacă nu va reuși efortul de salvare pe care-1 fac, ei .vor fi cei dintîi care vor plăti, fiindcă dacă voi fi învins va cîștiga anarhia, nu „democrația" și cei dintîi care vor fi sfărîmați de anarhie vor fi ei și dv.

Dovada a făcut-o panica în care au intrat cînd s-a răspîndit zvonul că sănătatea mea este compromisă..

Revenind la starea financiară, care se judecă — o știți mai bine decît mine — după încasările bugetare, după încrederea deponenților, după valoarea și condițiile creditului, după volumul circulației și după acoperire, cred, domnule Brătianu, că un om cu adevărat normal nu poate afirma decît că în această țară și în această privință

lucrurile merg vizibil și simțitor mai bine decît în perioada care a precedat catastrofa noastră din 1940 și chiar mai bine decît în alte țări, unde conducerea este de multă vreme serioasă, sănătoasă, prevăzătoare, muncitoare și creatoare.

Rămîne de discutat pericolul inflației și nestabilitatea prețurilor.

Este desigur o situație foarte grea din acest punct de vedere.

Luptăm să ținem pe loc și prețurile și, ca o consecință, și inflația.

Fenomenul nu este specific românesc, iar lupta este generală.

Știți ce se petrece în toată Europa și chiar în țările neutrale, unde situația este mai grea decît la noi.

Ați auzit, ar fi de mirare să nu fi auzit, de strigătul de alarmă dat zilele trecute de domnul Roosevelt, privitor la dispariția mărfurilor de pe piețele americane, la scumpeteți lor cît și privitor la pericolul inflației.

Știți ce s-a petrecut și sub dv. și totuși acuzați, pentru că acuzația, domnule Brătianu, este și va rămîne activitatea dv. de predilecție.

Și deoarece numai dacă comparăm se poate judeca serios, comparați, și din acest punct de vedere, stările de fapt de astăzi cu cele din războiul făcut de dv. și judecați.

Un om corect compară situația la noi cu aceea din alte țări — mari sau mici, beligerante sau neutre — apoi judecă și trage concluzii.

Un om politic prudent. însă, înainte de a acuza, face comparație și cu ceea ce s-a petrecut sub el.

Dacă dv. ocoliți, cu legitimă prudență, această comparație, alții o fac.

A făcut-o mai ales poporul, care poate fi păcălit de vorbe, dar niciodată de fapte.

El a comparat, fără să țină seama de prudența dv. și a tras concluzii.

Rămîne să apreciați dacă concluziile vă sînt sau nu favorabile.

Va aprecia și istoria.

Trec acum la latura creditelor.

Ca unul ce vă petreceți mare parte din timp alergînd între birourile Băncii Naționale și acelea ale Băncii Românești, puteți cunoaște realitatea mai bine ca oricare altul.

Totuși, vă rog să cercetați graficele respective și veți • vedea că nu s-a dat agriculturii, industriei, comerțului, în 22 de ani, atîtea credite cîte s-au dat în 2 ani românilor de către regimul pus sub acuzare de dv. și de jidanii din America, fiindcă luptă împotriva anarhiei care era pe punctul să ne înghită, fiindcă nu mai dă credite evreimîi din România și fiindcă nu mai practică democrația dictată de capitalul jidovesc și dirijată din hrube.

294

Veți mai constata cît de oneroase au fost dobînzile luate de Banca Națională, de Banca Românească, de toate „băncuțele[11] democrațiilor și democraților, și cît de mici sînt acelea cu care, din ordinul meu, se acordă țăranilor, negustorilor și industriașilor români creditele de regimul pe oare-1 numiți — împreună cu jidanii- — antidemocratic.

Această procedare, cît și încrederea în regim, a înlesnit cel mai mare avînt economic care poate ăă existe, în timp de război și în toate domeniile, într-o țară.

Veți mai constata condițiile, fără precedent ca avantaje, pe care le-am obținut de la actualul regim politic german „de tiranie și teroare[11], față de acelea oneroase și umilitoare, sub raportul dobînzilor, comisioanelor și controlului care au fost impuse, sub dv. și sub d-1 Maniu, de către „democrațiile" franceze, engleze și americane.

Adăugați la această situație favoarea deosebită de care s-au bucurat — în dauna românilor — jidanii și străinii, mai adăugați dezmățul, risipa și nepriceperea cu care s-au distribuit și folosit aceste credite și judecați.

Nu uitați că în timpul celor 22 de ani de regimuri democratice, marea majoritate a creditelor acordate de guvern, prin Banca Națională și băncile alimentate de Banca Națională, mergeau la jidani și la străini ; nu uitați că aproape nimic nu s-a dat țăranilor pentru a le înlesni procurarea inventarului agricol — viu și mort — și refa-

cerea gospodăriilor lor stricate de război ; nu uitați că aproape nimic nu s-a dat pentru promovarea comerțului românesc, pe cînd eu am dat, numai Basarabiei, credite de peste un miliard de lei într-un an.

Pe cînd dobînzile oneroase au îmbogățit Banca Națională, băncile dv., consiliile de administrație și pe acționari, statul și antreprenorii, comercianții, funcționarii, militarii și țăranii — mici și mari deponenți — au fost sărăciți și ruinați.

Iată opera dv., domnule Brătianu.

Tot graficele vă arată că eu am plătit pînă acum, din rechizițiile luate pentru război, 627 milioane lei pe cînd

295 dv. ați plătit 62 1/2 milioane și ați început plata lor în anul 1923, adică după 8 ani de la război.

In schimb, ați încasat în contul reparațiilor sumele datorate sinistratilor de război și le-ați dat altă destinație.

Calificați-vă singur procedarea.

Poporul și morala le-au calificat drept ,,furt organizat'[1].

Iată opera dv.. a democrațiilor și democraților, care, prin cunoscutele acte de brigandaj politic, au escaladat rînd pe rînd zidurile ,.puterii[11].

Dacă dv. ați uitat toate acestea, toți acei pe care i-ați ruinat, de la țăran pînă la micul funcționar, nu au uitat-o.

Ei se resimt și azi de pe urma procedeelor dv.

Mai vedeți, domnule Brătianu, tot din aceleași grafice și cit v-ați îngriit dv. — într-o lungă perioadă de pace — de școală, de căminele și bibliotecile studenților, de biserică, de clinici, de laboratoare, de spitale etc. și cît s-a făcut în ultimii doi ani.

Deși sîntem în plină sforțare de război, eu am reînnoit toate spitalele și am înființat 3 500 paturi noi pentru tuberculoși, pe lingă cele 3 500 pe care le-ați avut dv. în 20 de ani.

Pînă la Crăciun, Consiliul de Patronaj, armata și asigurările sociale vor deschide încă opt spitale noi.

Dați-vă osteneala și mergeți prin spitale, școli, biserici, clinici, cantine și veți vedea, veți auzi și veți constata.

Iată, sub raportul șoselelor, căilor ferate, alimentației, industriei, creditului, bugetului, școlii etc. situația din

țară.

Să dea Dumnezeu, domnule Brătianu, spre liniștea țării să fie tot așa și de acum încolo.

Ea este, totuși, după dv., „catastrofală[11].

In memoriul prin care, pe de o parte, îmi cereți „să fac armata, pentru că ea este singurul mijloc de a întregi țara[11], mă acuzați, pe de altă parte, că „înfometez populația[11], lipsind-o de grîul pe care-1 dau germanilor și că exportez cantități mari de. combustibil, din care

296 cauză se „micșorează considerabil activitatea industrială a țării".

Mai întîi, activitatea industrială nu a fost micșorată „considerabil[1]' din cauza exportului.

S-au întîmplat cîteva cazuri izolate — care se pot număra pe degete — de lipsă de combustibil, datorită unei crize trecătoare de circulație, provocată de iarna grea și de necesitatea de a se da întîietate transporturilor de alimente și militare.

Dar pentru că a fost și „Letea" în joc, ați văzut „catastrofa" și v-ați grăbit să publicați în *Universul* cazul izolat, care se confundă total cu interesele dv. personale, și să trageți din el o concluzie generală.

Evenimentele s-au însărcinat să vă dezmintă.

Lecția însă nu v-a servit, fiindcă acum, din nou. plecînd de la închipuiri, prevedeți că va fi foamete și vom muri de frig.

Veți fi încă o dată dezmințit de fapte.

Dar. vă întreb, cu ce era să fac armata, pentru a „reîntregi țara“, dacă nu exportam combustibil și cereale ?

Ce altceva puteam să dau în schimb ?

Aurul sau bogățiile productive ale țării ?

Legenda că am exportat mai muit decît am importat, fapt care va „produce inflația și va scumpi viața", va fi și ea cîndva dezmințită.

Ignorați cu intenție că în ultimii doi ani s-au adus în țară, din Germania și Italia :

— peste 3 000 de tractoare, iar alte 840 sînt în curs de expediere ;

— peste 8 000 tone unelte și diverse mașini agricole, a căror valoare se ridică la peste 560 milioane lei.

în fine, am adus în schimbul exportului 28 500 kg aur,

față de 69 000 kg cîte ați adus dv. în 20 de ani de pace, care ar fi putut fi și de prosperitate.

Totuși, inflație s-a făcut, datorită faptului că, pentru întreținerea războiului, a trebuit să importăm armamentul și materiile prime necesare, în schimbul cărora

297 am dat contravaloare în griul și petrolul care repreaintă aurul nostru.

Nu trebuie să ignorați că, deși avem această situație, războiul este dus numai cu 62% din bugetul statului, ceea ce nu se poate compara cu cheltuielile făcute de tiv., și din acest punct de vedere, în războiul trecut. [33]

Faptul reprezintă un record, față de ceea ce se petrece în alte țări, care au organizații și bogății superioare.

Deci scumpirea vieții este o consecință a războiului, **a** inflației și **a** creșterii generale a prețurilor în toată **lumea.**

Dar dv. vreți ca eu să fac miracolul pe care nici dv. nu credeți că ați fi în. stare să-1 realizați, oricît de încrezător ați fi în posibilitățile dv. de Om de stat și de mare financiar.

După această explicație recapitulez, domnule Brătianu, care sînt stările actuale de fapt, fiindcă numai sprijinit pe ele și plecînd de la ele se pot trage concluzii concrete :

A. *Sub raportul comunicațiilor și al transmisiunilor situația este următoarea :*

a) Căile ferate au un vast proiect de noi construcții, stabilite de noul regim, a căror valoare se ridică la suma de 102 [1] 2 miliarde lei.

Din acest proiect, s-a realizat în 2 ani :

— normalizarea liniilor din Basarabia, Bucovina și Transnistria, care reprezintă 3781 km lucrați ;

— dublarea liniei Buzău-Mărășești[3]'‘ ;

— s-a transformat în linie de mare trafic internațional linia Brașov-Făgăraș-Sibiu ;

— se termină linia Bumbești-Livezeni, începută și abandonată apoi de regimurile dv. ;

— s-a terminat terasamentul liniei Craiova-București-Urziceni-Făurei[35] și linia Țăndărei-Piua Petri, care va continua prin Hîrșova către Constanța.

Pentru a se mări capacitatea transporturilor, s-a sporit capacitatea a 208 gări, s-au făcut 98 noi puncte

de oprire, s-au modernizat triajele de la București, Ploiești și Brașov, s-au unificat aparatele de centralizare și semnalizare, s-au completat depourile de locomotive, se construiește un mare atelier de reparat locomotivele și vagoanele la Craiova.[36]

Au început realizările pentru electrificarea liniilor ; se va înființa o centrală hidroelectrică la Bicaz, de 400—600 milioane kilowați pe an, și se tratează înființarea centralei de la Porțile de Fier.

Pentru înfăptuirea acestui vast program, c.f. au angajat pînă acum, din totalul "He 102 1/2 miliarde prevăzute, comenzi și lucrări în valoare de circa 39 miliarde lei, afectați în medie : 55% pentru investiții, 10% pentru refaceri și înnoiri și 35% .pentru completări.

b) Șosele. încă din septembrie 1940 am stabilit definitivarea pînă în 1948 a unei noi rețele de 5 000 km șosele în valoare de 50 miliarde lei.

S-au construit din nou, după cum poate ați auzit :

— în Basarabia și Bucovina 850 km ;

— în Transnistria 60 km ;

— în Transilvania 440 km ;

— în vechiul regat 476 km.

In afară de aceasta, 625 km de șosea în lucru se ter-; mină pînă la finele anului.

Tot în vechiul regat s-au mai terminat și 44 km de pavaje, pe șoselele de mare trafic, unde, din lipsa reparațiilor, suferea considerabil circulația.

în concluzie, în ultimii 2 ani s-ap construit, definitivat și reparat 2 250 km de șosele, pentru care s-au cheltuit 3 miliarde lei, pe cînd de la 1920 pînă la 1940 regimurile democratice au construit, definitivat și reparat 1785 km[37] de șosele, a căror valoare s-a ridicat la 6 miliarde 718 milioane lei.

Comentariile sînt de prisos.

c) Porturi, rețele de silozuri și frigorifere ;

— Porturi. Pînă acum s-au executat;

— lucrări de amenajare la Giurgiu, pentru mărirea

traficului portului, în valoare de 170 milioane ;

:— lucrări pentru mărirea șantierului naval de la Constanța, în valoare de 65 milioane lei.

Pentru mărirea traficurilor portuare, s-au executat pînă acum, la Giurgiu și Constanța, lucrări și amenajări în valoare de 235 milioane lei, iar pentru exercițiul 1942/1943 și următorii 3 ani sînt în proiect lucrări în porturile maritime și dunărene, precum și altele, privind calea navigabilă, în valoare de peste 4 miliarde lei.

— Silozuri. în scopul de a se asigura o bună valorificare a cerealelor și pentru a se evita, mai ales toamna, blocarea căilor ferate, s-au construit și pus în funcțiune 10 silozuri, pentru care s-au cheltuit 933 milioane lei, iar pentru 1942—1946 s-au prevăzut lucrări noi, în valoare de 7 miliarde și jumătate lei.

— Frigorifere. Pînă în anul 1946 se vor termina lucrări în valoare de 2 miliarde și jumătate lei, pentru construcția a 18 întrepozite frigorifere, în centrele cele mai populate, astfel încît să se poată conserva, în cele mai bune condiții, produsele ușor alterabile.

Cele mai moderne instalațiuni au și fost comandate în Germania.

B. *Poșta și tele foanele.*

Am reromânizat telefoanele înstrăinate de „democrațiile“ zise naționale, răscumpărînd 1 367 960 de acțiuni, cu 7 dolari bucata, în valoare totală de 9 575 720 dolari :

— s-au modernizat aparatele și instalațiunile radiotelegrafice ; .

— s-au consolidat 1240 km trasee, s-au construit 2159 trasee noi și s-au întins peste 7 000 km fire ;

— s-au construit garajele P.T.T. de la Herăstrău ;

— s-au cumpărat și pus în serviciu mașini, motociclete. și diferite materiale poștale în valoare de 400 milioane lei ;

— se lucrează la rețelele județene din Moldova, ce vor fi gata la 1 noiembrie 1942.

Valoarea acestor lucrări este de circa 1,85 miliarde lei.

Mai sînt în proiect următoarele lucrări :

— construirea unei gări poștale centrale ;

— instalarea unui cablu internațional pe traseul Giurgiu-București-Cernăuți-Orășeni ;

— organizarea unor instalații de telegrafie armonică și înzestrarea tuturor centrelor importante cu aparate teleimprimatoare.

Aceste lucrări se ridică la circa 3,4 miliarde lei.

De la 1 ianuarie 1941, data cînd S.A.R.T. :'-s a fost românizată, serviciul telefoanelor a realizat :

— ameliorarea și amplificarea rețelei telefonice rurale, în special în Bucovina și Basarabia ;

— mai multe lucrări importante de interes militar ;

— construcția unei noi centrale automate în București.

Toate realizările înfăptuite în domeniul lucrărilor publice, în ultimii 2 ani, se ridică la o medie anuală de patru ori mai mare ca în anii precedenți.

C. *Agricultura.*

Am adus în țară, pe credit și pe termen lung, cu 3% dobîndă și pe prețurile din anul 1939, datorită prevederii 3030 tractoare și mai sînt în curs de livrarg 840 ; am capturat și pus în stare de funcționare 4 091 tractoare.

în total circa 8 000 tractoare au fost aduse în patrimoniul național, față de 4 031 tractoare existente la 1 ianuarie 1930 și 3 340 importate de la 1930 la 1940.

Am adus în țară, de la 6 septembrie 1940 la 1 octombrie 1941, 8 269 tone de mașini agricole (pluguri, grape, semănători, mașini de treierat, secerători, unelte mici etc. etc.).

Valoarea tuturor acestor mașini și unelte agricole importate în ultimii 2 ani se ridică :

— pentru tractoare la suma de 408 milioane lei ;

— pentru restul mașinilor agricole la suma de 567 milioane lei.

Pe lingă aceasta, s-au mai fabricat și continuă să se fabrice în țară, în anii 1941 și 1942, încă 11 300 tone de mașini agricole.

D. *Armata.*

1. Pentru instrucția, întreținerea și înzestrarea armatei, s-a cheltuit în ultimii 2 ani aproape de două ori mai mult'[10] decît s-a cheltuit mai înainte în 21 de ani'[11].

2. Creditele reale acordate pentru procurarea de materiale de război în ultimii 2 ani — 184 miliarde '[12] lei — reprezintă aproape 150 % din tot ce s-a acordat în același scop în cei 12 ani dinainte — 135,5 miliarde lei.

3. In războiul actual și numai în 13 luni, s-au plătit ajutoare de mobilizare în valoare de 4,614 miliarde lei și primesc aceste ajutoare circa 75 "n din totalul mobilizaților, în timp ce în războiul 1916-19 s-au plătit ajutoare numai celor lipsiți complet de mijloace și numai cîte 50 de bani pe zi de om la sate și 70 de bani pe zi la orașe.

4. Pentru rechiziții, în actualul război, s-a plătit în 2 ani de 10 ori mai mult'[13] decît s-a plătit în războiul trecut în 24 de ani.

în afară de aceasta, în actualul război, plata rechizițiilor a început odată cu războiul și este la nivelul .bonurilor emise, în timp ce în războiul 1916-19 plata a început abia la 8 ani după începerea războiului și nu s-a terminat nici astăzi.

5. în acest război s-a capturat pînă la 1.X.1942 circa 13 100 vagoane de marfă de război, din care mai mult de 60° o s-a adus în țară, iar restul este în drum spre țară.

Numai valoarea materialului capturat intrat în țară — 7 528 vagoane — se ridică la suma de 5,031 miliarde lei.

E. *Finanțe.*

î. Cheltuielile pentru armată și cele pentru pregătirea și susținerea .războiului care se ridică la 67,3" 0 din buget pe exercițiul 1940/41, scade sucesiv la 64,7% pe exercițiul 1941/42 și la 56,5% pe exercițiul 1942/43 (primele 6 luni);

In aceeași perioada de timp, în războiul trecut, cheltuielile pentru armată și întreținerea războiului creșteau de la 68,5% din buget pe exercițiul 1916/1917, la 76% pe exercițiul 1917/1918.

2. Pe cînd în războiul trecut bugetul ordinar reprezenta pe exercițiul 1916/17 și 1917/18 numai 25,5% din

venituri, iar restul de 74,5% reprezenta diferitele resurse extrabugetare, în războiul actual bugetul ordinar pe exercițiul 1940/41, 1941/42 și 1942/43, primele 6 luni, reprezintă 47,6%, restul de 52,4% reprezentînd resursele extrabugetare.

3. Pe cînd în România circulația fiduciară a crescut din 1939 pînă în 1942 de la 100%, la 206%, în aceeași perioadă de timp a crescut în Bulgaria la 365%, în Canada la 239%, în Ungaria la 245%. în Statele Unite la 202%, în Germania la 185% etc.

4. Acoperirea monedei noastre (aur, bonuri de tezaur, devize) este astăzi de 54%, față de aceea,din 1918, care era de 20,2%; numai aurul din totalul acoperirii reprezintă azi 32%, pe cînd în 19.18 reprezenta 7%, fără tezaurul de la Moscova, sau 24%o cu tezaurul de la Moscova.

5. Depunerile în bănci și alte instituții de credit, care au scăzut de la 35 miliarde în 1938 la miliarde în anul 1939, au crescut din nou la miliarde la finele anului 1940, pentru a continua să crească neîncetat, a- jugînd la $22^1/2$ miliarde în 1941 și, mai ales in anul 1942, cînd valoarea lor atinge miliarde lei.

6. Ajutoarele acordate, din ordinul meu, pentru școli și biserici se ridică, în ultimii doi ani, la suma de 1 miliard și 605 milioane lei, în afară de materialele distribuite, a căror valoare trece de 100 milioane lei.

7. Creditele acordate, din 1940 pînă azi, pentru agricultură, industrie și comerț se ridică la 182 miliarde lei, din care pentru români s-au dat 162 miliarde sau 90%, cu dobînzi care valorează de la 2V2'7%; regimurile vechi au dat între anii 1925 și 1939 credite în valoare de $123'/_2$ miliarde, din care numai 80 miliarde pentru români, adică 64%, iar dobînzile au variat între $6^1/_2$-26%.

8. S-a adus în ultimii 2 ani în patrimoniul statului sume și bunuri în valoare de 2'4 miliarde lei, în afară de 23 600 acțiuni diverse și 10 terenuri și ferme, toate recuperate din pagubele suferite de stat prin concesiile făcute regelui Carol II, lui Malaxa, Marmorosch Blank, Luca P. Niculescu, Auschnitt, foștilor demnitari etc., și care se ridică la valoarea de 4 miliarde lei.

Alte procese, în curs, vor permite aducerea în pro-

prietatea statului și a celorlalte bunuri pierdute.

Iată, domnule Brătianu, situația.

Comparați-o cu activitatea care s-a depus în epoca înfloritoare care ar fi trebuit să fie după război în țară și comparați-o, mai ales, cu dezorganizarea, stagnarea totală economică, ruina și deprimarea care au dominat în războiul trecut.

Este ușor să acuzi, trecînd cu cinism peste cifre, peste amintiri și peste istorie.

A fost acuzat, cu aceeași îndrăzneală și cu același cinism și tatăl dv.

La atacurile unui deputat cu nume de rezonanță străină, Ion Brătianu a răspuns cu demnitatea care-1 caracteriza : „Cine ești d-ta să-mi spui aceasta ? Dă-mi voie săți spun că nu trebuie să personifici în d-ta singur istoria și să te faci reprezentantul tuturor românilor valoroși. Lasă ca prin faptele d-tale să dovedești că ești un român de valoarea strămoșilor noștri/[1]

Cine sînteți dv., domnule Brătianu ?

De ce personificați în dv. istoria ?

De ce vă confundați cu poporul român, cînd el nu vrea să se confunde cu dv. ?

De ce nu lăsați ca, prin faptele dv., nu prin memorii, să „dovediți[11] că sînteți de valoarea strămoșilor dv. ?

De ce vorbiți în numele poporului, cînd nu v-a dat în trecut și nici nu vă va da în viitor un asemenea mandat ?

Dar, dacă vi l-ați dat singur, confundînd clubul liberal cu țara, fiți onest și loial în actele dv. publice, cel puțin față de un regim care nu înșeală, nu minte, nu fură; nu face demagogie, dimpotrivă, face tot ce omenește îi stă în putință pentru ca să salveze o țară frământată de la pieire și un popor zdruncinat din mizerie.

înainte de a încheia și acest capitol, țin să lichidez, domnule Brătianu, încă una din afirmațiile făcute de d~ voastră într-un memoriu anterior, afirmație care este și o ofensă.

Ați afirmat că nu am „mîinile libere“.

Domnule Brătianu, pe ale mele nu a reușit nimeni pînă acum și nu va reuși nici în viitor să mi le încătușeze.

Pe lingă mîndria neterfelită de soldat, o am și pe aceea de român adevărat, modest, dar fanatic.

Am, domnule Brătianu, mîinile total libere și față de toți cei din afară, care ar încerca ceea ce le-a reușit sub regimurile dv., și față de cei din țară, care încearcă să mă ofenseze.

Nici o servitute, nici față de străini, nici față de aliați, nici față de prieteni și de colaboratori, nu apasă pe umerii, pe voința și pe conștiința mea.

Nu tot astfel puteți afirma dv. despre situațiile în care s-au găsit tatăl și fratele dv.

Vă reamintesc suferințele pe care le-au îndurat și zbuciumul în care au trăit. încercînd să apere, chiar față de foștii lor aliați, drepturile noastre, libertățile noastre și demnitatea noastră.

Fiți sigur, domnule Brătianu, că de cînd guvernez nu am trecut prin aceste încercări.

Am raporturi foarte amicale cu aliații noștri de astăzi și foarte corecte cu dușmanii.

Am tratat cu demnitate toate problemele neamului, deși am luat conducerea unui stat dezarmat, dezorganizat, compromis. .

Cu toate acestea, nu am părăsit nici o clipă ținuta demnă pe care mi-o impunea dreptul unui popor **nevi-**novat ; nu am tolerat nici un amestec, nici în afacerile politice interne, nici în cele economice și nimeni pînă acum, din marii noștri aliați, nu a încercat să mă umilească și, prin mine, să vă umilească pe dv. toți.

Urez țării mele, domnule Brătianu, să fie și în viitor tratată cum este astăzi și cred că sînteți convins că am mai puțin ca oricare altul din această țară atrofiată conștiința și mîndria de român și de om liber.

Poporul românesc nu mai are astăzi nici servituțile impuse de Congresul de la Berlin din 1878 prin schimbarea art. 7 din Constituție, nici servituțile rușinoase impuse, după războiul trecut, în privința minorităților, nici servituțile Genevei, nici pe acelea impuse prin cre-

ditele de stabilizare și refacere.

Nici un străin nu mai exercită astăzi, pe teritoriul României și în teritoriile ocupate de noi, ,,controlul" cu care ..democrațiile străine" au umilit „democrațiile românești" și, datorită lor, amorul propriu al unui popor liber.

Țara Românească, domnule Brătianu, nu se mai găsește astăzi în situația umilitoare creată de tratatul României cu Austria, prin care se impuneau României „condiții ce jigneau independența ei politică și compromiteau grav libertatea ei economică" ; nici în situația și mai umilitoare creată prin „preambulul" tratatului minorităților, în care se afirma, textual, că „independența României n-a fost recunoscută decît sub rezerva anumitor condiții".

Mai uitați, sau poate ignorați, deoarece aveați pe atunci alte preocupări, că, la 4 septembrie 1920, Hoover a propus „excluderea României din rîndurile puterilor aliate și asociate, ruperea legăturilor diplomatice și boicotarea ei economică și financiară".

Această propunere se făcea în timp ce armata română punea, cu sîngele ei, ordine la Budapesta și scăpa Europa de anarhie.

Iată, domnule Brătianu, cum era tratat neamul românesc sub regimul părintelui și fratelui dv.

Totuși, aveți cinismul să trageți vălul peste aceste umilințe istorice, să mă acuzați — fără să cunoașteți adevărul — că ,,nu am mîinile libere", să-mi cereți să am mai multă încredere în aceste democrații și să mă întorc la ele.

Ofensa pe care mi-o aduceți astăzi, și mie, și țării, privește guvernările dv., care, uitînd regimul capitulațiilor și lupta dată pentru a-1 înlătura, nu au avut tăria și autoritatea să scutească neamul și pe cei 800 de mii de martiri ai luptei pentru întregire și unire de o nouă umilință.

Aliații noștri de astăzi nu și-au îngăduit și nici nu au încercat să umilească neamul românesc.

Ei au redat țării, nației și armatei, considerația pe care o constatați zilnic din ziarele străine, aliate și neutre, și pe care o puteți constata, dacă vreți să vă dați

osteneala, din Arhivele Statului.

Ați fot imprudent, domnule Brătianu, și regret că m-ați forțat să vă aduc la realitate, întorcînd pagini de umilință înscrise în istoria poporului nostru de către guvernele liberale și democratice, conduse de predecesorii dv., de la care vă trageți și situația și pretențiile de unic îndrumător al acestui neam.

Am, în ceea ce privește raporturile cu aliații, mîinile perfect libere, fiindcă prin ținuta, prin demnitatea și prin munca pe care mi le-am impus, și le-am impus și altora, am reușit să le descătușez și să le redau libertatea.

Este drept, însă, domnule Brătianu, că nu am ca dv.,' democrații, ,,mîinile libere“ :

— să mînuiesc fondurile secrete cum le-ați mînuit ;

— să mint poporul cum a fost mințit ;

— să „măsluiesc" urnele, să mînuiesc ,.suveica", „bîta“, și ,,țuica“ cum ați mînuit-o, pentru a cere și smulge „voturile poporului" ;

— să dispun și să împart pămîntul, creditele, acțiunile, băncile, devizele statului, cum le-ați împărțit dv., și să-mi iau partea leului din ele ; _

— să mă amestec în justiție, cum se amestecau regimurile dv. ;

— să mînuiesc, să organizez și să ațîț studenții, funcționarii și armata după interesele mele politice ;

— să dau prietenilor, familiei și partizanilor credite pe termen lung și cu dobînzi de favoare de la Banca Națională sau de la alte instituții de credit și bancare, pentru a cumpăra moșii, acțiuni, fabrici etc. ;

— să confund punga mea cu a statului și să pun interesele mele mai presus de interesele statului ;

— să nu plătesc sau să tolerez să nu se plătească fiscul, de către potentații banului, ai profesiunilor libere și ai politicii ;

— să acopăr pe tîlhari cînd îi prind, oricine ar fi și orice situație ar avea ;

— să fac legi protecționiste pentru fabricile mele, să dispun de aparatul de stat după interesele electorale sau să afirm că „legea sînt eu", „poporul să lămînă cu Constituția și eu cu puterea" sau „așa vreau, așa fac".

Iată, domnule Brătianu, după ce suspină democrațiile și iată de ce, deși sînt, după dv. și după crainicul pe care l-am pomenit mai sus, „tiran" și „dictator", nu mai am mîini libere.

Nu le am, domnule Brătianu, fiindcă respect acest popor, cum vă respect și pe dv„ și nu pot să-mi bat joc în nici un fel de el.

Pot greși ; sînt, însă, și voi rămîne de bunăcredință.

Este cea ce vă cer și d-voastră tuturor

4. — *Afirmați că „armata noastră a fost înglobată în cea germană".*

O elementară punere la contribuție a memoriei dv. ar fi trebuit să vă impună să nu ridicați această problemă militară și politică, care, după modul cum este formulată, este o subtilă și perversă încercare de acuzare.

Sînteți și in această privință de acord cu cainicul jidan de la Londra care, in imbecilitatea și dușmănia lui, crede că poate să facă o intrigă între conducere și popor, debitînd zilnic, cu accentul lui jidovesc, și această stupiditate.

Dacă pentru acel ticălos tendința aceasta este explicabilă, pentru dv. însă ridicarea problemei este o impietate.

Este o imprudență, fiindcă ați uitat că în războiul trecut armata română, in loialitatea ei, a fosi ,,înglobată" în armata rusească, atît în operațiile care au dus la pierderea Dobrogei, cît și în acelea din Moldova, care au dus la odioasa pace separată, inspirată de dv., dar tratată de un general cu prestigiu, din orgoliul de a fi prim ministru cu orice preț și în orice condiții, care după aceea a fost, tot de dv., atacat și ofensat pentru că a făcut acea pace.

Astfel de victime și de unelte ați mai făcut și din alți generali și oameni politici.

Ignorați sau uitați că în trecutul război generalul Prezan, șeful Marelui Cartier General Român, și cu mine mergeau zilnic la generalii Saharov și Șcerbacev pentru a face raportul și a primi ordine.

Ați uitat că în Moldova trupele și comandamentele rusești erau stăpîne și se purtau în cuceritori și protectori.

Ați uitat că, pe cînd ele ocupau satele și orașele și erau hrănite cu unt și alimente în abundență, soldații ndȘtri, zdrențuiți și muritori de foame, au fost adăpostiți, în timp de iarnă, în bordeie neîncălzite și neaerisite, din lipsă de ferestre și geamuri, ceea ce a provocat groznica mortalitate din primăvara anului 1917.

Ați uitat că și ultimele noastre disponibilități din Moldova, pentru hrana soldaților, a populației, a spitalelor, au fost unele cedate de dv. și altele ridicate cu forța de ruși.

A plătit neamul românesc cu cel puțin trei sute de mii de morți inutile toată această grandioasă operă a dv

Ați uitat, domnule Brătianu, și devastările și umilirile la care asistam încremeniți, cu arma la picior, fiindcă eram cu totul la discreția sălbaticilor și la ordinele comandamentului rus care, pentru a rămîne — din perfidie politică — singur stăpîn în Moldova, a făcut o enormă și brutală presiune asupra fratelui dv. pentru ca regele, guvernul țării, resturile armatei, autoritățile și chiar **o** parte a populației să meargă undeva în fundul Rusiei, sub pretext că în Moldova nu este ,,loc pentru trupele sale" și are „nevoie de liniște și de ordine".

Ați uitat că, pe cînd stăteam cu baioneta dușmanului înfiptă în piept, aliații dv. ruși încercau să ne-o înfigă pe la spate, ceea ce a determinat penibila luptă dintre ei și noi.

Dar aceasta nu este, domnule Brătianu, decit numai una din fețele umilinței la care am fost supuși ca soldați, ca oameni și ca popor, de un neam sălbatic și de atîtea ori cotropitor al teritoriului nostru, cu care dv. v-ați aliat atunci și din fața căruia îmi cereți astăzi să „retrag armata".

Aceleași umilințe le-am suferit și de la un alt mare aliat, **care,** dat fiind halul de nepregătire militară și slabă conducere de sus și pînă jos, cu care ați intrat în

război, a **trimis la noi** o misiune militară spre a ne „învăța să facem războiul", care ne-a învățat, este drept, dar care ne și umilea zilnic, din lipsa de tact și din orgoliu.

Ați uitat că pe lîngă fiecare comandant de regiment, de divizie, de corp de armată și de armată era cîte un așa zis „consilier tehnic", care, în foarte multe cazuri, era în conflict grav și permanent cu comandanții demni și comandamentele pricepute, fiindcă încerca să se transforme din consilier în conducător.

Multe greșeli operative, cu consecințe istorice foarte grave — politice și militare — au fost comise, pînă la venirea mareșalului Prezan în capul Marelui Cartier General, datorită faptului că generalul Iliescu, care pierduse cu totul autoritatea din cauza incapacității și imoralității sale notorii, a silit armata și pe comandanții ei să execute 310 fără replică ordinele și cererile formulate, de multe ori cu pumnul în masă, de generalul Berthelot. [M]

Neevacuarea la timp a Olteniei, cu tot cortegiul ei de consecințe politice, morale și strategice, este numai unul din exemplele care ilustrează această penibilă și tragică situație, care a rezultat nu numai din faptul că armata românească a fost „înglobată" în armata rusă, dar a și fost pusă — în realitate, însă, neformal — sub comanda nelegală și umilitoare, pentru un neam și pentru istoria lui, a unui general care putea să fie — și era — foarte capabil, dar care nu avea nici o răspundere față de istoria noastră.

El urmărea cu orice preț, și cu drept cuvînt, salvarea frontului francez, chiar dacă pentru aceasta ar fi trebuit să sacrifice total pe toți aliații Franței.

Necesitatea de a se degaja Verdunul a antrenat sacrificarea, de multe ori inutilă, a soldaților noștri pe'crestele Carpaților și în luptele neegale de la Jiu și Cerna.

Vă mai amintesc, domnule Brătianu, că la venirea mareșalului Prezan și a mea la Marele Cartier General, în decembrie 1916, am găsit instalați~în toate birourile și secțiile acestei instituții de conducere și de onoare mi-

litară tehnicieni francezi care, în majoritate mai mici în grad decît șefii români responsabili, erau investiți, cu consimțămîntul fratelui dv. și din ordinul generalului Iliescu, cu puteri discreționare de conducere.

A fost cea mai mare umilință care se putea impune unei armate, chiar bătute.

Din această cauză, depresiunea morală provocată de marile și rușinoasele înfrîngeri suferite pînă atunci era agravată, iar acțiunea Marelui Cartier General era în unele compartimente paralizată, fiindcă nu toți „consilierii“ erau cu adevărat competenți și nu toți șefii de secții și de servicii erau nepricepuți.

O conducere militară superioară, nepricepută și fără prestigiu, îi punea în imposibilitate să-și valorifice calitățile lor.

311

A fost o mare luptă între generalul Prezan și generalul Berthelot, pentru a-1 determina să consimtă să-i readucă la rolul lor de consilieri tehnici și a fost una și mai mare, dată de mine, pentru a scoate din biroul de operații, al cărui șef fusesem numit, pe colonelul francez pe care l-am găsit instalat la masa mea.

Datorită acestei atitudini demne, biroul de operații al M.C.G. a fost singurul care, pe tot timpul campaniei, nu a avut consilier tehnic, fiindcă nu am consimțit să-l accept, nu din orgoliu personal, ci din mîndrie națională.

Iată, domnule Brătianu, cart a fost situația în războiul trecut.

Comparați-o acum cu ajutorul pe care-1 avem astăzi de la conducerea politică și militară germană.

Din punct de vedere politic, vă asigur, domnule Brătianu. că eu nu am de suferit de la domnii Killinger și Bova Scoppa'*[0] nimic din ceea ce a avut de suferit fratele dv de la diplomații marilor săi aliați și, mai ales, de la ministrul Rusiei, iar din punct de vedere militar raporturile noastre sînt cele mai camaraderești și cele mai cordiale care au existat între două armate aliate, fiindcă ele se bazează pe stima și respectul reciproc.

Nici eu, nici șeful meu de stat major și nici un ofițer din cabinetul sau statul meu major nu au mers și nu merg

la raport și la ordine la șeful 'Misiunii Militare Germane din România.[/|7]

Contrar de ce s-a petrecut în războiul trecut, nici o acțiune umilitoare și imperativă nu se va găsi în arhiva actualului război, din partea Misiunei sau Comandamentului Suprem German.

Nici un conducător tehnic militar german nu s-a găsit și nu se găsește pe lîngă nici unul din comandanții noștri militari de la regiment și pînă la armată.

Se găsesc însă ofițeri germani care nu ies. din rolul lor de „ofițer de legătură" între trupele noastre și cele germane, decît numai cînd li se cere avizul pentru anumite probleme și numai dacă li se cere.

312

Nici unul din aceștia nu și-a îngăduit pînă acum și nici nu-și va îngădui în viitor să ceară, după cum o făceau francezii, schimbări de comandanți și să arate cine anume să fie numiți în locul lor.

Armata germană nu a făcut, domnule Brătianu. nici o mîrșăvie pe teritoriul nostru ; a plătit totul, s-a purtat bine cu populația, nu a omorît copii după cum făceau cazacii ; nu a violat casele, hambarele, femeile ; nu a devastat căile ferate.

Această armată a luptat, de data aceasta, cot la cot cu noi și pentru noi.

Armata germană nu a părăsit teritoriile noastre, după cum au făcut rușii în fața bulgarilor în Dobrogea și nu a stat cu brațele încrucișate, pe cînd noi luptam la Prut, după cum au făcut rușii în bătălia de pe Argeș, cînd dacă ar fi voit să intervină [/,f!] s-ar fi cîștigat bătălia.

In sfîrșit, domnule Brătianu, armata română nu numai că nu a fost „înglobată “ în armata germană, dar nu a fost nici măcar pusă sub comandă germană.

Ceea ce s-a întîmplat cu mareșalul Prezan și cu regele Ferdinand în războiul trecut nu s-a întîmplat sub mareșalul Antonescu, nici cu el și nici cu regele țării.

Dimpotrivă, pentru prima oară de cînd există neamul românesc, un general român s-a bucurat de cinstea de a avea sub ordinele' sale o numeroasă armată germană și

generali glorioși germani. v>

Sub comanda mea, trupele germane și române au trecut Prutul ; sub comanda mea, s-a dezrobit Basarabia și Bucovina de către trupele germane și române ; sub comanda mea efectivă a fost cucerită Odessa numai de'trupele românești.

Cinstea făcută mie se răsfrînge și se va răsfrînge desigur o eternitate asupra neamului.

Totuși, dv. o socotiți umilință.

De aceea vă întreb, împreună cu nația, dacă aceasta este umilință, cum ar trebui să fie calificată situația pe care ați impus-o dv. armatei și comandamentului român în războiul trecut ?

Dacă după cucerirea Basarabiei comanda mea a încetat, aceasta nu însemnează, pentru un om de bună credință — care-și dă osteneala să cunoască și să aprofundeze faptele și succesiunea lor — că armata română a fost înglobată în armata germană.

Adevărul este că, după ajungerea pe Nistru, germanii au crezut că nu mai au nevoie de trupele noastre și mi-au cerut să le las provizoriu la dispoziție brigăzile de munte și corpul de cavalerie.

Mai tîrziu, constatînd că realitățile sînt altele, mi-au cerut să intervin, la început cu încă 2—3 divizii în Crimeea și, ulterior, pe Doneț, cu cele 4 divizii care ocupau Transnistria.

Frontul se spărsese, singurele forțe imediate la îndemînă erau ale noastre, puteam în această situație să nu intervin ?

Tatăl dv. nu a trecut Dunărea, cînd i s-a cerut. în 1877,- cu toate că granițele țării și înțelegerea de la Livadia, fuseseră violate ?

Aceasta fiind situația, puteam să continui a exercita mai departe comanda ?

Numai un nepriceput în problemele de comandament militar putea să o pretindă.

Numai un cap politic strimt sau pătimaș poate să o conceapă.

Sînt și conducătorul statului.

Au fost atîtea greutăți care trebuiau să fie zilnic în-

vinse și probleme care se cereau soluționate, la care se adăugau greutățile imense de liniștire a țării, de aprovizionare și de organizare.

Puteam în astfel de circumstanțe, cînd marea majoritate a forțelor care fuseseră retrase după cucerirea Odessei erau în plină reorganizare, să părăsesc țara, pentru a comanda cele cîteva divizii care au fost lăsate, pentru operații, la dispoziția germanilor ?

314

Se poate din acest fapt trage, cu bună credință, concluzia că armata a fost „înglobată[1]' în armata- germană ?

Este serios, domnule Brătianu, să faceți astfel de afirmații ?

In primăvara trecută, constatîndu-se că puterea militară rusească nu poate fi înfrîntă numai de germani, s-a cerut concursul total al tuturor celor angajați în Axă și mai ales al celor amenințați în existența lor, interesați direct la prăbușirea bolșevismului și a Rusiei.

Așa am ajuns, în ultimul timp, la trimiterea pe cîmpul de luptă a armatei, care se grupează — cu mici excepții — toată în aceeași parte a imensului front.

Comanda forțelor noastre, întărite cu o armată germană, va fi luată în curînd de mine.[50]

Onoarea nu este pentru mine, ci pentru dv. toți.

Faptul însă face dovadă ■ de mare încredere și stimă, de care s-a bucurat și se bucură, pentru prima oară în lunga sa viață, neamul românesc și armata sa, din partea celui mai puternic și mai glorios popor care a existat vreodată.

Este un fapt istoric, care va face pentru veșnicie mîndria neamului românesc.

Este ceea ce nu poate înțelege și mai ales mistui jidanul de la Londra.

Este ceea ce, orbiți fiind de patimă, de invidie și de interese egoiste, nu pot înțelege unii dintre foștii politicieni români, care circulă cu prudență pe la colțurile de stradă, critică cu și .fără rost orice acțiune bună sau rea, comentează și răspîndesc orice zvon pus în circulație de jidani și ațîță cu perfidie din umbră.

Iată total și definitiv spulberată și legenda „înglobării"

armatei române în armata germană.

Adevărul, după cum vedeți, este altul.

Și acum, cînd v-am pus și în această privință realitățile în față, nu ezit să afirm că, între „înglobarea" armatei române în armata asiaticilor anarhizați, dușmanii noștri de ieri, de azi, de mîine și de totdeauna, dușmani

313 de care tremurați ca varga pînă la înfrîngerea lor, și „înglobarea[1]' ei în armata celui mai glorios popor, cu care nu avem nimic dejmpărțit dușmănos, ci numai frățește, orice om cu minte sănătoasă, cu suflet curat și cu conștiința limpede nu are de ales.

Dar este, după cum am afirmat mai sus, și o impietate, domnule Brătianu.

Este o impietate, fiindcă uitați că tatăl dv. a fost calificat de „trădător" fiindcă a adus „instructori și tehnicieni germani * și a făcut politică de apărare și de redresare economică cu Germania.

Căutați în arhiva familiei dv. răspunsul public dat de părintele dv. îndrăzneților.

5. — *Afirmați că „vecinii iși menajează puterile pentru'a le avea intacte la sfîrșitul războiului".*

Este adevărat, domnule Brătianu. că ..vecinii * noștri, care nu sînt în realitate amicii noștri. își „menajează puterile**.

Mă preocupă și pe mine continuu, îndeaproape și destul această problemă.

Este trist că lăsați să se înțeleagă — pentru scopurile de mai tîrziu pe care le urmăriți și pentru care credeți că pregătiți terenul cu abilitate — că sînt și în această privință mai puțin conștient decît cel mai inconștient om din această țară.

Ce osteneală v-ați dat să constatați acțiunea și truda ■noastră și în această privință ?

Totuși, este trist să credeți că stăm cu brațele încrucișate.

Sînt însă acțiuni politice și militare pe care numai inconștienții și dușmanii pretind să fie divulgate public. 54

Știți cît a fost criticat acela a cărui moarte prematură a adus la prăbușirea catastrofală a partidului a cărei conducere v-ați însușit-o ca un drept familial,, pentru că,

316

în timpul faimoasei perioade de neutralitate, ținea nația în totală necunoaștere a pregătirilor, tratativelor și acțiunilor sale.

Ceea ce ați găsit, desigur, că era înțelept ca procedare pentru fratele dv., găsiți că nu este înțelept astăzi și, ca o consecință, trageți concluzii într-o problemă ale cărei elemente esențiale nu pot și încă nu trebuie să fie cunoscute de stradă și vă scapă și dv., fiindcă nu voiți să le cunoașteți.

Dacă ați fi dornic a servi cu adevărat țara, era mai indicat să părăsiți fotoliul birourilor, băncilor și cheile safe-urilor și pivnițelor dv. și să mergeți continuu pe front, pentru a vă interesa de adevăratele stări de fapt, sau să treceți pe la domnul Mihai Antonescu — după cum ați fost rugat — pentru a fi pus în cunoștință cu ceea ce nu putea fi deocamdată cunoscut de toți.

. Așa cred că ar fi făcut, așa cred că trebuie să facă un adevărat patriot, cînd mai ales are și pretenții de conducător.

Ați guvernat și dv. și familia dv. și alții. îndelungată vreme această țară.

Ați făcut greșeală peste greșeală.

Ați fost detestați și, după fiecare guvernare, v-ați găsit sub amenințarea răzbunării publice, de care ați scăpat numai prin abilități bizantine și datorită împrejurărilor.

Am primit și eu roluri foarte mari în această țară.

Exemplul pe care l-am dat, înfăptuirea și încrederea cu care m-a onorat întotdeauna armata și de multe ori și națiunea, fără să le-o cer, mi-ar fi dat dreptul, mai mult decît d-voastră, să intervin, să trimit memorii și să acuz pentru ceea ce, direct sau indirect, făceați ca om politic sau se făcea de partidul dv., cu sau fără voința dv.

Nu am făcut-o, fiindcă am avut bun simț, fiindcă nu-mi

luam informațiile mele din stradă, de la oameni interesați, de la dezamăgiți sau pătimași.

31T

Nu am făcut-o, fiindcă cred că un om înțelept nu trebuie să intervină cu sfaturi sau gesturi cînd nu este îndeajuns informat asupra cauzelor care au determinat o acțiune- și nu alta.

Dv.. care nu aveți la activ nimic deosebit înfăptuit pentru țară și care aveți însă foarte mult realizat pentru dv. personal, îmi trimiteți, ori de cîte ori afacerile personale — la Letea, la bănci, la desfacerea produselor dv. agricole și viticole — nu vă aduc beneficiile pe care le urmăriți, cîte un memoriu care poartă pecetea omului care, fiind incapabil să iasă din sfera intereselor egoiste, nu poate să se ridice pe culmea intereselor colective, superioare și istorice.

Ar fi bine să lăsați vechile procedee politicianiste, domnule Brătianu, cel puțin în ceasurile acestea de furtună și de pericol și să trăiți, împreună cu neamul, clipele sale de durere, de muncă dezinteresată în folosul mulțimii, de răspunderi și de idealuri supreme.

Lăsați-vă, vă rog, de abilitățile politicianiste, cel puțin atunci cînd se joacă soarta neamului.

Strîngeți, prin memoriile și scrisorile ce-mi trimiteți, documente pentru istorie.

Fiți sigur că ele se vor întoarce împotriva dv.

Memorii și amenințări ați trimis regilor Carol și Ferdinand, ori de cîte ori erați în opoziție.

Memorii numeroase s-au trimis regilor și de alții împotriva dv.

S-au trimis în special de popor care nu odată a murmurat în contra d-voastră.

Memorii ați trimis regenței, împotriva regimului ..demisiilor în alb“ și al skodiștilor și boiștilor, cît și împotriva restaurației.

Ați organizat în ajunul ei, în fața „Clubului Partidului", cunoscuta și ridicola manifestație de stradă. în fruntea căreia ați pus un general, crezînd că vă puteți asocia armata.

Ați răspîndit broșuri ofensatoare și manifeste oculte „anticarliste", ați amenințat cu anumite atitudini, pentru ca două zile mai tîrziu să încercați forțarea porții de din dos a palatului, prin Tătărești, Strungi, prin Angelești și Costinești, pentru a vă înțelege.

înțelegerea v-a adus la putere, doi ani mai tîrziu, sub regimul pe care-1 calificaserăți cum l-ați calificat.

Memorii ați trimis regelui Carol al II-lea, pentru a protesta împotriva d-lui Tătărescu, care a guvernat patru ani țara cu partidul, care l-a urmat în întregime, dar al cărui ,,șef“ ați continuat să rămîneți, ca la trecerea în opoziție să puteți — așa cel puțin sperați — să exercitați din nou asupra lui o șefie „efectivă

Ce s-a ales din această credință și speranță a dv. 6 știu toți.

Memorii ați făcut împotriva loviturii de stat din 1938, deși a fost dată și cu concursul statului dv. major de astăzi.

Memorii mi-ați trimis și mie, cînd am dat lovitura de stat în septembrie 1940, cînd am făcut regimul legionar, după rebeliune, la intrarea în război și după Odessa și Crimeea.

Acestea sînt toate, domnule Brătianu, gesturi formale, de acoperire și de „om care vrea să se afle în treabă", pe cînd nația cere, în special în momentele grele, fapte și riscuri și, mai presus de toate, cere sinceritate și consecvență, iar nu memorii și atitudini echivoce.

Nu cu critică sterilă și cu memorii protestatare se pot soluționa problemele și se poate salva liniștea, granițele, onoarea și viitorul unui neam, mai ales pe vreme de furtună.

Afirmați că vecinii noștri își „păstrează forțele, pentru a le avea intacte la sfîrșitul războiului".

Dar bulgarii nu au rămas în coasta fratelui dv. în 1916, care totuși a intrat în război, fiindcă avea „garanția" tuturor că nu va fi atacat mișelește ?

Nu am nevoie să vă amintesc cît a valorat această .,garanție“.

Ce s-a întîmplat, de asemenea.

Vă temeți că ungurii se ,,armează“ și vedeți în acest fapt un pericol.

Se înarmau și bulgarii ; vedea și fratele dv. un pericol în acest fapt, totuși nu a ezitat să intre în război, lăsîndu-și spatele la discreția lor totală.

Situația de astăzi a României este alta.

Am asigurări că la cel dinții gest pe care-1 vor face vecinii împotriva noastră, pe timpul războiului, vor fi zdrobiți.

Totuși, făcînd abstracție de aceste asigurări, vă întreb cit de nesinceră sau de șubredă poate fi mintea care-și închipuie că nu vor fi spulberate de anarhie toate forțele — mai ales acelea rezultate dintr-un mediu social anarhizat, cum este cazul Bulgariei și al Ungariei — în cazul cînd Germania va fi învinsă de asiatici ?

Ceva mai mult, pentru liniștea dv. vă atrag atenția că, în cazul unei eventuale înfrîngeri, liniile de retragere germane trec pe la noi și prin Ungaria.

Cum vor putea deci ungurii să întreprindă, în această eventualitate, vreo agresiune împotriva noastră ?

De aci. domnule Brătianu, reiese necesitatea de a contribui cu sinceritate, cu toate puterile și la timp pentru înlăturarea — definitivă și totală —, prin înfrîngere, a pericolului care amenință toată civilizația, toată Europa și în primul rînd pe noi.

După aceea, vom vedea.

O minte sănătoasă nu aleargă în același timp după mai multe țeluri, ci caută să rezolve problemele pe rînd.

Intr-un memoriu anterior, m-ați acuzat că nu sînt sigur că voi cîștiga victoria, și ați afirmat, că rezultatele războiului sînt îndoielnice.

Vă întreb, care om cu mintea întreagă, care conducător înțelept, de la Gengis-Hah și pînă la timpurile noastre, a

fost sigur sută la sută de victorie cînd *a* început o acțiune, sau a luat armele pentru a se apăra cînd a fost provocat ?

Totuși, nu a ezitat să se arunce cu toate forțele și cu toată nația sa în luptă, chiar cînd era, cum este cazul nostru de azi și cum a fost cazul nostru de totdeauna, pe viață și pe moarte.

Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Regele Carol I au fost sută la sută siguri de victorie, cînd au ridicat spada neamului împotriva dușmanilor cotropitori ?

A fost sută la sută sigur de victorie tatăl dv. cînd a trecut Dunărea în 1877 în condițiile în care a trecut-o ?

A fost sută la sută sigur de victorie fratele dv. [52] în 1916, cînd a făcut pasul istoric pe care conștiința unui neam i l-a impus atunci să-1 facă și pe care aceeași conștiință a neamului întreg, mai puțin a dv. și a cîtorva care pot fi numărați pe degete, mi l-a impus și mie să-1 fac în 1940 și 1941 și mi-1 impune astăzi să-1 continui ?

Aceasta nu înseamnă însă că nu mi-am luat toate precauțiunile și nu mă pregătesc să fac la sfîrșitul războiului față, chiar cu armele, în cît mai bune condiții posibile, în mult mai bune condiții, decît ați aruncat dv. armata în războaiele din 1913 și 1916, oricărei eventualități, oricărei nebunii.

Dacă rezultatul războiului este „îndoielnic" de ce nu ați fost de la început categoric împotriva lui ?

Dar rezultatul războiului pe care l-ați făcut în 1916 nu era „îndoielnic", chiar de la primele noastre ciocniri, cînd a început să se desemneze și valoarea reală a ajutorului rusesc și nesinceritatea angajamentului scris luat de toți aliații în privința ofensivelor care trebuiau să fie declanșate, concomitent cu intrarea noastră în război, de Brusilov și de Sarrail ?

Acest rezultat nu a devenit și mai îndoielnic datorită înfrîngerilor din Dobrogea, de la Turtucaia, Jiu, Cerna, Predeal, București etc. etc., care se succedau într-un ritm amețitor și care au dus, chiar din primele luni ale răzbe

iului, la înmormîntarea entuziasmului și la distrugerea armatei și a țării ?

A fost atît de îndoielnic, încît ne-a dus la dureroasa și cunoscuta pace regizată de dv. și totuși nimeni, în afară de descreierați, nu s-a gîndit să condamne pe fratele dv. pentru faptul că a cerut poporului să sîngereze pentru înfăptuirea idealurilor și libertatea fraților.

Dar cîte din războaiele și luptele noastre nu au fost îndoielnice sau pierdute și totuși poporul românesc a continuat, sub diferiți conducători, să ia lupta de la cap, pentru a-și asigura stăpînirea pămînturilor strămoșești ?

La fel au făcut toate popoarele.

La fel au făcut și romanii, care au pornit de la o colină și au cucerit, după mai multe secole de luptă, toată lumea antică. i

în cîte secole și după cîte victorii și înfrîngeri au fost realizate unitatea și gloria Franței, a Germaniei, a Italiei, a Rusiei, a noastră ?

Dar care acțiune omenească nu este la începuturile ei îndoielnică ?

Numai netrebnicii nu întreprind nici una, sub cuvîrit și de frică că ea poate să fie îndoielnică.

Dar chiar așa fiind, vă întreb de ce îmi puneți această întrebare mie și nu ați pus-o tuturor oamenilor care au făcut în trecut istoria noastră și de ce, mai cu seamă, nu ați pus-o și tatălui și fratelui dv. ?

Nu ați pus-o, domnule Brătianu, fiindcă tot ceea ce face familia dv., chiar cînd este rău, este infailibil și orice operă făcută de alții, chiar cînd este grandioasă, trebuie să fie criticată cu orice preț, chiar cu acela al ridicolului.

6. — *Afirmați că „armata română nu mai contează ca armată națională".*

Este serios, domnule Brătianu, să faceți o afirmație atît de gravă pe care, tras la răspundere chiar de armată, nu o puteți cu nimic dovedi ?

De ce, domnule Brătianu, nu mai contează actuala armată ca națională ?

Pentru că nu mai este neinstruită, în zdrențe, **cu pi-**cioarele goale, cu armele atîmate pe umăr cu sfoară și fără medicamente, ca aceea cu care ați intrat, pentru **a** „pune ordine[11] în Balcani, în anul 1913 ? ;

pentru că nu este neinstruită, dezarmată și rău

comandată ca aceea care s-a ilustrat la Turtucaia ? ;

pentru că nu mai este hrănită cu gărgărițe, adăpostită în bordeie fără lumină și nu mai este decimată de holeră, de tifos exantematic, ca armata dv. națională din anii 1913 și 1918 ? ;

pentru că în armata actuală bucătarii de la popotă **nu** au lefuri mai mari decît comandanții de regimente, cum era pe timpul „economiilor[11] unui alt frate al dv. ? ; [53]

pentru că invalizii actuali nu mai sînt tratați cum au fost și mai sînt încă aceia de care v-ați dezinteresat total și i-ați folosit politicește ? ;

pentru că spitalele și cazărmile sînt astăzi îngrijite, reparate, completate și dotate cu tot ce le trebuie ? ;

pentru că răniții sînt trasportați în trenuri de lux anume organizate și evacuați cu avioanele, chiar de pe cîmpul de luptă, iar nu în vagoane de porci, ca răniții din 1916, dintre care mulți au rămas neridicați, acolo unde căzuseră ? ;

pentru că procentul mortalității și acel al amputațiilor este astăzi mult mai mic comparativ cu cel din războiul trecut ? ;

pentru că de la primul post de ajutor și pînă la spitalele din București toți răniții zac pe paturi cu cearceafuri și primesc rufărie și halate curate, pe cînd ceilalți erau ținuți pe paie, în zdrențe și de multe ori în pielea goală ? ;

pentru că soldatul de astăzi și familia lui își primesc Ia timp toate drepturile, pentru că am plătit imediat toate rechizițiile, pentru că orfanii sînt luați și adunați pe cheltuiala statului, în institute care au fost din timp înființate, pe cînd în 20 de ani n-ați înființat mai nimic și ați' făcut, din orfanii eroilor, cerșetorii și vagabonzii neamului *T;*

pentru că am făcut la timp sanatorii pentru orfanii și soldații răniți, institute pentru orbi și invalizi, un palal al invalizilor, institute de ortopedie și reeducare, care fac nu numai mirarea, ci și admirația specialiștilor străini'? ;

în sfîrșit, pentru că am trimis și trimit continuu în străinătate pe marii mutilați, spre a face o ultimă încercare pentru salvarea sau reeducarea lor ?

Iată, domnule Brătianu, de ce actuala armată nu mai

este națională și de ce erau mult mai naționale armatele cu care tatăl dv.. a trecut Dunărea, fratele dv(; a făcut trecutul război și pe care dv. le-ați dus la rușinoasa capitulare din 1940.

7. — *Afirmați că armata noastră „este încadrată în armata germană și băgată în primele linii".*

V-am arătat, într-un capitol anterior, cît este de „încadrată" armata noastră în armata germană.

V-am întors paginile istoriei pentru a vă reaminti cu durere un trecut încă proaspăt în mintea și sufletul meu.

V-ați luat și în această privință informația tot de ,1a „crainicul" de la Londra și de la cîțiva ofițeri ușuratici, incapabili să iasă din limitata lor sferă de judecată și acțiune.

Nu insist mai mult, fiindcă la un alt capitol v-am arătat, prin comparație, care a fost situația armatei noastre, față de ruși și francezi în trecutul război și care este astăzi față de germani.

în afară de cîțiva interesați, fără autoritate, nimeni nu poate susține această afirmație a dv. ., ,

în privința faptului că este „băgată în primele .linii" răspunsul vi-1 arată pierderile noastre.,

Deși sîntem în a 16 lună de război, deși luptele actuale sînt neasemănat mai sîngeroase decît cele din 1916, deși am luat parte la luptele cele mai grele care au avut loc în partea de sud a frontului, deși am fost continuu în lupte, pierderile noastre nu reprezintă pînă acum decît 0,50% din totalul contingentelor noastre mobilizâbile,

pe cînd pierderile avute de armata dv., în 18 luni de lupte, au fost de 12% din totalul populației Țării Românești de atunci.

Iată, domnule Brătianu, adevărul arătat de cifre, nu fabricat de interesele meschine care vă dictează să criticați totul, să criticați orice și să bir fiți ca în timpurile politicianiste, cînd se putea afirma orice fără control și arunca acuzațiuni fără temeri de răspundere.

Trupele noastre de azi, domnule Brătianu, nu sînt

trupe de sclavi.

Germanii nu fac nici o deosebire între ale lor și ale noastre.

Ei sînt cu adevărat cavaleri și nu le cer niciodată eforturi care depășesc puterile lor.

Dimpotrivă, în toate ocaziile, în atac, țin seama și de gradul lor de pregătire și de felul atacului și de gradul dotării cu mijloace. Unul sau două cazuri nu pot fi generalizate.

Multe unități au fost trimise în linia l-a pentru că împrejurările au impus-o.

Nimeni însă nu a putut constata că, pe cînd ele erau în linia l-a, germanii din același sector erau ținuți în spate la repaos.

O perfectă egalitate a fost pentru toți. V-o afirm eu, ca soldat.

Alte unități au făcut sforțări mari, la cot cu cele germane, în operațiile din vara trecută, pentru că au fost împinse, spre cinstea lor și a neamului întreg, de propriul lor elan.

Nu germanii le-au cerut-o. Ei au admirat și au răsplătit avîntul. Atît.

Dv. îl criticați. Vă privește.

Dv. voiți însă să facem războiul și să refacem România fără a intra în foc în linia l-a.

De aceea nici unul din rudele dv., afară de unicul fiu al regretatului V. Brătianu, nu se găsește nici în linia 3-a.
M

8. *-r- Mă întrebați domnule Brătianu :*

„Pentru ce vă impun-atîtea sacrificii" ?

„Ce vom avea la sfîrșitul războiului" ?

„Ce asigurări pot avea că Germania ne va reda Ardealul" ?

Voi lichida pe rînd și aceste întrebări.

a) *Pentru ce vă „impun atîtea sacrificii" ?*

Este îndrăzneală sau profanare ?

Avem aproximativ 54 000 morți și dispăruți, 18 **000** invalizi și 415 mutilați (statistica din 1 octombrie 1942).

în războiul trecut au fost 800 000 morți,[53] 56 **000 in-**

valizi, 470 mari mutilați, 250 000 prizonieri în același interval de timp și mă întrebați totuși pentru ce *eu* **vă** „impun atîtea sacrificii."

Pentru ce le-ați impus dv., domnule Brătianu, în 1916 ?

Pentru ca după aceea să tîrîți nația în cea mai odioasă turpitudine morală, să o împingeți pe panta prăpastiei, să o mutilați în 1940 și să faceți, prin nepriceperea, lăcomia și greșelile dv., inutile toate sacrificiile ?

Vă răspund la întrebarea dv. cu aceeași întrebare, nu pentru că este logică, ci fiindcă nu dv. ați impus nației aceste sacrificii deoarece nu ați fi putut-o face.

Nici tatăl dv., nici fratele dv., nici eu — și să mă iertați dacă îmi îngădui să mă pun pe același picior — nu am fi putut „impune" nației ceea ce conștiința ei ar fi respins.

Dovada a făcut-o sub regele Carol al II-lea.

Nația a făcut sacrificii în 1916 pentru că i-o.impunea conștiința ei.

Același fenomen s-a petrecut și în 1941.

Pentru a scăpa 3 1/2 milioane de români din cea mai neagră sclavie, pentru a readuce la trupul patriei ceea ce ni se smulsese banditește, pentru a repara onoarea armatei pe care ați terfelit-o și pentru a asigura viitorul unui neam pe care l-ați compromis atît **de** grav, **nația** în unanimitatea ei a aclamat intrarea în războiul început în 1941.

Este, domnule Brătianu, cu atît mai mult și îndrăzneală și profanare cu cît nu puteți dovedi că v-am impus „sacrificii", deoarece nici un Brătianu, nici un Costinescu, nici un Pillat, nici un Alimănișteanu, nici un Dorobanțu, nici astăzi și nici în războiul trecut — cînd dv. ați „impus nației" imensele sacrificii —, nu și-au lăsat pe cîmpul de luptă nici viața, nici ochii, nici picioarele și nici nu și-au sacrificat stările.

Dimpotrivă, și din acest punct de vedere, nici unul din dv. și din ai dv. nu au fost în cele două epice drame ale poporului românesc plătitori, ci încasatori.

Iată, domnule Brătianu, răspunsul cuvenit întrebării dv. i

Ca român și ca soldat, nu pot avea decît dispreț

pentru toți acei care drămuiesc sau speculează în mod meschin sîngele vărsat pentru marile idealuri.

- Cu atît mai mare este disprețul cu cît drămuirea și specula este făcută de acei care nu au făcut nici un sacrificiu personal.

Dar, în afară de replica ce v-am dat mai sus, vă atrag atenția că nația întreagă, cu elan și cu bărbăție, a aprobat prin plebiscitul din noiembrie trecut și prin numeroase alte manifestațiuni — vechi și recente — ceea ce am făcut și mi-a cerut să continui, pînă la capăt, lupta de dezrobire și opera de descătușare politicianistă și de redresare națională.

îndrăzniți să o negați ?

Poftiți și declarați public că ați fost împotriva acestui război, că ați acceptat atît răpirea Basarabiei și a Bucovinei, cît și continua ofensă și amenințare rusească.

b/ *„Ce vom avea la sfîrșitul războiului“ ?*

Vom avea, domnule Brătianu, dacă cîștigăm războiul, ceea ce ați pierdut dv., vom avea, dacă Dumnezeu mă va

327 ajuta și dacă poporul va continua să mă asculte și să mă urmeze, o Românie mai mare decît aceea pe care au masacrat-o democrațiile.

Dar chiar dacă fatalitatea ar face să nu avem nimic, întrebarea este dacă puteam, cînd s-a ivit prilejul în 1941, să nu intru în luptă spre a dezrobi Basarabia și Bucovina ?

Jidanii, oamenii de afaceri și dv. puteați să o faceți, poporul și cu mine niciodată.

Au fost ușuratici care au mai conceput, în anii 1914—1915, să facă România Mare numai prin șiretenii și abilități meschine, acuzînd pe fratele dv. că a făcut războiul și a distrus țara.

Poporul românesc a respins și respinge aceste procedee.

Le respinge pentru că are conștiința că tot ce este luat fără sacrificii, fără sînge, fără riscuri, fără lupte, este imoral și creează situații prăbușitoare, iar nu drepturi nepieritoare.

Să examinăm, totuși, ce s-ar fi putut întîmpla dacă nu intram în război și adoptam o soluție de așteptare, de neutralitate, de amiciție cu rușii, sau de agresiune față de germani ?

Stînd pur și simplu în ,,espectativă“, pe lîngă demoralizarea impusă nației și armatei și pe lîngă agitațiile :— provocate de legionari, de comuniști, de dv. și de dl. Maniu — în care ne-am fi zbătut, am fi suferit totuși consecințele războiului și am fi pus pentru vecie, pe fruntea mîndră a acestei nații, pecetea rușinoasă a dezonoarei.

Basarabia, Bucovina și Transilvania ar fi fost astăzi ocupate, administrate și exploatate de germani.

Am fi avut în țară cele mai groaznice lipsuri, pentru că ceea ce ne-a scăpat de foamete în iarna 1941 au fost bucatele fie care le-am găsit și le-am adus din Basarabia și Transnistria și ceea ce ne va scăpa de foamete în 1942 va fi ceea ce voi aduce îndeosebi din Transnistria, de unde socot să-transport în țară 70—80 mii vagoane.

Nu am fi recuperat materialul de cale ferată, în valoare de 5—6 miliarde lei, pe care l-am cedat rușilor, datorită ultimatumului la care ne-a adus administrația și rieprevederea partidelor dv. politice.

Nu aș fi putut să înarmez țara, fiindcă Germania nu ne-âr fi dat nici armament și nici materii prime pentru industria de armament din țară și, ca o consecință, toate fabricile noastre ar fi încetat lucrul, fiindcă la venirea mea le-am găsit total lipsite de materii prime ; ele lucrează astăzi în mare parte din plin, datorită materiilor primite de la germani și a acelora în valoare de miliarde pe care le-am capturat și pe care le aduc din Transnistria.

Datorită intrării în război, am readus Basarabia și Bucovina, am scăpat de la moarte și de la umilințe 3 ‘/2 milioane ; am făurit o armată care face admirația tuturor ; am scăpat poporul de la foamete ; am asigurat liniștea și onoarea țării, am ridicat moralul și am redat încrederea poporului în forțele sale, ceea ce mi-a dat putința să-1 antrenez la muncă și să transform țara într-

un vast șantier.

Dacă nu intram în război, puteam fi astăzi, la cea mai mică agitație a poporului, în situația sîrbilor ; riscam să pierdem întreg Ardealul și întreaga Dobroge, pentru că germanii, pentru a ne anihila și pentru a răsplăti pe un- : guri și pe bulgari, le-ar fi dat voie să ocupe teritoriile revedicate de la noi, după cum i-a împins să ocupe teritoriile grecești și sîrbești.

Pătimaș, orb și mistificator este acela care nu vede evidența și nu recunoaște că nu se putea face altă politică sau altă acțiune.

într-un memoriu din 1941, cercați ,,să fac armata'[156], pentru că ea este singurul mijloc de a întregi țara.

Ei bine, domnule Brătianu, am făcut ceea ce-mi cerea armata însăși, ceea ce îmi impunea conștiința mea și dorința poporului.

Am refăcut, în cîteva luni de guvernare, ceea ce reușise politicianismul să strice în 20 de ani și am început să „reîntregesc“ cu ea țara.

Dar unii dintre dv., în clara lor concepție și dreapta lor judecată în toate, ar fi vrut să fac armata cu ajutorul german — pentru că, cu altul, nu ar fi fost posibil în împrejurările actuale —, însă, fără să dau nimic Germaniei și în scopul de a o rezerva și a o întrebuința, în momentul oportun, împotriva Germaniei.

Raționamentul acesta de factură fanariotică, iudaică și masonică depășește orice limită ; ar depăși chiar cretinismul dacă nu ar avea la spate reaua credință.

Nu mai analizez ce s-ar fi întîmplat dacă la conducerea țării ar fi fost, în anii 1940—1941, un general Si- movic oarecare.

Fiindcă și dv. și domnul Maniu mi-ați cerut să „fac armata", vă întreb, cum aș fi făcut-o, dacă nu aș fi mers alături de germani ?

Graficele vă arată că am dat, în ultimii doi

ani, comenzi pentru armată în valoare de circa 184 miliarde lei ;[57] aceste comenzi au fost livrate în proporție de 80%, pe cînd înainte de 1940 fabricile livrau comenzile în proporție de 25 și 30 la sută.

Credeți dv. că s-ar fi putut ajunge la aceste rezultate fără ajutorul efectiv german ?

Credeți dv. că ar mai fi avut o singură fabrică din țară putința să lucreze cum lucrează și pentru cine lucrează și ar mai fi avut un singur locuitor libertatea să trăiască și să se aprovizioneze cum trăiește și se aprovizionează, dacă nu mă alăturam Axei ?

Sînt sigur că nu o credeți, domnule Brătianu.

Ar fi de neexplicat dacă m-aș înșela ; cu atît mai de neexplicat cu cît nu se poate să nu constatați și tragedia în care se zbat grecii, sîrbii etc., dar și agonia lor, fiindcă «-au lăsat duși de „maniștii" și ,,brătienii“ lor, în loc să se lase conduși de instinctul lor de conservare și de bunul lor simț.

330

In același memoriu, afirmați că „războiul ce ducem alături de germani nu știm unde ne va duce și cînd se va sfîrși“.

Dar alături de cine voiți dv., domnule Brătianu, să ducem războiul pentru a întregi țara la est ?

Vedeți dv. alt aliat ? Putem aștepta să-1 facem singuri ?

Cine vă poate urma, domnule Brătianu, pe această linie de judecată ?

Vreți reîntregirea țării. Știți sigur că nu se putea face aceasta fără război și mai știți că războiul nu-1 putem duce singuri împotriva Rusiei.

După ce am intrat și ați aprobat intrarea în război, vă întrebați „unde ne va duce el și cînd se va sfîrși“ ? ! Să vă înțeleagă cine poate.

c) *„Ce asigurări pot avea că Germania ne va reda Ardealul*.*

Niciuna scrisă. O afirm,' fiindcă îhtr-un memoriu anterior m-^ți acuzat că „nu am nimic scris" și că la sfîrșit Hitler mă va păcăli.

Trec peste ofensa anticipată și gratuită care se aduce unui mare om și peste spiritul fanariotic de culise, ale cărui urme au rămas și astăzi încă, adînc imprimate în anumite mentalități românești, care judecă pe alții" după ei.

Dar, domnule Brătianu, pentru că nu am putut obține nimic scris, in privința Ardealului de nord, trebuia să renunț la Basarabia și Bucovina, cu tot cortegiul riscurilor pe care vi l-am semnalat și șă stau cu brațele încrucișate ?

Așa ați fi făcut dv. ? Să-mi dați voie să nu cred și, în tot cazul, să-mi dați voie să afirm categoric că și tatăl dv. și neuitatul dv. frate ar fi făcut la fel ca mine.

Ce asigurări a avut fratele dv. că va lua Basarabia cînd a atacat Austria ?

Nici una.

Ați uitat atitudinea „nemțofililor" de atunci, care pretindeau să se alăture Austriei și să atace Rusia, pentru a elibera mai întîi provinciile care erau cele mai amenințate de deznaționalizare? Ce s-ar fi -întîmplat dacă i-ar fi ascultat ?

Am fi fost astăzi una cu masa anarhică slavă, iar țara ar fi fost prefăcută intr-un pustiu. Și tot într-un pustiu ar fi fost prefăcută și azi, dacă aș fi ascultat pe cei care-mi dau lecții și mă amenință de la Londra, deși nu șînt din Londra.

Dv. vreți ca germanii să ne redea Ardealul. Pot să vă încredințez' că neamul românesc are cu totul altă concepție. El nu așteaptă ca „germanii să ne redea

Ardealul". Ar fi să-1 cerşim. El îl pretinde şi îl va lua la nevoie cu armele. El are conştiinţa că l-a pierdut din vina conducătorilor pe care i-a ales după sistemul democratic şi se consideră — fiindcă are bun simţ — părtaş la această vină.

în acelaşi timp însă, poporul, datorită bunului său simţ milenar, ştie că nu se poate bate pe mai multe fronturi deodată, fiindcă are intuiţia că ar pierde peste tot. De aceea, românii s-au aruncat cu toată fiinţa lor, cu toată convingerea şi cu toată încrederea lor, la răsărit, pentru că nu puteau pierde prilejul să redea libertatea fraţilor pe care îi părăsise cu laşitate în 1940 şi fiindcă speră că, după ce va termina cu acela care-i ameninţă mortal întreaga existenţă şi toate libertăţile, să se întoarcă, cînd va suna ceasul pe care-l aşteaptă, împotriva celuilalt duşman.

Pentru acest al doilea act sînt domnule Brătianu, mari pregătiri în curs,[58] pregătiri pe care dv.. voiţi să le ignoraţi şi bine faceţi, fiindcă de Iş dv. trec la domnul Maniu şi de la domnul Maniu la Londra.

Aceasta nu este o ofensă pe care o aduc domnului Maniu. Este o acuzare pe care o voi putea susţine în faţa naţiei, cu fapte şi documente, la timpul potrivit.

Dar, domnule Brătianu, chiar dacă nu am nici o asigurare din partea domnului Hitler, ce trebuia să fac ?

Dv. şi d-nii Maniu, Tătărescu şi întreaga dv. companie, de ieri şi de azi, aţi avut mai mult decît asigurăm rile de care mă acuzaţi că nu le-am obţinut de la domnul Hitler. Aţi avut România Mare, încredinţată dv, spre păstrare, întărire şi înflorire de fratele dv. şi de cei 800 mii de morţi şi invalizi ai Marelui Război.

Ce aţi făcut cu ea ? Cum îndrăzniţi dv. şi domnul Maniu să mă acuzaţi pentru faptul că nu am reuşit să reîntregesc în 2 ani ceea ce aţi sfărîmat dv. în 20 de ani şi să mă condamnaţi că nu am obţinut asigurări că se. va reconstitui ceea ce aţi mutilat atît de groaznic ? Cine este dintre noi mai criminal ? Eu sau dv. ?

Cine trebuie să fie mai întîi tras la răspundere, eu sau dv. ? Şi cine este în drept să mă tragă la răspundere ? Dv.

? Mai multă îndrăzneală nu se poate concepe.

îndrăzneala este cu atît mai mare cu cît v-am prevenit că nu am putut obține nici o asigurare scrisă în privința viitorului politic al Ardealului de nord și v-am oferit să luați conducerea statului pentru a o obține dv.

Am procedat la fel cu domnul Maniu. V-am făcut această ofertă de mai multe ori și ați declinat-o. Atunci nu este mai bine să vă abțineți de la acuzații care se întorc împotriva dv. ?

Nu am avut pretenția de a guverna această țară. V-am oferit-o de îndată ce am scăpat-o de furtuna care o ducea în mormînt. Rolul meu trebuia să fie terminat la 7 septembrie 1940.

Am continuat însă, fiindcă în fața pericolului, a greutăților și a răspunderii, v-ați derobat și V-ați ascuns cu toții. Nu s-a găsit atunci și nici mai tîrziu, afară de Horia Sima, nici un om în stare să ceară sau să se impună prin calitățile sale de conducere,- sau să fie impus de popor.

Astăzi, cînd s-a pus ordine, cînd pericolul a fost înlăturat, cînd au început să se limpezească zările și cînd

perspectivele încep să devină din nou luminoase, cînd prosperitatea a reapărut, ridicați capul și, conform obiceiului, începeți prin a crea atmosferă, prin a acuza.

Exasperat de sistemul dv. și al d-lui Maniu de a mă dojeni și dădăci la scurte intervale de timp, după cum ați dojenit și dădăcit pe atîția șefi de guverne pe care î-ați inventat și pe care i-ați răsturnat după ce v-ați făcut treburile, vă voi răspunde după cum meritați. Vă voi răspunde așa cum merită vinovății și îndrăzneții să li se răspundă. Vă ya răspunde armata și poporul, care au astăzi altceva de făcut, dar care să nu credeți că v-au uitat.

Am pus 20 de secole să facem România Mare. Ați prăbușit-o mișelește în 20 de ani și acum îndrăzniți să mă acuzați de greșeli și de

nepricepere, pentru că nu am refăcut-o în 2 ani ? Poftiți și refaceți-o dv. Eu am făcut destul pentru un om, faceți restul.

Este însă mai ușor să critici decît să realizezi și' mai prudent să lași pe altul să ia riscuri decît să le iei. Dar știți prea bine că nici poporul nu ar accepta să-și încredințeze soarta și viitorul în mîinile care l-au împins în prăpastie. Avînd conștiința vinovăției dv., sînteți grăbit să-i vedeți urmele șterse pentru vecie. Vă înțeleg nerăbdarea. O împărtășesc și sufăr și eu cumplit de ea. Dar eare popor a reușit să repare într-o zi greșeli grave și cine și-a realizat maximum de idealuri fără sacrificii imense și dintr-o dată ?

Prin cîte lupte și sacrificii au trecut Franța, Germania, Italia, Anglia, Rusia, pînă au realizat granițele aspi- rațiunilor și drepturilor lor ?

Arătați-mi ce mare popor a clădit dintr-o dată granițele aspirațiunilor sale integrale ? Cîte lupte s-au dus pentru realizarea lor, cîte s-au pierdut și cîte s-au reluat de la capăt ? Dv. vreți ca fără lupte, fără să vă „im- pun“ sacrificii, fără să suferim, fără să înfruntăm riscuri, păstrînd cazărmile, beciurile și buzunarele pEne, cît mai

pline și făcînd numai afaceri grase, să reconstruim gra-nițele ?

Mă avertizați că voi fi păcălit. Cine nu a fost păcălit în viață ? De cite ori au fost păcăliți domnitorii noștri ? Ați uitat ce au pățit Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și alții ? Ați uitat ce a pățit tatăl dv. în 1877, care, drept răsplată pentru că a sărit in ajutor, a pierdut Basarabia, a fost ținut ca cerșetorii la ușa Congresului și i s-a impus schimbarea articolului 7 din Constituție, datorită căruia s-a jidovit țara și s-a compromis economia românească și puritatea rasei noastre ? Ați uitat cite asigurări scrise și-a

luat fratele dv. în 1916, -pentru a evita repetarea istoriei ? Ce s-a ales de ele ?

Dacă nu era energia mareșalului Prezan, Ardealul ar fi rămas de pe atunci rupt în două, fiindcă armistițiul de la vila ,.Giusti;'. încheiat pe bazele stabilite de marii și onorabilii dv. aliați, fixase linia de demarcație in lungul Mureșului, de la Arad pînă la Turda.

Cu toate angajamentele luate de aliați, cu toate asigurările scrise, uitați că :

— Banatul a fost frînt și în inima lui stă și astăzi înfipt un pumnal dureros ? ;

— Clemenceau a refuzat să primească pe I.I.C. Brâtianu. cu toate că aducea după dînsul glorioasa cohortă a celor 800 de mii de morți, căzuț pentru cauza tuturor ? ;

— la conferința de pace am avut o situație inferioară Belgiei, Serbiei, Greciei, sub pretextul că, făcînd pace separată, nu mai eram aliați ? ; .

— ni s-a impus umilitorul tratat al minorităților ?

Uitați și multe altele, domnule Brătianu. Dar poporul nu uită.

Dv. îndrăzniți să-mi faceți proces pe ce are să se întîmple. Eu vă răspund, domnule Brătianu, cu procesul celor ce s-au întîmplat.

In ceea ce privește viitorul, nu sînt sigur de nimic, domnule Brătianu.

Dar cine, de cînd există omul, a fost sigur de viitor ?

Cu toate acestea omul, care a fost om, a luptat, a luat riscuri și a perseverat.

Lupt și eu, lupt ca un leu și sper să reușesc. Dar dacă Dumnezeu nu mă va ajuta și nu voi reuși, atunci altul va relua lupta de la cap. Așa s-a depănat și se deapănă firul istoric al tuturor popoarelor, mai ales al celor mici.

Nu uitați că prin lupte grele — de multe ori inegale, mai ales la început — din mica Romă s-a clădit un mare imperiu ; din Prusia de ieri, Germania de azi; dintr-o insulă săracă, cel mai mare imperiu pe care l-a cunoscut istoria.

Pornind de la criteriul presupusei rele credințe a celor mari față de cei mici, ar trebui ca statele mici să nu mai facă nici un fel de politică, pentru a nu risca critica „brătienilor“ lor.

Numai netrebnicii și poltroni pot să justifice lipsa de acțiune națională cu scuza că nu sînt siguri sută la sută de victorie și nu au garanții scrise.

Nația, cu instinctul ei curat, nația care nu este îmbuibată de moșii și de fabrici, nația care din munca ei nu reține nimic pentru ea și dă totul pentru binele comun, nația aceasta și nu cea capitalistă s-a aruncat în luptă, fără aceste asigurări, cu siguranța totală în victorie, cu credința și cu voința de a o cîștiga.

Nația care nu știe să ia și să înfrunte riscurile piere. Răsfoiți istoria și vedeți cîte popoare au pierit pentru că nu au știut, sau au refuzat să se bată.

Poltronii sînt, domnule Brătianu, întotdeauna spulberați.

îmi dați avertisment „să nu mă îndoiesc care va fi soarta Ardealului dacă germanii rămîn stăpînii Europei “. Sînteți bănuitor și ofensator.

Este o atitudine rău făcătoare țării și neîngăduită unui om de stat.[59]

Aveți mai multă încredere în englezii, în americanii și în jidanii care au dictat pacea după războiul trecut. Ați uitat însă care au fost rezultatele, deși aveam o alianță politică, iar fratele dv. își luase toate garanțiile și primise toate asigurările. V-am reamintit mai sus atit- tudinea lui Clemenceau și a lui Hoover ; v-am reamintit ce conținea faimosul preambul a i tratatului cu Austria.

Iată ce s-a ales din garanțiile și asigurările scrise, date de marii aliați ai dv.

Vă înfățișez acum și altă atitudine, domnule Brătianu.

Vă reamintiți că, în iarna anului 1940 și mai ales în primăvara anului 1941, rușii au făcut numeroase încercări de a ocupa diferite ostroave și insule din nordul

Deltei, pentru ca, ajungînd la brațul Sulina, să pună stăpînire pe gurile Dunării și să poată astfel să controleze întregul trafic din sud-estul Europei și din Marea Neagră. Vă aduceți aminte că, față de aceste continue încălcări ale teritoriului și față de flagranta atingere a suveranității noastre naționale, nu am avut nici un fel de sprijin de la americani și englezi, iar la intervențiile mele au păstrat o atitudine cu desăvîrșire pasivă.

Au pus capăt acestor agresiuni tunul nostru, care a intrat în acțiune la ordinul meu, și Intervenția energică a Germaniei, care prin domnul Killinger a comunicat ministrului sovietic la București, Lavrentiev, că ne-a garantat granițele și că Germania își ține angajamentele.^

Cînd sra făcut pe spinarea neamului o tragică și continuă experiență, aveți astăzi mai multă încredere în cuvîntul popoarelor care și l-au călcat flagrant față de noi și nu aveți încredere în cuvîntul poporului care nu ne-a păcălit pînă acum cu nimic și niciodată ?

De ce, domnule Brătianu, perseverați să credeți că veți putea să reîntregiți țara cu ajutorul democrațiilor, care nu au fost în stare să se țină de angajamentele scrise pe care și le-au luat, pentru garantarea granițelor noastre ?

Acuzați pe germani de arbitrajul de la Viena și-i tratați de dușmani, dar nu acuzați pe aliațu democrați care v-au trădat ? Cum se poate califica aceasta, domnule Brătianu ? Ce interese vă îndeamnă să dezarmați buna judecată și vă împiedică să trageți învățăminte și concluzii logice ?

Ar fi trebuit să le trageți cu atît mai mult cu cît nu trebuia să uitați suferința și amărăciunea fratelui dv. tind a părăsit, în 1919, dezgustat și dezamăgit, Parisul. Gestul a trecut în istorie și a înfierat pentru vecie atitudinea neloială și nedemnă a unor aliați mari față de un popor mic, care făcuse atîtea sacrificii și pentru el, dar și pentru victoria lor.

Iată, textual, ce spunea atunci I.I.C. Brătianu : „Fac

un ultim efort și sînt hotărît a-mi da demisia chiar de la Paris dacă tratatul nostru nu este recunoscut", pentru că Anglia, țara clasică a democrației, se opunea la recunoaș-terea calității de aliat a României și numai datorită Fran-ței și Italiei s-a putut înlătura „una din cele mai monstru-oase nedreptăți pe care le-ar fi înregistrat istoria".

Delegații englezi și americani erau gata să restituie Cadrilaterul Bulgariei, deși prin tratatul de alianță „se garanta integritatea teritorială a Regatului român, în toată întinderea frontierelor sale“.

în timp ce armata română ocupa Budapesta și punea stavilă bolșevismului, aliații opreau toate transporturile militare de armament și echipament spre țara noastră.

Cu o indignare firească, primul ministru român în-treabă : „Sîntem noi prietenii, sau ungurii sînt aliații conferinței ? Chestiunea petrolului a dezlănțuit împotriva noastră pe marii rechinii ai trusturilor americane. Este cel puțin ciudat ca Franța, Belgia,'Italia să se facă, îm-potriva noastră, instrumentele docile ale unor interese ce ne sînt vrăjmașe și ale acestor resentimente. Aceste trei puteri, care constituiesc majoritatea conferinței, ne mal-

tratează^ și ne amenință și ne amenință în modul cel mai violent în fața lumii întregi și se mărginesc, pentru mîn-gîierea noastră, să ne dovedească pe ascuns bunele lor sentimente, sub formă de regrete".

în scrisoarea de demisie de la 12 septembrie 1919, I.I.C. Brătianu spune : „Consiliul Suprem al Marilor Pu-teri, care a înlocuit conferința de pace a statelor aliate, n-a ținut seamă de acest tratat și a hotărît să impună României condițiuni pe care ea nu le poate primi, deoa-rece sînt incompatibile cu demnitatea, neatîrnarea și in-teresele sale politice și economice".

Iată, domnule Brătianu, cît prețuiesc popoarele cu care vreți dv,, oamenii democrațiilor mincinoase, să refaceți România Mare.

Pe cînd fratele dv., dezamăgit și îndurerat, înfiera pe acei cu care mă acuzați că nu „am aranjat" nimic pentru

obținerea granițelor, tatăl dv. răspundea astfel acelora care îl acuzau că a trădat interesele țării, pentru că se rezema și avea încredere în Germania : „Franța cunoaște prea bine statornicia noastră în recunoștință. Iar Germania a văzut la noi un popor care știe să nu uite binele ce i se face și de aceea nu numai că nu a căutat să ne germanizeze, dar chiar ne-a încurajat și ne-a dat binevoitorul ei sprijin ca să ne putem dezvolta în toată libertatea, așa cum dorim noi".

Aceeași libertate de a face ce vrem o are poporul român și de la Gernfania de azi, iar același binevoitor sprijin de a ne dezvolta cum dorim noi l-am găsit și eu la conducătorii ei.

Iată, domnule Brătianu, puse față în față pe plan istoric două atitudini diferite.

Dv. ați ales pe aceea care ne-a umilit și ne-a înșelat. Eu am ales pe aceea a tatălui dv.

Istoria va judeca.

9. — *Afirmați că „pînă astăzi se pare că se pregătește autonomia Ardealului".*

Este trist, domnule Brătianu, că luați drept bune agitațiile descreierațiilor și zvonurile tendențioase lansate și difuzate de propaganda ideo-masonică și de jidanul de la Londra.

Dar, pentru că dezbatem și această problemă, este bine să ne reamintim cine a agitat cel dinții „autonomia Ardealului".

Ați uitat amărăciunea și lupta fratelui dv. ?

Care om cuminte a luat atunci în serios năzbîtiile unui om care avea ambiția de a domina România Mare, deși nu contribuise cu nimic la făurirea ei.

Ați uitat acțiunea nefastă a „Consiliului Dirigent" ?

Dimpotrivă după ce a tras cu tunul în granițele pe care noi ne-am străduit, pînă în ultima zi a războiului, să le împlinim [61], s-a prezentat în România Mare cu pretenții de a o dirija și a da la o parte pe acei care o făcuseră.

Ce om cuminte poate lua azi în serios năzbîtiile unor descreierați dornici de aventuri politice ?

Chiar dacă ar fi așa, cum vă închipuiți că poporul românesc și armata sa victorioasă nu ar avea un cuvînt de spus în această privință ?

Cum vă închipuiți că nu ar sfărîma în țăndări capul ticălosului și nu ar fringe gîtul îndrăznețului ?

Cum vă închipuiți că un om lucid fioate să fie în așa hal lipsit de simțul onoarei încît a doua zi după terminarea războiului și-ar putea bate joc nu numai de propria onoare, dar și de onoarea poporului pe care-1 conduce și —1 duce la victorie ?

De ce judecați pe alții după unii oameni de origine dubioasă, de la noi ?

De ce ofensați cu atîta ușurință și de ce nu vă dați seama că ofensa se-poate răsfrînge cu consecințe grave asupra poporului, al cărui bine voiți să-1 realizați, fără să vă dați seama că slăbiți cu astfel de insinuări încrederea lui în aliați și puterea lui de rezistență ?

Este o acțiune criminală chiar cînd este inconștientă.

încă o dată, domnule Brătianu, puneți-vă frîna atitudinilor și aprof undați cu seriozitate problemele.

De altfel, s-a însărcinat domnul Killinger să dea insinuărilor,. ușuraticilor și intriganților lecția care li cuvine.

într-o cuvîntare ținută în Banat, a spus șvabilor următoarele [02] : „Și eu cred că popoarele noastre vor trăi în această comunitate și după război și vom fi uniți Orice ar veni. Dacă mi se spune : da, toate sînt frumoase și bune, dar dacă se sfîrșește războiul, atunci voi, germanii, veți fi poporul cel mai puternic și veți inunda țara noastră. Atunci eu pot spune numai atît : noi avem atîta pămînt de populat și de organizat încît avem nevoie de fiecare om“.

S-a tăiat, cu aceste categorice declarații, „pescuitorilor în ape tulburi", nemți și români, aripile autonomiei Ardealului, cu care s-au insinuat în sufletele ușuratice românești, cu scopul de a demoraliza soldatul și elitele ardelene și a arunca vrajba între npi și grupul etnie

german.

10. — în sfîrșit, mă întrebați „în ce situație vom fi în cazul cînd Germania nu va cîștiga războiul", „de vreme ce nu s-a aranjat nimic pentru a ne împăca cu Anglia și Statele Unite".

lată-vă, domnule Brătianu, întreg descris de dv. înșivă !

Nu am „aranjat nimic cu adversarii" ? 1

Sînt pur și simplu acuzat că nu joc pe două tablouri.

Iată, domnule Brătianu, explicația catastrofei din 1940, dată chiar de dv.

Dublul joc ne-a făcut să pierdem și pe un „tablou" și pe „altul".

Vi-1 reamintesc :

— în 1936—1937 România, pentru a nu-și atrage animozitatea Germaniei, a refuzat încheierea cu Franța

și Cehoslovacia a unui pact de asistență mutuală cu caracter general și a refuzat asemenea încheierea unui pact de asistență mutuală cu Uniunea Sovietică. In același timp, la Societatea Națiunilor, în declarațiile publice ale guvernului român, în discursurile ținute cu oca- ziunea vizitelor făcute de rege la Paris și a vizitei ministrului afacerilor străine francez la București se proclama completa noastră solidaritate cu Franța.

— în 1936 și în 1937, România multiplică prin vizite regale și guvernamentale și prin diferite declarații răsunătoare legăturile sale cu Cehoslovacia, amenințată de Germania ; în același timp se făceau declarații tot mai răsunătoare și în Polonia, care ducea în momentul acela o politică de apropiere cu Germania și de dușmănie față de Cehoslovacia.

— In 1938, România permitea violarea spațiului său aerian de către avioanele de

bombardament sovietice trimise în Cehoslovacia. In acefași timp, păstra o atitudine de dezinteresare față de presiunea crescîndă germană asupra Cehoslovaciei.

— Tot în 1938 aveau loc — la un interval de cîteva săptămîni —? o vizită regală la Londra, o vizită regală la Berchtesgaden, urmată apoi de împușcarea celui mai fanatic propovăduitor al apropierii politice față de Germania.

— în 1939 se făceau unele gesturi importante de prietenie la adresa Germaniei : admiterea Germaniei în Co- misiunea Europeană a Dunării ; încheierea marelui acord, economic de colaborare cu Germania ; vizita minis- nistrului afacerilor străine al României la Berlin. în același timp, însă, se acceptau garanțiile anglo-franceze și se dădea liber curs activității ministrului României la Londra, care lansase zvonul fals că România fusese obiectul unui ultimatum din partea Germaniei.

După izbucnirea războiului, România face rînd pe rînd în favoarea aliaților o mulțime de acte ca de exem-

piu : îngăduirea tranzitului prin România și îmbarcarea la Constanța a celor 70 000 kg aur ale Băncii Poloniei ; tolerarea dispariției din lagărele de concentrare a 3/4 din militarii poloni internați ; luarea în considerare a ofertelor aliaților relativ la despăgubiri în caz de distrugere a industriei petrolifere.

în același timp, pentru a căuta să se dea satisfacție Germaniei, se internau în România membrii guvernului polon refugiat la noi, se admitea eliberarea din lagăre a soldaților poloni de origine etnică germană, se inten-

sificau exporturile de petrol în Germania.

în sfîrșit, politica de basculă sau de „abilitate" față de toți a făcut ca vechiul regim să evite discuțiile pe baza ofertei făcută la. București, prin domnul Killinger — act găsit în arhiva palatului în mai trecut — prin care ni se garantau granițele dacă acceptam să păstrăm o linie corectă.

Ezitarea, animozitatea și încercarea de a continua bascularea ne-au dus, două luni mai tîrziu, la „ultimatumul Molotov", la Viena și la Craiova.

Iată ce a însemnat o politică de basculă.

Bascula dv., domnule Brătianu, ne dăduse total peste cap.

Bună sau rea, o politică nu se poate judeca decît după rezultatele ei. Ori. rezultatele politicii României din ultimii 15 ani ne-a dus la : pierderea Basarabiei, a Bucovinei de nord, a unei jumătăți din Transilvania și a Cadrilaterului.

Iată jocul „de basculă"'pe care mi-1 cereți mie astăzi ; joc pe care l-ați reproșat .regelui Carol al II-lea ; joc care ne-a dus la catastrofa politică și morală pe care mă trudesc să o repajb

Las, domnule Brătianu, pe alții să judece atitudinea,' Intr-adevăr ,;de basculă", pe care o aveți în toate pro-, blemele.

Voiți astăzi să ne sprijinim și pe englezi ? Ce v-au promis ei ? Ce noi asigurări v-au dat ei în scris sau măcar verbal ?

Nici una, nici dv., nici domnului Maniu și totuși mă trimiteți să mă înțeleg cu ei și să realizez astfel la rha-ximum condițiile care- ne vor face sigur să pierdem pe amîndouă tablourile.

Ați aranjat cu englezii multe. Ce s-a -ales din aceste angajamente ? V-au dat garanții pentru granițe ; au asigurat și pe ale altora, pe ale tuturor în Europa. Ce s-a ales de ele ?

Cu toate că am plătit atît de scump această politică de duplicitate, totuși, nu ați învățat nimic șr perseverați în ea.

Politica de duplicitate a boierilor de la curtea Basarabilor și Mușatinilor a ținut .țările românești învrăjbite și în luptă între ele atîtea veacuri. Aceeași dezbinare și mentalitate, care-i făcea pe unii să „joace pe un tablou" și pe alții pe altul, a împiedecat și întîrziat atît de mult formarea blocului românesc. Aceeași neînțelegere criminală era să răstoarne în ultimul ceas și Unirea Principatelor. Aceeași mentalitate ne-a prezentat dezuniți în fața marii încercări din anul 1916, care a dus la spectacolul dement dat de clica Arion, Lupu Kos- taki, mitropolitul Konon Donici, general Mustață, Ver- zea etc. Aceeași stare de dezbinare a încercat să creeze Codreanu, cînd a făcut necugetatele sale declarații politice. în sfîrșit aceeași încercare se face și astăzi, cînd se caută a se împărți nația în anglofili și germanofili.

Nația adevărată, țara întreagă, domnule Brătianu, nu cunotște altă „filie“ decît „filia românească" ; nu cunoaște decît un singur drum, cel drept și o singură atitudine, atitudinea loială. •

Cine are altă mentalitate va fi spulberat, trebuie să fie spulberat. »

Luptăm astăzi cu aceeași fermitate alături de Germania, după cum am luptat în războiul trecut împotriva ei, pentru că am luptat și luptăm pentru dreptul nostru?

Luptăm cu loialitate pentru că experiența tristă din trecut ne-a învățat minte.

Cine nu a învățat nimic din aceste greșeli ale trecutului și încearcă să ne readucă pe aceleași drumuri va fi zdrobit. Va fi zdrobit fiindcă poporul și-a dat seama cît de scump am plătit și unde ne-a dus dezbinarea dintre frați.

De această dezbinare — și este trist că ați uitaț-o — au profitat în decursul veacurilor și polonii și tătarii și turcii,

și ungurii și marile puteri înconjurătoare, pentru a ne înghiți. Voiați să o luăm de la cap ?

Dar, domnule Brătianu, pentru *a* încheia și acest capitol, vă rog să luați cuvenita lecție și în această privință tot de la înțeleptul dv. frate. Iată ce spunea el: „în chestiunile cele mari, în cele de ordin moral, care stăpînesc viitorul unui neam, de care sînt legate interesele lui supreme de onoare și de naționalitate, nu pot fi prețuri de tocmeală, nu pot fi motive de oportunitate ca să te hotărască a le compromite, coborîndu-te de pe tărîmul înalt și sigur al principiilor. Oricare ar fi vicisitudinile zilelor și anilor, oricare ar fi durata lor, vine ora răsplatei".

între „bascula" dv. și „tărîmul înalt și sigur al principiilor", poporul și cu mine nu am ezitat.

între politica regelui Carol II și a fratelui dv., eu am ales una și dv. alta.

Istoria ne va judeca și în această privință.

Domnule Brătianu,

îmi „atrageți atenția" că starea României nu este atît de strălucită cît cred și viitorul ei nu este atît de bine asigurat cît cred.

Nu am crezut niciodată că starea noastră este „strălucită" și nu am putut să cred astfel, fiindcă am simțit-o mai mult ca dv. care — în contrast cu cei pe care i-ați guvernat — aveați „o stare strălucită" !

în leagănul copilăriei, nu am găsit drumul ascensiunii mele deschis, netezit și înlesnit de înaintași. M-am ridicat prin muncă grea, am suferit eu însumi lipsuri și am trăit toată viața în mijlocul celor mulți, lipsiți de mijloace, nevoiași și nenorociți, nu printre aceia printre care v-ați născut și v-ați mișcat dv. toată viața. Am suferit de această stare nu pentru mine, ci pentru toți și am dorit să nu mor pînă nu voi contribui, în limita puterilor mele, la îndreptarea ei.

Este ce am făcut în toate ocaziile toată viața,

este ceea ce mă lupt să fac, de cînd am luat conducerea statului.

Alții vor aprecia strădaniile mele și Dumnezeu știe dacă voi reuși.

Nu mă dau în lături să vă afirm că pînă acum nu sînt mulțumit de ele. Vă înșelați deci cînd afirmați că „cred“ „starea" poporului român și a României „strălucită". Cred tocmai contrariul.

Cunosc lipsurile și suferințele țării, știu cine sînt vinovății și îi știe și poporuL

„Mă înșel", spuneți tot dv., cînd „cred" că viitorul nostru este „bine asigurat".

Viitorul nostru îl asigură bine, domnule Brătianu, numai disciplina, munca, credința, unirea, altruismul, lupta și solidaritatea noastră, mai ales în perioadele de grea încercare. El nu poate să fie nici asigurat și nici compromis de un singur om. Pentru a și-1 asigura, poporul a ales lupta ; și a ales-o în unanimitate și cu entuziasm. Numai acei de rea credință afirmă altfel.

A ales lupta fiindcă sentimentul de mîndrie, de onoare și instinctul de conservare îi spun că dreptatea națională se cucerește, nu se cerșește.

Lupta, domnule Brătianu, poate să nu aducă victorie, dar ea niciodată nu umilește și nu distruge un popor. Drepturile lui rămîn în picioare și, prin înfrângere, devin și mai tari. Dv. puteți să credeți ce voiți în această privință, eu însă cred în victorie. Cred în victorie fiindcă cred în drepturile noastre.

Cum însă, sînt angajat într-o acțiune de proporții imense, ai cărei factori determinanți nu depind de mine, nu pot să dau asigurări că, sută la s'tită, vom cîștiga lupta pe viață și pe moarte în viitoarea căreia ne găsim.

Totuși, cred în victorie și fac totul pentru ca să o smulg; fiindcă conducătorul care nu crede în ea. nu pune totul în joc și de aceea o pierde.

Este „jocul de basculă" aplicat de astădată și în. luptă, de omul slab și nedecis.

Dv., domnule Brătianu, ați vrut lupta și totuși nu credeți în victorie.

Nu știți ce vreți și nici nu aveți curajul să faceți ceea ce credeți că ar trebui făcut.

Vreți înfiîngerea bolșevicilor, însă ați protestat cînd am semnat „pactul anticomunist".

Nu voiți să mă angajez „ă fond“ în lupta începută împotriva anarhiei, dar vă dați seama că dacă anarhia învinge, totul este pierdut și pentru totdeauna.

Sînteți împotriva alianței cu Germania, însă vă dați seama că nu ne putem alia cu altcineva.'

Vreți să fac armata și să înarmez țara, știți că armata costă foarte scump și, totuși, protestați în contra inflației, pe care de altfel ați practicat-o fără nici o măsură în războiul trecut și după aceea.

Mă acuzați că înfometez țara și o lipsesc de combustibil, cînd dau Germaniei cereale.și păcură în schimbul armamentului, deși știți bine că nu pot să dau altceva și nu pot să aduc altfel armamentul.

Sînteți naționalist — cel puțin așa este fațada —. și totuși luați apărarea evreilor și protestați, ca și domnul Maniu, împotriva măsurilor de românizare pe care le-am luat.

Nu duceți nici o lipsă, nici de alimente, nici de combustibili, nici de îmbrăcăminte și, totuși, afirmați că „murim de foame și de frig".

Afirmați că în țară este „catastrofă economică" și niciodată afacerile dv. și ale altora nu au fost mai înfloritoare.

Strigați că vă impun sacrificii și nu ați făcut nici unul personal.

Afirmați că aceste sacrificii sînt „inutile" și cu toate acestea mă acuzați că nu refac România.

Primii care au luat în brațe și au susținut revizionismul maghiar au fost englezii.

Constatați că, cu ajutorul lor și al aliaților lor, nu am putut salva granițele și condamnați pe germani.

Știți că pămîntul nostru nu produce cît ar putea, fiindcă este rău lucrat, deoarece țăranii au fost lăsați

prin greșita politică făcută fără inventarul viu și mort de care au nevoie să-1 lucreze și protestați cînd aduc tractoare.

Ați obținut de la englezi, francezi și americani împrumuturi care ne-au umilit și ne-au ruinat și acuzați pe germani că nu ne ajută, deși ne-au dat credite pe termen lung și cu 3 1/2 % dobîndă, fără a cere în gaj nici onoarea, nici avutul țării.

Aruncați răspunderea catastrofei din 1940 pe regele Carol II, deși știți că a guvernat cu întreg partidul liberal, a cărui șefie nominală totuși ați păstrat-o,

în sfîrșit, de 2 ani, găsiți că fac rău ceea ce fac și refuzați să vă luați răspunderea.

întăresc afirmația cu următoarele preciziuni :

' a/ în septembrie 1940, prevenindu-mă că „fac rău aducînd pe legionari la putere", m-ați sfătuit, sub forma de a „mă ajuta", să fac guvernul cu oameni desemnați de dv. și de domnul Maniu. Pe considerațiuni bune sau rele, asupra cărora nu este momentul să mă opresc, am , declinat sfatul și v-am oferit dv. și d-lui Maniu conducerea statului. Ați refuzat-o și unul și altul sub pretext că, avînd în vedr/e armata, numai eu puteam, în momentele acelea, să domin situația. V-am asigurat concursul armatei pentru o conducere înțeleaptă și totuși nu ați acceptat.

b/ Cînd am intrat în „Pactul Tripartit" m-ați dojenit din nou. V-am răspuns, invitîndu-vă să luați condu-

348 cerea pentru a face politica ce o voiți. Ați refuzat, afir- mînd că „atîta timp cît va fi război eu trebuie să rămîn la conducere fiindcă nu pot fi înlocuit[11]. „Atîta timp cît va fi război", adică atîta timp cît este greu și sînt riscuri.

Este ușor, domnule Brătianu, să fi om de stat, și încă cu pretenții, cînd nu ai riscuri de luat și greutăți catastrofale de învins. Cînd este greu și sînt riscuri vă trebuie un salahor care să muncească și un general să le ia asupra sa, dv. rezervîndu-vă dreptul de critică, pentru ca după război să veniți, dv. sau domnul Maniu, ajutați de d-nii Costinescu, dr. Angelescu, Boilă, Bursan, Tă- tărescu, Mihai Popovici și Zeleski, pentru a lua de la cap munca

dv. constructivă și a pregăti un nou 1940.

Credeți că ați sperat să mă folosiți, ca instrument cu sabie, după cum ați folosit pe mareșalul Averescu și pe generalii Coandă și Văitoianu. Eu însă nu sînt nici Averescu, nici Coandă, iar dv. nu sînteți Ionel Brătianu și nu ați făcut ceea ce a făcut el.

Cînd am intrat în război, cu prudența caracteristică politicienilor valoroși, nu v-ați manifestat nici pentru, nici contra. După ce am reluat Basarabia și Bucovina, v-ați grăbit să-mi cereți și dv. și domnul Maniu să mă opresc la Nistru.

V-am arătat considerațiunile militare, politice, economice și morale pentru care nu puteam să o fac și v-am invitat, pentru a treia oară, să luaț^ conducerea, răspunderea și riscurile unei asemenea acțiuni.

Bineînțeles, ați refuzat.

c/ După omorurile de la Jilava și imediat după rebeliune, mi-ați trimis memorii prin care îmi arătați situația și-mi dădeați noi sfaturi. V-am oferit și atunci con-: ducerea și să faceți cum credeți că este mai bine. Și unul Și altul v-ați scuturat.

d/ Luîndu-vă după cîțiva ofițeri fără prestigiu militar, care au deraiat de pe linia principii’or sănătoase strategice, morale și poljtice, pe care poate că nici nu le-au avut vreodată, mi-ați cerut să retrag armata din

Rusia și m-ați îndemnat să mă „aranjez" cu Anglia și cu America.

Ar fi o greșeală și o felonie, iar greșelile și feloniile se plătesc scump.

Sin tem la peste 1500 km de țară, drumurile sînt cum sînt, iarna bate la ușe, depozitele sînt ale germanilor, căile ferate sînt în mîna lor, aviația are forța de distrugere pe care ar trebui s-o cunoașteți. Retragerea forțelor din situația lor actuală ar însemna părăsirea frontului. Exact ceea ce au făcut rușii în Moldova în 1917 —1918.

Vă întrebați ce s-ar întîmpla dacă germanii ar face cu noi astăzi, în caz de părăsire a frontului, ceea ce am făcut noi atunci cu rușii ?

Vă dați seama ce s-ar alege de armata noastră, de disciplina noastră, de soldații și caii noștri, de tunurile noastre, dacă am încerca, în condițiile arătate mai sus, să părăsim frontul fără asentimentul comandamentului german ?

Situația aceasta, a oamenilor care la cea dintîi greutate se descurajează, ar denota ușurință, totală nepricepere militară și prostie.

Soluția ar fi criminală, domnule Brătianu, fiindcă nu s-ar prăbuși numai armata, s-ar prăbuși însăși țara, deoarece germanii ar ocupa-o imediat și am ajunge în situația Serbiei și Gr^iei.

Poftiți, domnule Brătianu, vă ofer din nou conducerea statului și a guvernului.

Retrageți dv. armata și „aranjați-vă“ cu Anglia.

Numai că trebuie să întreb și armata și poporuL

Sînt gata să le pun această întrebare, deschis și categoric, dacă și dv. sînteți gata să vă luați răspunderea.

A mă fi „oprit la Nistru" și a „retrage astăzi forțele din Rusia" însemnează, pentru un om care mai poate încă judeca, a anihila dintr-o dată, total, toate sacrificiile făcute de Ia trecerea Prutului, acțiune în contra căreia nu v-ați pronunțat public; însemnează a ne dezonora pentru vecie ca popor ; însemnează a crea țării, în cazul victoriei germane, condiții dezastruoase, fără a ne asigura, în cazul victoriei ruse, nici provinciile pentru care luptăm și avem datoria sacră să luptăm, nici granițele care vor voi să ni le mai lase rușii, nici libertățile noastre și nici măcar viața familiilor și a copiilor noștri ; în sfîrșit, însemnează, din • cauza nestabilității și a feloniei pe care mă sfătuiți să o practic — și aceasta este cea

mai mare crimă — a asigura țării, în viitoarea comunitate europeană, o poziție morală care îi va ridica drepturile idealurilor sale și ar putea să-i fie chiar fatală.

Gestul pe care mi-1 cereți să-l fac, domnule Brătianu, va face din neamul românesc o victimă a tuturor, fiindcă concomitent cu dezorganizarea, prăbușirea și distrugerea armatei, ar începe instaurarea anarhiei în țară.

Comuniștii, legionarii, jidanii, ungurii, sașii ar începe agitațiile, lupta, distrugerea ordinei, a liniștei, pentru a profita de ocazie, pentru a da ultima lovitură de picior unui neam care cu adevărat ar merita calificativul de netrebnic.

Ungurii ar ocupa imediat restul Ardealului.

Iată, domnule Brătianu, la ce ar da naștere gestul pe care mi-1 cereți să-l fac.

Ar fi gestul nefericit al unui soldat lipsit de onoare și al unui om de stat nu numai inconștient, dar nebun.

Conducătorul nefericit al Franței — și mai nefericite de azi — a declarat, într-o recentă chemare la realitate a unui popor, care a căzut și el victimă josnică a unei guvernări venale, iudeo-democratice și masonice, că are convingerea că, dacă „Germania ar fi înfrîntă, sovietele ar impune legea în Europa și s-ar termina astfel cu independența și patriotismul națiunilor".

Am avut și eu această convingere. Rămîn la această convingere, fiindcă noi, mai curînd ca alții, mai total ca alții, voin fi zdrobiți :

— pentru că sîntem punte între slavi și zăgazul care le stă de secole în calea expansiunii lor către vestul și sud-estul Europei :

— pentru că avem bogățiile pe care le avem; și — pentru că vom fi trambulina salturilor lor viitoare.

Trăgînd învățăminte din trecut, cunoscînd tendințele slave, plecînd de la considerațiunile făcute mai sus și îndrumat de instinctul de conservare și de logica bunului simț, nu puteam, domnule Brătianu, în conducător responsabil să mă „opresc la Nistru” și nici nu pot „să retrag armata din Rusia”. Ar fi o prostie din partea mea. Este cu neputință să o facă cineva și ar fi și o greșeală ireparabilă pe care nu eu și dv., ci neamul ar plăti-o

scump.

Mareșalul Petain, într-una din valoroasele sale cuvîntări, a dat speculatorilor situațiunilor grele lecția care li se cuvenea și care a fost aplaudată de toți oamenii cu conștiința clară și nepătată. Răspunzînd unor critici ale acțiunii sale, el a spus : „Cînd Franța este în nenorocire, nu mai este loc pentru minciuni și himere”.

Nici la noi, domnule Brătianu, nu mai este loc pentru „minciuni și himere” și mai ales nu mai putem să ne plătim luxul de a face și prostii.

V-am răspuns, domnule Brătianu, punct cu punct, nu numai la scrisoarea dv. din 24 septembrie, dar și la cele anterioare. Este răspunsul unui soldat care nu are nimic de ascuns și care este conștient de greutățile și pericolele ceasului de față, precum și de îndatoririle și răspunderile lui.

V-am răspuns cum v-am răspuns fiindcă nu ați înțeles nici ținuta și nici înțelepciunea cu care am voit să trec atît peste greșelile trecutului cît și peste marii vinovați de ele.

Ca oamenii cei mai lipsiți de păcat, uitînd marile și numeroasele greșeli politice care s-au comis sub șefia dv., continuînd a considera comunitatea românească ca pe o turmă de sclavi pe care — împreună cu celelalte organizații politice, cu firmă naționalistă, însă în acord cu oculta ideo-masonică, cu care numai pe față erați în Iwptă — ați exploatat-o, ați mințit-o, ați dezorganizat-o,

352 ați demoralizât-o, ați exasperat-o și în cele din urmă,' din neputință, ați dus-o, mînă în mînă cu trinitatea Tă-_ tărescu-Urdăreanu-Lupeasca, la catastrofa din 1940 și la rebeliunea din 1941, îndrăzniți astăzi, cînd s-a pus regulă în țară și viața nimănui nu mai este în pericol, să ridicați capul de după saltarele consiliilor de administrație, a industriilor și a multiplelor afaceri, pentru a mă acuza.

Ei bine, domnule B ătianu, cînd cineva a fost șeful unui partid care, de la mare la mic, de la primăria din sat pînă la cabinetul miniștrilor, are răspunderea destrăbălării administrative, dezmățului moral, a iudeo-masonizării țării, a venalității, a compromiterii viitorului neamului și a catastrofei granițelor, nu mai are calitatea

să vorbească în numele comunității românești, să dea sfaturi de conducere altora și mai ales să-i acuze că lucrurile nu^merg cum trebuie.

Mareșal Antonescu

NOTE

[1] Arhivele Statdhn București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/13)40, filele 88—221.

[2] Starea de nervozitate sub imperiul căreia a fost redactată această scrisoare nu se poate explica decît prin faptul că mareșalul Ion Antonescu a presimțit înfrângerea de la Stalingrad, interesant este totuși că mareșalul nu și-a îngăduit niciodată un asemenea ton față de luliu Maniu,

[3] Ionel I. C. Brătianu.

[4] Notă Ion Antonescu : în Grecia, prețurile alimentelor, care aproape nu se mai găsesc, au crescut de 600—800 ori ; un ou costă 1600 drahme, carnea costă 17.000 drahme kg ! etc. ; cantitatea de hîrtie monedă a crescut de 9 ori.

[5] Probabil un crainic de la postul de radio Londra. Wickham Steed ?

[6] Notă I. A. : Am găsit în administrațiile, principale, din 34 mii funcționari, 17 mii avînd numai *4* clase primare.

[7] într-adevăr, cel puțin din punct de vedere alimentar, ÎK România acelui timp, față de restul țărilor europene, a fost O situație excepțională.

1 Notă I. A. ; Vagoane de lemne, transportate pînă la 11 BC- fombrie 1942 ; — în țară : 270.236 vag., adică cu 61.172 mai mult decît se transportase pînă la 11 octombrie 1941 ; — în București : 68.752 vag. : adică cu 24.690 mai mult decît se transportase pînă la 11 octombrie 1941.

[9] Prin construcția conductei Agnita-Botorca, a' cărei merit, •după război, și l-au asumat comuniștii.

[10] Notă J. A. : Am pînă acum 40 vagoane, cantitate ce nu a existat niciodată în București.

[11] Notă I. A. : Astăzi ele circulă ca nicăieri în Europa', cu exactitate matematică, cu toate transporturile militare române și •germane la care au fost chemate să facă față.

[12] Regina Maria, soția regelui Ferdinand.

[Li] Fabrica de hîrtie Letea, unul, dintre fiefurile economice ale liberalilor.

[14] Dr. C. Angelescu, lider liberal, prim ministru între 30 decembrie 1933 și 3 ianuarie 1934.

De la 3 august pînă la 23 noiembrie 1927, în guvernul condus de Ionel I. C. Brătiamu, și de la 24 noiembrie 1927 pînă la 10 noiembrie 1928, în guvernul condus de Vintilă 1. C. Brătianu,

Constantin I. C. Brătianu a fost subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri.

’fi Notă I. A. : Fiihrerul a declarat public. într-unul din marile lui discursuri, că „ține de miracol ceea ce s-a realizat în țara românească, într-im timp așa de scurt, de către un singur ora".

[17] Notă I. A. : In curind, nu va fi nici o diferență de înarmare, de echipare și de hrană între soldatul nostru și cel ger- <man.

[18] Nu s-au găsit in arhive.

[19] Notă I. A. : Ca și mai toți aceia care vă înconjoară și care oftează după epoca lor de aur, cînd traficau cu influența lor, participau la toate comisioanele, storceau parazitar din nenumărate consilii de administrație, străine și evreiești, a căror coadă de topor erau. își făceau legi protecționiste etc. etc?

[20] Drumurile construite cît timp a fost ministru al lucrărilor publice și comunicațiilor Mihail Ghelmegeanu, intre 30 martie 1938 și 21 septembrie 1939.

[21] Mareșalul Ion Antonescu recunoștea singur câ încălcase, în această privință, legile războiului. Dreptul la captură privea numai bunurile mobile și imdbîle ale forțelor armate inamice.

[22] Din nou, mareșalul calcă aflaturi de adevăr. Criza de brațe de muncă se datora faptului că un număr apreciabil din bărbații valizi se aflau la data aceea pe front..

354

[23] **Notă I. A. : Cifrele au variat în cursul anului.**

[34] Institutul Național al Cooperației.

[35] Instituție de caritate publică, patronată de Maria Antonescu; soția conducătorului statului.

[36] Notă I. A. : în Grecia, un amiral nu reușește să cumpere cu leafa lui pe o lună nici trei ocale de grăsime.

[37] Aluzie la înfrîngerea fulgerătoare a Poloniei, din septembrie 1939.

[38] In contradicție cu afirmațiile mareșalului Ion. Antonescu; la acest capitel, biografia sa oficială, redactată în primăvara lui 1941, menționează : „Toate aceste probleme au fost tratate deta.- liat într-o serie de rapoarte către Consiliul Superior al Apărării țării și au avut ca urmare întocmirea primului plan de înzestrare a armatei, eșalonat din punct de vedere al executării pe 1® ani."

[39] Ne aflăm- înaintea unei probleme pe care istoriografia românească încă nu a lămurit-o : dacă a existat o intenție de-evacuare a tezaurului țării, înainte de abdicarea regelui Carol al II-lea.

[40] Notă I. A. : Prevederi bugetare între 1 aprilie — 1 septembrie 1942 : 36.265 milioane. încasări între 1 aprilie — 1 septembrie 1942 : 49.219 milioane.

[41] Nu a fost publicată.

[42] Notă I. A. : Din care 435 milioane reprezintă plata rechiziților făcute de la 1938—1940.

[43] Notă I.A. ; 72,3 la sută din buget ; ambele procente reprezintă media pe cîte doi ani.

[44] Notă I.A. : Pînă în toamna 1943, linia va fi dublată pînă la--Pașcani și în 1944 pînă la frontieră.

[45] Liniile ferate Bumbești—Livezeni și Craiova — Roșiorii de Vede—București, construite în cea mai mare parte sub regimul mareșalului Ion Antonescu, au fost de asemenea asumate de comuniști.

[46] Și această construcție, după 23 august 1944, a fost trecută în contul realizărilor comuniste.

[47] ’ Notă I.A. : 766,4 km șosea nouă și 1018,4 km reparații și: definitivări.

[38] Societatea Anonimă Română de Telefoane.

[39] Notă LA. : Convenția cu Germania din 4 decembrie 1940.

[40] Notă I.A. : 162,8 miliarde.

[41] Notă I.A. : 105 miliarde.

[42] Notă I.A. : Din care s-au achitat pînă în prezent circa 156 miliarde.

[43] Notă I.A. : 627 milioane, față de 62 milioane.

[44] Notă I.A. : Domnul mareșal Prezan a ieșit îndurerat de lîa o astfel de penibilă scenă, petrecută în fața regelui, la Periiș<

35®

(Henri Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze din România — n.n.).

[45] Biografia oficială a mareșalului Ion Antonescu menționează : „La 5 decembrie 1916, maiorul Ion Antonescu trece ca șef al operațiilor la Marele Cartier General, rămînînd în această calitate pînă la 1 aprilie 1918... Ca șef al operaților de la M.C.G., maiorul și apoi locotenent-colonelul Ion Antonescu a avut un rol covîrșitor în pregătirea și conducerea operațiunilor din Moldova din anul 1917, cînd s-au obținut victorii strălucite în bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz."

[46] Renato Bova Scoppa, ministrul Italiei la București, din iunie 1941.

[47] Generalul Erik Hansen în perioada octombrie 1940 — iunie 1941 și ianuarie 1943 — august 1944. Generalul Arthur Hauffe în perioada iunie 1941 — ianuarie 1943.

[48] Notă I.A. : **Erau** trei divizii rusești, la 30 km de cîmpul de-bătălie.

[49] In iunie 1941, generalul Ion Antonescu a fost comandant nominal al forțelor germano-române care au acționat împotriva sovieticilor pe Prut șl în nordul Moldovei. Ulterior, totuși, trupele românești au luptat sub comanda Armatei 11 germane, eX- ceptînd Armata 4-a română, angajată în operațiunile împotriva Odessei.

[50] Ulterior s-a renunțat la acest proiect și Armata" a 3-a română, angajata în cotul Donului, a luptat sub comanda Grupului B de armate germane.

[51] La 1 ianuarie 1943, mareșalul Ion Antonescu va adresa lui Adolf Hitler un memoriu din care cităm : „In timp ce România își sacrifică armata sa și pune la dispoziția războiului împotriva comunismului petrolul său și toate mijloacele sale economice și financiare, conducătorii de stat ai Ungariei își păstrează trupele și

recunosc deschis că acestea sînt destinate luptei împotriva României. Mareșalul Antonescu și guvernul regal român își fac din nou datoria să atragă atenția asupra permanentei poziții dușmănoase a Ungariei în bazinul dunărean. Ținînd cont de politica ei nestatornică, care, din 1867 pînă în ziua de astăzi,'a oscilat de la o poziție politică europeană la alta, poziția Ungariei — care își păstrează amenințător în mijlocul Europei întreaga sa forță militară — este cu atît mai alarmantă. “

[52] Notă I.A. : Dacă ar fi așa, nu ar avea încă un merit de **a** fi făcut ceea ce a făcut.

[53] Notă I.A. : Eram comandantul școlii de cavalerie în 1922, aveam gradul de locotenent-colonel și eram plătit cu 1 700 lei pe lună, pe cînd bucătarul de la popota ofițerilor era plătit cu 4 000 **de** lei, în afară de hrană, casă etc.

356

[54] George Brătianu a fost voluntar pe frontul din Rusia sovietică.

[55] Notă T. A : Din care 225.000 numai la „armatele de operațiuni“.

[56] Notă I. A. : Ceea ce dovedește că recunoașteți că **armata** nu era „făcută “.

[57] Notă I. A. : Mai mult **cu** 80 de miliarde decît au **comandat** în 22 de ani „deinocrațiile" patriotice, naționale și liberale.

[58] Notă I. A. : Pregătirea tineretului, munca și ordinea **pe** care o cer tuturor, șoselele și căile ferate care se construiesc, cadrele care se pregătesc, fabricile care se dezvoltă etc. etc., care au provocat într-o bună măsură inflația, fac parte din aceste pregătiri.

[59] Notă I. A : Memoriul dv. circulă.'

[60] Prin surprindere, în noapteea dinspre 25 spre 26 octombrie 1940, două companii de pușcași ruși. întărite cu mitraliere, au ocupat ostroavele românești Salagic, Dalerul Mare și Dalerul Mic, situate la sud de brațul Chilia, la 20 km est de Ismail. Insulele se aflau la miazăzi de ramura principală și navigabilă a brațului Chilia, comandau traficul fluvial în sector și nu aparținuseră niciodată Rusiei țariste, cît timp aceasta stăpînise în mod abuziv spațiul basarabean limitrof.

[61] Notă I. A. : Domnul Maniu a fost ofițer de artilerie în armata austro-ungară și a stat pe front pînă la izbucnirea revoluției, cînd a fugit la Viena și a început cunoscutele sale manevre pentru a se impune în calitate de martir și de erou național.

[62] Notă I. A. : Discursul ținut de domnul von Killinger **la** Aradul Nou, cu ocazia sărbătoririi zilei recoltei, la 17 octombrie 1942.

35

14 noiembrie 1942

Replica lui Constantin I.C. Brătianu la răspunsul mareșalului Ion Antonescu din 29 octombrie 1942. '

Domnule Mareșal,

Am primit răspunsul dv. in 125 pagini la scrisoaiea mea de o pagină și jumătate din 24 septembrie 1942.

357.

In timpul guvernării tatălui meu, Ion C. Brătianu, întemeietorul României moderne, apoi a fratelui meu. Ionel Brătianu, întregitorul ei, persoane geloase pe opera lor și ziare ca *Războiul,* apoi ca *Dreptatea* lui Fleva și *Adevărul,* au căutat să înșele opinia publică, susținînd că acești oameni de stat, care nu au găsit cu cale să le răspundă, se ocupau nu de interesele țării, ci de ale lor particulare.

Astăzi dv. procedați la fel : față de partidul meu, de familia mea și de mine, făcîndu-mi cinstea să declarați că sînt principalul răspunzător de trecutul țării în timp de 40—50 de ani și de „catastrofa morală și politică a țării“. Dacă nu m-ați adus la bara justiției a fost din cauza mărinimiei dv. Urmînd exemplul predecesorilor mei, nu voi răspunde atacuriloi' dv.. pentru că nu este de demnitatea mea să răspund la niște acuzări care nu au nici un temei și pentru că ele nu mă ating, de vreme ce am conștiința că mi-am făcut datoria, contribuind și eu la ceea ce consider ca o operă utilă țării noastre.

Dealtminteri, în împrejurările grave prin care trece România, orice discuție asupra meritelor noastre respective nu are rost.

Ceea ce mă preocupă este ceea ce trebuie să faceți dv., care ați luat în mînă toate puterile statului român, să preveniți pericolul ce ne așteaptă la sfîrșitul războiului in care ne-ați angajat.

Numai din această preocupare v-am scris mai multe scrisori la care ați răspuns prin acuzări calomnioase în contra mea.

In tot trecutul istoriei noastre naționale, personalitățile politice ale României și-au dat mîna ca să domine evenimentele grave ce o amenințau. Conducătorii puneau pe adversarii lor politici în cunoștință cu acțiunea ce vor lua și primeau fără supărare sfaturile pe care persoane care aveau aceleași idealuri cu dînșii le sugerau.

De aceea, urmînd .aceste exemple, colaborez astăzi cu dl. Maniu. Ca președinte al Partidului Național Liberal, care în prima linie a lucrat la emanciparea României de sub influențe străine, la organizarea și consolidarea statului român și la întregirea țării, și ca șef al familiei Brătianu, mă cred dator să nu mă dezinteresez de soarta ei și, oricare ar fi supărarea ce vă cauzez, să-mi fac datoria să vă scriu ceea ce cred că-trebuie să faceți pentru salvarea patriei, azi în pericol.

în scrisoarea dv. spuneți că țara va judeca între dv. și mine.

Desigur că istoria, dezbrăcată de resentimente personale și de porniri trecătoare, cum a stabilit opera Partidului Național Liberal sub președinția lui Ion C. Brătianu în trecut, va stabili și pentru vremurile actuale în mod obiectiv rolul regimurilor care s-au succedat la cîrma țării. Nu declarațiile interesate vor putea schimba realitatea faptelor. Pomul se recunoaște la fructele ce produce, iar nu la florile sale care pot fi seci. Dv. ați afișat în toată țara enorme pancarte cu programul pe care vă angajați să-1 realizați : „Nici o brazdă românească nu se uită“, care astăzi au dispărut spre marea tulburare a sufletelor.[2]

Așteptînd realizarea lui, țin să vă declar că, oricare sînt greșelile ce cred că se fac, dacă veți reuși să reîntregiți țara, să o emancipați de influențele străine și să restabiliți situația ei economică din trecut, voi fi cel dințîi care vă va felicta de opera realizată.

Propunerea dv. de a vă lua locul la cîrma statului, cînd sub ocupația străină se declară că „România este

Mareșalul Antonescu", este desigur o glumă din partea dv.

Primiți, vă rog, domnule Mareșal, asigurarea simțămintelor mele de înaltă considera țiune.

C. I. Brătianu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, f. 222..

[2] Faptul se explica prin noul arinistițiu de' presă survenit între România și Ungaria.

36

9 decembrie 1942

Scrisoarea adresată de mareșalul Ion Antonescu lui luliu Maniu, referitoare la gestiunea Consiliului de Patronaj. [1]

Domnule Maniu,

Sînt informat că doriți să aveți, pe alte căi decît cele normale, acte care privesc gestiunea Consiliului de Patronaj.

Pentru a vă satisface curiozitatea, am dat ordin Consiliului de Patronaj să vă țină la dispoziție, la cerere, toate registrele de înregistrări, de mînuirea fondurilor și toate actele de control încheiate lunar de referentul Curții de Conturi în privința modului cum sînt gestionate su- mele strînse, numai din generozitatea și înțelegerea românilor adevărați.

Găsesc că aceasta este cea mai bună și mai leală cale pentru a vă informa, ca unul care ați contribuit și dv. — cu cît ați contribuit — pentru ajutorarea soldaților de pe front, a invalizilor și nenumăraților săraci, pe care mi i-a

lăsat, ca o tragică moștenire, guvernele democratice.

Găsesc de asemenea că, după ce veți confrunta realitățile cu intriga și insinuarea odioasă, veți avea lealitatea să arătați pe acela din Consiliul de Patronaj, care are

360 atîta conștiință patriotică și onoare civică, încît nu se sfiește să vă inducă în eroare.

Cine se servește de astfel de oameni și recurge la astfel de procedee nu poate contribui la îndreptarea și normalizarea acestui popor, găsit de mine profund demoralizat și total dezorganizat, de către aceia care timp de 20 de ani i-au dat cel mai rău exemplu prin recurgerea la astfel de mijloace.

Dacă doriți însă să vă informați — ceea ce -găsesc că este ligitim — de medul cum gospodărește soția mea fondul de 1 600 000 000 lei, pe care încrederea unanimă a țării i l-a pus benevol l-a dispoziție, cred că ar fi mai normal ca atît dv., cît și cei din jurul dv., care au uitat trecutul și faptele lor și care își pierd timpul cu insinuări și trageri de sfori politice, să vă dați osteneala să coborîți în mijlocul mizeriei și în mjlocul orașelor și satelor, pentru a constata tot ce s-a cheltuit și ce s-a înfăptuit pentru căminele și cantinele studenților, copiilor săraci, muncitorilor, vînzătorilor ambulanți etc , pentru restaurantele in care oamenii săraci, intelectuali și mici funcționari, se pot hrăni cu 20, 40, 60 și 120 lei de masă.

Veți vedea în același timp cîte spitale au fost dotate, cum sînt întreținute și gestionate ; cîte ateliere s-au înființat, pentru a da de lucru femeilor sărace și soțiilor mobilizaților ; cîte orfelinate, cîte ajutoare de bani, lemne și îmbrăcăminte s-au dat invalizilor, orfanilor și studentilor ; ce instituții de proteze și de reeducare pentru invalizi și orbi s-au făcut și cu cît a contribuit, același consiliu, cu bani proprii și cu personalul său, pentru bjserici și școli ; cîte școli din cele începute de dv. și lăsate în paragină au fost terminate, cîte s-au construit din nou în suburbane — care pînă acum erau total lipsite de localuri

—, cîte preventorii și solarii s-au făcut ; cîți copii, invalizi și studenți, care nu aveau nici cămașe pe ei și

erau plini de păduchi și de rîie au fost îmbrăeați ; dte dispensare, băi publice, băi la școlile primare și ette cabinete medicale s-au înființat, unde se examinea^ și tratează gratuit copiii, săracii, refugiații și studenții.

Sînt sigur că, dacă în loc de a vă ține de mese șt de mtrigării politice, ca pe timpurile de tristă amintife, ați ii făcut personal această constatare și, dacă ați fi intrat măcar o singură dată în spitalele noastre de răniți» sau m instituțiile enumerate mai sus, ați fi fost mai complet ți mai bine informat și nu ați fi avut nevoie să ascultați sau să credeți pe ticăloșii vieții noastre publice, care astăzi vina la dv., iar mîine se vor duce la altul. -

în sfîrșit, făcînd astfel, ați fi avut personal prilejul, ținînd seama de ce s-a făcut în trecut și în această privință să comparați ce s-a făcut și pe plan social, de la venirea mea la conducere, ce s-a înfăptuit în mai puțin de doi ani și ce vom lăsa urmașilor noștri la plecare, prin truda atîtor femei, funcționari și devotați personali.

Sper, domnule Maniu, că veți fi de acord că procedînd astfel, ar fi fost mai leal, față de un om care se zbate în cele mai groaznice greutăți și chinuri și față de un regim care v-a salvat și pe dv. și neamul de la dezonoare și de la pieire, regim care nu are altă vină decît pe aceea că a venit la conducere după regimurile care au guvernat, în loc să vină înaintea lor.[2]

Mareșal Antonescu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fonti Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 4871940, f. 104—105.

[2] Merită a ti consemnat faptul că,; în toamna lui 1944, după debarcarea mareșalului Ion Antonescu, presa a vorbit, insistent despre un. proces iminent privind gestiunea fondurilor Consiliului **de** Patronaj. Acest proces nu s-a mai intentat, evident, d<n lipsă **de probe.**

362

14 februarie 1943

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu mareșalului Ion Antonescu, referitoare la arestarea directorului societății „Letca".[1]

Domnule Mareșal,

Dl. Alexandru Buzescu este de mai mult de 2 luni închis în pușcăria din str. Plevnei, [2] fără a i sc putea arăta pentru ce fapt se află acolo.

Deși am intervenit de mai multe ori ca el să fie eliberat, totuși mi s-a răspuns că acest lucru nu se poate face fără ordinul dv.

Dl. Buzescu este o personalitate în lumea noastră economică. Om de o corectitudine exemplară, de o capacitate recunoscută, el este de 41 ani funcționarul societății „Letea“, al cărei director este. El nu poate fi confundat cu spionii sau revoluționarii, cu care este închis în pușcăria Siguranței.[3]

Pentru ce a fost închis ? Ce imputări i se pot face că tulbură ordinea de stat ? In virtutea căruia dintre decretele dv. de lege se află arestat ?

Iată o serie de chestiuni la care nu se dă răspuns. Din această cauză dl. Buzescu nu poate să se justifice. El este supus la un regim material și moral deplorabil, iar sănătatea sa este grav amenințată. Ați fost și dv, sub regele Carol II supus la un regim forțat, deși mult mai blind decît al arestatului de asjtăzi. Acest fapt a indignat conștiința publică. De aceea, cînd ați luat în mînă toate puterile statului, ați făcut o serie de declarațiuni pe care vi le reamintesc astăzi.

în conferința cu prefecții din octombrie 1940 ați declarat : „Am răsturnat un regim nefast pentru țară și nu putem crea altul și mai nefast și regimul devine nefast atunci cînd elementele pe care se sprijină el și în special elementele de administrație publică sînt arbitrat e",

Ordinul dv. circular nr. 4224 din li) septembrie 1940 se rezumă astfel : „Aplicarea legalității integrale, fără nici un fel de deosebire, formează baza oricărei instituții, dreptul suveran la dreptate trebuie recunoscut oricui îl are și trebuie aplicat oricui îl cere, fără nici un fel de ocolire, de interpretări sau de discuții. Dreptatea se dă după legiuiri scrise, dar se dă și după comandamente de ordin moral

în virtutea frumoaselor principii de legalitate și de dreptate pe care de mai multe ori le-ați proclamat, vă cer, în numele d-lui Buzescu, ca să dați ordin să fie eliberat, pentru ca justiția să rămînă și în viitor fundamentul statului.

Primiți, domnule mareșal, asigurarea simțămintelor mele alese»

C. I. Brătianu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția' Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, f. 223.

[2] Malmaison.

[3] în aceeași închisoare era deținut și Rică Georgescu, șeful unei rețele britanice de spionaj, anihilate în toamna lui 194’1.

38

22 februarie 1943

Răspunsul mareșalului Ion Antonescu ia scrisoarea lui Constantin I. C. Brătianu din 14 februarie 1943. [1]

Domnule Brătianu,

Scrisoarea dv.. prin care vă arătați nedumerirea pentru arestarea d-lui Alexandru Buzescu, afirmînd că nu i

364 se poate arăta pentru ce fapt se află arestat și cerînd. eliberarea sa „pentru ca justiția să rămînă și în viitor fundamentul statului", m-a surprins. M-a surprins, pe de o parte, fiindcă socoteam că și dv. și d-1 Buzescu cunoașteți motivele pentru care acesta a fost arestat, iar, pe de altă parte fiindcă, după cum am aflat, dacă d-1 Buzescu a stat pînă acum arestat fără îndeplinirea formelor legale, aceasta s-a datorat tocmai intervențiilor făcute în favoarea sa. Deci greșit îmi imputați mie neîndeplinirea formelor legale cu ocazia arestării prietenului dv.

Eu am fost întotdeauna respectuos de principiul că justiția trebuie să rămînă fundamentul statului. De aceea am declarat de la început d-lui Prim Președinte al înaltei Curți de Casație și Justiție, Dimitrie Lupu, că doresc ca justiția să-și facă întotdeauna datoria întreagă, rămînînd în afara oricărei influențe de ordin politic sau administrativ și i-am arătat că nu înțeleg să mă amestec niciodată în hotărîrile ei. pe care le vreau mai presus de orice considerent de oportunitate și, credincios acestui principiu, nu m-am amestecat niciodată în hotărîrile justiției și, deci, nici în cazul arestării d-lui Buzescu.

D-1 Buzescu a fost arestat fiindcă s-a găsit la domnia sa răspunsul meu la un memoriu al dv., răspuns care cuprindea o serie de date secrete și pe care prietenul dv. l-a multiplicat la mașină în scopul vădit de a-1 difuza în public.

Cred, domnule Brătianu, că sînteți de acord cu mine că fapta d-lui Buzescu este foarte gravă. Dacă eu înțeleg să vă încredințez dv. unele secrete de stal, fiind în mă-

sură să vă dați seama de răspunderea ce aveți în păstrarea lor, nu înțeleg ca altcineva să-și însușească acest document care vă era adresat dv. personal și să-1 multiplice pentru a-1 difuza în public.[2]

Cred că sîntem de acord că o elementară eleganță, ce stă în tradiția raporturilor dintre oameni, împune ca schimburile de vederi scrise sau verbale, dintre ei, să ră-

mină secrete, mai ales atunci cînd privesc interesele mari ale statului.

Eu n-am folosit niciodată pentru publicitate memoriile dv., și cred că nici în intențiunea dv. n-a stat să difuzați în public răspunsurile mele, cu deosebire atunci cînd ele cuprindeau date secrete privind apărarea și existența statului.

Prietenul dv. s-a făcut deci vinovat nu numai față de legile țării, dar și față de încrederea pe care, desigur, i-ați acordat-o.

Eu nu contest capacitatea, d-lui Buzescu, care nu este confundat cu spionii și revoluționarii, însă domnia sa are o vină care se încadrează în Codul Penal și pe care va trebui s-o plătească dacă justiția va hotărî astfel

De aceea, am dat dispoziții să se intre în legalitate și d-1. Buzescu să fie internat în lagăr și deferit justiției.[3]

Dacă dv. vă declarați gata să răspundeți pentru fapta sa, aceasta nici nu-1 poate absolvi de vina pe care o are, nici nu-1 poate scoate de sub judecata legală, deoarece răspunderea penală are un caracter strict personal și transferul de răspunderi pe care-1 propuneți este inoperant în drept.

Cît privește comparația pe care înțelegeți să o faceți între arestarea d-lui Buzescu și deținerea mea sub regimul fostului rege Carol

al II-lea, cred că ea nu își are nici un rost aici, fiindcă și diferența de situații și diferența de motive a detențiunii nu îngăduie o asemenea comparație.

Eu n-am divulgat niciodată secrete care nu-mi aparțineau și cu atît mai puțin cînd ele priveau siguranța și apărarea țării, cum a făcut d-1 Buzescu.

In încheiere, cu toată părerea de rău, sînt nevoit să vă comunic că sînt în imposibilitate de a mă amesteca într-o chestiune care depinde în totul numai de justiția țării.

Justiția va hotărî singură în acest caz.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

I. Antonescu
Mareșal al României și Conducătorul Statului,

NOTE

[1] Arhivele Stalului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, f. 224—226.

[2] Este vorba despre răspunsul mareșalului Ion Antonescu din 29 octombrie 1942.

[3] Nu am descoperit ii< arhii'e date privind arestarea lui Alexandru Buzescu. La procesul din mai 1946 referi nd u se la un caz similar. Eugen Cristescu a declarat : „Relațiile cele mai multe, domnule președinte, le-am avut direct, cu domnul luliu Maniu Acesta a făcut mai multe intervenții la mine, pentru scoaterea din lagăr a cîtorva dintre prietenii săi politici, și anume : Jlie Lazăr, care statea ia Capșa și. printre sandvișurile cu icre negre și paharele de vermuth, discuta politică in gura mare și împărțea scrisorile domnului Maniu și Dinu Brătianu, în fiiu.ci, pe Calea Victoriei. De acest lucru au aflat și germanii, cărora noi le spuneau , mereu, că democrația românească nu face nici o acțiune, discută și vorbește. Poate să vorbească, fiindcă numai atunci cînd trece la o acțiune serioasă demnul mareșal va lua măsuri. Răspundeam totdeauna în acest fel, iar Killinger îmi răspundea : *Dumneata știi ce se petrece la Capșa ?* Atunci, domnul mareșal mi-a ordonat : Fă *o adresă la Ministerul de Interne și acești domni să se ducă la lagărul din Tirgu Jiu."*

39

20 aprilie 1943.

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu mareșalului Ion Antonescu, privind o întrevedere a acestuia cu Adolf Hitler.[1]

Domnule Mareșal,

Comunicatul publicat cu ocazia întrevederii pe care ați avut-o cu Fuhrerul Adolf Hitler Conține unele afir- 3C7 mâții cărora sîntem siliți să protestăm cu toată energia în numele poporului român.

Vă este cunoscută atitudinea politicii noastre și a par» tidelor pe care le prezidăm, față de politica pe care dv. o duceți alături de Germania și aliații ei.

V-am semnalat continuu gravele primejdii la care expuneți națiunea română, făcînd acte de solidaritate cu acei care au ciuntit România Mare și care în mod ine-, vitabil merg la catastrofă, avînd contra lor cele mai mari .și mai puternice națiuni ale lumii.

Dv. ca șef al unui regim de dictatură nu aveți dreptul să angajați națiunea intr-o direcție în care ea nu vă poate urma; deoarece ea are conștiința că. odată Basarabia și Bucovina readuse la trupul țării România nu are nici un motiv să lupte sau să dorească înfrîngerea Angliei și a Statelor Unite, națiuni care, alături de Franța și ceilalți aliați ai lor în războiul trecut, au pierdut milioane dintre fiii lor pentru ca prin victoria noastră comună să se rea[1]-lizeze visul nostru secular : unitatea tuturor românilor între frontierele lor etnice

Interesul și onoarea națională nu permit să avem astăzi sentimente și atitudini ostile față de marile democrații anglo-americane, aliații naturali ai noștri și ai tuturor națiunilor mici de pe glob.

Românii sînt un popor pașnic și modest. Ei nu ambiționează roluri în așezarea lumii.

în special comunicatul cuprinde și următoarele afirmâții :

„Convorbirile privitoare la situația politică generală și la lupta comună contra bolșevismului și plutocrațiilor anglo-americane unite cu el s-au desfășurat în spiritul prieteniei germano-române și în sensul comunității de luptă neclintită de care sînt pătrunse națiunile aliate prin Pactul Tripartit. Fuhrerul, precum și conducătorul de stat român, și-au confirmat hotărîrea de a continua, fără

șovăire, prin mobilizarea tuturor forțelor, luptă împotriva inamicilor Europei, pînă cînd va fi cîștigată fără compromisuri victoria definitivă. Cot la cot cu popoarele puterilor Axei, poporul român va duce acest război pînă la victoria finală". '

Dacă lupta pentru recucerirea și eliberarea Basarabiei și a Bucovinei a fost legitimată de întreaga suflare a țării, poporul românesc nu a aprobat și nu aprobă continuarea acestei lupte dincolo de hotarele noastre firești. Dezaprobarea lui devine încă și mai categorică față de intenția de a-1 duce la un război împotriva Angliei și a Statelor Unite, vizate în acest comunicat.

Avem convingerea că o armată națională cum este a noastră nu poate fi dusă în război împotriva sentimentului național unanim care păstrează nu ură, ci recunoștință puterilor occidentală.

Ținem în special să protestăm cu toată tăria împotriva caracterului anti-anglo-saxon ce se dă războiului nostru prin acest comunicat, rugîndu-vă ca în viitor să împiedicați astfel de manifestări de natură a prejudicia grav interesele naționale ale României.[2]

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Președintele Partidului Național Liberal,

Președintele Partidului Național Țărănesc.

C. I. Brătianu Iuliu Maniti

NOTE

[1] Arhivele*Stalului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 25/1940, f. 201—202.

- întrevederea dintre mareșalul Ion Antonescu și Hitler a avut loc la 12—13 aprilie 1943. Dictatorul german a Cerut cu acest prilej îndepărtarea lui Mihai Antonescu din fruntea Ministerului Afacerilor Străine român, fiind informat despre tentativele acestuia de a scoate România din alianța cu Axa. Mareșalul nu a dat curs acestei cereri. ■ '

40

6 mai 1943

Scrisoarea adresată de Constantin 4. €. Brătianu mareșalului Ion Antonescu, privind oportunitatea aminării parării militare tradiționale de la 10 mai[1]

Stimate domnule Antonescu,

In momentul cînd de teama bombardărilor de avioane ' se evacuează populația Bucureștilor și după raidul de la Constanța,[2] nu găsiți ce ocazie s-ar da rușilor ca să profite de aglomerația cauzată de revista militară, ca să omoare un mare număr de oameni, militari și civili ? în atari condiții chiar apărarea noastră antiaeriană ar spori numărul victimelor prin tirul său.

Nu s-ar putea amina parada, care nu ar dovedi nimic, dar care ar fi chiar periculoasă ?

L-am rugat pe Gheorghe Brătianu să vă expună părerea mea, care este a multora, dar cum nu v-a putut vedea, mă cred îndreptățit să vă scriu.

C. I. Brătianu

NOTE

[1] Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, f. 175.

[2] Raidul de bombardament de la Constanța, evocat de Dinu Brătianu,' fusese efectuat de sovietici, fără a provoca pagube însemnate. Primul raid de bombardament american asupra te-

ritoriului românesc a fost efectuat în noaptea dinspre 11 spre 12 iunie 1942, cu 13 aparate *Liberator.* Primul raid masiv al americanilor a fost înregistrat la 1 august 1943, asupra Cîmpinei și Ploieștilor, angajînd o escadră de 177 aparate de același tip, decolate de la Benghazi. Pînă jn 1944, Royal Air Force a operat în spațiul aerial} românesc cu formații restrînse, în misiuni de Îiiyersiune și Șyopagandă — lansare de spioni și afișe —, sau entînd minarea djn zbor a apelor Dunării, în sectorul Porțile de Fier, jțțț primăvara și vara lui 1944, britanicii au efectuat asupra Românieј. exclusiv bombardamente de noapte. Primul s-a consumat în heaptea dinspre 15 spre 16 aprilie 1944, asupra orașului Turnu Severin.

41

10 iulie 1943

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu mareșalului Ion Antonescu, despre situația României după doi ani de război.[1]

Domnule Mareșal,

După doi ani de război, care a adus României pierderi foarte mari, poporul românesc a așteptat ca cel **pu**țin această aniversare să-i aducă sfîrșitul unor **jertfe** extrem de primejdioase pentru viitorul țării.

Din nenorocire constatăm că, în ciuda evidenței **eve-**nimentelor, domnia voastră urmați înainte cu trimiterea de trupe pentru teatrul de război din Rusia. **Faptul că** mențineți și trimiteți unități în Rusia este cu atît mai dureros cu cît el este în contradicție izbitoare cu declarațiile domniei voastre repetate, declarații care sînt în acerd cu sentimentul public al țării.

La aceste fapte se mai adaugă însă atitudinea adoptată în ultimul timp de vecina noastră Ungaria. Primul **mi**nistru maghiar, dl. Kallay,[2] a declarat în ultima **sa cu-** vîntare că „sacrificiul în sine nu este un scop" și

că „sacrificiile Ungariei își au limitele lor **naturale în posibi**litățile existente".

Deși a avut pierderi care echivalează cu aproximativ a zecea parte din pierderile armatei românești, și **deși** aceste pierderi afectează în măsură covîrșitoare minoritățile și, în primul rînd, pe românii din Transilvania **de** nord, dl. Kallay a declarat că a retras armata ungară din front și a adăugat că d-sa consideră „ca o datorie sfîntă" de a crea o nouă armată în locul celei pierdute.[3]

371

Știm cu toț-ii care este misiunea pe dare politica maghiară o atribuie armatei maghiare. Pentru Budapesta este o axiomă fundamentală că, dacă Ungaria a fost dezmembrată în anul 1918, se datorește exclusiv faptului că la sfîrșitul războiului trecut s-a găsit fără apărare. De aici sforțarea principală și neîncetată a Ungariei de astăzi de a păstra armata maghiară cît mai intactă și de a reface pierderile ei relativ reduse în timpul cel mai scurt cu putință. De aici și gelozia Ungariei de a-și păstra controlul exclusiv asupra vieții sale economice în general și asupra industriei sale de război cu deosebire, indispensabilă apărării naționale, spre deosebire de România, a cărei industrie de război, în urma amestecului străin, are un randament extrem de redus.

„Maghiarimea a tras învățămintele anului 1918 și de aceea ține minte", a spus d. Kallay, iar regentul Horthy [1] a adăugat, adresîndu-se armatei : „Sînt convins că ceasul va suna, din nou vă veți bate, cu aceeași hotărîre pentru viitorul scumpei noastre patrii".

Noi știm cu toții cum înțeleg ungurii viitorul patriei lor. Socotelile dintre țara noastră și țările cu care avem litigii nu sînt terminate. Cu ce le vom lichida însă dacă ne cheltuim toate forțele și ne jertfim ultimele rezerve de tinerețe și vigoare în Rusia, în Ucraina, Crimeea și Caucaz, în loc să le păstrăm pentru hotarele noastre etnice ?

Măcinîndu-ne ultimele contingente și găsindu-ne în

strictă dependență de Germania în privința armamentului, sîntem convinși că existența noastră este expusă celor mai tragice posibilități chiar și în cazul — imposibil după noi — al unei victorii complete a Germaniei, care nu face decît războiul ei, hotărîtă a nu sacrifica nici un om pentru interese străine.

Domnia voastră, domnule mareșal, înșivă ați recunoscut cîndva că, dacă armata română primea să intre in triunghiul morții în anul 1917, cum ne cereau aliații

372 alunei, luptele de pe Tisa, care au determinat soarta Unirii cu Transilvania, nu ar fi fost cu putință. Numai rezervele păstrate pentru lichidarea de socoteli din preajma păcii ne-au garantat integritatea națională.

Să nu ni se spună că hotărîrea de a se trimite trupe dincolo de Nistru ne-a fost impusă de Germania, cînd știm bine că Ungaria, după o contribuție armată foarte redusă, își retrage trupele, rezervîndu-le pentru altă destinație, și cînd Finlanda, de un an și jumătate, a oprit orice ofensivă, aducînd aceasta la cunoștința Germaniei, iar Bulgaria nu a luat nici o parte armată la acest război, deși a profitat ca și Ungaria de pe urma lui.

Intr-un memoriu ce vi s-a adresat în vara anului trecut, s-a subliniat că, dacă Germania nu poate singură să învingă Rusia, ea nu va izbuti nici cu ajutorul celor 10-20 divizii românești. De atunci a trecut un an și oștirile noastre au suferit pierderi catastrofale la Stalingrad, în Cotul Donului și în Caucazia. Divizii întregi au căzut în captivitate, multe mii de români au pierit pentru cucerirea unor ținuturi și orașe care pe urmă au fost părăsite, demonstrînd inutilitatea cumplită a jerfelor aduse și confirmînd temeinicia afirmației de mai sus. Țara se întreabă, pe bună dreptate, cîte sacrificii se mai cer și cîți români să mai piară spre a vă convinge de un adevăr care azi e un bun comun al opiniei publice românești ?

Dacă ungurii au tras învățămintele anului 1918, cum am putea să le nesocotim noi, care am profitat de ele ?

Convinși că sîntem în simțămîntul nu numai al țării întregi, ci și al oștirii ei, vă cerem, domnule mareșal:

Să nu luați singur o răspundere prea mare;

Să opriți jertfele inutile și

Să refaceți armata .țării, întreaga ei armată. înzestiată și gata de a face față oricărei primejdii în calea realizării aspirațiilor ei proprii.

Opinia publică românească admitea o acțiune de apărare a granițelor ei firești și nicidecum o acțiune de

cucerire. In acelaș timp România nu poate să rămînă angajată într-o acțiune contra democrațiilor apusene, care au dat ajutor hotărîtor pentru crearea României Mari.

Vă rugăm, domnule mareșal, să supuneți — cel puțin acum, în ultimul moment — unei revizuiri esențiale politica domniei voastre, care nu s-a sprijinit pe asentimentul țării și ale căror consecințe noi vi le-am semnalat de la început.

Primiți, vă rugăm, domnule mareșal, expresiunea înaltei noastre considerațiuni.

Președintel Partidului Național Liberal, C. I. Brătianu

Președintele Partidului Național Țărănesc, Iuliu Maniu

NOTE

1 Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 60/1940, f. 227—230.

2 Kallay Miklos, prim ministru al Ungariei din martie 1942 pînă în martie 1944.

3 La data scrisorii, declarațiile în speță fuseseră deja semnalate lui Hitler.

4 Horthy Miklos, regent al Ungariei din martie 1920 pînă în octombrie 1944.

42

12 august 1943

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu și Iuliu Maniu mareșalului Ion Antonescu, privind situația internațională a României. [1]

Domnule Mareșal,

încă din clipa în care trupele noastre, recîștigînd pro-

vinciile răpite în vara anului 1940, au început a purta

374 **războiul alături de armatele germane, dincolo de Nistru, v-am atras continuu atențiunea, printr-un șir neîntrerupt de memorii și proteste, că. România nu trebuie să depășească îh operațiunile militare în care se găsește angajată caracterul strict defensiv al războiului pe care-1 duce.**

Cu deosebire, după terminarea campaniei anul 1941, atunci cînd și unele căpetenii militare se rostiseră împotriva participării mai departe a armatelor noastre la luptele din răsărit[2] am stăruit din nou asupra necesității de a nu istovi forțele armatei române în luptele duse și depărtate de hotarele țării și de obiectivele ei firești și asupra nevoii de a le păstra pentru realizarea integrală a revendicărilor naționale amenințate și încălcate de vecinii noștri direcți.

Am repetat acest demers, înainte ca armatele noastre să ia parte la ofensiva anului 1942, ce le-a dus pînă în Caucaz și pe Volga, prevestind din nefericire în zadar dezastrele la care erau supuse luptînd atît de departe de țară.

Am intervenit din nou, în același scop, după ce se încheiase dureroasa experiență a pierderilor uriașe suferite în cotul Donului și la Stalingrad, nădăjduind că măcar acum se va ține seamă de aceste împrejurări tragice, spre a se readuce în țară toată armata noastră, în scopul refacerii și reorganizării ei.

In fine nu demult, după ce primul ministru al Ungariei, dl. Kallay a anunțat în declarațiile sale cunoscute că întreaga armată ungară a

fost retrasă de pe frontul de răsărit și că ea se pregătește să lupte numai pentru țelurile politicii maghiare, am cerut din nou să se aducă în țară trupele de pe frontul îndepărtat al Cubanului, pentru a străjui hotarul descoperit al Ardealului românesc.

3T5

Toate aceste demersuri au întîmpinat din partea dv. o hotărîtă împotrivire sau au rămas fără răspuns.

Avem un prea mare sentiment al răspunderii, spre a nu ne înfățișa toate consecințele inițiativei noastre și a nu ne da seama că, mai presus de orice, trebuiesc făcute toate sforțările pentru a păstra nu numai armata, ci și suveranitatea statului nostru.

In momentul în care ne aflăm, trebuie totuși considerate următoarele puncte de vedere :

Mai întîi, necesitatea de a nu împinge la extrem, prin prezența pe frontul rusesc a trupelor noastre, al căror număr nici nu mai reprezintă un aport militar considerabil, ostilitatea Angliei și Statelor Unite, puteri cu care nu avem nici un motiv și nici un interes de a întreține o stare de dușmănie. Nu trebuie să uităm că guvernul britanic, cu care ne aflăm în război, a declarat că nu va ține seamă de arbitrajul de la Viena [3], pe cînd aliații noștri actuali, care sînt autorii arbitrajului, îl consideră în vigoare, și că nu este admisibil' să continuăm a lua parte la conflictul actual mondial în contra democrațiilor de la care putem spera ocrotirea intereselor noastre naționale și spirituale.

Nu trebuie date, de asemenea, pretexte Rusiei, spre a putea invoca motive de' securitate în îndeplinirea scopurilor ei imperialiste, nici să înrăutățim raporturile noastre pentru viitor cu Rusia, care trebuiesc să fie de bună vecinătate.

De altă parte, nu putem pierde din vedere că Germania nu mai are inițiativa operațiunilor militare și nu va mai putea dicta condițiunile păcii.

Prăbușirea fascismului nu mai face posibilă organi-

zarea unitară a Europei, după programul Axei. [4]

Italia nu mai poate considera participarea sa la război ca o cruciadă contra bolșevismului și nici nu se știe cît timp va putea continua lupta. E de prevăzut că în scurt timp va căuta să încheie pacea.[5]

376

In ce situație rămîne atunci România, ca singură colaboratoare a Germaniei, intr-un război purtat în interiorul Rusiei ?

Soldatul român nu înțelege scopul unei lupte atît de îndepărtate. Cele cîteva divizii ce se mai află pe front nu pot determina soarta războiului. Dacă Germania nu poate ține piept adversarilor săi, sacrificiul ultimelor forțe militare ce ne-au rămas e inutil pentru rezultatul final al războiului. El ar pune însă țara noastră într-o situație periculoasă, față de vecinii noștri unguri, care nu se sfiesc să declare că-și rezervă armatele pentru realizarea scopurilor politicii lor naționale.

Pe lîngă aceasta, în ultimele săptămîni, s-au înregistrat avertismente din partea puterilor aliate, că de nu Vom retrage trupele care luptă pe frontul rusesc, țara noastră va suferi bombardamente aeriene.

La 1 august această amenințare s-a realizat și instalații de mare însemnătate ale regiunii noastre petrolifere au fost distruse de bombardamentul aviației americane, fără să mai socotim jertfele populației civile. De aci înainte, ne putem aștepta ca aceste distrugeri să se intensifice și ca întreaga economie a țării să fie adînc tulburată. [G]

Va fi România în stare să repare toate distrugerile care vor fi efectuate, iar puterea ei nu va fi cu totul sleită față de aceea a vecinilor, care și-au păstrat forțele intacte ?

Ați înfățișat participarea noastră la război ca o cruciadă în contra bolșevismului, în loc de a arăta că scopul nostru nu a fost altul decît a redobîndi Basarabia și Bucovina.

Se mai-lasă impresia că am voi să anexăm Transnistria, ca o compensație pentru Ardealul pierdut, fapt care ar spori în viitor dușmănia puternicului nostru vecin de la răsărit și face ca opinia publică din alte țări

377

ale Europei să nu măi înțeleagă rostul războiului pe ca- re-1 ducem.[7]

Astăzi, cînd evenimentele se precipită, trebuie ca ceea ce nu s-a făcut în urma demersurilor ce v-au fost aduse la cunoștință, în atîtea împrejurări, să îndepliniți măcar acum, cînd situația politică și militară vă arată că participarea noastră mai departe la război nu poate duce decît la o catastrofă, ce trebuie evitată cît mai este timp.

Nu este admisibil ca națiunea română să fie angajată și reținută într-o conflagrație universală prin voința unei ocîrmuiri contra opiniei publice, iar armata ei ținută departe de hotarele țării periclitate din toate părțile.

Națiunea română cere să se termine acest război, iar armata ei să fie șdusă acasă, ca să apere hotarele țării și glia strămoșească.

Primiți, vă rugăm, domnule mareșal, asigurarea osebitei noastre considerațiuni.

Președintele Partidului Președintele
Partidului Național Liberal, Național
Țărănesc,
C. I. Brătianu luliu Maniu

NOTE

[1] Arhiva CC. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, f. 150—153.

[2] Generalii Iosif lacobici și Nicolae Ciupercă.

[3] La 3 septembrie 1940, Winston Churchill declarase în Parlamentul britanic : „Camera a aflat, desigur, că România a suferit de curînd o gravă mutilare teritorială... Dar noi n-avem deloc intenția de a recunoaște schimbările teritoriale care se vor face în timpul războiului, în afara cazului că ele ar fi urmarea unui acord prin bună înțelegere între părțile interesate."

[4] La 25 iulie 1943, Benito Mussolini fusese îndepărtat de la conducerea Italiei.

[5] Armistițiul Italiei cu puterile aliate împotriva Axei s-a încheiat la 8 septembrie 1943.

[6] După raidul de la 1 august 1943, bombardamentele americane asupra României au fost reluate abia la 4 aprilie 1944.

[7] Autoritățile românești nu au exprimat niciodată intenția de a anexa Transnistria. Astfel de idei, vînturate prin presa timpului, nu pot fi imputate decît ziariștilor care le-au emis.

43

August 1943
Răspunsul mareșalului Ion Antonescu la scrisoarea lui Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu din 10 iulie 1943. [1]

Domnule Brătianu,

După cel mai elementar principiu, „operațiunile militare cu caracter strict defensiv" pe care le preconizați trebuiau duse în lungul granițelor României Mari, înainte ca ele să fi fost sfărîmate de cascada evenimentelor politice din vara anului 1940.

Aceasta era prima și cea mai elementară datorie a unei țări.

Pentru a-și fi putut îndeplini această datorie, România trebuia :

— în primul rînd, să aibă o armată puternică, o politică fermă și o conducere energică, pricepută, respectată și mai ales unitară ;

— în al doilea rînd, să se sprijine în orice moment pe alianțe puternice și

— în al treilea rînd, cum nu puteam să luptăm singuri pe toate fronturile și nici chiar numai în contra Rusiei. trebuia să ne bucurăm de încrederea aliaților noștri în puterile noastre.

După cum știți, după cum știe oricine, nici una dtn aceste condiții nu a fost îndeplinită.

Ai mata țării era dezorganizată, neinstruită și neînarmață.

La prima apariție a carelor de luptă rusești, un milion de soldați, atît cei înarmați, cît mai ales cei neînarmați. s-au risipit în panică, regimente întregi lăsîndu-se, în unele cazuri, dezarmate de o singură patrulă rusească, dezvăluind în mod brutal și concludent dezorganizarea, slăbiciunea și nepregătirea totală a statului. [2]

379

Politica făcută de România pe plan extern, în intervalul dintre cele două mari războaie, a surprins-o în 1940 total izolată.

Toate „pacturile“ se prăbușiseră ca un castel de cărți.

Faptul îl prevăzusem. Este înregistrat într-un raport făcut de mine în 1934, în calitate de șef de stat major al armatei.

Franța se prăbușise și antrenase vertiginos în prăbușirea ei ultimele rămășițe ale unui sistem politic pe care l-am respectat cu fidelitate, dar și cu încăpățînare, timp de 20 de ani.

Garanția britanică, pe care se mai rezemau ultimele speranțe ale unui sistem politic intern nenorocit, a jucat și pentru noi în aceleași condiții în care a jucat pentru celelalte puteri din Europa, care s-au prăbușit cum s-au prăbușit și se zbat astăzi în nenorocirile în care se zbat.

Sub presiunea evenimentelor, s-a renunțat la această garanție, fără să se fi obținut în prealabil alta în loc. Așa ne-am aruncat cu ochii închiși în brațele Germaniei și ale Italiei.

Panica în care intrase atît țara, care era amenințată de haosul intern, cît și conducerea, ale cărei greșeli se găseau în scadență, a determinat această nouă precipitare.

Așa am ajuns cu brațele goale și nesusținuți de nimeni la ultimatumul rusesc, la arbitrajul de la Viena și la Tratatul de la Craiova.

Cînd am luat conducerea ‘statului, la 6 septembrie 1940, granițele erau prăbușite și armata era mai mult decît în descompunere. Dădea semne de indisciplină de

la general pînă la soldat. Capul regelui și al dinastiei întregi era cerut violent și insistent de stradă. Economia națională era total dezorganizată. Finanțele prăbușite.' Capitala și regiunile aglomerate și industriale lipsite de materii prime, de pîine și de lemne. Căile ferate dezor-
330 ganizate, devastate și asaltate de mii de refugiati care alergau înnebuniți după pîine, după locuință, după haine, după plasament. Administrația publică funcționa în haos, iar tineretul, înnebunit de furie, se înarma și se pregătea să înece în sînge, fără alegere, vinovați și nevinovați. Cu un cuvînt, vulcanul celei mai odioase și sîngeroase revoluții era aprins de la un capăt la altul al țării.

Strada cerea capul tuturor, inclusiv al dv.

Vă reamintesc situația, fiindcă ați uitat-o, vroiți să o uitați. Dar mulțimea nu o uită. Istoria a înregistrat-o, după cum a înregistrat multe, foarte multe care vă privesc și pe dv., și pe domnul Maniu, și pe toți care au stat și stau și azi în jurul dv., toți copărtași la răspunderile unei tragedii provocate de o rea guvernare, care a început din 1918 și a durat neîntrerupt, agravîndu-se pînă cînd a venit scadența ei în 1940.

Afirmați că vorbiți azi în numele „opiniei publice și a armatei dar ați uitat că, și la 6 septembrie 1940, și pe timpul nebuniei legionare, și în ianuarie 1941, pe cînd eu mă zbăteam singur să potolesc strada, să salvez dinastia, să redresez armata, să dau pîine și adăpost refugiaților, să' scap burghezia și elitele de furia ei, fiindcă ele, sub o formă sau alta, aduseseră țara unde o găsisem, să stăvilesc tendințele unguresți și rusești de a profita de dezordinea internă pentru a ocupa și alte teritorii, și să încerc să conving pe toți, de la americani [3] la germani, că România îndeplinește și o funcție europeană și, în consecință, prăbușirea și catastrofa ei va păgubi și altora, dv., domnule Brătianu, împreună cu domnul Maniu și cu toți aceia, apropiați și îndepărtați, care astăzi vă înconjoară și care reprezintă pentru dv., dar nu și pentru

țară, „sentimentul public[11], și care, cu toate că știu și ei, știți și dv. și știu toți, se dezbrăcaseră de curînd și de uniforma de „consilieri regali" și de aceea

381 a „frontului renașterii“ calamităților românești, stăteați ascunși și, trecînd cu teamă răspîntiile, vă furișați noaptea din casă în casă pentru *a* afla ce mai este și a vă găsi loc de scăpare. [4]

Astăzi, cînd pericolul a trecut, cînd viața vă este asigurată, cînd credeți că tot ce vă privește s-a uitat și nu mai aveți răspunderi de dat, cînd hambarele sînt pline, cînd finanțele sînt înfloritoare, cînd încasările sînt excedentare, cînd ordinea în școală, în biserică, în spirite și în administrație este pusă, dar nu în orice împrejurare asigurată, cînd căile ferate și șoselele au fost înmulțite și îmbunătățite, cînd potențialul economiei a fost ridicat, cînd armata este înarmată, încadrată, instruită, disciplinată și echipată cum nu a fost niciodată, cînd credeți că vă puteți sprijini pe puteri străine pentru a lua cu d-nii Angelești, Costinești, Mihai Popovici, Boilă, Dobrești puterea, în contra sentimentului marii majorități a țării și a armatei, restaurând, după ce furtuna a trecut, dictatura dv. economică și politică, exercitată fățiș și ocult, dictînd în interior și luînd-o de la capăt cu jaful și dezmățul democratic, ridicați capul, dați sfaturi, vă prezentați ca salvatorii de mîine; fără să vă dați seama că, prin acțiunea dv., slăbiți acțiunea mea, creați suspiciuni la aliați și în țară, o atmosferă de defetism antemergătoare altor stări catastrofale și mai grave, pe care veți încerca și pe acelea să le aruncați în spinarea altora, după cum încercați să vă spălați pe mîini de catastrofa din ’40, aruneînd-o în spinarea regelui Carol și a domnului Tătărescu.

Zadarnică și neserioasă încercare, fiindcă. opinia publică și istoria nu pot fi înșelate nici cu abilități, nici cu îndrăzneli și nici chiar cu inconștiență.

Armata nu a uitat că a intrat desculță și în zdrențe, fără arme, fără muniții și fără medicamente[5], în 1913. în

în 1916 a dat, tot din cauza nepregătirii, spectacolul al cărui coronament, tragic și de-a pururi rușinos, a fost Turtucaia.

Situația a fost în cea mai mare parte consecința guvernărilor liberale și, în special, a faimoaselor economii ale lui Mitiță Sturdza, în nefasta sa trecere pe la Ministerul Armatei în 1902.

Ce s-a întîmplat în timpul războiului trecut, nu numai pe front cu armata dar și în țara ocupată de inamici și de aliații ruși, nu vă mai reamintesc, fiindcă v-a reamintit-o zilnic, timp de 25 de ani, ura și disprețul public.

Dar, domnule Brătianu, armata nu a uitat că invalizii și luptătorii ei au fost transformați prin necompe- tența și nepăsarea guvenanților, a tuturor guvernanților, în cerșetori și în răzvrătiți. Ea nu uită că sub guvernarea domnului Maniu și a ardelenilor li s-a rupt cu bîta și cu baioneta picioarele de lemn și cioturile brațelor invalizilor, iar apa din tulumbele pompierilor ie-a închis gura cu care cereau pîine, pensii și dreptate.

La fel, nu uită nici studenții, pe care i-am găsit în căminuri în zdrențe, plini de rîie și usca ți de foame, nici lucrătorii din fabrici, exploatați la singe de patronii evrei în ale căror consilii de administrație tronează parazitar și inconștient toți acei care pîndesc astăzi din nou puterea, și nu uită nici funcționarii și plugarii a căror situație era at it de plîns, îneît problema lor trecuse de pe planul intern pe planul internațional.

Armata nu uită că, în 1940, s-a dezonorat și a dezonorat și neamul, fiindcă a fost surprinsă de evenimente neînarmată și neinstruită. Ea știe, fiindcă a scos strigăte de disperare la timp și continuu, că la originea nepregătirii ei stau economiile dezorganizatoare făcute pe seama ei de fratele dv., în guvernarea liberală din 1922—1927, și de dv.. în cele următoare.

Din cauza credinței că nu mai avem nevoie de armată, fiindcă nu vor mai fi războaie ofițerii nu erau plătiți nici cît bucătarii, caii armatei au fost vînduți și chiar dați gratis locuitorilor, fiindcă nu se dădeau fonduri pentru hrana lor. Din aceleași cauze, soldați i erau lăsați la vatră — în unele cazuri chiar zece luni pe an —, trageri nu se făceau fiindcă nu se aloca muniție, depozite de muniție de zeci de miliarde au sărit în aei- trăsnite, fiindcă nu s-a dat curs repetatelor cereri de a se aloca modesta sumă de 30 mii lei pentru paratonere (cazul depozitului Crasna și altele). în același timp se aruncau sute de milioane peste granițe pentru automobilele de lux ale potentaților și alte sute de milioane cu alegerile, care trebuiau să aducă și să mențină la putere pe toți îndrăzneții și exponenții ticăloșiei românești.

Tunurile, armele, căruțele nu se ungeau din lipsă de unsori și multe, în valoare de miliarde de lei, s-au stricat fiindcă au fost ținute zeci de ani sub cerul liber, deoarece nu se puteau face magazii ; cazărmile, ca și școalele și bisericile, prezentau o spectaculoasă și tragică situație ; din această cauză valoarea armamentului și a patrimoniului public scădea anual cu zeci de miliarde lei.

Timp de 20 de ani, nu au fost concentrați pentru instrucție nici ofițerii, nici soldații și nici măcar specialiștii din rezervă. Spectacolul dat zilnic în stradă de soldați în zdrențe și desculți și de ofițerii destrăbălați de demoralizare nu s-a putut încă uita și nu se va uita niciodată încă[7]. Pînă în 1934, cînd am fost șef de stat major și am împins la crearea ei, industria de război era inexistentă.

Reșița era în faliment, iar I.A.R.-ul și Cugirul au fost niște odioase înjghebări ale faimosului domn Barbu Știr-, bey, în care francezii și englezii au pus mașini scoase din uz, care au stat ani de zile pe chei la Constanța, și noi

384 totul, afară de demnitate, de conducere, de participare la beneficii și de dreptul de proprietate.

Iar miniștrii de război și șefii de stat major, care și-au încărcat răspunderea și conștiința cu această faimoasă operă, și în special generalii Mărdărescu[8], Paul Angelelescu, Samsonovici și alții care au fost mai trecători, au fost toți instrumente oarbe în mîinile dv., acceptînd situația de călăi ai statului,, ai oștirii și ai onoarei lor, pentru a încasa pînă la ultima centimă cu știința dv., fondurile secrete care stau la baza avuțiilor lor de astăzi.

Strigătele mele de alarmă, concretizate timp de 20 de ani în nenumărate rapoarte și dări de seamă, care mai sînt și astăzi actuale, sînt în arhiva statului. Nu a sosit timpul să fie cercetate și comentate public. Sub acuzarea lor stați încă și astăzi și veți sta o veșnicie, cu atît mai mult cu C’t nu au servit decît la calificarea mea de revoluționar, pentru a justifica nefolosirea mea din timp în posturile de conducere și prigoana dusă. în contra mea doi ani ; direct sau indirect, dv. tcți erați vizați, ca autori și răspunzători.

Țara și armata a cunoscut toate aceste lucruri și nu le-a uitat. Țara și armata nu au uitat nici Ferochimica, nici Skoda[9].

Le-ați cunoscut și dv. și nu se poate să le fi uitat.

Am făcut eforturi supraomenești de îndreptare Știți bine că situația s-a îndreptat în toate privințele și, totuși, 'afirmați astăzi că „industria noastră de război are un randament extrem de redus", că „am jertfit ultimele rezerve de tinerețe și vigoare în Rusia" și că „nu mai avem armată, cu ce să ne apărăm granițele".

Niciodată, domnule Brătianu, adevărul și realitatea

nu au fost mai brutal și cu mai multă inconștiență călcate în picioare.

Agitați ocult țara pe aceste teme, pentru a-mi slăbi prin orice mijloc, fie chiar criminal, poziția în fața ei

şl pentru a aduna acte care să vă dea, credeți dv., dreptul la succesiunea mea.

De fapt, adunați în arhiva statului și a opiniei publice acte în contra dv., fiindcă naivii, inconștienții și cei de rea credință, care reprezintă pentru dv. „sentimentul și opinia publică-'*, vor fi aduși de mine, seu de altul, cînd va veni momentul oportun, la realitate prin evidența cifrelor și nu prin insinuarea neadevărurilor, atît pentru trecutul reprezentat de dv., cît și pentru sîcîielile cu care îmi răpiți timpul și liniștea, în aceste momente de grea cumpănă, cînd fiecare din secundele mele de viață trebuiesc folosite pentru binele public și pentru salvarea țării.

în privința industriei de război cifrele arată că potențialul general industrial a crescut cu 122% față de potențialul găsit la 6 septembrie 1940 w, cu toate că numărul fabricilor în funcțiune a scăzut cu 16%, fiindcă le-am grupat mai rațional pe cicluri de fabricație. Numărul lucrătorilor străini care erau specialiști a scăzut de la 28 la 16% ; în timp ce numărul lucrătorilor români, în afară de acei care au înlocuit pe străini, a crescut cu 20%.

Aspectul creșterii potențialului se prezintă astfel :

a) La materii prime :

— extracția cărbunelui a crescut cu 50% ;

— producția acidului sulfuric a crescut cu 69" 0 ; a acidului azotic cu 105% ; glicerina cu

175% ; nitroceluloza și toluenul cu 25 și 18%.

b) La materiale finite creșterile sînt :

— la armament între 50—100% ;

— la muniții între 50—210% ;

— pulberile și explozivii între 27—88% ;

— fabricarea trăsurilor și cârtițelor a crescut cu 1000% :

386

— pielăria și-a dublat producția, prin buna organizare a colectării pieilor ;

— industria textilă : firele de in și cînepă reprezintă un spor de 840% față de 1940 ;

— fabricarea cauciucului sintetic a crescut de 25 ori ;

— regenerarea cauciucului vechi s-a mărit de 4 ori ; și s-a trecut la cultura plantelor producătoare de cauciuc[u].

Aceasta înseamnă pentru dv., domnule Brătianu, că industria noastră are un randament redus.

Contînd pe naivitatea și ușurința tuturor și fiind în- vățați să nu răspundeți de astfel de îndrăzneli, încercați să produceți și în această privință confuzie în opinia publică, ânunțîndu-i neadevăruri, dezorientînd-o și de- moralizînd-o, în speranța că veți putea ieși, în momente critice, la iveală ca salvator. Partidele politice au trăit din minciună și mor din minciună.

Este într-adevăr redus acest randament- pentru nevoile țării și ale armatei, dar el a fost sporit cu procentul arătat mai sus, în 4 ani de guvernare și în 2 ani de război, în care greutățile și catastrofele au căzut ca o avalanșe pe umerii noștri.

Dar dacă aceste rezultate sînt calificate de dv. ca rele, cum pot fi calificate rezultatele

date, și în această privință. de guvernările dv., care între 1876 și 1940 ați guvernat direct 39 ani țara. Ați guvernat în timpuri de pace ; aveați la dispoziție imensele avuții ale României Mari. Ați avut la dispoziție credite interne și împrumuturi externe, organizații, bănci, industrii proprii, oameni- de specialitate și toate granițele deschise; lumea întreagă vă oferea materii prime și mașini.

V-ați întrebat cum ați folosit această conjunctură favorabilă ? Pînă în 1916, industria noastră de război a fost zero. în timpul războiului de întregire a fost zero.

387

După război, industria găsită în Transilvania a fost dezorganizată. Cea înființată de dv., I.A.R.-ul și Cugirul. nulă. Condițiile de investiții pentru fabricile militare au fost nule. Următoarele date sînt edificatoare...

Găsiți că este rău că nu am făcut mai multe în 3 ani de război, în care România a fost complet izolată și lâ discreția unui singur furnizor, și voiți să vă lă udați indirect cu ceea ce ați făcut dv.

Ei bine, domnule Brătianu. ceea ce am făcut noi în și sub acest raport istoria va judeca cum va crede. Dar ceea ce ați făcut dv. este pur și simplu criminal.

Nu aveți autoritatea să blamați. Nu aveți această autoritate, cu atît mai mult cu cît în războiul acesta noi am realizat și în acest domeniu ceea ce v-am arătat în cifre, pe cînd în războiul trecut mica noastră industrie de război, cu a cărei dirijare ați fost personal însărcinat de frații dv., a fost după trei luni de război total pierdută..., trebuia să vâ oblige să o așteptați din timp cu baze pe Prut.

în privința Srmatei afirmați :

a) că am avut pierderi catastrofale.

în 2 ani și 3 luni de lupte foarte grele și neîntrerupte, incomparabil mai ucigătoare cu acelea care le-am purtat în marele război, am pierdut [12] 131 845 morți și dispăruți

și avem : 38 500 invalizi și mari mutilați și aproximativ 50 000 cu invalidități care nu-i fac inapți total pentru muncă și pe care-i reeducăm.

Față de populația țării pierderile reprezintă :

— în morți și dispăruți — 1,08%

— în invalizi — 0,23% ;

— în mari mutilați — 0,003%.

Cunoașteți situația și totuși, împreună cu domnul Maniu, calificați aceste pierderi catastrofale. La fel fac, cu știința dv., și acei care vă înconjoară, care nu pierd nici o ocazie — în societate, în baruri, în restaurante și cofetării, în conversații la telefon și prin scrisori — să

șoptească, să comenteze și să deplîngă neamul pe această temă.

Sînt dureroase desigur aceste pierderi. Pot fi chiar catastrofale pentru cei care nu au făcut și nu fac nici un sacrificiu, nici al persoanei lor și nici al avutului lor și nici al bunului lor trai.. Sînt catastrofale într-adevăr aceste pierderi pentru acei care au pierdut pe front frați, veri, părinți, suferă și de lipsuri... în nici un caz criza nu poate fi catastrofală, d-lor, pentru acei care, pentru apărarea ființei neamului, pentru reconstituirea granițelor țării și pentru ajutorarea nenorociților, săracilor, văduvelor, orfanilor care duc greul războiului, al suferințelor și al lipsurilor, nu fac absolut nici un sa-, crificiu.

Sînt speriați de aceste pierderi, cu care nu au nimic ca durere, numai ticăloșii și profitorii, dar în nici un caz nu sînt catastrofale pentru o armată și pentru un popor care, în imensa lui majoritate, are altă concepție și altă conștiință a îndatoririlor față de colectivitatea romă-, nească.

Dar, domnule Brătianu, să analizăm cifrele, în comparație cu ce s-a petrecut în trecutul război și să judecăm. Vă reamintiți că în 1916 am pierdut, după trei luni de război, 400 de mii de oameni din cei 650 000 care au intrat în compunerea forțelor operative, că tot războiul de întregire ne-a costat 800 000 de morți și că aceasta a

reprezentat 12% din populația țării.

Comparați cifrele și judecați : 12% atunci și 1,08% astăzi.

Ați uitat că poporul, care a avut și are conștiința că aceste pierderi s-au datorat mai mult nepregâtirii și haosului provocat de o nepricepută, ușurateeă și venală conducere politică și militară, a cerut să fiți trași la răspundere, nu atît pentru aceste pierderi, care într-adevăr au fost catastrofale, ci pentru cauzele reale și evidente pentru toți, care le-au provocat.

389

Ați uitat că ați scăpat de aceste răspunderi, fiindcă generalul, căruia poporul in exasperare îi făcuse atîta credit, numai pentru că a agitat faimoasele *răspunderi,* a. făcut intr-un timp scurt, în unele privințe, greșeli mai mari decît ale dv.

Dacă însă nu v-au putut, dintr-o cauză sau alta, trage la răspundere oamenii, v-a tras totuși istoria.

Mă. va trage desigur și pe mine, dacă se va constata că nu am făcut tot efe omenește este posibil unui om să facă, ca războiul să ne coste cît mai puțin sînge, cît mai puține pierderi materiale și cît mai puțini bani, pe cînd dv,, în războiul trecut, ați făcut ca țara să plătească cu dezonoarea de la Turtucaia, haosul, ruina și secerarea fără milă a vieților neamului, înfăptuirea României Mari. Nu mă gîndesc însă să justific pierderile de astăzi cu cele de ieri.

Aveți însă cifrele în față și, dacă sînteți în măsură, judecați cînd au fost pierderile „catastrofale", în 1916 sau în 1941—1943 ?

în ce privește valoarea armatei de astăzi, pe care afirmați cu ușurință că am „sacrificat-o inutil" și din cauza aceasta țara nu va mai avea putința să facă ceea ce a făcut în 1918 cînd a păstrat armata pentru răfuialș de la sfîrșitul războiului.

Vă afirm, domnule Brătianu. că armata pe care o pregătesc azi in țară este de 200 de ori mai mare decît armata cu care am intrat noi în Transilvania in 1918

Armata care a trecut atunci Carpații și pe care mi-o

dați de model era de adunătură, avea un efectiv de 35 de mii de oameni de toate vîrstele, nu avea armament, era desculță și dezbrăcată °, nu avea cadre instruite, era total lipsită de mijloace de aprovizionare și de depozite de hrană, tunurile nu au putut fi înhămate din lipsă de cai și ce s-a înhămat a rămas pe drum.

Dacă această armată s-ar fi bătut în acest hal individual cu cea mai mică forță ungurească constituită, am fi suferit cei mai rușinos dezastru, după cum am suferit

390 **la Ciucea și la Zalău în primâvaia 1919 și la începutul bătăliei pentru trecerea Tisei.**

Iată adevărul istoric.

El nu este așa cum îl ticluiti dv. și istoricii dv.

Pentru dovadă, vă stau la dispoziție cu acte care se găsesc nenumărate și în arhiva militară istorică.

Din cauza lipsurilor, am dus în Ardeal unități fără cai, fără armament, fără șei, fără echipament, și le-am înarmat, echipat și hrănit cu ceea ce am găsit acolo.

Armata pe care o pregătesc eu astăzi, pentru orice eventualitate, nu poate suferi nici o comparație cu aceea pe care mi-o dați ca exemplu. Ea .este omogen instruită. La infanterie și cavalerie, soldații nu trec de 30 de ani. Toți oamenii din front și de la servicii au instrucția completă, au tras cu tot armamentul. [14]

Toate cadrele, active și de rezervă, sînt tinere și au o instrucție făcută 2 ani în școli. [15]

Deși sînt după doi ani de război și deși nu am putința de a-mi procura și în această privință mai nimic de peste granița, totuși, tot echipamentul de iarnă și vară, necesar acestor efective, de la general pînă la soldat. este nou în magazii.

După 2 luni, în războiul trecut, toată armata

a fost în zdrențe. în zdrențe s-a instruit și a luptat și în Moldova și tot în zdrențe a fost ținută 20 de ani după război. cu toate că s-a cumpărat echipament de sute de milioane aur, de la englezi, ruși și italieni.

Hrana soldaților și a animalelor este cum nu a fost niciodată, contrar de ce se petrecea sub regimurile politice.

Soldele soldaților se plătesc la zi și nu se mai fură de la hrana lor și a animalelor. ,

Armamentul, cu foarte mici lipsuri, este mai numeros și de calitate superioară aceluia cu care am intrat în războiul din 1914 și incomparabil cu acela de care dispunea armata sub regimurile politice.

In privința munițiilor, situația este la fel.

Ceea cc afirm este concretizat in cifre și date comparative, în grafice secrete.

Această armată este mai bine pregătită ca orieînd. pentru orice operațiune, este disciplinată și este gata de luptă pînă la fanatism, nu de fugă pînă la epuizare, ca armata „cu caracter strict defensiv" pe care o preconizați în ultima dv. scrisoare.

Sînteți și în această privință sub influența totală și nefastă a domnului Maniu, cart la manevrele din 1929 a afirmat, într-un discurs public, ținut pe cîmpul de manevră în fața regenței și a generalilor, că nouă ne trebuie numai „armată defensivă". Declarația a fost aplaudată de... și de inconștienți, dat a produs consternare în armată și printre oamenii conștienți.

Această „armată defensivă", pregătită de guvernările dv. și ale domnului Maniu, nu a fost în stare să apere granițele în 1940 și le-a părăsit în panică la prima apariție a inamicului.

Armata defensivă crează spirit defensiv în nație.

„Armatele defensive", cu „spirit defensiv", pregătite de guvernările Blum [16] și de regimurile democratice, gen Staviski, au produs într-o lună cea mai groaznică catastrofă militară, morală și politică, pe care a înregis-

trat-o vreodată istoria la o națiune cu un trecut atît de glorios ca acela al Franței Avînd faimoasele fortificații, armata și poporul francez îm.bătați și narcotizați de tică-loșia îmbrăcată în haină democratică, se credeau în si-guranță totală și la adăpost de orice invazie. De aci de-zarmarea totală, morală și socială, materială și indus-trială, cu care a fost surprinsă Fr anța în 1940,

Linia Maginot a fost mormîntul gloriei și onoarei Franței.

Defensiva, domnule Brătianu, nu este decît c metodă de luptă tactică și strategică, cu caracter local și cu scop trecător.

Spirit defensiv, la un tineret, la o nație, la o armată, înseamnă lipsă de elan, de vigoare, de ideal.

Toate stări morbide, care pun pecetea morții pe fruntea unei nații, care au făcut jocul inamicului și al forțelor oculte..., care au interesul să slăbească pentru a domina, exploata la sînge și răsturna o țară.

Francmasoneria și jidovimea, ungurimea și anarhia nu puteau găsi în dorința lor distrugătoare aliați mai buni și mai docili.

Războiul, chiar de apărare, nu se poate cîștiga decît cu acțiuni ofensive duse oriunde, chiar și în țara dușmanului și pînă la capăt. Altfel, înseamnă a se lua totul de la început. Dovadă armistițiul din 1918 și atîtea alte războaie, care s-au încheiat fără o deciziune totală.

Așa a făcut tatăl dv. în 1877.

Așa am făcut noi în 1920, sub fratele dv., cînd am trecut Tisa și am înaintat pînă la granița de vest a Ungariei, fiindcă numai așa am putut distruge total forța militară a Ungariei și am putut asigura obținerea frontie-rei pe care ați pierdut-o în 1940.

Război ofensiv, iar nu defensiv vom face dacă va fi nevoie îri contra Ungariei, pentru a

reîntregi Ardealul.

în cadrul acelui război, vom trece și dincolo de Oradea, dacă forța militară ungară se va retrage intactă în inima Ungariei, cum am făcut în 1920.

O vom face, fiindcă altfel nu vom putea cîștiga războiul și nu am putea reface granița la vest.

Sînt sigur că atunci demnul Maniu va fi de acord cu această procedare și nu va cere să ne oprim la Oradea, după cum a cerut să ne oprim și pretinde să ne retragem, în plină luptă, la Nistru.

Dacă pentru Moscova și pentru Londra, pentru comuniștii din țară și din afară, pentru dl. Cita Davilla [17] și pentru ginerele d-lui Știrbey [ie], care ne dau zilnic, prin văzduh și la adăpost de răspunderi, lecții de patriotism, indică poporului și armatei *să se* răzvrătească, să m|> omoare și să facă acte de trădare, dacă pentru dl. Maniu și nepotul Ghiță și alți Boilă, nepotul Buhățilă și alții

ca d-nii Solomon și Ilie Lazâr, Aureli Dobrești și d-nii Mihai, nu există decît Ardealul, pentru transnistrieni și moldoveni, pentru bucovineni și basarabeni, pentru dv. și pentru orice Brătian, pentru mine și pentru oricare român, din celelalte ținuturi ale țării, există și Basarabia și Bucovina, și Moldova și Dobrogea.

Nu putem să ne rezervăm forțele pentru întregire la vest, compromițînd întregirea, siguranța și liniștea la est.

Ar fi o trădare și nici nu ar folosi la nimic, fiindcă odată germanii bătuți în Rusia, nici o forță nu ne va putea apăra de anarhie și de cotropire.

Dacă păstrez forțele, după cum stăruiți, pentru sfîr- șitul războiului, unde mă voi duce cu ele cînd rușii vor apărea victorioși la

Nistru ? La est ori la vest, sau le voi împărți, după strategia dv., și la est și la vest ?

Speranța într-o vagă promisiune, făcută de necunos- cuți și iresponsabili și care nu se bazează pe nici un act concret și oficial, că vor veni anglo-americanii la timp să ne scape și de anarhie și de rușii și de germani este o ipoteză, dar nu o certitudine.

Este o dorință a celor lași și poltroni, care, în loc să ia arma și să lupte, așteaptă să vie alții să le dea Ardealul și Basarabia, siguranța vieții și a avutului lor. Ființă mai dezgustătoare și mai canalie nu se poate imagina.

Dșr dacă nu vor sosi americanii la timp, ce ne facem ?

V-ați întrebat ?

Domnule Brătianu, conștiința mea de om, de român și de soldat, îmi spune că este o eroare istorică, pe care o vom putea plăti • cu libertatea și existența noastră ca națiune, faptul că. atît noi, cît și ungurii și finlandezii facem războiul în contra rușilor cu reticență.

Napoleon spunea că războiul se cîștigă cu resturi. Mărășeștii s-a cîștigat cu intervenția, în clipa cînd ne clătinam definitiv, a batalionului comandat de inginerul Miclescu, care a contraatacat la momentul și la locui cel mai oportun, a dat peste cap ultimul efort victorios al inamicului și a pus capăt definitiv unei acțiuni de apă-

394 rare pe viață și pe moarte, pe care am dus-o timp de 30 de zile la Mărășești.

Patruzeci de divizii românești, finlandeze și ungurești, absente de pe cîmpul de luptă rusesc, poate duce la pierderea războiului, la pieirea noastră și la anarhizarea Europei, fiindcă, dacă germanii nu pot stăvilii avalanșa necontenit crescîndă în vigoare și în forță, formată din cîteva sute de divizii și cîteva zeci

de mii de tancuri, care minte sănătoasă își poate închipui că o vom putea opri noi la Nistru, la Prut, sau pe Șiret, cu cîteva divizii fără tancuri ? '

Contați pe sprijinul armatei americane și pe acela al diplomaților la conferința păcii ?

Uitați ce a pățit fratele dv. la Paris, cu toate că avea tratate de alianță formale și cele mai puternice garanții.

Vreau și eu Ardealul, domnule Brătianu, îl vreau cu patimă, cu atît*mai multă patimă cu cît eu am luptat pentru el și în războiul trecut și am contribuit în măsura în care știți la dezrobirea lui. îl vreau cu atît mai mult cu cît nu sînt printre vinovății care au slăbit România în cei 22 de ani de unire prin manevrele lor politico-de- magogice, prin inconștiența lor, prin nepregătirea lor și prin dezastrul pe care l-au lăsat după o scurtă guvernare șL prin influența nefastă țfe care au avut-o asupra nenorocitei țări, completînd și depășind cu mult greșelile politicienilor din vechiul regat.

îl vreau cu atît mai mult cu cît eu nu am tras cu tunul pînă în ultima zi a războiului în granițele României Mari, ci am tras în d-nii Maniu și lacobici[19], care luptau în tabăra inamică, deci direct sau indirect în contra noastră.

Citez și pe acest domn, fiindcă ați discutat să faceți din el ceea ce ați făcut din generalii Coandă și Văitoianu, Sărățeanu și dr. Angelescu, Mironescu și Miron Cristea, trambuline prin ajutorul cărora să săriți din nou prin surprindere la conducerea statului și împotriva voinței poporului.

39a

Subliniați că mi-ați atras atenția printr-un șir neîntrerupt de memorii și proteste că nu trebuia să trec dincolo de Nistru.

Istoria și toți oamenii cu alt cap și altă conștiință a îndatoririlor de onoare ce are față de aliații săi va judeca procedarea mea și mentalitatea dv.

în ceea ce mă privește, aștept și în această privință cu fruntea sus verdictul lor.

Uitați însă să subliniați că, la „neîntreruptul șir“ de ..proteste[41] și „memorii" v-am răspuns cu neîntrerupte și nesfîrșite chemări de a lua conducerea statului și a pune, pe răspunderea dv., în aplicare ceea ce mă invitați să fac.

De multe ori v-ați făcut că nu înțelegeți.

Alteori mi-ați răspuns că este „o glumă" să vă ofer conducerea, cînd țara este ocupată de germani. Nu a fost „o glumă" cînd tatăl dv., în 1877, a continuat să guverneze, după ce s-a retras cu domnitorul, guvernul, autoritățile și armata îh Oltenia, ea o protestare justificată, pentru că frontiera fusese trecută și țara invadată de 4—500 mii de ruși și, ceva mai mult, a sărit și în ajutorul lor, trecînd Dunărea, deși turcii nu ne călcase teritoriul și nu ne subjugase provincii și deși Dunărea reprezenta pentru noi la sud ceaa ce reprezintă Nistrul la est.

Nu a fost „glumă" în 1916 și 1917, pentru fratele dv.,' care a continuat a guverna țara, deși la Iași el, guvernul armata și administrația erau sub călcîiul și teroarea cea mai odioasă a unui milion de soldați ruși.

Astăzi, cînd în țară nu se găsesc mai mult de 30 de mii de germani, care ne apără petrolul și Capitala și care în comparație cu rușii se poartă cum se poartă, este totuși o glumă cînd vă ofer să luați conducerea țării pen-, tru a o salva.

Dacă aceeași mentalitate aș fi avut-o și eu, de la 1940 pînă azi, și ar fi avut-o oricare alt român, ce s-ar fi ales din această țară, domnule Brătianu ?

Cu „nenumăratele dv. proteste și memorii", credeți că se poate servi, apăra și salva o țară ?

Vreți, nu vreți, oamenii corecți și cu adevărat patrioți servesc țara cu nenumărate riscuri și acțiuni, nu cu nenumărate memorii și proteste.

, Riscuri și acțiune așteaptă și pretinde țara de la oamenii

care au pretenția să o guverneze.

Lăsînd la o parte faptul neîndoios că aș 'fi dezonorat pentru vecie armata și neamul dacă, odată ajuns la Nistru, aș fi spus germanilor : „mulțumesc, am luat ce este al meu cu ajutorul și cu sîngele dv., acum mergeți, dv. înainte, eu mă opresc și digerez" ; trebuie să mărturisesc fără nici o ezitare, franș și categoric, că am trecut Nistrul pentru că am avut interes politic, militar și economic. [20]

a) *Politic,* fiindcă dacă Germania ar fi ieșit victorioasă din această luptă, ar fi tratat țara cu brutalitate, ar fi pedepsit-o pentru felonie și, ca o consecință, orice șansă pentru a răsturna arbitrajul de la Viena ar fi -fost exclusă pentru multă vreme, cu toate urmările ei.

Ar fi putut chiar, drept pedeapsă, sub un pretext sau altul, să înlesnească ungurilor să ia tot Ardealul.

Intoarceți-vă cu mintea în 1941, cînd Germania era victorioam pe toate fronturile, armata ei era atunci formidabilă și toată lumea se temea de ce se va întîmpla dacă va dicta pacea în lume.

Astăzi, cînd situația s-a schimbat foarte mult, s-au uitat grijile de atunci. Totuși, nu ezit și în această privință să afirm în fața țării și a istoriei că chiar și astăzi aș proceda la fel, fiindcă numai popoarele care practică cultul onoarei individuale și colective pot rămîne tari pe drepturile lor istorice și pot dura.

Pe lașitate și ingratitudine nu se poate clădi nimic durabil.

Ați uitat, sau poate că ignorați eu voință, că abilitatea și echivocul, minciuna și falsitatea și lașitățile noas-

tre, în politica internă și externă, au pregătit și au înlesnit catastrofa noastră din 1940.

îmi cereți să pregătesc cu actele și numele meu o nouă catastrofă.

Vă răspund răspicat nu și vă invit să poftiți.

b) *Economic,* fiindcă eram la limita posibilităților economice.

Criza alimentată, cu tot cortegiul ei de calamități so-

ciale și politice, din cauza anului deficitar, a inundațiilor catastrofale, a situației materiale, a surplusului de populație refugiată, neproductivă și consumatoare, a pierderii **a** 30% din teritoriul agricol, a convențiilor economice moștenite de la predecesori, a dezmățului regimului legionar, a sabotajului jidovesc și comunist, era pe punctul să izbucnească ; aceeași criză ne pîndea și în industrii din lipsă de materii prime

Reluînd Basarabia și luînd Transnistria, unde am **gă--**sit bogății imense pe care le-am exploatat la maximum, am putut pune la timp capăt, în iarna anului 1941, cînd m-ați prevenit că „avem să murim de foame și de frig®, atît crizei alimentare, cît și celei industriale.

în afară de aceasta, Transnistria ne-a acoperit și ne acoperă cheltuielile de război.

c) *Militar.* *

în Transnistria, la Odessa și în Crimeea se găseau **ba-**zele marinei și aviației rusești. Dacă aceste baze rămîneau în mîna rușilor, în acești doi ani de război, orașele și teritoriile noastre ar fi fost continuu bombardate, iar coastele amenințate de o debarcare.

Cu alte cuvinte, domnule Brătianu, Transnistria și Crimeea au reprezentat și reprezintă zona noastră **de se-**curitate militară dinspre est și gajul nostru politic.

Nu este nevoie să fii mare strateg și genial om **poli**tic, pentru a-ți da seama de acest aspect al problemei noastre militare, economice și politice, la est

Este nevoie să te uiți pe o hartă și să fii om de bun simț și cu u elementară bună judecată, insă de buiiă credință.

Nu am „să vă spun“ deci, domnule Brătianu, după cum afirmați in scrisoarea din 10 iulie, că mi s-a cerut de germani „să trec Nistrul". L-am trecut din proprie voință, fiindcă așa îmi împlineau atît teama de consecințele politice care ar fi putut decurge din oprirea la Nistru, cît și interesele de ordin economic și militar.

Domnul Maniu. care este inițiatorul acestei soluții de om prevăzător și de mare om politic, uita că în 1941 Ardealul îmi cerea sâ dau de mîncare și de luciu moților, hunedorenilor, fâgărășenilor, brașovenilor și ardelenilor refugiați.

Uită de asemenea că această criză alimentată de criza politică, provocată de legionari, ai căror mari reprezen-' tanți, răzvrătiți și revoluționari, pistolari și teroriști,[1] erau ardeleni, putea să se transforme într-o mare criză socială, pe care ungurii o pîndeau masați de-a lungul graniței, ca să o exploateze cu baioneta.

A uitat și d-lui și dv. că țara a fost alunei ca și în septembrie, la un deget de protectorat.

Uitați că pe cînd eu mă străduiam s-o scap, dv. mergeați din vînătoare în vînătoare, și d-lui din restauarnt de lux în restaurant de lux și, după ce a trecut pericolul, ați început să scrieți memorii, să faceți proteste și să-mi impuneți „în numele opiniei publice și al armateij anumite atitudini și acțiuni.

Făcînd cor cu vorbitorii de la radio Moscova, Londra,' Washington și cu d-nii Cita Davilla și Bockshall. cu toți comuniștii de pretutindeni și din țară, camuflați sub di-; ferite „fronturi naționale", sub diferite nume istorice și anonime, mi-ați cerut și îmi cereți „să retrag trupele de pe front".

Ați uitat poate ce s-a întîmplat în 1917 în Moldova,' cînd rușii au aruncat armele și au început să părăsească frontul ? Vă reamintesc eu.

Am tras în ei, i-am dezarmat și i-am aruncat cu dispreț peste graniță.

Știți că italienii, care „sînt o mare putere", sînt ținuți în propria lor țară, pe front, între baionetele germane și că Germania..., pentru a salva cauza lor, nu ezită sa treacă prin foc și sabie, sub ochii armatei și ai populației civile, pe oricine, de la general pînă la soldat, care încearcă cea mai mică defecțiune ?

Noi sîntem nu popor mic, trupele noastre se găsesc încleștate cu inamicul la 1000 km de țară. Liniile de co-

municație sînt în mîinile germanilor și păzite de ei. Soldați! noștri primesc hrana și munițiile numai din depozitele lor, neavînd nici unul în lungul liniei de comunicație care leagă țara cu ei.

Iată situația.

Puteți constitui în mintea dv. și a d-lui Maniu ce s-ar întîmpla instantaneu cu bravii soldați și ofițeri, dacă conducerea statului le-ar da ordin să părăsească frontul și să vină în țară ?

își poate lua un om normal și cu bună judecată răspunderea încercării unei astfel de acțiuni și niai ales a consecințelor ei ?

Vă invit, poftiți, veniți dv., să vină dl. Maniu, veniți împreună și să puneți în aplicare această necugetată și nebunească idee.

Vă previn însă că, în cazul unei astfel de acțiuni, moralul, disciplina, onoarea și mîndria armatei și a țării, refăcute cu atîta trudă și sacrificii, s-ar spulbera într-o secundă.

Vă previn că tot materialul de război pe care-1 avem acolo s-ar pierde și că marea majoritate a bravilor noștri soldați de azi ar cădea sub gloanțele necruțătoare ale oricărui german.

Vă previn că retragerea trupelor de pe front, în condițiile politice internaționale și militare actuale, ar putea fi funestă pentru neamul nostru.

400

Astăzi discutăm cu Germania de la egal la egal.

Făcînd un astfel de gest, riscăm să avem acum, îh ultimul ceas, și după atîtea sacrificii și atîta muncă constructivă, soarta Serbiei.

Germania are nevoie de petrolul și de griul nostru.

Astăzi vine dl. Clodius și dl. Neubacher, [21] negociază cu noi și primesc condițiunile noastre.

Mîine ne va lua și petrolul și griul cum le-a luat de peste tot, cu pumnul.

Tot ce producem pe ogoare și în industrii va fi pentru ei. Aurul va fi ridicat, petrolul, bogățiile, armamentul,

tineretul de asemenea ; Ardealul de sud dat ungurilor și poate Dobrogea bulgarilor.

Iată perspectiva.

Și voiți dv. și d-nul Maniu ca mareșalul Antonescu să fie autorul acestui prăpăd ?

Nu, domnule Brătianu, numai un imbecil și un inconștient poate aluneca pe o astfel de pantă și se poate lăsa intimidat de cererea dv.

Afirmați că sînteți „în sentimentul public" și faceți această cerere „în numele opiniei publice", care cere acest lucru.

Adăugați chiar că și „armata este de aceeași părere".

Cînd și cum ați consultat dv. opinia publică ?

Cînd și cum ați consultat în această privință armata ?

Cîțiva care vă înconjoară, pe care-i numărăm pe degete, și alți cîțiva, din orașele de provincie, și aceștia bine cunoscuți de toți și de noi, foștii dv. agenți electorali și șefi de organizații, care au făcut din politică meserie producătoare de averi și de voturi, poate să reprezinte pentru dv., prin autosugestiune și adulare... „sentimentul public", dar, pentru cel puțin 16 milioane de oameni, această minoritate neînsemnată din toate punctele de vedere reprezintă autorii dezmățului de ieri și ai catastrofei neamului din 1946.

Dacă voiți să vă convingeți, sînt gata să vă ofer, sâ vedeți ce gîndește țara despre dv., despre acțiunea dv. de ieri și mai ales despre aceea de azi.

Dar lăsînd la o parte aceste ultime considerațiuni, vă întreb, domnule Brătianu, pentru ce să luăm riscul acestor calamități ?

Avem la est de Bug 100 de mii de oameni. Din aceștia, numai circa 40 000 se găsesc în Cuban și dintre ei numai circa 25 000 în luptă în linia I-a.

Restul, pînă la una sută mii, păzesc coastele în Caucaz, în Crimeea și pe litoralul Mării de Azov.

Vă întreb, merită să luăm atîtea riscuri politice, mi-

litare și economice, imediate și îndepărtate, numai pentru a da curs dorinței d-lui Maniu, a d-lui Știrbey, a d-lui Cornel Bianu și Cita Davilla ? Față de 1 300 000 soldați mobilizabili și de o armată de £00 000 ce este în proiect să mobilizăm, în caz de nevoie, 25 000 de oameni reprezintă un procent fără importanță. Putem compromite cu atîta ușurință avutul, siguranța și liniștea actuală a țării, cît și lupta Germaniei și eventual victoria ei ?

Dar, domnule Brătianu, să luăm în considerație și această ipoteză ; să presupunem că, intimidați de cererile care mi se fac prin radio Moscova, Londra și Washington, de niște inconștienți și iresponsabili, ascultăm și retragem trupele din luptă, cu toate consecințele care ar putea decurge pentru noi din această nebunească acțiune.

Ce avem în schimb ?

Ce aveți dv. și dl. Maniu ?

Ce garanții aduceți sigur poporului, în schimbul retragerii din luptă și ca o consecință a abandonării garanțiilor germane ? Nimic.

Vreți să începem de la capăt... neamului, provocată de faptul că d-nii Tătărescu și cu Gigurtu au renunțat

la garanțiile britanice, fără să se fi asigurat de nici o alta în schimb ?

Garantați dv. că, retrăgîndu-se din luptă și ieșind deci din alianța cu Germania, aveți siguranța că, în schimbul suferințelor, umilințelor și sacrificiilor pe care le face fără glorie acest popor, îi veți întregi granițele la est, la vest și la sud cu ajutorul anglo-americanilor ? îi veți reda aurul care ne va fi confiscat ? îi veți reface industria, prădată și distrusă de germani, și armata, al cărei material în valoare de sute de miliarde îi va fi luat ? Dați dv. garanții că, în cazul acestei eventualități, îi veți asigura, în astfel de condiții, ordinea în contra anarhiei ?

Dar v-ați gîndit, domnule Brătianu, că într-o astfel de eventualitate, pentru a se salva, Germania s-ar putea

înțelege cu Rusia pe spinarea noastră ?

Astăzi, ea nu o poate face, fiindcă are contracte, obligațiuni morale față de noi.

V-ați gîndit, domnule Brătianu, și la eventualitatea, foarte posibilă, că s-ar putea ajunge la o pace de compromisuri și că, în acest caz, noi ne-am prezenta la masa verde singuri și disprețuiți de toți ?

Disprețuiți de anglo-americani că nu ne-am sacrificat pentru ei ca sîrbii, grecii, polonii etc. ; disprețuiți de germani fiindcă i-am trădat și urîți de moarte de ruși pentru cunoscutele motive.

Iată, domnule Brătianu, problema analizată si prezentată în multiplele, vastele și delicatele ei aspecte.

Credința mea este că retragerea trupelor noastre de pe front, în condițiile de azi, ar constitui cea mai profundă șl mai plină- de consecințe eroare politică pe care a comis-o vreodată un om de stat.

Poate greșesc.

Dacă aveți această credință și că puteți salva miraculos neamul făcînd ceea ce-mi cereți, fără nici o garanție serioasă, poftiți, treceți la conducere. Vă previn însă **că,**

In această țară, sînt șî alții care nu au trecutul dv., plin de greșeli și de păcate, care au servit și servesc țara cu «conștiință, care au ajun^ în situații de mare răspundere, uicînd nu prin moșteniri de a unu și de averi și prin trageri de sfori politice.

Sînt oameni ntcompromiși îr fața opiniei publice.

Sînt mulți magistrați, universitari. înalți militari, mitropoliți chiriahi, negustori și industriași de seamă, țărani harnici și viteji, care au și ei de spus un cuvînt în această privință, cuvînt care trebuie luat în seamă deopotrivă cu al dv. și al d-lor Boilă și Știrbey.

Au și ei dreptul să fie întrebați și datoria să se pronunțe.

O țară și viitorul ei nu pot fi compromise fiindcă doi domni se intitulează „șefii“ unor partide inexistente, condamnate și spulbete.X de opinia publică, și pentru că acești dnmr i au în jurul lor alți cîțiva, care umblă după

ța'’ă pentru a o exploata, nu pentru a o servi.

NOTE

[1] Arhivele Stalului București, fond Președinția Consiliului de ;Miniștri, dosar 319/1941, f. 83—17. Din motive care ne scapă, răspunsul, nesemnat și, probabil, neexpediat, a foSt adresat «numai lui Dinu Brătianu, nu și lui luliu Maniu. în arhive există ■ două redactări ale acestui răspuns. Le-am combinat într-una singură, ignorînd tăieturile și menținînd adausurile, interesați doar de fluența textului și de conservarea spiritului său.

[2] Afirmația are în vedere împrejurările retragerii armatei române din Basarabia și Bucovina de nord, între 28 iunie și 3 iulie 1940.

[3] îh primăvara și vara anului 1941, generalul Ion Antonescu a avut frecvente colocvii cu Franklin Motf Gunther, ministrul S.U.A la București Se pare că exista între ei o remarcabilă simpatie reciprocă.

'> în primăvara lui 1943, mareșalul Ion Antonescu ordonase lui Eugen Cristescu să întocmească un amplu raport privim! activitatea Partidului Național Țărănesc după data de 6 septembrie 1940. Implicit, acest raport, încheiat în mai 1943, a luat în considerație și activitatea Partidului Național Liberal. Deci, mareșalul Ion Antonescu vorbea în cunoștință de cauză.

[G] Notă I. A.: O întreagă divizie a trecut Dunărea fără să albă o sută de fiole de tinctură de iod și fără un pansament individual. Un regiment din această divizie nu avea nici un doctor la 400 de oameni. Divizia a mîncat numai grîu fiert și porumb 10 zile. A fost divizia cea mai bîntuită de holeră. Făceam parte din această divizie. Țin la dispoziția istoriei și alte amănunte și mai groaznice.

[6] Notă I. A. : Declarație făcută mie de dl. Vintilă Brătianu, cînd îi arătam greșeala ce se făcea.

[7] Notă I. A. : Erau ofițeri care au fost nevoiți să facă și alte meserii, puțin onorabile, ca să poată trăi și să-și poată întreține familia.

[8] Notă I. A. : Generalul (George) Mărdărescu a dat afară un intendent de la contabilitatea ministerului pentru că nu i-a dat din fondul secret — zece mii lei — în hîrtii noi.

[9] Scandaluri economice interbelice, explicate în literatura de specialitate.

[10] Notă I. A. : Situația la 1 iulie 1943.

” Afirmație enigmatică, căreia nu i se poate găsi un corespondent în realitate.

[12] Situația la 10 Iulie 1943.

[13] Notă I. A. : Generalul Greenley, scoțînd în relief calitățile extraordinare de vitalitate și rezistență ale țăranului nostru, arată intr-un raport oficial înaintat la Londra că a văzut soldați români plecînd la atac pe un ger cumplit, pe zăpadă, nemîncați, cu picioarele fără ciorapi, în bocanci rupți cu desăvîrșire și cu spatele în vînt.

[H] Notă I. A. : Aceea pregătită de dv. a intrat in război fără să fi făcut nici tragerile cu pușca ordinară. Au fost ofițeri de artilerie care au ajuns căpitani fără să fi făcut o ședință de tra-, gere cu tunul, nici în școala militară.

[15] Am 54 centre de instrucție unde se pregătesc... ofițeri activi,... de rezervă,... subofițeri activi,.. de rezervă. Școala durează doi ani, se face numai instrucția practică.

[16] Lâon Blum, președintele Consiliului de Miniștri al Franței din iunie 1936 pînă în iunie 1937. La 10 septembrie 1940, a fost arestat de guvernul francez de la Vichy, judecat și deportat în Germania.

[17] Diplomat român acreditat în S.U.A., trecut în rezistență împotriva regimului mareșalul Ion Antonescu.

[18] **Bockshall, ofițer britanic, soțul Elisei, fiica lui Barba Știrbe** JP.

405

[19] Ca și luliu Maniu, generalul Iosif lacobici fusese ofițer al armatei austro-ungare în primul război mondial.

[20] La 19 august 1942, pe un raport al generalului Ilie Șteflea, șeful Marelui Stat Major, mareșalul Ion Antonescu nota : „Pentru cîștigarea războiului mergem oriunde. Trebuie însă luate măsuri ca trupele să fie perfect echipate. Trebuie să li se dea de germani ce le lipsește pentru echipare, în caz cînd ne vor cere să operăm în regiuni grele ca condiții. în aceste regiuni vor rămîne și germanii. Ei se vor găsi la iarnă și în alte regiuni, mult mai grele ca acelea ale Mării Caspice, Murmansk, Laponia, Stalingrad etc. etc. Cum concepe Marele Stat Major că s-ar putea să procedăm ? Ar fi camaraderesc să spun germanilor : rămîneți numai voi unde este rău și noi să trecem la căldură ? își iau cei cei ce au redactat raportul răspunderea consecințelor politice pentru o asemenea atitudine ? Dacă astfel de atitudini și mentalități pleacă de la conducerea armatei, ele se răspîndesc în jos și în toată țara ca fulgerul și astfel se propagă defetismul, se face jocul inamicului și se creează stările premergătoare revoluțiilor în momente grele..."

[21] Karl Clodius și Hermann Neubacher, diplomați germani însărcinați cu reglementarea relațiilor economice româno-germane din epocă.

44

30 septembrie 1943

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu mareșalului Ion Antonescu, privind consecințele ieșirii Italiei din Pactul Tripartit. [1]

Domnule Mareșal,

Regele Italiei [2] **a primit demisia domnului Mussolini și a însărcinat cu formarea unui alt guvern pe mareșa- șalul Badoglio.** [3] **Acest guvern a fost recunoscut de puterile Axei și de aliați.**

Nu avem dreptul să ne amestecăm în treburile interne ale altui stat. Marile puteri pot să treacă, uneori, peste principii. Lumea este nevoită, de frica puterii pa care o reprezintă, să treacă cu vederea eventualele gre-

șeii săvîrșite. Forța statelor mici stă însă tocmai în aceste norme de drept internațional, pe care ele nu le pot ne-socoti. fără să-și riște cîte odată chiar independența.

Poporul italian nu și-a dat o formă de guvernămînt. Guvernul regal român nu poate să recunoască decăderea regelui Italiei din drepturile sale la coroană mai înainte ca poporul italian să fi hotărît aceasta.

Cînd șl te state s-ar amesteca în așezarea noastră in-ternă, n-am mai putea protesta, fiindcă noi înșine am făcut la fel.

Pe lîngă considerațiunile juridice, sînt și puternice motive de ordin politic care îndreptățeau guvernul român să refuze recunoașterea aceasta. Ea înăsprește și mai mult situația României față de Anglia și Statele Unite.

Poporul român a dorit întotdeauna raporturi de prietenie cu aceste mari puteri, cărora el le-a datorat reîntregirea. Acțiunea noastră la răsărit trebuia să se limiteze la un singur obiectiv național : redobîndirea Basarabiei și Bucovinei de nord, pierdute de altfel în urma acordului ruso-german.

Alte scopuri de război de ordin doctrinar său imperialist sînt străine României, în afară de reîntregirea Ardealului.

Adeziunea guvernului român la Pactul Tripartit s-a făcut fără consultarea poporului român. Niciodată acesta n-ar fi admis să stea într-o alianță alături de Ungaria și Bulgaria, alianță îndreptată contra democrațiilor occidentale.

Noi am protestat la timp împotriva acestei adeziuni. Pe de altă parte, ea s-a făcut chiar de dv. cu condițiunea subînțeleasă a menținerii Pactului Tripartit.

Acesta nu mai există. Capitularea Italiei și condițiunile armistițiului încheiat de ea cu națiunile aliate au făcut ca pactul tripartit să devină bipartit (germano-ja-

407 ponez). Italia a părăsit alianța atît sub raport formal juridic, cît și practic, deoarece guvernul ei legal, prezidat de mareșalul Badoglio, guvern recunoscut de toți beligeranții, inclusiv Germania și Japonia, a încheiat armistițiul, iar în fapt forța armată italiană e parte dizolvată, parte luptă alături de aliați.

Nu la acest pact ați aderat d-voastră. Recunoașterea guvernului Mussolini are de scop să creeze o ficțiune care să ascundă caducitatea pactului inițial.

Scopurile politice urmărite de puterile interesate nu sînt însă și ale României.

După cum v-am arătat și prin memoriul anterior, opinia publică românească vrea ca războiul să înceteze.

Recunoașterea regimului republican al domnului Mussolini este înțeleasă ca o manifestare nou a guvernului român pentru continuarea războiului.

De aceea protestăm, și de data aceasta, împotriva

unui -act politic ce este potrivnic voinței poporului român, care cere ieșirea din război. [4]

Primiți, vă rugăm, domnule mareșal, asigurarea înaltei noastre considerațiuni.

Președintele Partidului Național Liberal,
C. I. Brătianu

Președintele Partidului Național Țărănesc,
luliu Maniu

NOTE

[1] Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, ff. 194—195.

[2] Vittorio Emanuele III, rege ăl Italiei între 1900 și 1946; împărat al Etiopiei între 1936 și 1943 și rege al Albaniei **între** 1939 și 1943.

[3] Pietro Badoglio, mareșal al Italiei, însărcinat la 25 iulie: **1943,** după arestarea lui Benito Mussolini, să formeze un **nou ■guvern.**

[4] Deși a recunoscut noul guvern format de Benito Mussolini în nordul Italiei, mareșalul Ion Antonescu nu a decis sistarea activității vechii Legații a Italiei la București, al cărei personal, în mare majoritate, trecuse de partea guvernului lui Pietro Bado- glio. Astfel, la București au funcționat două legații italiene, cu doi miniștri plenipotențiari : Renato Bova Scoppa și Armando Odenigo.

45

13 noiembrie 1943

Răspunsul mareșalului Ion Antonescu la un apei al lui Gheorghe Tătărescu. [1]

Domnule Tătărescu,

Am primit rîndurile dv., pe care le considerați ca un act de conștiință și în care formulați judecăți definitive asupra „perspectivelor tragice", spunînd că „nu trebuie să se paralizeze forjele puse în slujba apărării drepturilor noastre și nu trebuie să

dezarmeze voința de a triumfa împotriva tuturor piedicilor și adversităților".

Nu știu dacă intervenția dv. a urmărit ca, printr-un „act de conștiință" — cum îl numiți dv. -—, să provoace un act de conștiință cel puțin tot atît de legitim din partea mea.

Formulînd considerații atît de sumbre despre situația și perspectivele internaționale, dv. faceți implicit un act de acuzare a regimului a cărui răspundere o port ;

Iar vorbind că nu trebuiesc „paralizate forțele puse în slujba apărării drepturilor noastre", dv. dați impresia că cineva, deci regimul meu, a împiedicat să lucreze „forțele puse în slujba apărării drepturilor noastre". Și aceasta, oricît de bune ar fi fost intențiile dv. cînd mi-ați trimis această scrisoare gravă, mă silește să vă răspund.

Situația este într-adevăr foarte grea.

Țara noastră este amenințată.

409

Dar numai dv. observați atît de tîrziu primejdia, dom-* nule Tătărescu.

Țara întreagă însă a observat această primejdie, cu mulți ani în urmă, atunci cînd, în locul unei politici de realism în organizarea regională internațională și de înarmare în politica externă a României, noi ne mulțumeam la politica externă de vorbe și de discursuri și făceam din înarmarea țării afaceri scandaloase sau temă de luptă de partid.

Sînt dintre acei care, cu mulți ani în urmă, chiar dv. personal v-am atras atenția, și în scris, nu numai verbal, asupra primejdiei care pîndește țara noastră, amenințînd granițele și chiar ființa națională, făcînd de pe atunci trista prevestire că nu știu dacă putem ține și vechile granițe cu situația militară pe care o aveam.

în loc de sprijinirea strădaniei mele pentru înarmarea țării, dv. ați patronat un „caz general Antonescu“, ca și cum erau în joc atunci cariera sau destinul unui om, și nu însăși soarta țării și a granițelor ei.[2]

Cînd ani de-a rîndul, și eu, și alții, am luptat împotriva regimului regelui Carol II, care t cu metodele sale a a dus țara la războiul civil intern și Ia prăbușirea granițelor în afară, dv. v-ați făcut omul de încredere al acestui monarh, care a costat țara mai mult decît trei războaie.[3]

Dv. spuneți că destinul a voit ca să țineți frînele puterii timp de aproape cinci ani.

Desigur, domnule Tătărescu, dar acești cinci ani istoricul de mai tîrziu îi va înregistra ca pe o epocă de întristătoare coborîre a demnității românului și a onoa- rei în viața publică, ca pe o gravă prăbușire, prin înșiși oamenii de partid, a partidelor politice, ca o slugărnicie odioasă în fața tronului, rău servit, într-un cuvînt, ca o lungă serie de coborîri morale și de omisiuni istorice, care, ca toate pedepsele istoriei, nu se răzbună îndată, ci mult mai tîrziu !

în ce privește, am conștiința că în politica internă am făcut totul pentru a împiedeca consecințele ruinătoare ale unui război civil, care ar fi putut să prăbușească echili-, brul claselor, elitele neamului și ordinea patrimonială pe care se reazemă clasa conducătoare și burghezia romå-

410 nească, ferind de haos și țărănimea ; și că în trei ani de trudă chinuită, fără partid, fără organizațiuni, fără timpul de a forma cel mai vag sistem sau grup, am făcut împreună cu colaboratorii mei toate sforțările pentru a înlătura toate antagonismele, pentru a realiza o unitate românească morală și a- rezema țara pe o înfrățire națională fără nici o părtinire și fără nici o ură.

Pe plan internațional, am găsit România izolată, părăsită și cu granițele prăbușite.

După ce la 19 decembrie 1939, în împrejurările pe care le cunoașteți și a căror răspundere dv. o puteți purta, dar eu nu, Anglia refuză să dea României garanții în caz de agresiune sovietică, afară dacă Turcia intră în război alături de România și dacă Italia ar fi fost de acord, cu alte cuvinte îndemna România la o înțelegere cu Italia, după ce făcuse politica de sancțiuni, știți împrejurările în care dv. și dl. Argetoianu, d-nii Gigurtu și Manoilescu ați negociat și hotărît renunțarea la garanțiile britanice și cererea de garanții germane, cărea i s-a opus

reglementarea prealabilă a chestiunilor teritoriale, mergînd într-o tragică precipitare la ultimatumul rus, pierderea Basarabiei, Bucovinei și regiunii Herța, la intervențiunea ungară și actul de la Viena, ca și la actul de la Craiova.

Atunci cînd, la 6 septembrie 1940, luam răspunderea neamului românesc și istoriei sale, pe plan intern țara era pe marginea prăbușirii și trăia scene de război civil, cu împușcături trase în curtea Palatului regal și cu mulțimea care amenința răzbunătoare însuși tronul, cu granițele prăbușite și refugiații care curgeau din toate părțile frontierelor sfîșiate, cu o deznădejde fără margini și pierderea oricărei încrederi în noi înșine, cu ceasuri de teroare și de tragică desperare în care oamenii vorbeau de preferința, ocupației germane în locul invaziei rusești, din punct de vedere internațional România, singură, izolată, lovită de toți vecinii săi, își dăduse adeziunea la Pactul Tripartit și invitase o Misiune Militară Germană, considerîndu-se aceasta ca singura garanție de salvare în fața amenințării invaziei rusești.

4'11

în tot cursul toamnei anului 1940, presiunile Rusiei au continuat cu o violență neîntreruptă, fie să ceară dominația Comisiei dunărene,[4] fie jurisdicția și controlul prin vase rusești pînă la Brăila, fie să amenințe ordinea statului printr-o acțiune subversivă de mase alimentată de agenți conspiratori și bani ruși, “fie să intre cu forța la Sulina sau să provoace incidente cu scopul de a justifica noi agresiuni.

Drept orice răspuns, chiar după aderarea formală la Pactul Tripartit, la 29 noiembrie 1940, ministrul de externe interimar de atunci telegrafia d-lui Gafencu la Moscova să răspundă comisarului ajutor, d-lui Vîșinski, că adeziunea la pact nu înseamnă ostilitate împotriva Rusiei, ci România dorește, atunci, ca și în trecut, îmbunătățirea raporturilor cu Rusia.

în loc de aceasta, Rusia a continuat politica de directă amenințare, prin concentrări masive la granița noastră, prin survolări continue ale teritoriului, dovedind pregătirea unei a doua faze de invazie, ceea ce a determinat actul de legitimă apărare din 22 iunie 1941, cînd, alături de. trupele germane, am trecut Prutul pentru a dezrobi" pămîntul românesc.

Nu există nimeni pe această lume, dacă istoria are legi de onoare și viața nu este o vană fățărnicie, care să condamne un popor pentru că, lovit de toți, a rămas credincios tuturor tradițiilor și instituțiilor sale și nu a făcut nici un act de dezonoare, ci numai acte de apărare legitimă.

Desigur, sînt împrejurări cînd puterea militară a marilor state sau ceasurile patologice de război ajung să răstoarne pîrghiile de ordine pe care se reazemă viața internațională, dînd multora impresia tragică a unor amenințări de apocalips.

Nu spun că împrejurările nu sînt grave, nici nu contest că țara noastră se găsește într-o gravă primejdie, dar vă afirm, domnule Tătărescu, că în fața lui Dumnezeu, a istoriei și a oamenilor dezonoare, și care pot să aibă onoarea de a face istoria sau de a o înțelege — atît eu, guvernul și regimul meu, cît și neamul românesc însuși putem afirma că n-am săvîrșit nici un act care să poată legitima o ofensă sau o nedreptate făcută neamului nostru.

In orice caz, m-am ținut dator să lămuresc că, chiar dacă se pot discuta alte împrejurări și răspunderi internaționale, în nici un câz eu și regimul meu nu putem purta răspunderea faptelor, actelor și hotărîrilor care au dus țara la prăpastie, fiindcă la 6 septembrie 1940, domnule Tătărescu, țara se găsea pe marginea prăpastiei.

De atunci, eu și regimul meu am făcut sforțări supraomenești pentru ca să ținem țara în afară de primejdia prăbușirii.

Dar aceasta nu însemnează că eu sau regimul meu purtăm sau putem purta răspunderea unor fapte care nu ne aparțin și unor împrejurări de care oricine poate să fie acuzat în țara românească numai noi nu.

în nenumărate ocazii am exprimat tuturor simțămîn» tul meu de răspundere, declarînd tuturor foștilor factori politici ai țării că sînt gata în orice moment să trec conducerea statului aceluia care, judecind că trebuie să urmeze alt drum decît acela al regimului meu, se reazămă în același timp și pe convingerea și încrederea țării.

De pretutindeni mi s-a răspuns că împrejurările internaționale cer, pe de o parte, exprimarea unității românești prin mine, iar pe de altă parte păstrarea neamului românesc pe linia politică pe care se găsea, aceasta fiind singura compatibilă cu legile conservării naționale și ale continuității istorice.

Dacă scrisoarea dv. țintește deci să încerce cea mai vagă acuzațiune în ce privește conducerea și răspunderea politică, atunci, domnule Tătărescu, vă declar deschis că vă întorc această răspundere, pentru că dv. ați contribuit

«3 cu atît mai mult la împrejurările tragice din 1940, încît nu veți putea să vă feriți de greutatea aspră a judecății istoriei.

Dacă scrisoarea dv.[5] urmărește, prin înfățișarea tragicelor situații și, exprimînd un act de conștiință, să încerce o trezire a tuturor forțelor în slujba apărării drepturilor noastre, aceasta este cu totul altceva.

La aceasta vă răspund că nimeni pînă azi n-a împiedicat vreo forță care voia onest să se pună în slujba apărării drepturilor noastre, nici ieri, cum nu o împiedică nici azi și nu o va împiedeca nici mîine.

Ceasurile sînt prea grave, răspunderile sînt ale tuturor, după cum a tuturor ne este țara și toți avem datoria s-o slujim.

Primiți, vă rog. domnule Tătărescu, salutările mele.[6]

NOTE

1 Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 1058/1943, ff. 276—280.

2 Referitor la acest episod, biografia oficială a mareșalului Ion Antonescu menționează : „Vastul plan de organizare a armatei, noutatea lui, curajul lui și afirmarea tot mai covîrșitoare a personalității generalului Antonescu, nu numai în rîndurile armatei, dar și în opinia publică a țării, care căuta un om în stare să salveze țara din starea demoralizantă, în care se zbătea, încep să ridice tot mai puternice adversități. Cariera generalului Antonescu se va desfășura mai departe într-o ciudată alternare de recunoaștere și dezvauare, semn caracteristic al epocii tulburi și decadente pe care țara o traversa atunci. Așa se face că la 11 decembrie 1934 generalul Antonescu pleacă de la Marele Stat Major..." Faptul s-a produs sub guvernarea lui Gheorghe Tătărescu.

3 Sub domnia regelui Carol al II-lea, Gheorghe Tătărescu a fost președinte al Consiliului de Miniștri între 3 ianuarie 1934 și 28 decembrie 1937, apoi intre 24 noiembrie 1939 și 3 iulie 1940.

4 în toamna anului 1940, Rusia sovietică a pretins instituirea unui condominium româno-rus la gurile Dunării, ceea ce ar fi permis navelor miltare sovietice să patruleze pe întregul sector

414 maritim al fluviului. Propunerea a fost respinsă nu numai de România, ci și de Germania și de Italia, în cadrul unor tratative purtate la București și încheiate fără a se adopta vreo decizie.

5 Nu am depistat-o în arhive.

6 Documentul nu este semnat.

46

6 decembrie 1943

Scrisoarea adresată de Gheorghe Tătărescu lui Mihai Antonescu, privind o audiență la mareșalul Ion Antonescu.[1]

Scumpe domnule Vicepreședinte al Consiliului,

Am făcut cunoscut, azi, domnului mareșal Antonescu, că voesc să-i împărtășesc o comunicare importantă referitoare la situația României.

Cum e posibil, ca în împrejurările de azi, domnia-sa să nu găsească oportună întrevederea noastră, l-au rugat să încuviințeze ca să vă fac dv. comunicarea mea.

Chiar dacă voi putea vedea pe domnul mareșal Antonescu, socotesc util să vă vorbesc dv. personal, pentru a vă comunica unele informații referitoare la situația și politica externă a țării noastre.[2]

In așteptarea răspunsului dv., vă rog să primiți, scumpe domnule Vicepreședinte al Consiliului, expresiunea celor mai alese simțăminte.

Gh. Tătătescu

NOTE

‘ •[1] Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8174, f. 206.

[2] întrevederea dintre Gheorghe Tătărescu și Mihai Antonescu **a** avut loc la 11 decembrie 1943.

47

21 martie 1944

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu și luliu Maniu mareșalului Ion Antonescu, privind necesitatea ieșirii României din război.[1]

Domnule Mareșal,

De la începutul războiului v-am sfătuit asupra atitudinii pe care România trebuie să o păstreze în conflictul mondial.

Nu ați ținut nici un cont de sugestiile noastre și ați luat completa răspundere a consecințelor politice a acțiunii ce ați condus.

Astăzi trebuie să constatați că, după pierderile enorme rezultate din război, țara noastră este amenințată de un pericol la care nu mai poate face față. [2]

Armatele germane înfrînte nu ne mai pot asigura în contra unei invazii rusești și concursul pe care l-am mai putea da să o împiedecăm va fi cu totul insuficient. A coopera mai departe cu armatele germane ar fi să sacrificăm în mod inutil ceea ce ne-a mai rămas ca putere militară și să provocăm din partea armatelor bolșevice victorioase represalii și distrugeri ireparabile.

Orice gest ați face de aici înainte pentru a ne solidariza într-o acțiune, care s-ar putea considera ca vrăjmașe în contra puterilor aliate, ar constitui o gravă greșeală.

Pentru că în acest moment nimeni nu poate lua răspunderea situației ce ați creat, trebuie ca tot dv. să ară- tați germanilor că trebuie să retrageți restul trupelor noastre care mai operează în Rusia[3], că nu le mai puteți da concursul militar de pînă acum și că țara se găsețte în situație de nebeligeranță. Pe de altă parte, să

Comunicați aliaților anglo-ruso-americani hotărîrea ce ați luat.

Dacă nu puteți face aceste acte, nu mai rătnîne decît să arătați M. S. Regelui că nu puteți conduce mai departe politica țării și că trebuie să avizeze la formarea unui nou guvern,

care să poată îndrepta, cel puțin în parte, situațiunea în care ne aflăm și care să nu expună țara la noi complicațiuni.

Primiți, vă rugăm, domnule Mareșal, asigurarea înaltei noastre considerațiuni.

C. I. Brătianu **luliu Maniu**

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, ff. 232—232 verso.

[2] în martie 1944, în consecința ofensivei sovietice de la Uman, trupele rusești ocupaseră Bucovina și nordul Moldovei și Basarabiei.

[3] în acel moment, aproximativ șapte divizii românești, între care elita Corpului de Munte român, operau în încercuirea din Crimeea, unde se vor retranșa curînd în capul de pod Sevastopol.

48

6 aprilie 1944

Scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu mareșalului Ion Antonescu, privind situația dezastruoasă a României.[1]

Domnule Mareșal,

Ceea ce a mai rămas din armata noastră nu mai trebuie angajat în lupte. Ar fi să o sacrificăm inutil, fără putința de a spera măcar să obținem vreun rezultat folositor.

Nu trupele românești, cum sînt înarmate, echipate, încadrate și fără avînt, se pot opune ofensivei sovietice.

Rezumez condițiunile generale în care ne aflăm și puteți judeca dacă sîntem în stare să continuăm războiul.

Situația economică și financiară a țării nu poate suporta cheltuielile unui buget ordinar de peste 250 mi-

liarde lei și a unuia extraordinar de o egală importanță.

Statul nu va putea încasa nimic din Basarabia, Bucovina și Moldova. Toate sarcinile cad asupra Munteniei și unei părți din Ardeal. Ori, nenumărați refugiați, cantonați în orașe și sate, absorb o mare parte din resursele locuitorilor și provoacă o scumpire ce nu se poate înfrîna.

Apoi, lipsa de mină de lucru din cauza recrutărilor masive paralizează producția națională, iar rechizițiile ce se fac asupra cailor, căruțelor și hamurilor împiedică activitățile locale.

Caii mizerabili care se iau de armată nu îi pot face serviciile ce li se care, pe cînd la gospodăriile sătești ei pot fi încă de folos.

Populația țării este demoralizată și în sînul ei a intrat o panică, care o împiedecă de a dezvolta o activitate normală.

în atare situație, cum va putea statul să-și procure mijloace de plată ?

Banca Națională nu poate continua o emisiune care ne duce la inflație, ce va dezechilibra bugetele publice și particulare.

Exemplul debandadei trupelor germane de pe frontul românesc este contagios, și va da naștere la slăbiciuni în armata noastră. Dar, mai presus de toate, nimeni în România nu mai are încredere că am putea printr-o acțiune militară cîștiga ceva din ce am pierdut, și toți sînt convinși că dacă, cît mai este timp, nu facem o înțelegere cu cele trei puteri aliate, România va suferi enorme daune și bombardări, iar la încheierea păcii se va găsi într-o situație tragică.

Sîntem în ceasul al 12-lea și asupra dv. cade toată răspunderea dezastrelor ce ne așteaptă. Trebuie neapărat 418 ca dv., care de trei ani cooperați cu Germania, să le arătați că pînă acum ați făcut prea mult ca să îi ajutați și ați sacrificat prea mulți luptători, că de vreme ce trupele germane nu pot ține piept invaziei trupelor rusești și pe de altă parte nu mai pot garanta fruntariile noastre, nu armata noastră, prost înarmată și echipată, poate opri înaintarea rușilor.

Bombardamentele din ultimele zile au creat o stare de suflet de care nu puteți să nu țineți cont, precum și

pagube și doliu pe care nici o proclamație nu le poate acoperi. [2]

Trebuie deocamdată să ne degajați de a coopera înainte în război și să trecem în stare de nebeligeranți. Trebuie să intrați în tratative de armistițiu, cerînd anglo-rușilor-americani să înceteze să ne considere ca vrăjmași. Dv. vă incumbă să luați înainte măsuri și dacă nu o puteți face să cereți Maiestății Sale Regelui să facă un guvern de generali care să caute să salveze ceea ce mai poate .[3]

C. I. Brătianu

NOTE

[1] Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 61/1940, f. 235/ Idem, dosar 204/1944, f. 79.

[2] Bucureștii și Ploieștii au fost bombardați de escadre americane la 4 aprilie și, respectiv, 5 aprilie 1944. Numai în mediu urban, între 4 aprilie și 18 august, 10122 clădiri particulare au fost distruse, 8009 grav avariate și 7111 ușor avariate. în aceeași perioadă, 152 instituții de stat și întreprinderi comerciale și industriale au fost distruse, 360 au fost grav aavriate și 177 au fost ușor avariate. Din punct de vedere valoric, pierderile instituțiilor și întreprinderilor dependente de 20 departamente ministeriale și regii autonome românești s-au ridicat la cifra astronomică de 186.076.839.791 lei, cifră care nu cuprinde și valoarea imobilelor particulare distruse și avariate în orașe și sate. Numai căile ferate române au înregistrat distrugeri în valoare de 122.384.976.884 lei. în total, în -bombardamentele aliate din anii 1943 și 1944 au pierit și au fost răniți 15.140 oameni. Dintre civili, 6716 au murit și 6079 au fost răniți. Numai 728 militari au fost

uciși și 717 răniți. Cu alte cuvinte. în totalul celor uciși și răniți de bombe aliate, procentul militarilor a reprezentat mai puțin de o zecime.

[3] Dinu Brătianu a înmînat această scrisoare mareșalului Ion Antonescu în timpul audienței ce i s-a acordat la 7 prilie 1944. cînd i-a spus unui reprezentant al Cabinetului Militar : „Am fost rugat ?i îndemnat de mai mulți prieteni să merg la dl. mareșal și să-1 rog verbal și în scris toate cele din scrisoare. Am făcut-o, dar credința mea este că nu l-am convins și nu îl voi putea convinge pe dl. mareșal să facă așa cum scriu eu aici.“ în jurnalul zilnic de activitate al mareșalului Ion Antonescu, la 7 aprilie 1944, orele 17—18,20 s-a consemnat : „Dl. Dinu Brătianu, dl, .Gheorghe Brătianu : chestiuni politice.".

INDICE DE NUME

424

CUPRINS

Redactor : CLAUDIA POPA
Tehnoredactor : DIONISIE BODEA
Bun de tipar 02.08.1993 Apărut 1993
coli tipar : 27

Tiparul'executat sub comanda nr. 30 280
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI București